

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

DİYARBEKİR VİLAYET GAZETESİ'NİN (1-15
SAYILARI, H.1286-M.1869) TRANSKRİPSİYONU VE
DEĞERLENDİRİLMESİ

Cihat DURGUN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Sıtkı ULUERLER

Bingöl – 2022

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ BİLİM DALI

DİYARBEKİR VİLAYET GAZETESİ'NİN (1-15
SAYILARI, H.1286-M.1869) TRANSKRİPSİYONU VE
DEĞERLENDİRİLMESİ

Cihat DURGUN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Sıtkı ULUERLER

Bingöl – 2022

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Bildirimi	I
Tez Kabul ve Onay	II
Önsöz	III
Özet	IV
Abstract	V
Kısaltmalar	VI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM OSMANLI DEVLETİ'NDE BASIN

1.1. Osmanlı Devleti'nde Basının Gelişim Süreci	3
1.2. Takvîm-i Vekâyi Gazetesi	7
1.3. Tanzimat'tan I. Meşrutiyet'e Kadar Osmanlı Basını (1839-1876)	8
1.4. Osmanlı'da Vilayet Gazetelerinin Yayınlanması.....	10
1.5. Diyarbakır Vilayet Gazetesi	11
1.6. XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Diyarbakır Vilayetinin İdari Yapısı	16

İKİNCİ BÖLÜM DİYARBEKİR VİLAYET GAZETESİ'NİN TRANSKRİPSİYONU

Diyarbakır Vilayet Gazetesi'nin Transkripsiyonu	19
---	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM DİYARBEKİR VİLAYET GAZETESİ'NİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1.1. Eğitim-Öğretim	129
3.1.1.1. İlmî Faydaları ve Cahilliğin Zararları	131
3.1.1.2. Vatan Sevgisinin Önemi	132
3.1.2. İmar ve Bayındırlık	133
3.1.3. Adalet	138
3.1.4. Eşkıyalık Olayları.....	139
3.1.5. Tarım ve İskân.....	141
3.1.6. Afetler ve Doğa Olayları	142
3.1.7. Salgın Hastalıklar	143
3.1.8. Ekonomi	144
3.1.9. Asayiş	144
3.1.10. İdari Yapı	145
3.1.11. Diğer Konular.....	146
3.2. Gazetede Yer Alan Ülke Genelini İlgilendiren Haberler	147
3.2.1. Bağdat Eyaleti	147
3.2.2. Gazete Haberleri.....	148
3.2.3. Ekonomide Yapılan Genel Düzenlemeler.....	150
3.2.4. Osmanlı Ülkesinde Eğitimde Yapılan Genel Düzenlemeler.....	151
3.3. Gazetede Yer Alan Uluslararası Haberler	153
3.3.1. Kırgızların Ruslara Karşı İsyanı.....	153
3.3.2. Belçika ve Macaristan	154

3.3.3. Fransa	154
3.3.4. Avusturya-Almanya (Prusya).....	154
3.3.5. İtalya.....	155
3.3.6. Rusya.....	155
3.3.7. İspanya	155
3.3.8. Yunanistan	156
3.3.9. İnan	156
3.3.10. Amerika.....	156
3.3.11. Meksika	156
SONUÇ.....	158
KAYNAKÇA	160
EKLER.....	163
ÖZGEÇMİŞ.....	172

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım Diyarbakir Vilayet Gazetesi'nin 1-15 sayılarının transkripsiyonu ve değerlendirilmesi adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

.../.../2022

İmza

Cihat DURGUN

TEZ KABUL VE ONAY

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nin yerel basın tarihi içerisinde önemli bir yeri olan Diyarbekir Vilayet Gazetesi'nin 1-15 sayılarının transkripsiyonu ve değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş kısmında basın tarihi ilgili bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde, Osmanlı basın tarihi hakkında kısa bilgiler verilmiş aynı zamanda Diyarbekir Vilayet Gazetesi tanıtılmıştır. İkinci bölümde, gazetenin transkripsiyonu, üçüncü ve son bölümde ise gazetenin değerlendirilmesi yapılmıştır.

Osmanlı Devleti'nde basın-yayın faaliyetleri Avrupa ve dünyanın birçok ülkesinden çok daha sonra başlamıştır. Avrupa'da 1436'da Gutenberg'in çalışmaları sonucunda matbaanın, dönemin ileri teknolojik basım tekniğini geliştirmesi sonucunda artan basım-yayın faaliyetleri kısa sürede bütün Avrupa ülkelerine ve şehirlerine de yayılmıştır. Osmanlı'da ise gazetecilik ancak 19. yüzyılın ortalarına doğru başlamıştır.

Ancak bu gelişmeden önce Osmanlı ülkesinde II. Bayezid döneminde, Yahudiler ve daha sonra Rumlar ile Ermeniler, basım evleri açmışlardır. Değişen dünya şartlarına bağlı olarak III. Ahmed döneminde, Lale devri yenilikleri içerisinde İbrahim Müteferrika tarafından ilk matbaanın kurulması ve III. Selim döneminde Batılı gazetelerinin Osmanlı ülkesinde basılması, basın tarihindeki önemli gelişmelerdir.

1822'de Osmanlı eyaleti olan Mısır'da Vakayi-i Mısriyye basın yayın hayatına başlamıştır. Osmanlı'da 1831'den sonra yayınlanmaya başlayan Takvim-i Vekâyî'nin basımı ile Osmanlı Devleti'nde de basın faaliyetleri resmen başlamıştır. Sonraki süreçte yarı resmi nitelikte olan Tavsîr-i Efkâr ve ilk özel gazete olan Tercümanı Ahvâl'in yayın hayatına başlamasıyla Osmanlı basınında önemli adımlar atılmıştır.

1864 yılında Vilayet Nizamnamesiyle vilayet sistemi kurulmuş ve her vilayette bir basımevi oluşturulmuş bu basımevlerinde yerel gazeteler yayına başlamıştır. Diyarbekir Vilayet Gazetesi 3 Ağustos 1869 yılında yayın hayatına başlamış ve 2 Eylül 1963 yılında yayın hayatı son bulmuştur.

Bu çalışmamızın her aşamasında yardımını esirgemeyen, önerilerde bulunan ve yakından ilgilenen değerli danışman hocam Doç. Dr. Sıtkı ULUERLER'e, Prof. Dr. Hamza ALTIN'a, çalışma esnasında yardımlarını esirgemeyen arkadaşlarıma ve dostlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

.../.../2022

Cihat DURGUN

ÖZET

Tezin Başlığı: Diyarbakır Vilayet Gazetesinin (1-15 Sayıları, H.1286-M.1869 Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi)
Tezin Yazarı : Cihat DURGUN
Danışman : Doç. Dr. Sıtkı ULUERLER
Anabilim Dalı : Tarih
Bilim Dalı : Yakınçağ
Kabul Tarihi :
Sayfa Sayısı : VI+161
<p>Basın belirli zamanlarda veya belirli bir zaman aralığında basımevlerinde basılan her çeşit haberi ve fikirleri insanlara ulaştıran her türlü yayın faaliyetleri veya ürünleridir.</p> <p>Osmanlı Devleti basın tarihinde Diyarbakır vilayetinde ilk matbaa, burada vali olarak görev yapan Hatunoğlu Kurt İsmail Paşa tarafından h. 1286 (m. 1869) yılında kurulmuştur. Bir devlet gazetesi olan <i>Diyarbakır Vilayet Gazetesi</i> 1869 yılında yayın hayatına başlamıştır. <i>Diyarbakır Vilayet Gazetesi</i> 1963 yılına kadar <i>Takvimi Vekayi'den</i> sonra en uzun süre ile yayında kalmış önemli yerel gazetelerden biri olup, gazetenin 1-15 sayılarının transkripsiyonu yapıldıktan sonra değerlendirilmesi yapılmıştır.</p> <p>Bölgenin nüfus yapısı gereği gazete Türkçe, Ermenice ve Arapça dillerinde yayın yapmış ancak genel olarak Türkçe yayınlanmıştır. Gazete o dönemde yaşanan gelişmeler çerçevesinde bazen 4 sayfa, bazen de 8 sayfa olarak yayınlanmıştır.</p> <p><i>Diyarbakır Vilayet Gazetesi'nin</i> içerisinde yer alan konulara baktığımızda yerel, ulusal, uluslararası haberler bunların yanında bölgenin ve şehrin siyasi, sosyal, kültürel, askeri, ekonomik vb haberlerine yer verilmiştir. Gazetede bu doğrultuda haberler yapılmıştır. Basın tarihi açısından önemli bir yere sahip olan gazete, kendi dönemine ışık tutması açısından faydalı bir kaynak teşkil etmektedir.</p>
Anahtar Kelimeler: Basın, Osmanlı'da Basın, Diyarbakır Gazetesi,

ABSTRACT

Title of Thesis	: The Transcription and Evaluation of Diyarbekir Provincial Newspaper (No: 1-15, Hijri 1286-G.C.1869)
Author	: Cihat DURGUN
Supervisor	: Assoc. Prof. Sıtkı ULUERLER
Department	: History
Sub-field	: Contemporary History
Accepted Date	:
Page Number	: VI+161
<p>The press is all kinds of publishing activities or products that convey all kinds of news and ideas published in printing houses at certain times or in a certain time period.</p> <p>In the history of the Ottoman Empire, the first printing house in Diyarbakır province was established by Hatunoğlu Kurt İsmail Pasha, who was the governor here, in Hijri 1286 (c.e. 1869). Diyarbekir Vilayet Newspaper, a state newspaper, started its publication life in 1869 and was one of the most important newspapers that remained in publication for the longest time after Takvimi Vekayi until 1963, and its evaluation was made after the transcription of issues 1-15.</p> <p>Due to the population structure of the region, the newspaper was published in Turkish, Armenian, and Arabic languages, but was generally published in Turkish, and the newspaper was sometimes published as 4 pages and sometimes 8 pages within the framework of the developments experienced at that time.</p> <p>When we look at the issues in Diyarbekir Vilayet Newspaper, local, national, and international news, as well as political, social, cultural, military, economic, etc. news of the region and the city are included. There was news in this direction in the newspaper. The newspaper, which has an important place in the history of the press, is a useful resource in terms of shedding light on its period.</p>	
Keywords: Press, Press in Ottoman, Newspaper of Diyarbekir,	

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı geen eser

a.g.m. : Adı geen makele

C. : Cilt

DİA. : Diyanet İslam Ansiklopedisi

s. : Sayfa

S. : Sayı

S. : Sempozyum

Yay. : Yayınevi

GİRİŞ

Basın, belirli zamanlarda basımevlerinde basılan her çeşit haberleri ve fikirleri insanlara ulaştıran yayın faaliyetleri veya ürünleridir.¹ Basının geleneksel ifadesini gazete, dergi gibi dönemsel yayınlarda bulmakla birlikte, diğer basılmış eserlerde de bulmak mümkündür. Basın, toplum hayatında, toplumun bilinçlenmesinde ve yaşanan gelişmelerden haberdar olunmasında büyük bir görev üstlenmektedir.²

İnsanlığın varoluş süreci ile insanlar ilk önce kendilerini korumaya yönelik tedbirler almışlardır. Tarih çağlarının başlaması ile değişen dünya şartlarına bağlı olarak yeni gelişmeler olmuştur. İnsanlar arasında kültürel etkileşimler başlamış ve bir nevi insanlığın tarihi kültürü, yazı ile ortaya çıkmıştır. Yazıya bağlı olarak bilgiler kalıcı hale gelmekle birlikte, sonraki nesiller hem tarihlerini rahat bir şekilde öğrenmiş hem de bilgi alışverişi kolay bir hale gelmiştir. Sümerler tarafından Çivi Yazısının icadı, Mısırlıların Hiyeroglif yazısını bulmaları ile ilkyazı örnekleri ortaya çıkmıştır. Fenikeliler de Ön Asya'da kullanılan yazılardan faydalanarak kendilerine ait bir alfabe oluşturmuşlardır. Bu alfabelerin geneli günümüzde kullanılan Latin alfabesinin temelini oluşturmuştur.³

Kâğıdın icadı insanlık tarihi için mühim bir gelişme olmuştur. Çünkü bilgiler daha kalıcı bir hal almıştır. Kâğıt ilk kez Çinliler tarafından kullanılmasına rağmen, Mısır vb. yerlerde de kullanıldığı görülmüştür. Kullanılan bu kâğıda örnek vermek gerekirse Mısır'daki "*Cyperus papyrus*" ismi verilen kamış ve hayvan derilerinden yapılan kâğıttır.

Tarihi süreç içerisinde yaşanan gelişmeler ile çağlar değişmiştir. Bu gelişme neticesinde gazetecilik ve matbaa konusunda modern anlamda yeni adımlar atılmıştır. Matbaanın mucidi olarak bilinen Alman Johannes Gutenberg 1440-50 yılları arasında ilk matbaayı kurmuş ve Gutenberg'in ilk eseri burada bastırılmıştır.⁴ Matbaada kitapların basılması sonucunda insanların bilgiye ve habere rahat bir şekilde ulaşmasını sağlayan yeni bir kavram olarak gazete ortaya çıkmıştır. Matbaada gazetelerin basılmasına bağlı olarak Avrupa'da ilk günlük gazete 1660 yılında

---

¹ M. Nuri İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, Der Yayınları, İstanbul, 1993, s. 19.

² Hülya Baykal, *Türk Basın Tarihi*, (1831-1923) İstanbul 1990, s. 15.

³ Hamza Altın, *II. Meşrutiyet Devri Osmanlı Mizah Basın*, Grafik Yayınları, Ankara, 2014, s. 13.

⁴ Belkıs Ulusoy Nalcıoğlu, *Türk Basın Tarihi (Gazetecilik)*, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, İstanbul, s. 8; Altın, *a.g.e.* s. 13.

çıkartılmıştır.

Avrupa’da yaşanan Rönesans, Reform hareketleriyle Skolastik Düşünce yıkılmaya doğru giderken kilisenin de etkinliği giderek azalmıştır. 1789 yılında Fransa’da ortaya çıkan Fransız İhtilali ile ortaya çıkan eşitlik, adalet, hürriyet gibi yeni kavramlar, her yerde tartışılır olmuştur. Fransız İhtilali’nin getirmiş olduğu bu yeni gelişmeler tüm dünyayı etkilediği gibi Osmanlı Devleti’ni de etkilemiştir. Osmanlı yönetimi, bu vaziyete karşı tedbirler almak amacıyla basın ve gazeteciliğe önem verip, kendi ülkesinde gazeteler çıkartmak istemiştir.

Yukarıda bahsettiğimiz gelişmelere bağlı olarak, Osmanlı Devleti’nde ilk gazete 1820’li yıllarda yayınlanmıştır. Bu gazete 1828 yılında Osmanlı valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa tarafından Mısır eyaletinde “*Vâkay’i Mısırıy’ye*” ismiyle çıkarılan gazetedir.⁵ Bunun dışında II. Mahmud kendi döneminde yapılan yenilikleri halka anlatmak ve halkın yaşanan gelişmelerden haberdar olmasını sağlamak amacıyla gazeteciliğe büyük bir önem vermiştir. 1831’de yayınlanmaya başlayan “*Takvîm-i Vekâyi’nin*” yayımlanmasıyla Osmanlı Devleti’nde basın faaliyetleri resmen başlamıştır.⁶ Osmanlı Devleti’nde *Takvîm-i Vekâyi’den* sonra *Ceride-i Havadis*, *Tercümân-ı Ahvâl*, *Tasvir-i Efkâr* isimli gazeteler yayın hayatına girmiştir.

Bu gazetelerin dışında Osmanlı Devleti yaşanan gelişmelerden vilayetlerdeki halkı birinci elden kaynaklardan haberdar etmek amacıyla, o vilayetin ismiyle gazeteler çıkartmıştır.⁷ Halep’te *Hadikat al-Ahbar*, Tuna’da, *Tuna Gazetesi* buna örnek gösterilebilir. Bu doğrultuda devlet eliyle her vilayette bir basımevi ve matbaa kurulmasına karar verilmiştir. Diyarbakır Vilayet Matbaası 1868 yılında kurulmuştur. Bu matbaada basılan *Diyarbakır Vilayet Gazetesi* 3 Ağustos 1869 yılında yayınlanmaya başlamıştır. Söz konusu gazete 2 Eylül 1963 yılına kadar yayında kalarak, yerel basın tarihinde en fazla yayın yapan gazetelerden biri olmuştur.⁸

---

⁵ M. Kazım Benek, “Osmanlıda Basının Doğuşu ve II. Meşrutiyete Kadar ki Gelişimi” *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 6-7, 2016, s. 29.

⁶ Sema Öner, “Türk Basının İlk Resmî Gazetesi Takvim-i Vekâyi’de Padişah Portresine İlişkin Haberler” *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, İstanbul, 2011, s. 151.

⁷ Alpay Kabacalı, *Başlangıcından Günümüze Matbaa Basımı*, Literatür Yayınları, İstanbul, 2009, s. 89.

⁸ Şevket Beysanoğlu, *Anıları ve Kitabeleriyle Diyarbakır Tarihi*, Ankara, 1998, s. 696; Neslihan Kılıç, “Diyarbakır Vilayet Matbaasının Yerel Basının Gelişimine Katkısı”, (Editörler: Oktay Bozan, Hakan Asan, Hatip Yıldız, M. Salih Erpolat) “*Tanzimat’tan Günümüze Diyarbakır*” (1868-1923), Manas Yayıncılık, 2019, Ankara, Cilt, 3, s. 378.

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ'NDE BASIN

1.1. Osmanlı Devleti'nde Basının Gelişim Süreci

Osmanlı Devleti'nde geçte olsa matbaanın kurulması, gazete, dergi, kitap vb. basın yayın araçlarının kurulması ve zamanla bunların birçok yerde yaygınlık kazanması, belirli bir zaman diliminde ancak olmuştur. Osmanlı'da basının gelişimi bünyesindeki azınlıklar, komşu devletler ve Avrupa'ya göre daha sonra gerçekleşmiştir.⁹

II. Bayezid zamanında (1481-1512), İspanya'nın zulmünden kaçıp Osmanlı'ya sığınan Yahudiler Osmanlı ülkesinde kendi gazetelerini çıkarmaya başlamışlardır. Böylece, Gutenberg'in Avrupa'da 1455 yılında bastığı kitaptan 40 yıl sonra, Osmanlı'da da ilk basımevini Yahudiler kurmuşlardır. Hatta bazı kaynaklarda ilk kitap 1488 “*Leçons des Enfants*” (Çocuk Dersleri) ismiyle İbranice olarak basılmıştır. Bu basımevini kuran David ve Samuel isimli Musevi kardeşler, Musevilerin dini kitabı olan Torah'ı İstanbul'da 1495 yılında basmışlardır.¹⁰

Osmanlı Devleti'nin sınırları içerisinde yaşayan Yahudiler, İstanbul dışında Selanik, İzmir, Edirne vs. gibi şehirlerde de matbaalar kurmuşlardır. Daha sonra buralarda eserler basmalarına rağmen eserlerin Türkçe ve Arapça basılmasına devletçe izin verilmemiştir.¹¹

Yahudilerden sonra, Ermeniler ve Rumlar da Osmanlı Devleti'nin sınırları içerisinde matbaa kurmuşlardır. Bunlar kendi dillerindeki eserleri bu matbaalarda basmışlardır. İlk Ermeni matbaası İstanbul Topkapı'da, Tokatlı Abgar Tıbir tarafından Surp Nigoğos Kilisesinde 1567 yılında kurulmuş olup, bu matbaada basılacak eserlerle Ermeni kültürünü yaşatmayı planlamışlardır.¹²

Osmanlı'da Ermenilerden sonra Rumlar, Ortodoks Patriği Kyrill Lukaris'in destekleriyle 1627'de Rahip Nikodemos Mateksas ilk Rum matbaasını İstanbul

⁹ Benek, *a.g.e.* s. 28

¹⁰ Kılıç, *a.g.m.* s. 373; Ali Sevgili, “Türkiye Basını” *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul, 1983. C.I, s. 203.

¹¹ Fuat Süreya Oral, *Türk Basın Tarihi (1728-1922)*. s. 42; Kılıç, *a.g.m.* s. 373.

¹² Oral, *a.g.e.* s. 42; Mehmet Ali Akkaya, *Türk Kitap Basmacılığı Tarihçesi ve Beşikdevri*, İstanbul, 2008, s. 5-6.

Beyoğlu'nda kurmuştur. Bu gelişmeye bağlı olarak Court Traile Contre les Juifs (Museviler Aleyhine Bir Risale) kitabını basmışlardır.

Osmanlı bünyesinde yaşayan azınlıkların dışında İstanbul'da yaşayan Cizvitler¹³ de birçok matbaa kurmuşlardır. Ancak bunların yaptıkları misyonerlik faaliyetlerinden dolayı bu matbaalar devlet tarafından kapatılmıştır.¹⁴ Osmanlı Devleti, ilk zamanlarda bu alanlara ilgisiz kalmasına rağmen azınlıkların çalışmalarına da engel olmamıştır.¹⁵

Osmanlı ülkesinde azınlıkların matbaa ile ilgili çalışmaları, bu halde iken 1728 yılına kadar hiçbir eser Türkçe olarak basılmamıştır. Ancak yurt dışında Türkçe-Arapça birçok eser basılmıştır.¹⁶

Osmanlı Devleti'nde, III. Ahmet döneminde (1703-1730) Avrupa örnek alınarak bazı yenilikler yapılma yoluna gidilmiştir. Osmanlı yönetimi, Avrupa'daki gelişmeleri ve yenilikleri yakından takip etmek amacıyla, Fransa, Avusturya vb ülkelerde geçici elçilikler açmıştır. 1720'de ilk geçici elçi olarak Yirmisekiz Çelebizade Mehmet, Fransa'ya gitmek üzere görevlendirilmiştir. Dönemin Sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın destekleri neticesinde, Yirmisekiz Çelebizade Mehmet'in oğlu Mehmet Sait Efendi ve aslen Macar asıllı olan İbrahim Müteferrika'nın çabaları ile Osmanlı'da resmi adı (*Dar'üt- Tıba'at-ül-Amire*) olan fakat halk arasında "*Basmahane*" olarak bilinen ilk matbaa 14-16 Aralık 1727 yılında İstanbul'da açılmıştır.¹⁷

Osmanlı Devleti'nde, böylece ilk matbaa faaliyete başlamıştır. Matbaada dini kitaplar basmamak şartıyla, batıdan almış olduğu teknik destek ile ilk eser olan *Van-*

---

¹³ Cizvit Tarikatının kurucusu olan Lgnatius Loyola 1491 yılında Kuzeybatı İspanya'daki Bask bölgesinde dünyaya gelmiştir. Bahsi geçen kişi, Fransa'nın Paris kentinde etrafına topladığı 6 öğrenci ile bu tarikatın alt yapısını oluşturmuştur. Temel ilkeleri fakirlik ve iffetliği esas alan bu kişiler Kudüs'e giderek, Hristiyan olmayan insanları bu dine davet etmeyi ilke edinmişlerdir. 1537 yılında papaz olan Loyola, Cizvit Tarikatına ait ilk kuralları kapsayan "Formula Instituti" adlı eseri yazmıştır. Bu tarikatın yol haritası özellikle 16.yy'da Müslümanlarla yapılan savaşlar sonrası Hristiyanlığa bağlılığı devam eden halkın, bundan kopmasını engellemek ve bütün insanları Hristiyanlaştırmaktır. Bunun yanında Hristiyan olan kişilerin inançlarından hiç taviz vermeden yaşamlarını sağlamak olmuştur. Cizvitlerin bir diğer özelliği de Misyonerlik faaliyetleri ve dünya genelinde bunu yaymalardır. Günay Tümer, "Cizvitler" maddesi, *TDVİA.*, C.8, İstanbul, 2010, s. 40-41.

¹⁴ Oral, *a.g.e.* s. 43.

¹⁵ Ayhan Ceylan, "Tanzimat Dönemi Osmanlı Basım ve Yayımında Hukuki Düzen", (1839-1876)", *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, S. 1, 2006.

¹⁶ Oral, *a.g.e.* s. 43.

¹⁷ İnuğur, *a.g.e.* s. 155; Hayta-Ünal, *a.g.e.* s. 30-31.

kulu Lügati basılmıştır. Bu eser Arapça ve Türkçe bir sözlüktür.¹⁸ Lale Devri'nde basın ile ilgili çalışmalar yapılmış olup, ne yazık ki 1730 yılında yaşanan Patrona Halil İsyanı sonucunda, çalışmalar sekteye uğramıştır.¹⁹

Bu isyan ile her ne kadar basın ile ilgili gelişmeler engellemelere uğramışsa da *Vankulu Lügati* dışında yeni eserler de bu matbaada basılmıştır. Bunlar: Kâtip Çelebi'nin *Tuhfet-ül Kibâr fî esfâr-il bihâr*'ı, İbrahim Müteferrika'nın tercüme ettiği *Tarih-i Seyyah*, *Tarih-i Hind-i Garbî*, Emir Muhammed Suudî'nin *Kitâb-ı İklîm-i Cedîd* isimli kitabı, Nazmizâde'nin *Güleş-i Hülefâ'sı*, Kâtip Çelebi'nin *Cihannümâ* isimli eseri ile Naima Mustafa Efendi'ni *Nâima Tarihi* gibi eserlerdir. İbrahim Müteferrika'nın, matbaasında 1727'den 1745 yılına kadar toplam 17 isim altında 22 cilt eser yayınlanmıştır. Bu gelişmeler ile Osmanlı'da 300 yıla yakın bir gecikme olsa da matbaa ve basın Osmanlı Devleti'nin aydınları arasında hızlı bir şekilde yayılma imkânını sonraki yıllarda bulmuştur.²⁰

III. Selim döneminde, Osmanlı topraklarında yaşayan Fransızlar, ihtilali kendi vatandaşlarına anlatmak amacıyla burada ilk Fransız gazetesi olan "*Bulletin des Nouvelles*" isimli gazeteyi 1795 yılında çıkarmışlardır.²¹ Bu gazete dışında "*Francaise de Constantinople*, *Courrier de Smyrne*, *Le Moniteur Ottoman*" isiminde farklı gazeteler yine Fransız diplomat ve tüccârlar tarafından farklı tarih ve formatlarda çıkarılarak okuyucu ile buluşmuştur.²²

Fransa'ya ait gazetelerin hedef kitlesi, Fransa vatandaşları olduğundan dolayı bu gazeteler ağırlıklı olarak İstanbul ve İzmir gibi Fransızların yoğun yaşadığı şehirlerde yayınlanmıştır. Bu gazeteler, her ne kadar Osmanlı Devleti'nin basın hayatının bir parçasına dâhil edilmemişse de Osmanlı'da ilk gazetenin basılmasında alt yapı oluşturmuşlardır.²³ Osmanlı yönetimi, bu gazetelerle siyasi düzeyde ilgilenmiş, Avrupa'da yaşanan olayları yakından takip etmek amacıyla tercüme odalarını

---

¹⁸ Baykal, *a.g.e.* s. 32; Oral, *a.g.e.* s. 42; Kılıç, *a.g.m.* s. 374.

¹⁹ Yalçın, *a.g.e.* s. 137.

²⁰ Hayta-Ünal, *a.g.e.* s. 31.

²¹ Suat Sezgin, "Gazeteciliğin ve Türk Yazılı Basınının Kısa Tarihsel Perspektifi", *İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi Dergisi*, 2003, C.18. s. 11; İnuğur, *a.g.e.* s. 167.

²² Yalçın, *a.g.e.* s. 140.

²³ Benek, *a.g.m.* s. 29.

kurmuştur. Devletin buradaki amaçlarından biri, Avrupa'da çıkan gazetelerin çevirisini yaptırmak olmuştur.²⁴

III. Selim'in, Kabakçı İsyanı ile tahttan indirilmesi, yerine IV. Mustafa'nın tahta geçmesi sürecinde, Osmanlı Devleti ciddi sıkıntılar yaşamıştır. Bir taraftan Rusya ile süren harbin devamı, bir taraftan da iç ve dış pek çok sorun 1807-1808 arası devletin en buhranlı senelerinden birini oluşturmuştur. Nitekim Rusçuk Ayanı Alemdar Mustafa'nın, tertip ettiği bir saray darbesi ile IV. Mustafa da tahttan indirilmiş ve yerine 1808 yılında, II. Mahmud, tahta çıkmıştır. II. Mahmud kendi döneminde yapılan yenilikleri halka duyurmak için devlete ait bir resmî gazetenin çıkarılması fikrini taşımıştır.²⁵

II. Mahmud'un böyle bir düşünceye sahip olmasının sebebi de boşuna değildir. Zira kendisi, o zamana kadar yayın yapan Fransız gazetelerini yakından takip etmiştir. Özellikle *Le Moniteur Ottoman* isimli gazete bunların arasında önemli bir yere sahiptir. Alexander Black, *Courrier de Smyrne* isimli gazetesini çıkardığı zaman Osmanlı Devleti lehine yayın yaptığından dolayı, bizzat II. Mahmud tarafından nişan verilerek ödüllendirilmiştir. II. Mahmud, 1824-29 yılları arasında İzmir'de yayınlanan Fransız gazetelerinin uluslararası etkisini görmüştür. Bu sebeple de Alexander Black'ı İstanbul'a davet ederek, kendisinden bir gazete çıkarmasını istemiştir. II. Mahmud'un isteğiyle *Black Le Moniteur Ottoman* (Osmanlı Habercisi) isimli gazete, Bâb-ı Ali'nin görüşlerini ve siyasetini haber konusu ederek, resmi ve yarı resmi haberlere yer vermiştir.²⁶

II. Mahmut *Black Le Moniteur Ottoman* isimli gazetenin yayınının devam ettiği süreçte, Türkçe bir gazete çıkarmaya karar vermiştir. Padişahın amacı bu gazete aracılığıyla yapmış olduğu ve ileride yapacağı yenilikleri halka birinci elden bildirmek olmuştur.²⁷

Bu bahsettiğimiz gelişmelerin yanında II. Mahmud döneminde, Osmanlı'da ilk yerel vilayet gazetesi Kasım 1816'da Bağdat Valisi Kölemen Dâvud Paşa tarafından

---

²⁴ Hıfzı Topuz, *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003, s. 34.

²⁵ Hayta-Ünal, *a.g.e.* s. 97-111.

²⁶ Yalçın, *a.g.e.* s. 140; Osman Koloğlu, *Osmanlı Dönemi Basının İçeriği*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2010, s. 9.

²⁷ Sezgin, *a.g.e.* s. 11.

Türkçe-Arapça olarak yayınlanan *Curnalü'l-İrâk* isimli gazetedir.²⁸ Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın, 1820 yılında Kahire'de kurduğu Bulak Matbaasında²⁹ 1828'de yarı Türkçe ve Arapça olan “*Vekay-i Mısriy'ye*” isimli gazetenin yayınlanması yerel gazetecilikte önemli ikinci bir örnektir.³⁰ II. Mahmud ve devlet erkânı, basının Avrupa'daki gelişimini ve Mehmet Ali Paşa'nın Mısır'da yaptığı yenilikleri yakında takip etmişlerdir. Bunun temel amacı Osmanlı'da devlete ait ilk resmî gazeteyi çıkartarak, yapılan yenilikleri halkın benimsemesi için basını bir araç olarak kullanmak olmuştur.

1.2. Takvîm-i Vekâyi Gazetesi

Osmanlı Devleti'nde basın hayatındaki bu gelişmelerle ilgili II. Mahmud, bazı düzenlemeler yapmıştır. İlk Osmanlı resmî gazetesinin basımı için İstanbul Beyazıt'ta bir bina satın alınarak bu binada matbaa kurulmuştur. Söz konusu matbaanın başına Sahaflar Şeyhizade Esad Efendi getirilmiştir.³¹ II. Mahmud, kendi isteği ve çabası ile Osmanlı tarihinde bir dönüm noktası olan ve kendisinin ismini verdiği ilk Osmanlı resmî gazetesi olan *Takvîm-i Vekâyi*'yi yayınlattır. Batıya göre 250 yıl gecikmeli de olsa *Takvîm-i Vekâyi* gazetesi 1 Kasım 1831 tarihinde yayın hayatına başlamıştır.³²

Takvîm-i Vekâyi dönemin olaylarını ve devlet ile ilgili konuları ele alarak haftalık olarak çıkarılmıştır. Türkçe olarak çıkarılan *Takvîm-i Vekâyi*'nin ilk sayısı İstanbul dışında taşradaki vilayetlere ve elçiliklere de gönderilmiştir. *Takvîm-i Vekâyi* devletin resmî gazetesi niteliğini taşımıştır. İslahatçı ve yenilikçi bir kimliğe sahip olan II. Mahmud, *Takvîm-i Vekâyi* ile yakından ilgilenmiştir.

Gazetenin toplumun her kesimi tarafından okunması için sade bir dille yayın yapmasına önem verilmiştir. Osmanlı'nın toplum yapısı dikkate alınarak *Takvîm-i Vekâyi* Fransızca, Ermenice, Arapça, Farsça ve Rumca dillerinde yayınlanmıştır.³³ Gazete, yayın yaptığı ilk yıllarda resmî yazı, ilan, mahkeme kararları, gayr-i resmi haberler ile çeşitli yazılar yer almıştır. *Takvîm-i Vekâyi* günümüz basınının ilk

²⁸ Nesimi Yazıcı, “Tercüman-ı Ahval” maddesi, *TDVİA*. C.39, İstanbul, 2010, s. 490.

²⁹ Topuz, *a.g.e.* s. 13.

³⁰ Nesimi Yazıcı, “Takvîm-i Vekâyi” maddesi, *TDVİA*, s. 490-491; Benek, *a.g.m.* s. 29.

³¹ Baykal, *a.g.e.* s. 39; İnuğur, *a.g.e.* s. 176; Yazıcı, *a.g.md.*, *TDVİA*, s. 490.

³² Oral, *a.g.e.* s. 66; Sezgin, *a.g.m.* s. 13; Koloğlu, *a.g.e.* s. 10.

³³ Yazıcı, *a.g.md.* *TDVİA*, s. 490; Şerif Demir, “İktidar-Basın İlişkilerinin Osmanlı Devleti'nde Görünümü (1831-1918)”, *The Journal of Academic Social Studies*, S. 33, 2015, s. 368-369.

çekirdeği ve gazeteciliğe temel oluşturması bakımından Türk basın tarihinde önemli bir yere sahip olmuştur.³⁴ *Takvîm-i Vekâyi* yayın yaptığı zaman dilimi içerisinde devletin yayın organı olmasına rağmen, II. Abdülhamid döneminde birkaç kez sansür uygulanarak kapatılmıştır. Daha sonra II. Meşrutiyetin ilan edilmesiyle 28 Eylül 1908 tarihinde tekrar yayın hayatına başlamıştır. Gazetenin bu devresi 4 Kasım 1922 tarihinde 4608. sayı ile son bulmuştur.³⁵

1.3. Tanzimat'tan I. Meşrutiyet'e Kadar Osmanlı Basını (1839-1876)

II. Mahmud'un ölümünden sonra, 1839 yılında devletin başına Abdülmecid geçmiştir. Bu dönemde Osmanlı'da basınla ilgili gelişmeler artarak devam etmiştir.³⁶ Nitekim *Takvîm-i Vekâyi*'den sonra birçok gazete basılmıştır. Özellikle 1839 yılında Tanzimat Fermanı'nın ilanı ve 1876'da Meşrutiyetin ilanı, Osmanlı toplumunun düşünce hayatını etkileyen iki önemli gelişme yaşanmıştır. Bu gelişmelere bağlı olarak birçok özel gazete basın hayatına girmiştir.³⁷

Osmanlı'da 1839 yılında başlayan Tanzimat yenilikleri sürecinde, *Takvîm-i Vekâyi*'den hemen sonra yayınlanan diğer gazete, William Churchill tarafından 31 Temmuz 1840 yılında İstanbul Bahçekapı'da çıkarılan "*Ceride-i Havadis*'tir."³⁸ Bu gazete, 1864 yılına kadar yayında kalarak, devletin resmi yayın organı olan *Takvîm-i Vekâyi*'nin yayınlanmadığı zamanlarda onun açığını kapatarak devlete ait idari haberlere yer vermiştir. *Ceride-i Havadis*'te yurtiçi ve yurtdışı gelişmeler, ilanlar ve farklı haberler yer almıştır.³⁹ Gazetenin kurucusu olan Churchill yabancı muhabirlerden faydalanarak, Osmanlı ülkesi dışındaki yaşanan gelişmeleri yakından takip ederek, gazetede bu haberlere yer vermiştir.

Churchill'in çevresinin geniş ve insanlarla ikili ilişkilerinin iyi olması, gazetede haberleri güçlendiren bir gelişme olmuştur. *Ceride-i Havadis*'in son dönemlerde yaşadığı maddi sıkıntılar ve devletin gazeteye olan desteğini kesmesiyle, gazete zor yıllar geçirmiştir. *Ceride-i Havadis* Osmanlı Devleti'nin ilk yarı resmî

³⁴ Benek, *a.g.m.* s. 30; Koloğlu, *a.g.e.* s. 10.

³⁵ Baykal, *a.g.e.* s. 54.

³⁶ Hayta-Ünal, *a.g.e.* s. 117.

³⁷ Yalçın, *a.g.e.* s. 142.

³⁸ Ziyad Ebuzziya, "Ceride-i Havadis" maddesi, *TDVİA*. C.7, İstanbul, 2010, s. 406-407.

³⁹ Hamza Çakır, "Tercüman-ı Ahval" maddesi, *TDVİA*, C. 40, s. 495-497.

gazetesi olmasına ve arkasına devlet desteğini almasına rağmen, 1864 yılında yayın hayatı, son bulmuştur.⁴⁰

Osmanlı Devleti'ndeki, basın ile ilgili gelişmelerin yaygın olduğu bir zaman diliminde padişah değişikliği olmuştur. Zira Abdülmecid'in ölümünden sonra, devletin başına 1861'de Abdülaziz geçmiştir.⁴¹ Bu dönemde Ağâh Efendi tarafından ilk özel gazete olarak bilinen *Tercümân-ı Ahvâl* 1860-1866 yılları arasında yayın hayatına başlamıştır. İsmi geçen gazete, devletten herhangi bir maddi destek almadan özel sermaye ile çıkarılan ilk gazetedir. *Tercümân-ı Ahvâl*'in yayın ilkesi; bağımsız, tartışma konuları ve düşünce odaklı bir yayın olmasıdır. Söz konusu gazete 1866 yılında kapanmıştır.⁴²

Tercümân-ı Ahvâl yayında olduğu süreçte 1862 yılında Şinasi tarafından *Tasvir-i Efkâr* gazetesi çıkarılmıştır. Böylece Osmanlı basın hayatında gazete sayısı giderek artmaya başlamıştır. Ancak bu gazetede çıkan yazılar, devlet yönetimi ile Şinasi'yi karşı karşıya getirmiştir. Artan baskılar sonucunda Şinasi, gazetede yazılarına son vererek, yerini Namık Kemal'e bırakıp, 1865'te yurtdışına çıkmıştır. *Tasvir-i Efkâr* 830 sayı yayımlandıktan sonra 1867'de kapanmıştır.⁴³

Bu gazeteler dışında Ali Suvai tarafından çıkarılan *Muhbir*, Basiretçi Ali Bey'in 1869 yılında çıkarmış olduğu *Basiret*, gene Namık Kemal'in çıkardığı *İbret* ve farklı tarzda olan *Muhip*, *Terraki*, *Utarit*, *Mümeyyiz*, *Asır*, *Hakayikul Vekayi*, *Devir*, *Hadika*, *Hülasatul Efkâr*, *Medeniyet*, *Sadakat*, *İstikbal*, *Vakit*, *Sabah* vd. gazeteler Osmanlı basın hayatında yer edinen gazetelerdir.⁴⁴

Bu gazeteler, I. Meşrutiyet'in ilanına kadar, basın ile ilgili belli başlı yayınları oluşturmuşlardır. 1831-1876 yılları arasındaki zaman diliminde çıkarılan gazeteler, Türk basın tarihinin gelişmesinde ciddi bir katkı sağlamışlardır.⁴⁵ Yaşanan bu gelişmeler bize gösteriyor ki, Osmanlı aydınlarının o süreçte gündemi gazetelerden takip ettikleri anlaşılmaktadır. Bu arada Osmanlı yönetimi bazı eğitilmiş gençleri, yine

---

⁴⁰ Benek, *a.g.m.* s. 32.

⁴¹ Hayta-Ünal, *a.g.e.* s. 146.

⁴² Çakır, "Tercüman-ı Ahval" maddesi, *TDVİA*, s. 495-497; Yasemin Doğaner, "Hürriyet ve Modernleşme Enstrümanı Olarak Osmanlı'da Basın", *Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 29, S. 1, İstanbul, 2012, s. 112.

⁴³ Benek, *a.g.m.* s.33; Nesim Yazıcı, "Tasvir-i Efkâr" maddesi, *TDVİA* C. 40, İstanbul, 2010, s. 138-140.

⁴⁴ Benek, *a.g.m.* s. 33.

⁴⁵ Topuz, *a.g.e.* s. 47.

eğitim amaçlı olmak üzere yurtdışına göndermiştir. Batıya giden aydınlarımız buralarda yaşanan gelişmeleri yakından takip etmekle birlikte, basın hayatına merak saldıklarını görmekteyiz.⁴⁶

1.4. Osmanlı'da Vilayet Gazetelerinin Yayınlanması

Osmanlı'da basın ile ilgili bu gelişmeler yaşanırken, Osmanlı yönetimi tarafından Suriye'deki karışıklıkları bastırmak amacıyla görevlendirilen Fuat Paşa, Beyrut'ta görev yaptığı esnada *Hadikat al-Ahbar* isimli gazeteyi 1860 yılında çıkartmıştır. Bu gazete, yerel yönetimin resmi sözcüsü görevini üstlenmiştir. Türkçe-Arapça yayın yapan *Hadikat al-Ahbar* vilayet gazetelerinin ilk örneği olmuştur.

Abdülaziz döneminde 2 Kasım 1864 yılında çıkarılan Vilayet Nizamnamesiyle Osmanlı'da eyalet sistemi yerini vilayet sistemine bırakmıştır. İlgili nizamnamenin 7. maddesine göre her vilayette bir matbaanın kurulması öngörülmüştür. Bu gelişmeye bağlı olarak yerel gazetecilikte asıl gelişme bu tarihten itibaren başlamıştır.

İdari yapıda, vilayet sisteminde ilk bölge olarak Tuna vilayeti seçilmiştir. Tuna'da, 1865 yılında Türkçe Bulgarca *Tuna Gazetesi* çıkarılmıştır.⁴⁷

Vilayet Nizamnamesi sonucunda oluşturulan vilayetlerde çıkarılan gazeteler şunlardır: *Beyrut, Rusçuk, Şam, Trablusgarp, Halep, Zevra, Cebeli Lübnan, Erzurum, Girit, Edirne, İşkodra, Yanya, Diyarbekir, Bursa, Konya, Selanik, Trabzon, Bağdat, Prizren, Kastamonu, Adana, Yemen, Manastır, Ankara, İzmir* ve *Hersek*'tir.⁴⁸ Bu gelişme ile vilayet gazetelerinin çıkarıldığı yerelerde yaşayan nüfusun yapısına göre farklı dillerle çıkarılmasına izin verilmiştir. Bunun amacı hem yapılan yenilikleri halka ulaştırmak hem de yaşanan gelişmelerden halkı haberdar etmek olmuştur.

Vilayet gazetelerine baktığımızda ele aldıkları konular bakımından çeşitlidir. Gazetelerin içeriğinde, resmi nitelikli duyuruların yanında, dönemin aydın kesimi, bürokratlar, muhabir ve yazar olarak da görev üstlenmişlerdir. Yerel sorunlarla birlikte yabancı gazetelerden de alıntı haberler yapılmıştır.⁴⁹

⁴⁶ Yalçın, *a.g.e.* s. 142; Baykal, *a.g.e.* s. 77; Kılıç, *a.g.m.* s. 374.

⁴⁷ Koloğlu, *a.g.e.* s. 20.

⁴⁸ Altın, *a.g.e.* s. 25.

⁴⁹ Mustafa Şeker, *Yerel Gazeteler ve Resmi İlan*, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi, 2005, s. 3-4.

Vilayet gazetelerinde yer alan konular, o dönemde yaşanan tarihsel sürece göre şekil almışlardır. Başlıca konular şunlar olmuştur: Kamu görevlilerinin çalışmaları ve ödüllendirilmeleri, tayinler, valilerin yazışmaları ve konuşmaları, resmi bildirimler⁵⁰ demiryolu, telgraf hattı yapımları ve çalışmaları, sağlık konuları, doğal afetler, diğer haberler, savaşlar ve yabancı konsolosların yurt gezileri, belli başlı haberler arasındadır.⁵¹

Vilayet gazeteleri genellikle 2 veya 4 sayfa şeklinde yayınlanmışlardır. Bunların dili bölgenin nüfus yapısına göre farklılık göstermiştir. Osman Devleti'nin çok uluslu bir yapıda olmasından dolayı Türkçe, Arapça, Rumca, Ermenice vs. dillerinde vilayet gazeteleri okuyucusu ile buluşmuştur. Devlet bu konuda hassasiyet göstererek hükümetin aldığı kararları sağlıklı bir şekilde vatandaşlarına ulaştırmayı amaçlamıştır.⁵²

Osmanlı Devlet yönetimi, Avrupalı devletlerin özellikle Araplar ve diğer uluslar üzerindeki kışkırtmalarını engellemek amacıyla hareket etmek istemiştir. Bundan dolayı vilayet gazetelerinin farklı dillerden yayın yapmasına izni vermiştir. Hatta bu tür gazetelerin sayısını arttırılmak istenmesi önemli olup, bu konu devletin politikasına dönüşmüştür.

1.5. Diyarbekir Vilayet Gazetesi

1864 Vilayet Nizamnamesi doğrultusunda, Diyarbakır Vilayeti 1867 yılında yeniden teşkilatlandırılmıştır. Osmanlı Devleti, bu yeni yapılanma ile yerel yönetimlerde her vilayette öncelikle valiliklerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere bir matbaa kurulmasına onay vermiştir. Bu matbaalarda resmi nitelikli salnameler, gazeteler, kitaplar ve takvimler basılmıştır.⁵³

Osmanlı yönetimi tarafından, 1868 yılında, Hatunoğlu Kurt İsmail Paşa Diyarbakır'a vali olarak atanmıştır. Bahsi geçen kişi göreve geldiği andan itibaren birçok alanda yaptığı yenilik faaliyetlerine, eğitim ve kültürel alanlardaki çalışmalarını

---

⁵⁰ Selma Ulus, "Yerel Basınımız", *Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi, İletişim Dergisi*, Sayı 3, Temmuz 1993, s. 78.

⁵¹ İrfan Erdoğan, *Türkiye'de Gazetecilik ve Bilim İletişimi Yapısal Özellikleri Sorunları ve Çözüm Önerileri*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, Ankara, 2007, s. 30.

⁵² Kılıç, *a.g.m.* s. 376.

⁵³ Talip Atalay, "Yerel Bir Tarihi Kaynak Olarak Diyarbekir Vilâyet Gazetesi ve Ermeniler," *AÜİFD* (2006), S. 1, s. 4.

da eklemiştir. Bu doğrultuda Diyarbakır'da bir matbaa açmıştır. İlgili matbaada *Diyarbakir Vilayet Gazetesi* de basılmıştır.⁵⁴ Diyarbakır vilayetinde ilk matbaanın 1868 yılında bugünkü Diyarbakır Suriçi, İç Kale'de kurulmasıyla burada basın faaliyetleri de başlamıştır.⁵⁵ *Diyarbakir Vilayet Gazetesi* valinin desteğiyle vilayet matbaasında 3 Ağustos 1869'da Vilayeti Mektubi Kalemî (yazı işleri müdürlüğü) tarafından çıkarılmıştır.⁵⁶

Diyarbakır vilayet matbaasında basılan gazetenin ilk sayısı (24 Rebiyülahir-1286/22 Temmuz 1285) 3 Ağustos 1869 tarihinde basılmıştır. Gazete ilk başlarda haftada bir, defa salı günleri yayınlanmış olsa da 5. sayıdan itibaren perşembe günleri sonraki zamanlarda günlük olarak çıkarılmıştır.⁵⁷

Diyarbakir Vilayet Gazetesinin, mürettipleri ve diğer çalışanları Diyarbakır salnamesinde yer alan bilgiye göre şu kişilerden oluşmaktadır. Nâzır-ı Matbaa Mektûbî-i Vilâyet Matbaası, Gazete İdare-i Tahrîriyesi Mektûbî-i Vilâyet idaresinde Türkçe Mürettibler: Sermürettib Halil Efendi, Refiki Mansûr Efendi, Agop Efendi, Müvezzi Muhammed Efendi; Ermenice Mürettibler: Sermürettib Artin Efendi, Refiki Sihak Efendi, Tomas Efendi; Matbaa Muhasibi Ahmed Efendi, Destgâh memurları: Artin Efendi, Merdaneci Serkis Efendi isimli kişiler görev yapmışlardır.⁵⁸ *Diyarbakir Vilayet Gazetesi* Anadolu'nun en eski gazetesi olma özelliğine sahip gazetelerden biri olma özelliğini taşımaktadır.⁵⁹

Diyarbakir Vilayet Gazetesi 25x36 cm boyutunda basılmış olup, 3 sütun üzerinde yayına çıkmışsa da daha sonra genel olarak 4 sayfa şeklinde yayınlanmıştır.⁶⁰ Konu ve haberlere göre de bazı sayıları (31, 36, 43 ve 76. Sayıları) 8 sayfa çıkmış ve okuyucu ile buluşmuştur. Gazetede ulusal, uluslararası ve yerel haberlerin dışında eğitim, kültür ve sosyal haberler de yer almıştır.⁶¹

---

⁵⁴ Beysanoğlu, *a.g.e.* s. 696.

⁵⁵ Kılıç, *a.g.m.* s. 378.

⁵⁶ Atalay, *a.g.m.* s. 5; Beysanoğlu, *a.g.e.* s. 696.

⁵⁷ Beysanoğlu, *a.g.e.* s. 696.

⁵⁸ Ahmet Zeki İzgüer, *Diyarbakır Salnameleri*, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Diyarbakır, 1999, C.1. s. 104.

⁵⁹ Mehmet Mercan, *Anadolu'da Gazetecilik ve Diyarbakır Basını*, Güneydoğu Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Diyarbakır, 1998, s. 35.

⁶⁰ Şevket Beysanoğlu, "100. Yılında Diyarbakır Basını, Gazeteler, Diyarbakir Gazetesi", *Kara Amid Dergisi* C. 2, S. 6-7, s. 5.

⁶¹ Beysanoğlu, *a.g.e.* s. 696; Atalay, *a.g.m.* s. 6; Kılıç, *a.g.m.* s. 376.

Diyarbakır Vilayet Gazetesi haberlerin çok olduğu zamanlarda haberin yoğunluğuna göre 8 sayfa çıkması, her ne kadar karara bağlanmışsa da ilk yayınlarında iki sütun olarak basılmıştır. Gazete daha sonra 26 yıl 3 sütun üzerine 4 sayfa şeklinde yayınlanmıştır. Gazetenin mevcut sayıları Türkçe olmakla birlikte, 21. sayıda ifade edildiği üzere bölgede Ermenilerin yaşaması sebebiyle Ermenice, 2 nüsha ek olarak yayınlanmıştır. Bunun dışında Mardin ve Siirt'te, Arap nüfusunun fazla olması, halkın Arapça konuşmasından dolayı, gazetenin Arapça nüshaları lüzum üzerine yayınlanmıştır. *Diyarbakır Vilayet Gazetesi* her ne kadar ilk yayın hayatı döneminde 3 dilde çıkarılmışsa da sonraki yayınlarda birden fazla dille yayınlaması gazeteye ciddi bir ekonomik yük getirmiştir. Özellikle haftalık olarak Türkçe ve Ermenice 2 gazete çıkartmanın büyük bir çaba ve maliyet gerektirdiği 150. sayıda dile getirilmiştir. Ermeni vatandaşların, Ermenice alfabesi yerine Türkçe nüsha ile yazılan gazeteyi tercih ettikleri belirlenmiştir. Bu gelişmeye bağlı olarak, gazetenin Ermenice çıkan sayılarının yayınına son verildiği okuyuculara duyurulmuştur.⁶²

Diyarbakır'ın meşhur devlet adamlarından Süleyman Nazif'in babası Sait Paşa, gazetenin ilkyazı işleri müdürü olarak görev yapmıştır. Said Paşa'nın 1872 yılında Mirimiranlık rütbesiyle Mamuretülaziz (Elâzığ) Mutasarrıflığına atanması üzerine onun yerine Diyarbakır'ın meşhur fikir adamı Ziya Gökalp'in babası Mehmet Tevfik Efendi 1872-1884 yılları arasında bu görevi sürdürmüştür.⁶³

Mehmet Tevfik Efendi'nin müdürlük yaptığı süreçte, 1882 yılında matbaanın harflerinin aşınıp, bozulması sebebiyle gazetenin yayınlarına bir süre ara verilmiştir. Diyarbakır valisi Hüseyin Semih Paşa'nın, büyük destek ve çabalarıyla matbaa için yeni makineler ve ekipmanlar getirtirilerek gazete tekrar yayın hayatına başlamıştır. Mehmet Tevfik Efendi *Diyarbakır Vilayet Gazetesi*'ndeki görevini 1884 yılına kadar sürdürmüş olup, ondan sonra Talat Efendi isimli kişi bu göreve getirilmiştir. İsmi geçen kişi (H-1308-M.1891) yılında Diyarbakır salnamesini de hazırlamıştır.⁶⁴

1893 yılı itibari ile Talat Efendi'den sonra, matbaa müdürlüğüne ve gazetenin başyazarlığına Süleyman Nazif getirilmiştir. Süleyman Nazif bu görevi 2 yıl kadar sürdürmüştür. 1896 senesinde, Ermeni meselesini incelemek üzere Osmanlı yönetimi

---

⁶² Beysanoğlu, *a.g.m* s. 5-7.

⁶³ Şevket Beysanoğlu, *Basın ve Yayın Dünyamızda Diyarbakır*, Ankara, 1970, s. 5.

⁶⁴ Beysanoğlu, *a.g.e*, s. 7.

tarafından görevlendirilen Abdullah Paşa, Diyarbakır'a gelmiştir. Abdullah Paşa'nın buradan da Musul'a vali ve kumandan olarak tayin edilmesiyle, Süleyman Nazif'i yanına alıp, Musul'a gitmiştir. Bu sebeple de Süleyman Nazif, gazetede görevinden ayrılmıştır⁶⁵.

Osmanlı'daki vilayet gazetelerinin bir diğer özelliğini de yazar kadrosu oluşturmuştur. Bu kadronun içerisinde o vilayetin yöneticileri, meşhur âlimleri, şâirleri, fikir adamları vs. gibi kişiler yer almıştır.⁶⁶

Diyarbakır'da şehrin meşhur fikir adamı olan Ziya Gökalp, *Diyarbakir Vilayet Gazetesi'nde* yazılar yazmıştır. Ziya Gökalp'ın, gazetede tam olarak hangi tarihte yazılar yazdığı hakkında net bilgiler mevcut değildir.⁶⁷ 1904-1908 yılları arasında Ziya Gökalp'a ait şiir ve makaleler *Diyarbakir Vilayet Gazetesi'nde* yayınlanmıştır. Hatta 1904'te yazıları, imzasız olarak gazetede yerini almıştır. Daha sonra ise 1906 yılında Meclis-i İdare-i Vilâyet Ketebesinde Ziya veya Meclis-i İdare-i Vilâyet Kâtibi Ziyaeddin adıyla 1908 yılında Mehmet Ziya ismi ile yazılarını yazdığı tespit edilmiştir.⁶⁸

Diyarbakir Vilayet Gazetesi'nin Mütareke ve Kurtuluş savaşı sürecinde yayın yapıp yapmadığı hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak 29 Ekim 1923 yılında Cumhuriyetin ilanı ile gazete tekrar yayın hayatına başlamıştır. 24 Mart 1928 tarih ve 334 numaralı sayıda Ticaret Odası Başkâtibi Ahmet Cemil'in (Asena) Ziya Gökalp ile ilgili bir yazısı gazetede yayınlanmıştır.

Yukarıda ifade ettiğimiz bilgilerden anlaşılacağı üzere, yayın hayatına başlayan gazete, 1869 yılından itibaren ara ara kesintiye uğramışsa da 1931 yılına kadar vilayetin resmî gazetesi olarak yayını sürdürmüştür. Daha sonra gazete, basıldığı matbaa ile 1931 yılında özel şahıslara satılmıştır.⁶⁹

Buna göre *Diyarbakir Vilayet Gazetesi* valilik tarafından 1931'de Tahsin Cahit Çubukçu ve Zekai Armana satılmıştır. 1937 yılında Diyarbakir ismi Diyarbakır olunca gazete artık yeni ismiyle yayın yapmaya başlamıştır. Söz konusu gazete 2 Eylül 1963

---

⁶⁵ Beysanoğlu, *a.g.e* s. 9.

⁶⁶ Şevket Beysanoğlu, *Ziya Gökalp'ın İlk Yazı Hayatı*, Diyarbakır, 1956, s. 32.

⁶⁷ Beysanoğlu *a.g.e* s. 32.

⁶⁸ Cavit Orhan Tüfengil, *Diyarbakır Basın Tarihi Üzerine Notlar*, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1954, s. 8,

⁶⁹ Beysanoğlu, *a.g.e* s. 9.

yılında kapanmıştır. Böylece bu gazete yaklaşık 94 yıl boyunca yayın yapmıştır. *Diyarbakir Vilayet Gazetesi* Türkiye'nin en eski vilayet gazeteleri içerisindeki yerini almıştır.⁷⁰

Diyarbakir tarihi ile ilgili önemli çalışmalar yapan Şevket Beysanoğlu'nun belirttiğine göre; gazetenin ilk on beş yıllık koleksiyonunun Diyarbakir Ziya Gökalp Müzesi kitaplığında yer almaktadır.⁷¹

Günümüzde İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Kültür Varlıkları Daire Başkanlığı Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü Atatürk Kitaplığından 100 sayıya kadar gazetenin sayılarına ulaşılabilmektedir.

---

⁷⁰ Beysanoğlu, *a.g.e.* s. 696.

⁷¹ Şevket Beysanoğlu, *Bütün cepheleri ile Diyarbakir*, Şehir Matbaası, İstanbul, 1963, s. 227.

1.6. XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Diyarbakır Vilayetinin İdari Yapısı

Diyarbakır'ın tarihi sürecine baktığımızda, Mezopotamya veya Arapların deyimiyle El-cezire ile Anadolu'nun genelinde hâkimiyet kuran medeniyetlerin tarihi izleri ve yılların medeniyet birikimi burada mevcuttur.

Tarih boyunca Diyarbakır, Dicle Havzasında Irak, İran, Karadeniz ve Akdeniz kıyılarının Basra Körfezine bağlandığı çok önemli stratejik noktada yer almıştır. Diyarbakır şehri, ulaşım ve ticaret konusunda önemli bir kavşak konumunda bulunmakla Anadolu ve Mezopotamya'nın birbiriyle bağlantısını sağlayarak, bir yandan da ilim merkezi olmuştur.⁷²

Osmanlı Devleti'nde Yavuz Selim'in padişahlığı zamanında klasik eyalet yönetimi anlayışında Amid merkez olmak üzere, bir Beylerbeylik teşkilatı kurulmuştur. 4 Kasım 1515 tarihinde ilk beylerbeyi olarak Bıyıklı Mehmet Paşa buraya atanmıştır. Bu gelişmeyle Diyarbakır, Osmanlı'nın idari teşkilatı içerisinde 5 büyük eyaletten biri olmuştur. Devletin bölgede fetihlerinin devam etmesi sonucunda 1517 senesinde Mardin, Hısnıkeyfa, Ergani, Ruha (Urfa), ve Siirt gibi yerler yeni taksimata göre Diyarbakır idaresine bağlanmıştır.⁷³

Osmanlı'nın, 1515 yılında hâkimiyeti altına aldığı Diyarbakır'ın bir eyalet yapısına sahip olduğu görülmüştür. Bu eyalete bağlı olan yerler şunlardır: *Amid, Ruha-Urfa, İsbir, Çemişgezek, Süleymaniye, Eğil, Çapakçur, Bitlis, Hizan, Heytan, Hacuk, Aşiret ve Ulus, Arapgir, Bayburt, Hizo, Palu, Çermik, Cere, Sason, Siverek, Musul, Sincar, Harput, Ergani, Kığı, Atak, Birecik, Hısnıkeyfa, Fasul, Cezire, Berdinç, Posadi, Genç* yerleridir.

Osmanlı'da idari yapısının sürekli değişmesinden dolayı Ruha-Urfa bazen Rakka eyaletine bazen de Diyarbakır'a bağlı kalmıştır. Van Beylerbeyliğinin kurulmasıyla Bitlis buraya bağlanmış olup, 17. Yy'da Cizre ve Hazro Diyarbakır eyaletine dâhil edilmiştir.⁷⁴ Diyarbakır, Osmanlı hâkimiyetine girmesinden XVIII.

⁷² Nejat Göyünç, "Diyarbakır" maddesi, *TDVİA*, C. 9, 1994. s. 464-465.

⁷³ İbrahim Yılmazçelik, Diyarbakır Eyaletinin Yeniden Teşkilatlandırılması, (1848-1864) *Osmanlı Ansiklopedisi*, Ankara, 1999, Cilt,6, s.222, Ali Fuat Örenç, 1867 Vilayet Düzenlemesinden I. Dünya Savaşı Başlarına Kadar Diyarbakır'da Mülki Yapı, (Editörler: Oktay Bozan, Hakan Asan, Hatip Yıldız, M. Salih Erpolat) "*Tanzimat'tan Günümüze Diyarbakır*" (1868-1923), Manas Yayıncılık, 2019, Ankara, C. 1, s. 79.

⁷⁴ Yılmazçelik, *a.g.e.* s. 223-224; Örenç, *a.g.m.* s. 79.

yüzyılın başlarına kadar mevcut klasik eyalet yapısını korumuştur. Zamanla devletin aldığı karar gereği Erzurum, Van ve Rakka eyaletlerinin taksim edilmesine rağmen bu dönemde Doğu Anadolu'nun en büyük eyaleti konumunda olmuştur.⁷⁵

XIX. yüzyılın başlarında Diyarbakır Eyaleti, 35 Sancak ve 22 kazadan ibaret olup, 21 Ekim 1838 yılında müstakil olarak Müşirlik haline getirilmiştir.⁷⁶ Müşirliğin kurulmasıyla birlikte 1840 yılından itibaren Diyarbakır'ın yeni idari taksimatı şu yerlerden oluşmaktaydı: *Amid (Merkez) Mardin, Siverek, Eğil, Hısnıkeyfa, Beşiri, Savur, Hani, Atak, Mihrani, Meyafarkin-Silvan, Çapakçur, Salat, Birazi, Bakos Başot, Peçar, Genç, Hazro, Hani, Garzan (Bugünkü Baykan) Şirvan, Siirt, Cizre, Rahta, Nehtam, Midyat, Zirki, Bohtan, Raho, Lice, Kulb, Koda, Hayân, Gürdilan, Resulayn, Badıkan, Havidan, Şeyhkik ve Ebgür* kazalarıdır.1845 yılında Harput eyalet olunca Maden-i Hümayun kazaları buraya bağlanmıştır.

Abdülmeccid'in saltanatının ilk yılında 1839 yılında Tanzimat Fermanı'nı ilan etmesiyle ülke genelinde ön görülen yeni taksimat Diyarbakır'da bölgenin sosyal ve demografik yapısından dolayı ancak 1845 yılında uygulayabilmiştir. 13 Aralık 1847'de Diyarbakır eyaleti ile Van, Muş, Hakkâri sancakları ve Cizre, Bohtan, Mardin kazaları birleştirilerek yeni bir idari birim olan Kürdistan eyaleti oluşturulmuştur. Bu yeni yapı ile Ahlât eyaletin yeni merkezi haline getirilmiştir.

1849 yılında Hakkâri eyalet olunca, Zaho kaymakamlığının kaldırılması sonucunda, Cizre, Zaho ve Mardin kazaları birer kaymakamlık haline dönüştürülmüştür.

Tanzimat yenilikleri ülke genelinde uygulanmaya konulmuş, bu süreçte Diyarbakır'da çeşitli reformlar yapılarak, burada var olan kaymakamlık teşkilatı lağvedildikten sonra 1851 senesinde Diyarbakır tekrar merkez eyalet haline getirilmiştir.

1864'te Tuna örnek vilayet olarak kurulduktan sonra, Osmanlı'da yeni yapı vilayet sistemi olmuştur. 1867 yılında Diyarbakır eyaleti, yerini vilayet sistemine bırakarak, idari yapıda artık vilayet teşkilatı bu yeni sisteme göre belirlenmiştir. 1864

---

⁷⁵ İbrahim Yılmazçelik, Osmanlı Hâkimiyeti Süresince Diyarbakır Eyaleti Valileri, (1516-1838) *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.10, s. 238.

⁷⁶ Örenç, *a.g.m.* s. 80.

yılında itibaren, uygulanan vilayet sisteminde başarı elde edilince 1867 yılına kadar sistemin devam ettirilmesi kararı alınmıştır.

Diyarbakır vilayeti 21 Haziran 1867'da resmen kurulmuştur. Vilayetin yeni yapısı Diyarbakır, Kürdistan ve Mamuratülaziz eyaletlerinin birleştirilmesi ile meydana gelmiştir.⁷⁷ Buraya vali olarak atanan Mustafa Paşa, Diyarbakır'ın sınırlarını ve idari taksimatını gösteren bir harita üzerinde çalışmalar yaparak, vilayetin sancakları ve bunlara bağlanacak kazaların genel durumu ana hatlarıyla belirlenmiştir.⁷⁸

Diyarbakır vilayetinin sancakları, merkez sancak olmak üzere Mardin, Siirt ve Mamuratülaziz'den oluşmakta olup, merkeze bağlı 4 kaza, Mamuratülaziz'e bağlı 6 kaza, Mardin'e bağlı 3 ve Siirt'e bağlı 3 kaza toplam 16 kazadan oluşmaktaydı.⁷⁹

Yukarıda saydığımız sancakların, kazaları şunlardır: Diyarbakır Sancağına bağlı yerler, *Siverek, Lice, Behramki* kazası; Mamuratülaziz Sancağı *Harput, Ergani-Madeni, Arabgir, Malatya, Hısnı-Mansur ve Palu* kazası; Mardin Sancağı *Midyat ve Cizre Kazası* Siirt Sancağı *Pervari ve Rıdvan* kazasından meydana gelmektedirler. Bunlarla bahsi geçen kazalara bağlı toplam 46 Nahiye mevcuttur.⁸⁰

H. 1286 (1869-1870) yılları arasındaki süreçte vilayete ait salnameye göre Diyarbakır vilayetinin idari yapısı şu şekilde olmuştur. Diyarbakır Merkez Sancağı Kazaları: *Amid, Siverek, Lice, Silvan, Resulayn*, Mamuratülaziz Sancağı Kazaları: *Ergani-Madeni, Palu, Maden-i Keban*, Malatya Sancağı Kazaları: *Malatya, Hısnı-Mansur, Kâhta*, Siirt Sancağı Kazaları: *Şirvan, Garzan, Eruh*, Mardin Sancağı Kazaları: *Mardin, Midyat ve Cizre'dir*.⁸¹

Osmanlı Devleti'nde yaşanan gelişmeler ve yapılan reformlar doğrultusunda Diyarbakır vilayetinin genel hatlarıyla idari yapısı 1870 yılına kadar değişikliklere uğrayarak bu halini almışsa da daha sonraki yıllarda bazı sancaklara yeni yerler dâhil edilmiştir.

---

⁷⁷ Metin Ünver, "Vilayet Nizamnamelerinin Osmanlı Devleti'nin İdari Taksimata Etkileri" *1864 Vilayet Nizamnamesi*, (Editörler Erkan Tural-Selim Çapar) Ankara, 2015, s. 106.

⁷⁸ Örenç, *a.g.m.* s. 83.

⁷⁹ Ünver, *a.g.m.* s.107; Oktay Bozan, *Diyarbakır Vilayetinde Ermeniler ve Ermeni Olayları*, (1878-1920), Çizgi Kitabevi, Konya 2013, s. 8.

⁸⁰ Örenç, *a.g.m.* s. 83.

⁸¹ Bozan, *a.g.e.* s. 8.

İKİNCİ BÖLÜM

DİYARBEKİR VİLAYET GAZETESİ'NİN TRANSKRİPSİYONU

(Birinci Sene)

Diyarbakir

(Numro)-1

(Vekayi'-name-i Resm-i Vilayet) (Salı)

(H) sene 1286-(M- 22 Temmuz 1869)

(R) 1285-(M- 22 Temmuz 1869)

(İş bu gazete haftada bir def'a çıkar. Bir seneligi (70) ve altı aylığı (40) guruşa ve beher nüshası (60) parayadır.

(Dâhil-i vilâyetden mâ'ada mahaller için bu fi'âta posta ücreti zamm olunur)

(S. 1.) MUKADDİME

Pâdişâhımız efendimiz hazretlerinin taht-ı (silik) şeref verdikleri yevm-i mes'ûd ki (silik) 'aliyyelerinin terakkî-i 'umrâniyelerine mebde'-i şâyândır ol günden berü ıslâhât ve fûnûn-ı nâfi'anın neşr ü ta'mîmi emrinde (silik) mesâ'-i bî-pâyan i'mâr-ı bilâd ve teshîl-i te'alluk iden niyyât-ı hayriye-i mülûkânelerine (silik) bunu ne ferd-i âferide'de inkâra mecâl (silik) şehriyârieleri efrâdından insâfı (silik) fariza-i şükrâniyeti edâca gaflet itmeğe,

(silik) ma'dûd olmak üzere memâlik-i mahrûsa sekenesinin ihtiyâcât-ı vâkı'a ve mekâsıd (silik) kendülerine tefhim ü beyân ve vukû'ât ve i'lân etmek için teşkilât'ı cedîde (silik) ihracı maddesinin ta'mîmine de müsa'ade (silik) vilâyât-ı sa'ire şu bahs-i nâfi'i bir ucdan icra ve intişâr itmeğe himmet buyurmakda oldukları (silik) dahi bir gazete çıkarılması arzu olduğundan han-ı ihsan-ı velî-ni'metden istifade oluna gelen bunca âlâ-i lâ tuhsâya şükrâni ve ma'a'l-iftihar emr-i bi'l-hayr-i mezkûre i'âne olmak üzere mesârif-i lâzimesi me'mûrîn-i vilayet taraflarından ve ifâ ve destgâh ve levâzımât-ı sâ'irenin celb ü istihzârıyla sâye-i mehâsin-vâye-i hazret-i şâhânedede (Diyarbakir) nâmına olarak işbu gazetenin ihrâcına ibtidâ olundu.

Şu kadar ki nüsha-i kiberi olan insân bile hâl-i tufüliyetinde bile ne söyleceğini bilemeyeceği ve zamân geçdikçe kâbiliyet iktisâb ideceği cihetle yeni söz söylemeye başlamış bir tıfil gibi olan gazetemizi mütâla'a buyuracak zevât sehv ü hatâsını 'afv buyururlar ümidindeyiz.

Âlemde efrâd ve hayât-ı insân için sa'âdet hâli mûcib olan muvaffakiyet iki cihete münhasır olup, birincisi dâniş ü ma'rifet ve ikincisi hüsn-i ma'îşet ü mu'âşeretdir.

Dünyâda geçmiş olan vukû'âta târih vâsıtasıyla ma'lûmât almak ve herkes bulunduğu zamânın hâl ve idâresiyle dâhili ve hârici cereyân ide gelen mu'âmelât ve mu'âşerâta gazeteler vâsıtasıyla kesb-i vukuf idüp vukâ'ât-ı mâziye ve hâliye bi'l-hâssa ki 'âlemin politikasını anlamak kemâlât-ı insâniyece (silik)

(S. 2.) şu iki cihete muvaffak olan devletler mahsûd-ı emsâl ü akrân ve ihbâr-ı muhassenât-ı vâkı'aları zînet-sâz-ı sahâyif-i vekây'-i cihân ola geldiği müsellemdir.

İnsân ile hayvanın farkı nutk ile olup, nutk ise yeni lisânı açılmış olan etfâlde dahi mevcûd olduğundan çocuklar bidâyet-i hâllerinde sâmi'îne fâ'ide virecek söz söylemeye muktedir olmadıklarının sebebi ma'lûmâtsiz bulunmalarıdır.

İnsân sinn-i tahsîli geçürüp de ma'lûmât istihsaline muvaffak olmadığı halde medâr-ı iftihâr add edecek nesi olabilir.

Ve tâ'ife-i insâniye mâ-halika lehine hidmete me'mûr olduklarından o hidmete çalışmayanlar o tâ'ifeden ma'dûd olmamak lâzım gelür.

Ve her bir hey'et ve cem'iyetin hey'ât ve cem'iyât-ı sâ'ire arasında mübâhât u iftihâr ile yaşaması diğerlerinden girü kalmamağa çalışmasıyla hâsıl olacağından emsâl ü akrânı sa'âdet-i hâli mûcib olan ma'lûmât ve servet ve hüsn-i hâl ü ma'îşetle 'ömr geçürüp de kısmet-rû zümreye muhtâc olan cem'iyet onların arasında nasıl görüneceği az bir mütâla'a ile bilinür.

Geçmiş zamânlarda birbirine kurbiiyet-i mesâfe ve kıt'aca münâsebet ve civâriyeti olmayan memâlik ahâlisi ekseriya yek digerinin ahvâl ve âsârından haberdâr olmadıklarına ve ihtilâtca şimdiki gibi mu'âmelât cereyân etmedigine mebnî bir memleket halkı her ne hâlde bulunur ise (silik)

Ma'lûmât-ı sâbıkâyı beyân idecek târih kitâbları her (silik) ise de ma'lûmât ve mu'âmelât-ı hâliye neşr ü 'ilâna (silik) tefhime dahi gazetelerden başka bir şey' müte'ahhid olamadığına (silik) bütün dünyâyı bir memleket şekline komış olmağla bu havâlice (silik) bir ucunda gibi görünen (Amerika) kıt'asında ki havâdisâtı az zamân geçer geçmez gazetelerde görüp okumakdayız.

Vukû'ât-ı kevnîyye-i 'âlemden gazetesiz haber almak isteyen adam dünyâda olan memâlikin cümlesine muhbirler ikâme itmeli bu ise mümkün değil

Gazetemiz hem bâlâda beyân olunan cihetlerin derc ü i'lânına ve hem de vukû'ât-ı kevnîyyeden neş'et idecek sâ'ir âsârın neşr ü beyanına (silik) idecek ise de 'âlemde her şey'in kader ve i'tibârî ragbet (silik) ve her sûretle ıslâh-ı ahvâl iyemesi kabûl-i âmmeye mazhariyetine (silik) olmağla bu yolda gitdikçe ragbet-i umûmiyeyi câlib olacak bir (silik) ve solmaz rehberi lutf u ihsân-ı ilâhî'den me'mûldür,

Ve minhü't-tevfik ve hüve-nime'r-refik

Şu gazete ıslâhât-ı vilâyetin istikmâli uğrunda huzûr (silik) fedâ iden vali-i vilâyet devletlü İsmâil Paşa hazretleri (silik) mahsûsalarıyla vücûd bulmuş olduğundan müşârün-ileyh hazretlerine başkaca 'arz-ı şükrâniyet olunur.

(S. 3.) VEKÂYİ'-İ VİLÂYET

Sâye-i ıslâhât-vâye-i şâhânedeki vilâyetin her bir cihetinde âsâr-ı nâfi'anın ilerülemesine sa'y ü gayet olunmakta olduğu müsüllü bu cümleden ma'dûd olmak üzere birkaç ay mukaddem nefis-i (Diyarbakir) de bir ıslahhâne küşâdı dahi ârzû olduğundan ve sermâye ittihâz olunmak üzere me'mûrîn-i vilâyet ma'âşlarından bi'l-iftihâr i'âne olunan mebâliğ-i ma'lûmenin bu yolda sarfi husûsına bil-'istîzân emr alınmış idüğünden ıslahhâne ittihâzına elverişli görünen (Diyarbakir) de vâki' Hasan Paşa Hanı şehriye-i münâsebe ile istîcâr ve odalarına yataklıklar ve destgâhlar ve levâzımât-ı sâ'ire istihzâr olunarak derûn-ı memleketde dilencilik etmekte bulunan altmış kadar İslâm ve Hıristiyan etfâli mezkûr ıslahhâneye alınmış ve her birisine gündelik ve mahsûsiye olarak ikişer kat elbise ma'lûmu'l-esâmî ashâb-ı hamîyyet taraflarından i'âne sûretiyle yapıldırılmış olduğu gibi bunlara ta'lîmâtına tevfiken beher gün ibtidâ sıbyân dersi okudularak ba'dehü tahsîs olunan san'atlara çalışdırılmak için münâsib şehriye ve yevmiye ile hoca ve terzî ve kunduracı ve 'abâcı ve şalcı usta ve kalfaları dahi ta'yîn edilmişdi.

Etfâl-i merkûme beş aydan berû epeyce san'at öğrenmeğe başlayup vilâyet-i 'asâkir zabtıyesinin elbise ve kunduralarını dikmeğe ve İrân şalına benzer şallar ve mensûcât-ı sâ'ire nesc itmeğe de başlamışlardır.

İslahhâne-i mezkûrun icâreli mahalde bulundurulması mu'ahharan vilâyetce münâsib görülmediğinden hân-ı mezkûrdan sarf-ı nazarla hâric-i sûrda inşâ olunmakta

olan yeni hükûmet konasının ittisâlinde vâki‘ ve ıslahhâne ittihazına elverişli olan ebniye-i mirîye ta‘mîr edilerek etfâl-i merkûme bu kerre oraya nakl idildi.

Bi-lutfihi te‘âlâ iş ilerüye vardırıldıkca tevsî‘ine vâridâtı vefâ itdikce etfâl-i merkûme ‘adedlerinin tezyîd olunacağı da mutasavver olup, derûn-ı kal‘ada ashâb-ı hamîyyet taraflarından yapıdırılan altı bâb dükkân icâreleri zikr olunan ıslahhâneye terk ve teberrü‘ olunmuş ve her sûretle intizâm altına alınmak ve vâridâtı ıslahhâneye kalmak için ba‘zı mevrû‘ât dahi icrâ idildiği misillü millet ve vatanına muhabbeti olan ba‘zı zevât-ı cânibinden hâsılâtı ana tahsîs idilmek üzere dekâkîn ve sâ‘irenin inşâsı dâ‘ire-i tasavvur ve müzâkere de bulunmuştur.

Islahhâne hakkında cevâben ve gurre-i safer sene 86 târihiyli müverrehan Dâhiliye Nezâreti celilesinden cânib-i vilâyete şeref-vürûd iden idâre-nâmenin sûretidir.

Vilâyet-i celîlerinde dahi bir ıslâhhâne küşâdıyla etfâl-i bi-vâyeğâne-i sanâyi‘-i mütenevvi‘a ta‘lîm olunmakda ve bunun için ashâb-ı hamîyyet taraflarından dükkân ve sâ‘ir a‘kârât dahi terk idilmekte olduğu ifâdât ve teferru‘âtına dâ‘ir reside-i dest-i tekrîm olan tahrîrât-ı ‘aliyye-i müşîrâneleri mütâla‘a ve huzûr-ı sâmi hazret-i vekâlet-penâhiye dahi irâ‘e olunduktan sonra lede‘l-arz manzûr-ı ‘âlî-i cenâb-ı şehriyârî ve ol bâbda taraf-ı devletlerinden masrûf buyrulan himmet ve ashâb-ı hamîyyetin gösterdikleri eser-i hamîyyet takdir ve mahzûziyyet-i seniyye-i şâhinşâhiye bâdî olmağla keyfiyyetin lâzım gelenlere tebşiriyle sâlifü'z-zikr ıslâhhânenin terakkiyât-ı matlûbesi esbâbının istihsâline himem-i ‘aliyye-i vezîrâneleri derkâr buyrulmak bâbında emr ü irâde hazret-i men lehü‘l-emrindir.

(Makâm-ı ‘âlî-i sadâret-i ‘uzmâdan fî 28 safer sene 86 târihiyle müverrehan şeref-vürûd iden emr-nâme-i sâminin sûretidir.)

(Diyarbakir) de küşâd olunan ıslahhânede nesc ü a‘mâl idilen iki aded şalın gönderildigine dâ‘ir tevârüd iden tahrîrât-ı behiyyeleri mütâla‘a ve mezkûr şallar dahi bi‘l-vusûl mu‘âyene olundu âlât u edâvât-ı mevcûdenin ikmâl-i noksânıyla masnû‘ât ve mensûcâtın nefâset ve râvacına sarf-ı gayret ve i‘tinâ olunacağı siyâk-ı iş‘ârdan anlaşılup sâye-i muvaffakiyyet-vâye-i hazret-i mülkdârîde bu misillü muhterî‘âtın istikmâl-ı esbâb-ı terakkisi husûsına çalışılmak ezlem olarak bu yolda masrûf buyrulan mesâ‘i ve himmet bâ‘is-i mahzûziyyet ve şükrâniyyet olmağla masnû‘ât ve ma‘mûlât-ı nefise ve makbûlenin icâdı

(S. 4.) ‘ale‘d-devâm nasb-ı nefis-i ihtimâm ve ikdâm buyrulması siyâkında şukka-i senâveri terkîmine ibtidâr kılındı efendim.

‘Asr-ı me‘ârif-hasr-ı hazret-i pâdişâhî âsâr-ı celîlesinden olmak üzere nefis-i (Diyarbakir) de ahâlî-i müslime etfâl için bir rüşdiye mektebi yapılmasına bundan mukaddem karâr virilmesiyle câmi‘i kebîrin çarşu kapısı muvakkithânesi üzerinde mekteb-i mezkûrun inşasına mübâşeret ve himmet olunarak sâye-i mehâsin-vâye-i hazret-i şâhânede me‘mûrîn-i memleket ve sâ‘ir ashâb-ı hamîyyet canibinden ‘arz olunan i‘âne-i nakdiye ile mekteb-i mezkûrun geçenlerde emr-i inşâsı resîde hüsn-i hitâm olduğundan îcâb eden mu‘allimlerin sûret-i ta‘yîn ve intihâblarıyla bu emr-i hayra muvaffakiyetden dolayı memleketce meşhûd olan şükrâniyyet-i ‘umûmiye Me‘ârif Nezâret celîlesine ‘arz olunmuşdur.

Mekteb-i mezkûre mu‘allim ta‘yîn buyrulduğu (Takvîm-i Vekâyi‘de) görülmüştür. du‘â-yı istidâme-i ‘ömr ü şevket ü iclâl-i hazret-i pâdişâhî cümle canibinden ref‘-i bârgâh-ı icâbet kılınmıştır.

Dîvân-ı Ahkâm-ı ‘Adliye nâzır-ı me‘âlî-menâzır devletlü Cevdet Paşa hazretleri mekteb-i mezkûr için âsâr-ı celîle-i devletlerinden ma‘dûd olan târîh-i nefisden altmış cild ihsân ve irsâl buyurmuş olduklarından mektebe mahsûs olan kütübhâneye vaz‘ olundu.

Saltanat-ı seniyyede rütbeten derece-i ‘ulyây-yı iclâle vâsıl ve fazlan ve kemâlen dahi mefhar-ı erbâb-ı ‘irfân ve fezâ‘il olan bir zât-ı me‘âlî-simât cânibinden mekteb-i mezkûrun evvel be evvel ol vechle zîr-i nazar-ı takdir ve sahâbete sâye-i ma‘ârif-vâye-i hazret-i pâdişâhîde şu mektûbun fâ‘ik (silik) olacağına ve onda tahsîl-i ‘ilm ü ‘irfân idecek şâkirdânın her sûrette kemâlât-ı insâniyyeye mazhar olacaklarına berâ‘at-i istihlâl olmağla müşârün-ileyh hazretlerine memleketce ‘arz-ı teşekkür olunur.

İLAN

Sâye-i me‘ârif-vâye-i cenâb-ı şehriyârîde (Diyarbakir) vilâyetine mahsûs olmak üzere bu sene bir sâl-nâme tertib ve tab‘ ve temsîl olunmasıyla matba‘a-i vilâyetde beher nüshası on bir gurûş fiyâtla satılmaktadır.

Devlet-i ‘Aliyye-i ‘Osmâniyye cânib-i ‘âlîsinden (Diyarbakir) in târîh-i fethi olan sene-i hicriyenin dokuz yigirmi ikisinden şimdiye gelinceye kadar taraf-ı eşref-i saltanat-ı seniyyeden (Diyarbakir) e ta‘yîn buyrulmuş olan vülât-ı ‘izâmın isimleriyle

târîh-i ta'yînlerini ve her birisi ne kadar müddet vâilîlikde bulduklarını ve müşârün-ileyhe mensûb olan âsâr-ı ma'rûfeyi mübeyyin bir cedvel tertîb olunarak zikr olunan sâl-nâmeyle derç olunmuşdur.

Mütâla'asından ma'lûm olacağı vechle (Diyarbakir) in idâre-i saltanat-ı seniyyeye iltihâk târîhi olan sene-i mezkûreden berü iki yüz yetmiş dört zât anda vâilîlik etmiştir.

(Diyarbakir Vilâyet matba'asında tab' olunmuşdur.)

(Birinci Sene) Diyarbakir (Numro)-2

(Vekâyi'nâme-i-Resmî-i Vilâyet) (Salı)

(H) 2 Cemaziyevvel Sene 1286-(M) 6 Eylül 1869

(R) 29 Temmuz 1285-(M)-6 Eylül 1869

(İş bu gazete haftada bir defa çıkar. Bir seneligi (70) ve altı aylığı (40) guruşa ve beher nüshası (60) parayadır.

(Dâhil-i vilâyetden mâ'ada mahaller için bu fiyâta posta ücreti zamm olunur)

(S. 1.) VEKÂYİ'-İ VİLÂYET

Cennet-mekân Gâzî Sultân Süleymân Hân efendimiz hazretlerinin müberrât-ı celîlerinden ma'dûd olmak üzere üç üç buçuk sâ'at mesâfesi olan Güzeli Karyesinden (Diyarbakir) e cârî olan Hamrevât suyunun yolları pek çok senelerden berü gereği gibi ta'mîr görmemiş olduğundan suyun nısfî mikdârı memlekete yetişmeksizin mecrâ-yı kadiminden çıkararak şuraya buraya dökülmekte idi.

Ve mecrânın şu fenalığına ittisalinde ki arâzî ashâbının cereyân iden bazı hâlât-ı vahîmeleri dahi mansıb olarak ya'nî suyun haylîcesi ashâb-ı merkûmenin gadır-i gadr ve tama'larına dökülerek onunla menâfî-i şahsiyeyi mücib olan zirâ'at icrâ idilmekde ve mevsim-i seyfîn şiddetinde ahâlî-i memleket susuzlukdan muztarib olmakda idi fi'l-vâki' umûr-ı nâfî'a-i zira'atın teksîri ziyadesiyle ârzû olunur ve marzî-i hükûmet dahi buna ta'allük ider ise de bir belde-i cesîme ahâlisinin kuvve-i hayâtiyesine mu'edil olan mâ'-i lezîz-i mezkûr eşhâs-ı ma'dûdeden intifâ'-i zâtîleri yolunda telef olması ve ahâlinin yaz günlerinde susuzlukdan zarûret çekmesi bir vechle tecvîz olunamadığından ve mecrâyâ civâr olan nehr-i cedîd-i nâm harıkı teşkil iden su dahi şu mecrâdan etrafa inşi'âb idegelen sular olarak nehr-i mezkûrun andan istifâdesi de

haylice su‘-i isti‘mâl tehaddüsüne başlıca sebep olduğundan mecrânın gâyet kavî ta‘mîriyle su telef olmaksızın kâmilen memlekete isâle ve nehrin andan istifâdesine sebep olan ‘avârız-ı muzırranın dahi külliye imhâ ve izâle olunması husûsı geçen sene ‘akd olunan meclis-i ‘umûmîde kararlaştırılarak,

Ol bâbda ta‘yîn olunan me‘mûrların icrâ eyledikleri keşfi mütezammin virdikleri defterde bu ta‘mîr için on üç yük kuruş masraf ihtiyârına lüzum gösterilmiş ve ta‘mîr yolunda sarf olunacak akçenin emr-i tesviyesi ise sudan dâ‘imî sûretle intifâ‘ idenlere ‘â‘id olmak cihetiyle bunun için hazîne-i celîleye mürâcaata mahall ve münâsebet görülemediği gibi keşf defterinin nâtik olduğu mikdârın külliyyetine nazaran bunda ahâlîce i‘âne sûretinde dahi haylûce müşkilât görünüp fakat Rüşdiye Mektebi dahi doksan şu kadar bin kuruşa keşf olunmuş iken andan çok aşağı masrafla yaptırılmış olmasına bakılınca bunda dahi tamirat masraflarına kadar

(S. 2.) tekayyüdât ve tasarrufât sûreti dest-i icrâdan birağılmadığı takdirde ol mikdâr akçe gitmeyeceği anlaşılacak bu yolda cereyân iden müzâkerât-ı ‘amîke üzerine mesârif-i ta‘mîriye hükûmet-i seniyyenin nezâreti ve bir komisyon-ı mahsûsun me‘mûriyeti altına alınup ve lüzûmî olan taş ve kirec dahi hükûmet ve komisyon vâsıtasıyla tedârik ve ihrâk idilüp emr-i ta‘mîrin icrâsı geçen sene ele alınmış idi.

Şu mecrânun kible't-ta‘mîr-i ekser mahalleri açık bulunduğundan yolcuların hayvanları su derûnına uğradup geçmekte ve mecrâyâ muttasıl Zavera Karyesi ahâlîsinin hayvânâtı her gün şu suya girüp çıkarak ma‘-i lezîz-i mezkûr menba‘ından tâksimine varınca gûn-â-gûn fenalıklara tesâdüf etmekte olduğu hâlde Güzeli Karyesinden (Diyarbakir) e dek mecrânın zemîn ve etrâfı taş ve kireçle rîhtim idilerek üzeri dahi örtülmekte olmasıyla şu sûret-i mebrûreden dolayı ahâlî-i memleket tecdîd-i hayât etmiş derecede ‘arz-ı şükranîyet ve du‘â-yı istidâme-i ‘ömr ü şevket hazret-i pâdişâhîye müdâvemet etmektedirler.

Şu su yolu müceddeden yapılıp gibi ta‘mîr olunmakta olduğundan şimdiye değin giden mesârif keşf-i sâbıkın nisbetine nazaran ne mikdâr aşağı düşüdüğü meydândadır.

Ve bu sûret devletlü Vâlî Paşa hazretlerinin himmet-i ‘âliye-i fevka'l-‘âdelerinin ve emr-i ta‘mîre me‘mûr olan zevâtun ikdâm ve istikâmetlerinin derecesine delîldir.

Nefs-i (Diyarbakir) de bulunan ‘Atık Hükûmet Konağı vaktiyle bir cesim dâ‘ire iken her nasılsa sâbıklarda bekâ-yi ma‘mûriyeti iltizâm olunmamış idüğünden yıkıla

yıkıla yigirmi kadar oda kalup anun da ba'zıları müşrif'ül harâb olmasıyla hem vilâyet ve hem de sancak me'mûrları işbu odalarda ifâ-yı me'mûriyet itmekde oldukları ve yerin darlığı ve me'mûrîn ve ashâb-ı mesâlihın kesreti cihetiyle pek çok zahmet çekilmekte olduğu hâlde sâye-i ömr envaye-yi hazret-i şâhânede şimdiki hükûmet konağının livâ dâ'iresi ittihazıyla vilâyet ve livâ dâireleri bi't-tefrîk ashâb-ı mesâlih devâ'ir-i lâzımının fark ve temyîzinde olan yanlışlıktan ve me'mûrîn-i mevcûde o sıkıntıdan kurtulmak için hâric-i surda Dağ (Dağ kapı) kapusına on beş dakika mesâfesi olan bir mahalde ya'nî Seyrân Köşki'yle sûr arasında kârgîr ve müstahkem olarak otuz altı odalı bir dâ'ire inşâsı meclis-i idâre-i vilayetce bi'l-müzâkere karârlaştırılarak bu gibi umûr-i hayriyeye sermâye olmak ve i'âne-i fâhire add olunmak üzere mukaddemâ me'mûrîn-i vilâyet ma'âşâtından olunan tasarrufât-ı ma'lûmeden nâşî cem' edilen mebâliğin ana vefâ idecek mikdârı karşılık ittihaz ve iki buçuk ay evvel emr-i inşâyâ mübâşeret olunmuş idi.

Sene-i mezkûre hazîranından teşrin-i sâni evâsıtına ve bu sene dahi ibtidâ-i bahârdan bu güne kadar sarf idilen ikdâmât-ı mükemmele semeresi ve me'mûrîn ve ahâlî-i memleketin i'âne-i mahsûsası eseri olmak üzere yüz altmış bin guruş mikdârı masrafla mecrâ-yı mezkûrun nisfi ta'mîr idilmiş ve suyun etrafına dağılmasını mûcib olan 'avârız-ı fâside kâmilin izâle ve ıslâh olunmuş olduğuna ve en bozuk mahaller ise yapılıp bitmesiyle bakiyye-i mecrânın yapılan yerlere kadar sa'ûbeti olmadığına binâen ve ikdâmât-ı câriyeye nazaran kış mevsimine kadar emr-i bi'l-hayr-i mezkûrun ikmâlî me'mûldür.

Dâ'ire-i mezkûrenin on altı oda ile müştemilât-ı sâ'ireden 'ibâret olan alt katı bir vech-i matlûb resîde-i hüsn-i hitâm olup bu kerre üst katının dahi inşâsına başlanıldı cânib-i hükûmetden ve emr-i inşâyâ me'mûr olanlar taraflarından şu husûsun bir sâ'at evvel netîce pezîr-i hüsn-i hitâm olması emrinde masrûf ve meşhûd olan ikdâmât-ı kâmileye ve edevât ve levâzımât-ı sâ'irenin hâzır ve müheyyâ bulunmasına nazaran mevsim-i şitâ hulûl itmezden evvel anun da ikmâl olunacağı me'mûl-i kavîdir.

Nefs-i (Diyarbakir) de bulunan çârşulardan ketenciler ve bezzazlar, (S.3) ve kuyumcular ve mazûcılar çârşılarının zâten üzerleri çatılı ise de sâ'ir çârşılarının üzerleri açık olup, yaz mevsiminde güneşden ve kış aylarında yağmur ve çamurdan meşakkat çekilmekte ve dükkânların cümlesinin önlerinde peykeler olmasıyla iş bu peykeler iki

tarafli tarik-i 'ammdan haylûce yerler zabt ile mürur ve 'ubûr idenler ve yük taşıyan hayvanlar güç hâl ile geçebilmekte idi.

Bundan mukaddem cânib-i vilâyetden icrâ olunan teşvikât ve tenbîhât semeresiyle peykeler kâmilen kaldırılmış ve üsti açık olan çarşıların ekserisine dekâkîn ashâbı ma'rifetiyle çatılar yapıdırılıp bakiyesinin dahi bu sene ikmâli ârzû olunmuş ise de ibtidâ-i bahârdan berü memleketce ele alınan su yolu ta'mîri ve vilâyet dâ'iresi inşâsı ve sâ'ir bu gibi mesâlih-i nâfi'anın birbirini veli iderek araya girmesiyle

Memleketde bulunan mi'mâr ve dülger ustalarının ekserisi husûsât-ı mebhûsa ile uğraşmakta ve bir takımı da ahâlice lüzumî olan inşâât ve tâmîrât-ı sâ'ire ile iştigâl etmekte bulunduğundan dekâkîn-i mezkûrenin ikmâl-i noksânı dahi ele alınsa öteki işler te'hir ideceği cihetle (takdîmü'l-ehem 'ali'ül-mühim) kâ'idesine ri'âyeten onların ikmâli derdest olan işlerin hitamına ta'lik olunmuştur.

Vaktiyle Nefs-i (Diyarbakir) in her tarafında lağımlar bulunduğu hâla da inkilâbât-ı zamân ekserisini harâb etmiş olduğu cihetle lağımlar kuyulara tahvil idilmiş ve bu sebepten nâşî memleketin nezâfet-i asliyyesine hâlel gelerek yaz mevsimlerinde kesret-i te'affün vehâmet-i hevâye i'âne ide gelmesi cihetiyle beher sene beyne'l-ahâli hastalıklar hudûs etmekte bulunmuş olmasına binâ'en zikir olunan kuyuların lağv ve ibtâliyle sûret-i 'umûmiyede lağımlar inşâsı ve sokaklarda açık olarak cereyân etmekte olan harıkların mehmâ-i imkân derince hafriyle üzerleri taş ile örtülmesi derûn-ı memleketde olan te'affünâtın izâlesini mûcib olacağı bedîhî bulunmasıyla bu husûsdan dolayı ba'de'l-müzâkere meclisce virilen karâr üzerine tesviye-i muktezâsı zımnında dâ'ire-i belediye meclisine ta'lîmat ve tebligât-ı mahsûsa i'tâ olunmuş idi.

İki mâh mukaddem o işe mübâşeret olunarak hükûmet-i seniyyenin ikdâmât-ı mütemâdiyesi ve dâ'ire-i mezkûre me'mûrlarının mesâ'î-i mevfüresi âsârıyla şimdiye kadar memleketde mevcûd olan hânelerin nısfından ziyâdesinin ashâbı ma'rifetiyle kuyuları lağv ve ibtâl ile lağımlar inşâ iderek kusûrlarının da bu sene ikmâline çalışılmakta ve harıklar dahi bir uçdan yapıdırılmaktadır.

Yaz mevsimlerinde (Diyarbakir) sokaklarında olan te'affünâtın ve memleketin 'âlemde şöhret bulan vehâmet havasının sebep-i müstakilli lağımların o sûretle 'adem-i vücûdı ve harkların sokak ortalarında açık olarak envâ-i mülevvesât ile mahlûten cereyân etmiş olduğu hâlde şu teşebbüsâtın bu sene gereği gibi hüsn-i te'sîri müşâhede idildiği vesâ'ir senelere nisbetle memleket derûnında olan hastalıklar memâlik-i

sâ'ireden farksız bulunduğı misillü bi-lutfihi te'âlî sâye-i şâhânedede teşebbüsât-ı mezkûrenin hitâmında buraca vehâmet-i hevâ zâ'il olacağı da bî-iştibâhdır.

Vilâyetün bir mükemmel harîtasının yapılması dahi ârzû olunduğından tahkîkât-ı lâzime vesâ'irece her ne yolda mu'âvenet iktizâ ider ise cânib-i vilâyetden tamâmiyle sarf olunmak üzere işbu harîtanın tanzimi husûsu her sûretle iktidâr ve mahâreti müselleme ve musaddak olan (Ergani Ma'den)-i hümâyûnu mühendislerinden Mösyö Koroyun'a havâle buyurulmuştur.

(S. 4.) VEKÂYİ'-İ 'UMÛMİYYE

(Bağdad) vilâyet-i celîlesinde geçende bir mekteb-i sanâyi açıldığı ve nehr-i Fırat'da işledilmek üzere şimdilik (Basra) vapurunun tahsîsiyle ana mahsûs vapur (Avrupa) dan celb olunacağı ve Kerbelâ'ya kadar bir demir yolu inşâsına teşebbüs buyurulduğu misillü bu def'a da bir emniyet sandığı küşâd olunduğı (Zevrâ') Gazetesi'nde manzûr-ı nazar-ı memnûniyetimiz olmuştur.

Vilâyet-i mezkûr vâlîsi devletlü Midhat Paşa hazretlerinin (Tuna) vilâyetinde izhârına muvaffak oldukları âsâr-ı nâfi'anın (Bağdad)ca da te'sîs ve icrasına nev-cihetle himmet buyurmakta olduklarını ol taraflardan gelenler dahi kemâl-i şükrâniyetle rivâyet ediyorlar.

(Tuna) vilâyetinin terakkiye her ne kadar kâbiliyet-i mevki'yesi münkir değül ise de (Bağdad) vilâyetinin mevki' ve arâzîce bi- hasibü'l- isti'dâd (Tuna) dan giri kalmaycağı da inkâr olunamayacağına ve müşârün-ileyh hazretleri bu bâbda olan tasavvurât-ı hayriyyelerini tasdike pek aşırı bezl-i nakdîne-i ihtimâm etmekde olduklarına nazaran bi tevfiķihi te'âlâ sâye-i muhassenât-vâye-i hazret-i şâhânedede az vakitte havâlî-i Irakiyyece i'âde-i medeniyet ve ma'mûriyet-i sabıkaya muvaffak olacakları derkârdır.

Her mahallin tezâyüd-i ma'mûriyet ve serveti yalnız hükûmet-i seniyyenin bezl-i mesâ'î buyurmasıyla hâsıl olmayup 'umûm hakkında mülâhaza olunacak menâfi'in ve tehzîb-i ahlâk ve kesb-i medeniyet etmeğe medâr olacak teshîlâtın esbâb-ı lâzimesini istihzara te'allük idecek ihtimâm bi'l-hassâ hükûmet-i seniyyeye ve bu yolda telakki idecekleri tenbîhât ve vesâyâyı mevki'-i fi'ile îsâl ve istihsâl-i sa'âdet-i hâl itmeğe tertib eyleyecek mesâ-i dahi ahâliye â'id olduğundan müşârün-ileyh hazretlerinin (Tuna) vilâyetinde muvaffak oldukları ıslâhât ve i'mârât-ı müsellemenin

şehregîr-i âfâk ve ihtâr olacak dereceye varması kendülerinin ârâyîş-i hilkat-i zâtîyyeleri olan haslet-i celîle-i mehammedan-ı ve dekakî-yi şinasileri mukteziyatını bi-hak ifasıyla beraber ahali mahalliyyenin de ana mukâbil nihâde-i meydân-ı iftihâr ve iştihâr itdikleri ikdâmât-ı müsellemeden neş'et idüp geçmiş zamânlarda ya'nî şimdi medeniyetle meşhur olan ekser mahaller henüz râ'ih-i medeniyeti almamış oldukları vakitlerde bile (Bağdad) vilâyeti havâlîsi dünyânın her tarafına numune- nümâ-yı âsâr-ı medeniyet olmuş iken hayfâ ki bi'lâhere müsâdif olduğu 'avârız-ı ma'lûmenin sademât-i muzırrasıyla âsâr-ı mezkûre tenezzül etmiş olduğu hâlde cülûs-ı meyâmin-i me'nûs-ı mülûkânedan biraz sonraca devletlü Nâmık Paşa hazretlerinin (Bağdad) vâlîliğine me'mûriyet-i seniyyeleri vukû'uyla o havâlînin ıslâhâtı yolunda haylüce himmet-i fevka'l-'âde sarfına muvaffak olmuş

Vilâyet-i mezkûre ahâlîsi dahi 'umûm hakkında nümâyân ve meşmûl-cihân olan niyyât-ı hayriye-i mülûkâneye teşekküren vatanlarının sa'âdet hâlini mûcib olacak hidemât ibrazına muhâlefet gösterdikleri işidilmemiş olduğu ve müşârün-ileyh Nâmık Paşa hazretlerinin halef-i 'âlîleri devletlü Takiyüddin Paşa hazretleri dahi eğerçi o mesleğe sülûka himmet buyurmuş ise de me'mûriyetleri imtidâd etmeksizin infisâl iderek ahâlî-i vilâyet şimdi dahi kendülerini dâ'ire-i sa'âdet ve me'mûriyete idhâl-i efkâr-ı hâlisanesinde bulunan bir vâlî-i 'âlî-i hayır-hevahi mazhar oldukları cihetle istikmâl-i esbâb-ı servet ve ma'mûriyetleri yolunda vüs'-i beşerin mütehammil olacağı ikdâmâtı sarf ideceklerinde şübhe yoktur.

Bir cihetün sa'âdet-i hâli diğer cihete dahi bâ'is-i menfa'at ve memdûhiyet olacağı ta'rîfden âzâde ve Bağdâd vilâyetinin vilâyetimize mücâvereti cihetiyle bi-lutfî'l-kerîm sâye-i 'âlî-i şehriyârîde o havâlîce vukû' bulacak icrâât-ı nâfi'a (Diyarbakir) havâlîsine dahi vesîle-i istifâde olacağına mebni müşârün-ileyh Midhat Paşa hazretlerinin (Bağdad)ca muvaffak olacakları âsâr-ı hayriyeye o havâlî ahâlîsi her ne kadar teşekkür iderler ise bizim dahi ol mertebe 'arz-ı şükrâniyet etmek boynumuzun borcudur.

(Diyarbakir vilâyet-i matba'asında tab' olunmuştur.)

(Birinci Sene)

Diyarbakir

(Numro)-3

(Vekâyi'nâme-i-Resmî-i Vilâyet) (Salı)

(H) 9 Cemazeyilevvel sene 1286-(M) 17 Ağustos1869

(R) 5 Ağustos 1285-(M) 17 Ağustos 1869

(İş bu gazete haftada bir def'a çıkar. Bir seneligi (70) ve altı aylığı (40) guruşa ve beher nüshası (60) parayadır.

(Dâhil-i vilâyetden mâ'ada mahaller için bu fi'âta posta ücreti zamm olunur)

(S. 1.) VEKÂYİ'-İ VİLÂYET

(Diyarbakir) ile (Siverek) kasabası arasında bulunan tarîk gayet bozuk olarak mürur u 'ubûr iden kârbân (Kervan) ve yolcular aşurı su'ûbet çekmekte idi

Hele şu tarik dâhilinde ve Karaca Dağ ittisâlinde bulunan Karabağçe karyesiyle Kaynak nâm karye arasındaki iki sâ'atlik mesâfe kış mevsiminde ekser vakitlerde günlerce geçilemeyüp bu yolcular müsâ'ade-i hevâya intizâran karye derûnunda kalurlar idi

Devletlü Vâlî Paşa hazretleri geçen sene o yoldan (Diyarbakir) e 'azîmet buyurup tarîkin hâlini görmüş ve devletlü Nâmık Paşa hazretleri (Bağdad)dan Dersa'âdete müteveccihen 'azîmet iderken o târik ile teşrif buyurdıklarından teşrifleri kış âhirine müsâdif olmak cihetiyle şu yolun ne derecede fenâ olduğunu bi'z-zât mu'âyene buyurmuşlar idi

Tebliğât-ı 'aliyyeleri üzerine tarîk-i mezkûrun tesviyesi hakkında şeref-vürûd iden emir-nâme-i sâmi vâlî müşârûn-ileyh hazretlerinin bu bâbda olan tasavvur-ı 'âfîlerini tasdik itmesine vilâyet dâhilinde bulunan tarîk ve me'âbirin tanzim ve tesviyesi zâten vilayetce dahi mukarrer bulunduğuna binâ'en geçen sene tâ hazîrân ibtidâsından teşrîn-i evvel intihâsına kadar sarf olunan ikdâmât-ı mütemâdiye üzerine Karabağçe'den (Siverek) e iki buçuk sâ'at mesâfesi olan Arastur karyesine kadar ya'ni altı buçuk sâ'atlik mesâfe şose olarak yapıldığı gibi bu sene dahi geçen sene bırakılan yerden bed' ile ikmâline çalışılıp tarîk-i mezkûr (Siverek) kasabasına takrîb olunmuş ve şu tarîkin imtidâd itdiği hatt üzerinde müteâ'addid köprüler dahi yapılmıştır.

Kezâlik Karabağçe ile (Diyarbakir) arasındaki yolun yaptırılmasına dahi mübâşeretle Karacadağ içinden mürur iden yolun bir sâ'atlik ve (Diyarbakir) den Karacadağ'a doğru mümted olan tarîkin dahi on dakîkalık mahalleri şose olarak yaptırılmış ve bi-nime te'âli sâye-i ma'mûriyyet-pîrâye-i hazret-i mülûkânede kış mevsimine kadar ikmâl olunmak üzere her türlü ikdâm ve tedâbir-i lâzîme sarf olunmakda bulunmuştur.

(S. 2.) Dâhil-i vilâyetde bulunan (Siird) kasabasında dahi bir rüşdiye mektebi inşâsı mukaddemce tensîb olduğundan zât-ı vâlâ-yı vilâyet-penâhînin ıslâhât için (Siird) i teşriflerinde icrâ buyurdıkları teşvîkât-ı mü'essire üzerine mekteb-i mezkûrun inşâsı hakkında virilen karârın istihsâl-i fi'liyâtı husûsuna da bezl-i nakdîne-i himmet ve i'âne-i me'mûrîn ve ehâlî ile icrâ-yı muktezasına mübâşeret olunmuş idi.

Beheri ellişer altmışar çocuk isti'âbına kâfi olmak üzere iki büyük koğuş ve mu'allim ve kapucı için birer oda ve bir soffa inşâ olunmuş ise de biraz daha tevsî'ine lüzum görüldüğünden îcâbı der-dest-i icrâ idüğü ve mu'allimlerin sûret-i ta'yîn ve intihâblarıyla ketb ve resâ'il-i mukteziye için Ma'ârif-i 'Umûmiye Nezâret-i celîlesine mürâca'at olunması ve (Siird) de etfâl-i ahâlî esnâf dükkânlarında okutdurulmakda olduğu hâlde bu bâbda dahi ahâlî cânibinden ma'a'l-i iftihâr irâ'e olunan i'âne ve muvâfakat üzerine bir sıbyân mektebi de yaptırılıp küşâd olunmak üzere bulunduğu cihetle lüzûmu olan eczânın tedârîki îcâb iylediği mahallinden vürûd iden mazbatada iş'âr olunmasıyla şu iki mâdde-i haberiyyenin kemâl-i şevk ü memnûniyetle ahâlî cânibinden hem te'sîsine ve hem de müte'âkıben ikmâline gayret gösterilmesi ahâlî-i mûmâ ileyhümin hamîyyet ve insâniyyetine iki şâhid-i 'âdil olduğundan bundan dolayı vilayetce mahalline 'arz-ı memnûniyet olduğu gibi bunca vakitlerden berü oraca niyet ve mübâşerete makrûn olmayan bu gibi umûr-ı hayriyyenin şimdi kemâl-i şevk-i hevâhişle fâ'iliyyetine çalışılması terbiye-i 'âmme hakkında taraf taraf meşhûd-ı 'uyûn-ı cihân olan müsâ'adât-ı seniyye-i hazret-i pâdişâhî âsâr-ı mes'ûdesinden olmasıyla sûret-i hâl nezâret-i müşârûn-ileyhâya 'arz idilmiş idi zikr olunan rüşdiye mektebine mu'allim ta'yîn buyrulduğu geçenlerde (Takvîm-i Vekâyi'de) görülmüştür.

Sâye-i me'ârif-vâye-i hazret-i pâdişâhîde vilâyetin mülhakât-ı sâ'iresinde dahi müte'addid rüşdiye mektepleri inşâsına başlanmış olduğundan bi-lütfihi te'âlâ hitâm buldukca gazetemizle i'lân olunur.

(Diyarbakir) ıslâhhânesinin sûret-i küşâdı birinci numarolu gazetemizde tafsîl olunmuştur.

İş bu ıslâhhâne bulundurulmuş etfâl şimdiye kadar altmış çocukdan ‘ibâret iken ‘inde‘l-müvâzene emr-i idârece müşâhede olunan müsâ‘ade üzerine etfâl-i merkûmenin tezyîdi lâzım gelmiş ve eğerçi ilerüde vilâyetin elviye-i sâ‘iresinde dahi ıslâhhânelerin ta‘mîmiyle teksîr ve ıslâh-ı sanâyi‘-i keyfiyyeti mutasavver ise de onların küşâdına vefâ idecek vâridât bulundukta iktizâsına bakılmak üzere şimdilik (Ma‘mûretü‘l-‘azîz) ve (Si‘ird) ve (Mardin) sancaklarından onar ve (Re‘sü‘l-‘ayn) da meskûn olan muhâcirîn-i Çerâkise‘den dahi on nefer eytâmın celbi ve on nefer bîkes etfâlin dahi yine (Diyarbakir‘den) ahziyle ıslâhhâne-i mezkûr-ı mevcûdunun yüz on nefere iblâğı husûsına vilayetce karâr virilerek buracası icrâ ve elviye-i mebhûse mutasarrıfeyn kirâmına teblîgât-ı lâzime i‘tâ buyuruldu.

Mezkûr ıslâhhânenin idâresi yolunda ve etfâl-i mevcûdenin vezâyif-i mahsûsaları dahi bir sûret-i memdûhada cereyân iderek günden güne tezyîd-i ma‘lûmât etmekde olmalarıyla inşâ‘allâhu te‘âlâ sâye-i şâhâne karîben derece-i matlûbeyeye terakkî ideceği me‘mûl-i kavîdir.

Beyândan müstağnî olduğu üzere her mahalde sanâyi‘ ve zirâ‘atın ilerlemesinden hâsıl olacak ganâ ve menâfi‘ yalnız san‘at ve zirâ‘atle iştigâl idenlere münhasır olmayup ol mahall ehâlîsinin cümlesine ‘â‘iddir.

Çünkü kangı memleketde ahâlînin havâyic-i zarûriyesine kâfi ma‘mûlât ve mahsûlât mevcûd olmaz ise ahâlî anı başka mahalden celb ve tedârîke mecbûr olacağından derûn-ı memleketde mütedâvil olan akçe ve sermâye bi‘z-zarûre başka memleketlere gideceği ve başka yerlerde i‘mâl olunan ve bi‘l-isti‘mâl mahv u fersûde olması tabî‘î bulunan şeyler dahi ol memlekete götürüleceği ve ahvâl-i müte‘essifenin ihtiyâcât-ı memleketden nâşî dâimâ tekerrür ve imtidâd ideceği cihetle ahâlî-i merkûme hâricden memlekete nakl-i nükûda muvaffak olamayup,

(S. 3.) daima kendü yedlerindeki sermâyeleri hârice ihrâc ile nakdîne-i servet ü ganâdan ümîd kalacakları derkârdır ve ihrâcât nakdiyesi idhâlâtına göre olmayan mahallin servet ü ganâsı ihrâcâtın mikdârına nazaran refte refte tenzilden hâlî olmayacağı ma‘lûm iken idhâlâtca pek aşağı bulunan mahallerin az zamân bile servet ve ma‘mûriyyeti bâki olmayacağı ma‘lûm iken idhâlâtca pek aşağı bulunan mahallerin az zaman bile servet ve ma‘muriyyeti bâki olamayacağı ya‘ni igniyâsı da az zamânda

giriştâr-ı fakr u zarûret olarak hey'et-i umûmîyesi kısmet-rız-ı merrilerinin tahsilden 'âciz olacakları pek âşikârdır.

İşte sanâyi' ve zirâ'atın teksiri şu mahâzîr-i ma'mûriyyet-i fersâyı ıslâh ve izâle ider.

Zîrâ kangı memleketde ahâlînin havâyic-i zarûrîyesine kâfi ma'mûlât ve mahsûlât bulunur ise muhtâc-ı ileyhâ oldukları şeyleri memleketlerinde mevcûd bulup ondan ahz u tedârik ideceklerinden artık onlardaki sermâyeyi hârice çıkarmağa ve başka memâlike mürâca'ata mecbûriyyetleri kalmayup derûn-ı memleketde mütedâvil olan akçe ve sermaye dâ'imî sûretle onda tedâvül ve deverân ideceği ve orasının ma'mûriyyet ve servet-i hâliyesi tenzil itmeyeceği gibi ol mahallin ashâb-ı sanâyi' ve zirâ'atının i'mâl ü istihsaline ve muvaffak olacakları ma'mûlât ve mahsûlât-ı havâyic-i zarûrîye-i memleketi izâle itdikten sonra fazla dahi kalacak derecede teksir iylediği takdirde fazla-i mezkûre daha ol mahalde satılmayup, ihtiyâcî olan başka mahalle nakl ile satılarak akçesi ol memlekete geleceği mülâbesesiyle bu sûret ol memleketin idhâlât-ı nakdiyesini tevfir iderek orada hâl-i servet ü ganânın gitdikce tezâyüd ideceği umûr-ı tabî'iyedendir.

Bunu yazmaktan murâd mübaselâ oldukları fakr u zaruret ne yüzden olduğunu (Diyarbakir) ahâlîsi ve o meslekde bulunan ahâlî-i sâ'ire anlayup bilmek içündür.

Ashâb-ı sanâyi' ve zirâ'atın teksiri zımnında hükûmet-i seniyyenin her zamân 'umûma 'arz ide geldiği ârzû ve vesâyânın menşe'i budur.

Saltanat-ı seniyye hiçbir vakitte zîr-i destân ve teb'asının giriştâr-ı fakr u zarûret olmasını istemeyeceği ve onları beyne'l-'umûm iftîhâr olunacak bir hâl-i sa'âdet-iştîmâle îsâl-i murâd-ı âliyesinde bulunduğu cihetle haklarında derkâr olan niyyât-ı hayriye-i mülûkâneye ve husûsiyle şu uğurda icrâ buyrulan bunca fedâkârlıklara teşekküren kangı ahâlî bu bâbda ve-sâ'în-i mutehammil olduğu mesâ'iyi sarf itmez ise hakâkten küfrân-ı ni'met etmiş olurlar.

Sâye-i ma'mûriyyet pîrâye-i hazret-i tâcdârîde taraf taraf tarîk ve ma'âbirin inşâsı ve esbâb-ı nakliye ve mürûriyenin teshîli gibi bunca teşebbüsâtı nâfi'anın harıl harıl istikmâl-i esbâb-ı fi'iliyesiyle iştigâl edilmesi hep ahâlî içündür.

Bir takım sebük-magzân meydânda olan bunca iştigâlât-ı hayriyenin hikmet ü sebebini düşünmeksizin şöylece uzakdan uzağa temâşâ ve 'ale'l-husûs vicdân ve

karîhasında nîky-ü bedî temyize vefâ idecek idrâka mahall olmayan pek çok eşhâs dahi görürüz ki böyle teşebbüsât-ı memdûhaya türlü türlü ma‘ânî-i fâside i‘tâ iderler.

Cenâb-ı Hakk her kimin zilletini murâd buyurur ise ibtidâ onun şu‘ûrını selb ideceği ecilden o mütâlâ‘ât-ı fâsidede bulunanlar tâ ıslâh-ı mütâlâ‘a ve efkâr etmedikce sa‘âdet-hâle mazhar olmayacaklarında aslâ şübhe itmemelidirler.

Ba‘zı cühelâ dahi ne yapalım kader böyle imiş gibi efkâr ve makâlât-ı câhilâne ile ihtiyâr-i betâlet iderek husûli kendilerinin cüz‘ü ihtiyârlarını sarfa muhtâc olacak menâfi‘den mahrûmiyetlerini kadere ‘azv ü isnâda cesâret ve ‘ömürleri oldukça sefâlet ve mezellele evkât-güzâr ve âhiretce dahi mâye-i sa‘âdetden mahrûmiyetle her sûretle hüsrâna giriftâr olurlar.

Hâlbuki insânın yed-i ihtiyârıyla hâsıl olacak ef‘âl ü ve a‘melin kadere hamlinde ma‘nâ olmayup insân kendü nefsinî ıslâha çalışmaz ise kader anı ıslâh itmez zîrâ Cenâb-ı Hakk‘a ıslâh-ı ‘ibâd etmek vâcib değildir.

(S. 4.) Nazar-ı insâf ve hakîkatle bakılsa ma‘lûm olur ki her memleketin mîzan-ı servet ve ganâsı derûnında ehl-i san‘at ve zirâ‘atun mikdârına nisbetle olup sanâyi‘ ve zirâ‘atca ilerüliyen cem‘iyyât zengîn olmuş ve bu yolda geride kalan akvâm üftâde-i hâk-i fakr u zarûret olup kalmıştır.

Vilâyetimizce bu teccüsüslerin muvâzenesi ve teferru‘ât-ı sâ‘iresi bi mennihi te‘âlâ ilerüde vakt bulunabildikce gazetemize derc ile beyân olunacaktır.

VEKÂYİ‘-İ ‘UMÛMİYYE

Divân-ı Ahkâm-ı ‘Adliye nâzırı ma‘ârif-mü‘essiri devletlü Cevdet Paşa hazretleri âsâr-ı hâme-i hikmet-‘âllâme-i ‘âlîlerinden ma‘dûd olan Târîh-i Belâgat-i Şemârîh‘in altıncı cildini dahi ikmâl buyurmalarıyla dest-res olduğumuz nüsha-i nefise matbû‘asının mütâlâ‘asıyla istifâde olundu.

Müşârünileyh hazretleri şu cildin dahi her sûretle hüsn-i edâ ve her tahkîkât-ı mükemmele-i lâ-tuhsâyı şâmil olmak üzere ikmâline muvaffak olduklarına ve bunca meşgûliyyet-i cesîmeleri arasında mücerred ‘umûmun istifâdesi için bu bâbda dahi meşhûd-ı ‘uyûn-ı havas ve amav olan şu himmet-i celîleleri hakîkaten cümlenin şükrâniyetini celb eylediğine mebnî hâssaten ‘arz-ı teşekküre ibtidâr ve inşâ‘allâhü te‘âlâ bundan sonra te‘lîf buyrulacak cildlerinde karîben mütâlâ‘asıyla iktisâb-ı fevâ‘id-i bî-şimâr ideriz.

(Erzurum) ve (Trabzon) vilâyet-i celîlerinde dahi birer ıslâhhâne küşâd olunmak üzere me'mûrîn vesâ'ir ashâb-ı hamîyyet taraflarından 'arz-ı i'âne-i nakdîyeye mübâşeret idilmiş olduğu (Envâr-ı Şarkıyye) ve (Trabzon) gazetelerinde manzûr-ı nazar-ı iftihâr ve şükrâniyetimiz olmuştur.

Vilâyeteyn-i mezkûreteyn vâlîleri devletlü paşalar hazerâtı 'ulüvv-i himmetle muttassıf vülât-ı 'azâmdan ve me'mûrîn ve ahâlîleri dahi ashâb-ı hamîyyetden buldukları ma'lûm ve müsellemler olduğu cihetle terâkkî-i sanâyi' ve serveti mûcib olacak şu teşebbüsât-ı meşkûrelerinin sâye-i muhâssenât-vâye-i hazret-i şehriyârîde karîben merkez-i husûle vusûli eltâf-ı 'aliyye-i ilâhîden me'mûldür.

İLAN

Gazetemizce Der-sa'âdetce müşterî olacak zevât 'umûm-ı vilâyetler matba'alar merkezi olan dîvân yolunda Reşîd Paşâ Türbesi karşısında Sarafim Efendi'nin Kırâ'athânesi'ne ve nefsi-i (Diyarbakir) de hükûmet konağındaki matba'aya mürâca'at itmeleri lâzım gelür.

Ve câmi'-i kebîrin Çarşû Kapısı cihetinde ârzûhâlcî Şeyh Muhammed Efendi'nin ve ketencilerde Hâcî Ganî-zâde Muhammed Efendi'nin ve Keşîş oğlu Sarrâf Berâhîm'in ve Sipâhîler Çarşûsı'nda kitâb dellâli Süleymân Hâce'nin dükkânlarında dahi müteferriken satılır.

(Diyarbakir vilâyet matba'asında tab' olunmuştur.)

(Birinci Sene)

Diyarbakir

(Numro)-4

(Vekâyi'nâme-i-Resmî-i Vilâyet) (Salı)

(H) 16 Cemazeyilevvel sene 1286-(M) 24 Ağustos 1869

(R) 12 Ağustos sene 1285-(M) 24 Ağustos 1869

(İş bu gazete haftada bir def'a çıkar. Bir seneligi (70) ve altı aylığı (40) guruşa ve beher nüshası (60) parayadır.

(Dâhil-i vilâyetden mâ'ada mahaller için bu fi'âta posta ücreti zamm olunur)

(S. 1.) VEKÂYİ'-İ VİLÂYET

(Mardin) kasabasında vâki' olup, Müşkin kapusından Bâbü's-sûra kadar mümted olan tarîk pek işlek bir yol olduğu hâlde mürûr-ı zamân ile kaldırımlarının ta'mîr ve tesviyesine bakılmamış olduğuna mebnî bozulmuş ve (Mardin)den (Diyarbakir)e doğru imtidâd iden tarîkin bir buçuk sâ'atlik mesâfesi mukallibât ta'bîr olunan mahall olarak burası gâyet sengistân ve sa'abü'l-mürûr ve husûsıyla Dersaâdetden (Bağdad)a ve (Bağdad)dan Dersaâdet ve (Haleb)e gidecek postanın memerrî bulunmasıyla livâ'-i mezkûr dâhilinde bulunan ma'âbirin cümlesinden evvel şu iki yolun tesviyesi mertebe-i vücûbda görünmüş idi.

Zât-ı vâlâ-yı vilâyet-penâhînin geçen sene (Mardin) i teşriflerinde vukû' bulan teşebbüsât ve teşvîkât-ı mü'essireleri üzerine kasaba derûnında olan tarîk-i mezkûr şose olarak yapıldığı gibi zikr olunan mukallibât tarîkinin tesviyesine de başlanmış idi.

İşbu mukallibât denilen tarîk-i tesviyenin bu seneye intikâl etmiş olan bakiyesi bitürilmek üzeredir.

Ve bunun nihâyetine ittisâl iden 'Ömer Ağa Pınarı'ndan berü tarafa doğru dahi tesviye ve inşâ-i tarîk emr-i ehemminin Âbkûr nâm mahalle kadar yetişmesiyle (Diyarbakir) e îsâline kemâl-i ikdâm ile çalışmaktadır.

Sâbık (Mardin) ve hâlâ (Diyarbakir) sancağı mutasarrıfı izzetlü Tayyâr Paşa'nın bu bâbda mesâ'î-i meşkûreleri görülmüştür.

Nefs-i (Mardin) kasabasında bir rüşdiye mektebi yapılması zımında cânib-i vilâyetden vâki' olan emr ü teblîgâta muvâfakatla Şehîdiye Medresesi ittisâlinde me'mûrîn ve sâ'ir ashâb-ı hamîyyet cânibinden hıdmet-i müfthire olmak üzere 'arz olunan i'âne-i nakdiye ile kârgîr ve muntazam olarak mekteb-i mezkûrun inşâsına başlanmış idi emr-i inşâ hitâm bulmak üzere olduğu istihbâr kılınmıştır.

Livâ'-i mezkûr mülhakâtından (Cizre) kasabasında dahi Süleymân Beg Medresesi ittisâlinde kezâlik me'mûrîn ve ahâlî i'âne-i fâhireleriyle bir rüşdiye mektebi inşâ idilmiştir.

(S. 2.) Sâye-i ma'arif-vâye-i hazret-i mülûkânede şu mekteblerin vücuda getirilmesi dahi zât-ı vâlâ-yı vilâyet-penâhînin ikdâmât-ı meşkûreleri ve mutasarrıf paşâ-yı mûmâ-ileyhin himmet-i meşhûdeleri asâr-ı cemîlesindedir.

(Diyarbakir) sancağına muzaf (Siverek) kasabasında rüşdiye mektebi bulunmadığı cihetle orada dahi bir rüşdiye mektebi inşâsı zımında ahâlî-i mahalliye ‘arz-ı ârzû iylediğinden kasaba-i mezbûre derûnında vâki‘ ve mekteb ittihazına elverişli olan bir hâne mübây‘a ve akçesi me’mûrîn ve sâ‘ir ashâb-ı hamîyyet taraflarından hizmet-i müftehire olarak tesviye olunmuştur.

(Siverek) kâ‘im-makâmı ‘izzetlü Behrâm Paşa’nın (Siverek) tarîkinin tesviyesi emrinde himmet-i fevk‘al-‘âdesi müşâhede olunduğı gibi şu mektebin tedârik ve mübây‘ası husûsında dahi himmet-i meşkûresi görülmüştür.

Sâye-i muhassenât-ı pîrâye-i hazret-i şehriyârî‘de (Ma‘mûretü‘l azîz) ve (Ma‘den) ve (Ergani) ve (Çermik) kasabalarında ve kasabât-ı sâ‘irede dahi birer rüşdiye mektebi der-dest-i inşâ olduğu istihbâr kılınmış ve henüz tafsilât-ı kâfiyeye dâ‘ir evrâk-ı resmiye vürûd itmemiş olduğundan iş‘ârât-ı resmiyye der-dest edildikçe tafsilâtı ve bu bâbda vukû‘a gelen i‘âneler keyfiyâtı gazetemizle neşr ve i‘lân olunacaktır.

(Diyarbakir) ile (Ergani Ma‘den) i arasında vâki‘ olup, on altı sâ‘at imtidâdı olan tarîkin pek bozuk ve müte‘asirü'l-mürûr olması ve târîk-i mezkûr hem Der-sa‘âdetin câddesi ve hem de şu vilâyetin en işlek yolu bulunmasıyla bunun dahi şose olarak yaptırılması ehem görüldüğünden vâlî-i esbak devletlü Mustafâ Paşa hazretleri zamânında mübâşeretle (Diyarbakir)in Dağ Kapusu'ndan Seyrân Köşkü nâm mahale ve Şilbi karyesinde dahi öte tarafa doğru iki koldan bir sâ‘ate karîb mahall yaptırılmış ise de nakl-i muhâcirin vesâ‘ir bu gibi gâ‘ilelerin araya girmesiyle ikmâline muvaffak olunamayup kalmış idi.

Müşârün-ileyh hazretleri zamânında bırakılmış olan mahalden bed‘a ile geçen sene yigirmi dakîkalık mahall yaptırıldıktan sonra kış gelerek bakiyesi bu seneye bırakıldığından mukaddemce ikmâline mübâşeret olunmuş ve (Ergani Ma‘den)i kasabasından dahi bir kol olmak üzere berü tarafa doğru tesviye-i tarîka başlanılmış olup, fakat Ma‘den ile (Ergani) kasabası arasındaki tarîk gayet iniş ve yokuş olduğundan bunun ‘araba işlemesine sâlih olacak derecede tesviyesine bir sûret virilmesi mümkün olmadığı cihetle bi‘z-zarûr eski tarîkin terkiyle aşağıdan dolaştırılarak mücedded bir yol yaptırılrsa her ne kadar bu‘diyyeti tarîk-i atîke nisbetle fark ider ise iniş ve yokuşdan kurtulup yüzde sekiz metreden ziyâde irtifâ‘a tesâdüf etmeyeceğı ve bu takdirce ‘araba isti‘mâli de mümkün olacağı ‘inde‘l-keşf

anlaşıldığına mebnî o târik ihtiyâr olunarak iki buçuk mâh mukaddem inşâsına başlanmış idi.

Meclis-i İdâre-i Vilâyet a'zâsından olup emr-i inşâyâ me'mûr olan ve muvakkaten (Ma'den) kâ'imakâmı bulunan 'izzetlü Cemil Paşa'nın eser-i ikdâmâtı ve mühendis ve me'mûrîn-i sâ'irenin sa'y-u gayretleriyle şimdiye değin yaplınmış olan yol (Ma'den) den berü canibe doğru iki sâ'at mikdârı imtidâd etmiş ve (Diyarbakir) cihetinden inşâ idilen kol dahi Üçkuyular mâh mahale takrib eylemiş olmağla bi-mennihi te'âlâ şu iki tarîkin 'ahd-i karîbde birbirine ittisâli için sâye-i mahâsin-vâye-i mülûkânede vilâyetce pek aşırı sarf-ı mesâ'î olunmaktadır.

Tarîk-i mezkûrun memerrinde ve (Diyarbakir) e dört sâ'at mesâfede vâki' Deve Geçidi denilen nehrin kış mevsimlerinde tuğyânıyla mürur ve 'ubûr mümkün olamayup, yolcular zarûrî iki sâ'at kadar yolu uzadarak şerbetli tarîkiyle gidüp gelmeğe mecbûr olduklarından masrafının 'amele ciheti usûli üzere ahâl-i mükellefeye ve mua'mâr ve kirec mesârifi dâ'ire-i belediyeye 'â'id olmak üzere nehr-i mezkûr üzerine bir köprü inşâsı kararlaştırılarak bundan bir buçuk mâh mukaddem anun dahi inşâsına başlandı.

(S. 3.) Divân-ı Ahkâm-ı 'Adliye nâzırı mehâsin-mü'essiri devletlü Cevdet Paşa hazretleri birinci numrolu gaztemizde münderic olduğu üzere (Diyarbakir) rüşdiye mektebi için eser-i hâme-i ma'ârif allâmeleri olan târihden altmış cild ihsân buyurdıkları misillü dokuz kıt'a dahi (Haleb) vilâyet-i celîlesi haritasından ihsân ve irsâl buyurmuşlardır.

Müşârün-ileyh hazretlerinin şu lütf-i 'âfîleri de muttasıf buyuruldukları haslet-i celîle-i ma'ârif-perverî-i devletleri âsâr-ı celîlesinden olmağla bunun için dahi memleketce 'arz-ı şükrâniyet kılınur.

İş bu şehir-i cemâziyel-ahirenin beşinci cuma'a günü (Ergani) Ma'den'i kasabasının ilerüsine nuzûl iden bârândan oradaki nehrin taşması cihetiyle seyl gelüp Ma'den harklarını yıkmış ve zikr olunan harkların ta'mîri zımında mahallince teşebbüsât-ı lâzimeye ibtidâr olunmuş olduğu iş'âret-i mahalliyeden anlaşılmışdır.

VEKÂYİ'-İ 'UMÛMİYYE

Sâye-i muhassenât-pîrâye-i hazret-i pâdişâhîde geçen sene der-sa'âdetde te'sîs buyurulmuş olan mekteb-i sultâniyenin şâkirdânene mükâfâten tevzî'i vakti hulûl

eylediğinden zât-ı ‘âlî-i hazret-i vekâlet-penâhî ile bi‘l-cümle vükelâ-yı fihâm ve me‘mûrîn-i kirâm hazerâtı mekteb-i mezkûra teşrif birle tevzî‘-i mükâfât-ı resmî icrâ buyurulmuş olduğu (Takvîm-i Vekâyi‘) de görülmüştür.

Hemvend eşkiyasının Hânîk‘in tarafına geçen fırkasının tenkiliyle der-dest idilen Mehmed Reş ve Mehmed Sâlih‘in ‘inde‘l-istintâk cezâ kânûnnâme-i hümâyûnun altmış ikinci mâddesinin zeyli ve vilâyetin icrâsına me‘zûn olduğu meclis-i muvakkat ta‘limâtının ahkâmı mücebince i‘dâm cezasıyla mücâzât olunmaları lâzım gelmiş ise de merkûm Mehmed Sâlih henüz on beş on altı yaşlarında hadîsü‘s-sin olmak cihetiyle otuz yaşında bulunan arkadaşı merkûm Mehmed Reş derecesinde devâm ve istimrâr şekâvetine hâlî ve sinni müsâ‘id görülemediğinden katle bedel küreğe konulmasına ve diğerinin i‘dâmına hüküm olunarak makâm-ı vilâyetden virilen emir mücebince merkûm Mehmed Reş meydân mahallinde salb ve i‘dâm olunduğu (Zevrâ) gazetesinde görülmüştür.

Der-dest inşâ olan (Trabzon) ciheti tarîkinin mevâki‘i ma‘lûmesinde işbu seksân beş senesi nisânının ibtidâsından sene-i merkûme mayısı nihâyetine değin on bin arşun tûlunda yol tesviye olunduğu (Trabzon) gazetesi münderecâtındandır.

Küşâd olunacakları eyyâm beher sene (Sivas) da şehr-i temmuz ibtidâsına ve (Kastamonu) da şehr-i mezkûrun on beşine ve (Ankara) da şehr-i eylülün on beşine mahsûs olmak üzere birer panâyır açılması takarrür edildiği mahalleri iş‘ârâtından müstefâd olmuştur.

TEFRİKA

Gazetemizün ihrâcına mektûbî-i vilâyet ‘izzetlü Saîd Efendi‘nin söylediği târihtir

Mülmelâtı olur âtîdeki beytin târih

Gazeteyle anı i‘lân idelim her cihete

Ba‘de-mâ bildire âsâr-ı Diyarbekiri

Sâye-i hazret-i şâhânede çıkdı gazete

1286

(S. 4.) Mektûbî-i vilâyet mu‘âvini rafetlü Feyzu‘llâh Râ‘if Efendi‘nin söylediği târihtir

Me'ârif-i sâye-i devletde her gün izdiyâd eyler
Müberhendir bu da'vâ-yı sarîha istemez şâhid
Suhûletle Diyarbekir'e geldi destgâh işte
Açıldı matba'a ammâ kapandı dîde-i hâsid
İki çeşmi çıkınca hâsidün yazdım bu târîhi
Zehî himmetle çıkdı bu havâdis-nâme-i Âmed

286

'Asâkir-i redîfe-i şâhâne mütekâ'idîninden binbaşı rafetlû Cevrî Efendi'nin
söylediği târîhdir

Şeh-i Cemcâh-ı devrân hazret-i 'Abdü'l-azîz Hân kim
Cihân mesrûrdur 'ahd-i hümâyûnunda yok gamgîn
İdelden bed'-i teşkîl vilâyetân-ı bân-ı 'âlem
Serâser ihtirâ'âtıyla buldı revnak ve tezyîn
Biri ez-cümle âsâr-ı celîl-i Şehriyârî 'den
Diyarbekirde bu matba'a açıldı nev-âyîn
Olup bu destüne reşk-i revân Mânî ve Behzâd
Dilârâ hattına (Cevrî) 'Utârid iylesün tahsîn
Gelüp bir matba'a-i pîrâ müretteb yazdı târîhin
Basıldı çıkdı Âmed de havâdis-nâme pek rengîn

1286

Vilâyet evrâk müdiri mu'âvini fütüvvetlü 'Alî 'Avnî Efendinin söylediği târîhdir

Buldı teşkîl-i vilâyetle cihân başka nizâm
Vire Hakk 'ömr-i ebed şâh-ı felek menkıbete
Noktasız harfleri bu beytin olur tâm târîh
Anı 'arz iyleyelüm ehl-i dil ve ma'rifete
Görmemiş işte anam öyle selîs âsârı

Neşr için ‘âleme Âmed de basıldı gazete

1286

Bu dahi mûmâ-ileyh ‘Alî ‘Avnî Efendi’nindir

Dedimm hengâm-ı ihrâcında cevherle bu târîhi

Havâdis tab’ına Âmed bu yıl bed’ şürû’ itdi

1286

Sâbık Muş sancağı tahrîrât müdiri Diyarbekirli fütüvvetlü Sa’îd Gâlib Efendinin söylediği târîhdir

Şeh-i Cem-i kevkebe sultân Azîz’in dâ’im

Şeh-per-i ‘Adlî sâye-i res bâ u gedâ

Nice âsâr hüner oldu zamânında bedîd

Her biri rûha olur zâ’ikâ bahşâ-yı gıdâ

Hele bu ‘asırda ta’ mîm-i havâdis-nâme

O da başlı başına bir eser-i müstesnâ

Tabi’î her yerde pezîrâ-yı husûl olmuş idi

Hâsılı oldu Diyarbekire dahi hisse-resâ

İşidüp tab’ını Gâlib didi târîh-i selîs

Basdı Âmed dahi evrâka vekâyi’-i zeybâ

1286

Matba’a-i vilâyet ser-mürettibi fütüvvetlü Halîl Nâtık Efendi’nin söylediği târîhdir

Zuhûrında dedi târîh-i cevherdârını Nâtık

Şu yıl içre havâdis-nâme çıkdı şehr-i Âmed de

1286

(Diyarbekir) vilâyeti matba’asında tab’ olunmuşdur)

(Birinci Sene)

Diyarbakir

(Numro)-5

(Vekâyi'nâme-i -Resmî-i Vilâyet) (Pençşenbe)

(H) 25 Cemazeyilevvel sene 1286-(M) 2 Eylül 1869

(R) 21 Ağustos sene 1285-(M) 2 Eylül 1869

(İş bu gazete haftada bir def'a çıkar. Bir seneliği (70) ve altı aylığı (40) guruşa beher nüshası (60 parayadır)

(Dâhil-i vilâyetden mâ'adâ mahaller için bu fiyata posta ücreti zamm olunur)

(S. 1.) VEKÂYİ'-İ VİLÂYET

Gazetemiz salı günleri çıkarılmakda ise de (Diyarbakir) den hareket eden ekser postaların yevm-i mahsûsı cuma' olduğundan bi'z-zarûre gazete târîhiyle postaların yevm-i ihrâcî arasında ziyâde vakt geçmekte olmakla bu tehirin izâlesi için bundan böyle gazetemiz pençşenbe günleri çıkarılacaktır.

(Diyarbakir) beldesinin hâricinde ve Seyrân Köşkü denilen mahalde bulunan arâzî-i hâliyede su bulunmadığı cihetle şimdiye kadar oralarda bağçeler garsına muvaffak olunamamış idi.

Geçenlerde (Mamûretülazîz) den celb olunan sucular ma'rifetiyle keşf ü mu'âyene etdirildiğinde oralarda su bulunacağı anlaşıldığından bu âna değin yüz kadar kuyu hafr olunmuş ve cümlesinde gâyet latîf ve lezîz sular çıkarılmışdır.

İcrâ edilen keşf ü muvâzeneye nazaran kuyuların birinden diğerine mecrâ küşâdıyla cereyân etdirildiği takdîrde söz sayiki yapılmakda olan hükûmet konağına kadar geleceği ve arâz-i mezkûrede bağçeler inşâ edildiği hâlde mâyi-i mezkûr ile iskân mümkün olacağı anlaşılmışla bi-mennihi te'âlâ tamâmî-i fi'liyâtının istihsâlî zımında hâlâ çalışmakda ve günden güne ilerlemektedir.

Bu eser-i nâfi' dahi asr-ı muhassenât-ı hasr-ı cenâb-ı pâdişâhî âsâr-ı hayriye ve memdûhasından olmağla herkes teşekkür ediyor.

Nefs-i (Siird) kasabası derûnunda bulunan zukâkların ekserisinde kaldırım olmadığına ve ba'zısında eskiden mevcûd kaldırımlar var ise de anlar dahi üzerlerinde yürünmez derecede bozulduğuna mebnî kış mevsiminde çamurdan ve yaz aylarında toz ve topraktan envâ'-ı meşakkat çekilmekte idi.

Ve zât-ı vâlâ-yı vilâyet-penâhinin geçen sene (Siird)e (S. 2.) teşriflerinde işbu zükâklarda muntazam kaldırımlar inşâsını hükûmet-i mahalliyyeye ve ahâlîye emr buyurduklarından icrâ-yı îcâbına mübâşeret olunmuş idi.

Sâye-i ‘ömrü-vâye-i hazreti mülûkânede ol vakitten berü ahâlî kemâl-i şevk ve hevahişle bu hususa bezl-i mesâ’î ve ikdâm ederek haylücesi yapılmış ve kasaba derûnunda kaldırımsız zükâk az kalmış olduğundan bakiyyesi de ikmâl olunmak üzere bulunduğu işârât-ı mahalliyeden istifâde olunmuşdur.

MEVÂDD-I NİZÂMIYE

(Dâhiliye Nezâret-i celîlesinden on ‘umûm numarası ve fi)

(29 Rebîü’l-evvel sene 86 ve fi 27 Haziran sene 85)

(Târîhiyle cânib-i vilâyete şeref-vürûd eden irâde-nâmenin sûretidir.)

Seksen dört senesi Muharreminin on yedisinde neşr olunan arâzî-i kânun-nâme-i hümayûnu zeylinin bend-i sânisî ‘ibâresinde arâzî-i mîriye mutasarrıflarından vefât eden kimesnenin birinci derecede i’tibâr olunan veresei mevcûd iken ikinci derecede bulunan veresei hakk-ı intikâle nâ’il olamayup fakat bir kimsenin hayâtta hem evlâdı ve hem de kendüsinden evvel fevt olan evlâdının evlâdı bulunduğu hâlde ikisi de ya’nî evlâd ve ahfâdı berâberce hakk-ı intikâle nâ’il olmak lâzım gelür iken ba’zı mahallerin arâzî ve defter-i hâkkânî me’mûrları cânibinden ol bâbda vukû’a gelen su’âllerden nâşî-i istîzâh-ı mes’ele olunmuş olmasıyla ber-vehc-i atî tafsîl-i ‘ibâre-i kânûna ibtidâr olunur şöyle ki zikr olunan kânun-nâme zeylinin birinci mâddesinde bî-tâpû tasarruf olunan arâzî-i mîriye ve mevkûfenin evlâd-ı zükûr ve inâsa intikâli hakkında arâzî kânun-nâmesinin ta’yîn eylediği ahkâm ve müsâ’ade kemâkân bâkî kalıp fakat arâzî-i mîriye ve mevkûfe mutasarrıflarının evlâd-ı zükûr ve inâsi mevcûd olmadığı hâlde ‘uhdesinde bulunan arâzî sâniyen ahfâdına ya’nî evlâd-ı zükûr ve inâsının oğluna ve kızına sâlisen baba ve anasına râbi’an li-ebeveyn ve li-eb er karındaşına hâmsen li-ebeveyn ve li-eb kız karındaşına sâdisen li-ümm er karındaşına sâbi’an li-ümm kız karındaşına bilâ-bedel mütesâviyen intikâl idecektir.

Ve ta’dâd olunan vereseden biri bulunmadığı takdîrde zevceden zevceye ve zevceden zevce intikâl eyleyecektir ve ikinci mâddesinde dahi bâlâda derecâtı ta’yîn olunan hakk-ı intikâl ashâbından birinci derece i’tibâr kılınan verese mevcûd iken ikinci derecede verese hakkı-ı intikâle nâ’il olamayacaktır.

Meselâ evlâd var iken ahfâda ve ahfâd mevcûd iken ebeveyne arâzî intikâl etmeyüp fakat baba ve anasının hayâtında vefât eden evlâd-ı zükûr ve inâsın evlâdı evlâd makâmına kâ'im olarak cedd ve ceddelerinden baba ve analarına intikâl edecek hisse kendilerine intikâl edeceği misillü yalnız ebeveynden li-ümm kız karındaşına kadar hakk-ı intikâl ashâbından bulunan vereseye intikâl edecek arâzîden dahi zevc ve zevceye birer rab'-i hisse intikâl eyleyecektir ve evlâd ve ahfâd var iken zevc ve zevcenin arâzîsinden hisse almağa selâhiyyati olmayacaktır deyü müsarrahdır işte mâddeteyn-i mezkûreteynin birincisi hakk-ı intikâl ashâbının derecâtını mübeyyin ve ikincisi dahi arâzî-i mîriye mutasarrıflarından vefât eden kimsenin hayâtında hem evlâdı ve hem de kendüsinden mukaddem vefât eyleyen evlâdının evlâdı olduğu hâlde ol kimsenin mutasarrıf olduğu arâzi sulbî evlâdına ve kendüden evvel vefât eden evlâdının evlâdına intikâl eyleyeceğini mu'allin olduğu hâlde her nasılsa me'mûrîn-i mûmâ-ileyhim işbu 'ibâre-i kânûniyeyi yanlış anlamış ve onların tefehhümleri vechle arâzî mutasarrıflarından vefât eden kimesnenin hayâtda hem evlâdı ve hem de kendüsinden evvel vefât eyleyen evlâdının evlâdı bulunub da işbu ahfâd evlâd ile berâber birinci derecede i'tibâr olunarak hakk-ı intikâl ashâbından 'add olunmaması kânunen hakk-ı intikâle nâ'il bulunanların hukûkundan mahrum olmalarını müstevcib bulunmuş olmağa ve'l-hâsıl bâlâde dahi hâme-güzâr iş'âr olunduğu üzere arâzî-i emîriye mutasarrıflarından vefât eden kimsenin birinci derecede i'tibâr olunan veresei mevcûd iken ikinci derecede bulunan veresei hakk-ı intikâle nail olamayup fakat bir kimsenin hayâtda hem evlâdı ve hem de kendüsinden evvel fevt olan evlâdının evlâdı bulunduğu hâlde ikisi de ya'nî evlâd ve ahfâdı berâberce hakk-ı intikâle nâ'il olmaları hükm-i sarih-i kânûn bulunmağa şu tefsir ve tevzîhin lâzım gelenlere bi'l-etrâf tefehhümiyle ahkâmına ittibâ' edilmesi lâzım geleceği beyânıyla şukka-i mahsûsa-i (S. 3.) 'âcizi terkîm olundu bâkî emr ve idâre hazret-i men lehü'l-emrindir.

(Nezâret-i müşârün-ileyhâdan fi 24 safer 286 ve fi 24)

(Mayıs 85 târihi ve altı 'umûm numrosuyla cânib-i vilâyete)

(Şeref-vürûd eden irâde-nâmenin sûretidir)

Beyâna hâcet olmadığı üzere memâlik-i vesî'a-i şâhânenin ekser cihetinden ya'nî pek çok arâzîsiyle kurâ ve kasabât ve vilâyâtında dâ'imî ve cârî büyük ve başlıca sular mevcûd ise de câ-be-câ ba'zı kıta'ât ve tabakâtında mefkûd olduğuna ve su ihrâcı için Avrupa'da nev-icâd burgu makineleri yapılarak bunların miyâh-ı câriyesi olmiyan

mahallerde teksîr-i zirâ'ate medâr-ı 'azîmi olacağı cihetle celb ve isti'mâli emrinde teşvîkât-ı münâsebe icrâsı lâzîmeden bulunduğuna binâ'en sâye-i gâyet-vâye-i hazret-i şehri barîde erbâb-ı zirâ'ate bu yüzden dahi ibrâz-ı teshîlât olunmak üzere mezkûr burgularla edevâtının zirâ'at âlâtı için çend sene mukaddem ta'yîn kılınmış olan on sene müddetin inkızâsına değin 'ale'l-umûm gerek rûsûmundan 'afvı Şûrâ-yı Devlet kararı üzerine bi'l-istîzân makrûn müsâ'ade-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhî buyurulmuş ve keyfiyyet Rûsûmât-ı Emânet celflesiyle vilâyât-ı vülât-ı 'izâmı hezerâtına bildirilmiş olmağın oraca dahi, bu karâra tevfiik-i mu'âmele ve suret-i hâli i'lân ve işâ'aya himmet-i 'aliyye-i müşîrâneleri derkâr buyurulmak bâbında emir ve irâde hazret-i men-lehü'l-emrindir.

İş bu irâde-nâme vilayetce ma'a't-teşvik i'lân olunmuş ve fi'l- vâki' zikir olunan burgu mâkinesinin emr-i zirâ'atce fâ'ide-i 'azîmesi gayr-i münker bulunmuş olduğundan sâye-i menâfi'-vâye-i pâdişâhîde bunlardan vilâyete celb olunmak üzere sâ'ir-i güne müzâkerât-ı lâzime dahi der-dest bulunmuşdur.

(Nezâret-i müşârün-ileyhâdan fi 20 safer sene 286 ve fi)

(20 Mayıs sene 85 târihi ve otuz dokuz numrosıyla)

(Cânib-i vilâyete şeref-vürûd eden irâde-nâmenin sûretidir)

Dersaâdet ve bilâd-ı selâse debbâğ esnâfının ıslâh-ı san'atları için şirket-i debbâğiye hakkında kaleme alınan nizâm-nâmenin sûreti irsâl kılındı. Esnâf-ı merkûme az vakt içinde kesb-i intizâm ve terakkî ile târîk-i istifadeye girmiş olduklarına ve velî-ni'met-i bi- minetimiz pâdişâhımız efendimiz hazretlerinin şi'âr-ı câhil teba'a pervâne ve merâhim-kârenesi iktizasınca bu güne âsârdan taşralar halkının dahi müstefid olması irâde-i seniyye-i cihân-bânî icâbından bulunmasıyla berâber eğer bunlar san'at-ı mezkûreyi öğrendikleri hâlde evvelki gibi işleyecek olurlar ise matlûb olan sûret-i muntazama yine hâsıl olamayacağına mebnî tefhîmât ve teşvîkât-ı mü'essire icrasıyla Dersaâdet debbağ esnafı misillü beynlerinde bir şirket 'akdi zımnında orada mahsûsen bir komisyon teşkil olup ve sûret-i mezkûrenin mütâla'asıyla fikarât-ı mündericesinden elvirişli olanları alınıp, başkaca bir nizâm lâyihası tertîb ile ıslâh-ı sanâyi' komisyonunda tedkîk olunmak üzere buraya irsâl ve isrâsına himmet-i 'aliyye-i âsâfâneleri derkâr buyurulmak bâbında emir ve irâde hazret-i men-lehü'l-emrindir.

(İşbu irâde-nâme üzerine (Diyarbakir) de bir komisyon teşkili der-dest bulunmuşdur.)

Saltanat-ı seniyye-i teba‘a ve sekinesinin tezyîd-i servetleri zımnında her dürlü teşebbüsât ve ihtârât icrâ buyurmakda olduklarından esbâb-ı ganâyı mûcib olacak her dürlü muhassenatın bu vilayetce dahi merkez-i husûle vusûli me‘mûldür.

MAKÂLE-İ HÂLİSÂNE

Zenginlik eğerçi cihânda memdûh ise de yalnız nukûd kesîreye mâlik (S. 4.) olup ve anı sandığa koyup da lüzûm gördüğü şeylere sarf edene zengîn denilmez çünkü öyle zengînliğin sahibine bekası olmayup nukûd-ı mezkûre menba‘ı olmayan yağmûr sularına benzer ki mevsiminde bir mahalde terâkküm ederek zamân geçdikde harâret-i şemse tesâdüfle eseri bile kalmaz ekser mîrâsyedilerin ellerindeki akçe böyledir çok mîrâsyediler görmüşüz ki az vakitte züll-i su‘âli irtikâb etmişlerdir.

Elinde olan akçeyi bir sûret-i haseneye rabt idüp de ondan hâsıl olacak fevâ‘idi idâresine hasr eden kimse hakîkaten zengîn olup, bu zengînliğin menba‘ı olan mâ-i cârî gibi olmağla menba‘ı ıslâh olundukca tezâyüd ider.

Bir zengîn adam elinde bulunan akçeyi istirbâh ile iştigâl etse eğerçi ol adam işini oldukça yoluna komuş olsa bile her şeyde esbâb ve ifrâdın ta‘addüdünde olan kuvvet müte‘addid olmayandan ziyâde olacağı cihetle her memleketde ne kadar ashâb-ı iktidâr var ise takım takım servet-i hâliyelerini bir sûret-i müttehhideye rabt edecek olsalar bundan hâsıl olacak menâfi‘ elbette ifrâda te‘allük edecek fâ‘ideden ziyâde olur.

Kangı mahalde bu vechle ‘akd-i şirket ve ittihâd eden tâ‘ife tekessür etmiş ise ol mahallin ahâlîsi servet ve sa‘âdete mazhar olmuş ve öyle şirket ve ittihâda meyl itmemiş olan memâlikin girüde kalmış olduğu münker değildir.

Bir zengîn adam yedinde olan akçeyi müstakilen idarede mâni‘ ve müzâhime tesâdüf itmeyeceğinden çok vâki‘ olur ki lüzûmsuz yere de sarf ile elindeki pârayı çürüdür lâkin sermâyesinin idâresi yed-i istiklâlinde olmayup şu idâre bir cemi‘yet efrâdıyla cihet-i müttehhide ve nâfi‘aya merbût olsa anı istediği gibi ahz ve sarfa hey‘et ve kâ‘ide-i şirketin mûmâna‘at ideceği cihete şu mûmâna‘at hem asl-ı sermâyeyi ve hem de efrâd-ı cemiyyeti bir sûret-i i‘tidâl ve memdûhiyetde idâreye müte‘ahhid olur (Avrupa)luların meydânında olan servet ve ganâları hep şirket sâyesindedir.

Pek çoğunu görmüştük ki tekellüfâta haylûce akçe sarf iderler tekellüfât-ı mezkûre mehmâ-emken-i ta'dil ve biraz akçe tedârik olunarak bir sermâye-i şirket cemi'yle yâ zirâ'at veyâhûd fabrika vesâ'ir bâ'is-i menfâ'at ve ticâret olacak fâ'ideli bir iş teşebbüs olunması imkânsız değildir.

Ahâlimizin nîk ve bedî fark itmez takımdan olmayup zihinlerinde intikâl ve 'akl u zekâlarında hiddet ve kemâl olmağla hükûmetin tenbîhâtı üzerine dâhl-i memleketde olan 'umûm zükâklarda müceddeden lağımlar inşâsı ve teşebbüsât nâfi'a-i sâ'irenin vücûdlandırılması emrinde ahâlî-i mûmâ-ileyhimin hey'et-i umûmiyece derhal mübâşeret ve harıl harıl sa'y ve gayret göstermiş ve göstermekte bulunmuş olmalarına nazaran kâffe-i vesâyâ-yı hayriyeyi kabûl ve telakkî edeceklerinde şüphe yoktur.

Sa'âdet-i hâllerinin istihsâli uğurunda masrûf var iken ve meşhûd-ı 'uyûn-ı cihân olan müsâ'adât-ı seniyyeye 'atf-ı nazar-ı insâf itmelerine intizâr ederiz.

Dördüncü numrolu gaztemizdeki vekâyi'-i vilâyetin sonraki bendinde Cemâziye'l-Evveli denilecek yerde sehven Cemâziye'l-Ahiri yazıldığı ihtâr olunur.

(Diyarbakir) vilayet matba'asında tab' olunmuştur.)

(Birinci Sene) Diyarbakir (Numro)-6

(Vekâyi'nâme-i Resmî-i Vilâyet) (Pençşenbe)

(H) 2 Cemazeyilahir sene 1286-(M) 9 Eylül 1869

(R) 28 Ağustos sene 1285-(M) 9 Eylül 1869

(İş bu gazete haftada bir def'a çıkar. Bir seneliği (70) ve altı aylığı (40) guruşa beher nüshası (60 parayadır)

(Dâhil-i vilâyetden mâ'adâ mahaller için bu fiyata posta ücreti zamm olunur)

(S. 1.) VEKÂYİ'-İ VİLÂYET

Mine'l-kadîm (Urfa) ve (Siverek) ve (Mardin) taraflarından (Nusaybin) e varınca dağ eteğinde altı yüz kadar ma'mûr köyler olduğu hâlde mu'ahharen dağılıp ve sekenesi 'urbâna karışıp harâb ve vîrân olduğuna ve kurâ-i mezkûreye mezâri-i ittihâz olunacak arâzînin kuvve-i inbâtiyyesinde olan isti'dâd ise pek ziyâde idüğüne mebnî 'asr-ı ma'mûriyet hasr-ı hazret-i pâdişâhîde oraların öyle harâb kalması câ'iz görülememiş ve kurâ'-i merkûmeye 'arız olan harâbiyyatın başluca sebebi Şemr 'urbânının o havâlîye tasallut ve ta'addîleri kazıyyesi olduğu gibi dağılan ahâlîden bir

takımı te'mîn olundukları takdirde meskenlerine 'avdet isti'dâdında oldukları dahi cümle-i tahkîkâtdan bulunmuş olmasıyla Şûrâ-yı Devlet a'zâ-yı kirâmından olup, mukaddemce teftiş me'mûriyetiyle bu taraflara 'azîmet ve ikmâl-i me'mûriyetle 'avdet etmiş olan sa'âdetlü Ali Bey Efendi cânibinden vukû' bulan ihtârât üzerine bu köylerin ahâlîsinden 'avdet idüp büyütlük ve münâzılını yapup birleşenler oldukca mahsûlât-ı araziye vesâ'irelerine ne yolda mu'âmele-i muvakkate icrâsı lâzım geleceği Dâhiliye Nezâret-i Celflesinden bâ tahrîrât-ı 'aliyye emr ü iş'âr buyurulmuş ve zikr olunan kurânın istihsâl-i esbâb-ı 'umrâniyesine mebde' olmak üzere (Nusaybin) idâresine merbût (İliyan) nâhiyesi kurâsından harâb bulunan sekiz karye derûnunda ba'zı 'aşâyir'i müsta'riye gayr-i mukayyid ikamesiyle zirâ'ata başlatırıldığı gibi (Nusaybin) havâlîsinde seyyârelik sıfatıyla müte'ayyîş ola gelen Cubur 'aşîreti dahi havâlî-i merkûmede müceddeden i'mâr olunan on altı karyelere bi'l-iskân bekâ-yı iskânları hakkında te'mînât-ı kâfiye dahi alınmış olduğu me'mûru mîralay 'izzetlü Tayfur Bey ile idâre-i mezkûre cânibinden vârid olan muharrarâtda iş'âr olunmuş ve kurâ-i mezkûrenin esâmîsi meclis-i idâre karârıyla muhâsebe-i vilâyete bi'l-kaydı metbû'ü olan (Mardin) Mutasarrıflığına da ma'lûmât i'tâ olunmuşdur.

'Aşîret-i merkûmenin bu def'a iskân olundukları kurâ-i merkûme arâzîsine Tayy 'Aşîreti sahâbet iddi'âsına kalkışmış ve ol bâbda (S. 2.) a'sâr almak gibi iddi'âya kıyâm gösterilmiş ise de şu haksız iddi'ânın men'î esbâbıda istikmâl ve maslahat-ı hayriye-i mezkûrece ahvâl-i âtiyyeyi te'mîn edecek ta'ahhüdât-ı lâzıme istihsâl kılındığı dahi bu kerre vürûd eden bazı evrâkdan anlaşılmiş ve sâye-i 'umrân-pîrâye-i mülûkânede zikr olunan karyelerin böyle az vakt içinde hey'et-i sâbıkasına rücû'ü cânib-i vâlâ-yı vilâyetden masrûf buyurulan ikdâmât ve mesâ'î-i cemîlenin eser-i mahsûsu olup, bi mennihî te'âlâ mutasavver olan i'mârât-ı müstakbeleye mukaddime-i hayriye-i ittihâz edilmişdir.

MAMÛRETÛLAZÎZ'DEN MEKTÛB

(Mamûretül'azîz) de zabtiye ikâmesine kâfi mahal olmadığı cihetle suvârî zabtiye 'askeri şurada burada beytütetle bir hâl-i perîşânîde bulunduğu ve eski hapishâne dahi gayet zayıf ve harâb ve 'âdetâ bir mahall-i ıztırâb olduğu hâlde sâye-i ma'delet-vâye-i cenâb-ı pâdişâhîde bu def'a etrâfi iki bölük suvârîye mahsûs koğuş ve derûnunda bir güzel câmi' ve mükemmel hastahâne ve bir bölük piyâde ikamesine kâfi ve herkesin derece-i cürm ü cinayetlerine göre dört beş yüz mahbûs alur gayet

vâsi‘ ve metîn koğuşlar ve mâ-i cârîsiyle berâber tâ gasillhânesine varıncaya kadar bir mükemmel hapishâne müceddeden inşâ edilmiş ve bu da irâde-i vilâyet-penâhî üzerine me‘mûrîn-i mevcûdenin eser-i himmet ve ikdâmı ve muhâsebeci refatlü Nâmık Efendi'nin fevka'l-‘âde gayret ve ihtimâmıyla vücûda gelmiş ve masârifî dahi sandığa dokunmayacak sûrette i‘âne-i fâhire ile tesviye edilmiştir.

Nefs-i (Mamûretül’azîz)ce iki aydan berü tesviyesine başlanılan tarîk her nasılsa matlûb üzere ilerü gitmemiş olması ahâlî-i mükellefe eyyâm-ı mu‘ayyene ile îfâ-yı vazife edeceklerine ısrâr göstermelerinden ve mühendisin dahi arşun hesabıyla hisse tefrîkini teklîf iylemesinden nâşî olduğu hâlde bu def‘a ahâlî arşın hesabıyla hisse tefrîkine râzı olduklarına binâen matlûb üzere tesviyeye bugün ahâlî cânibinden mübâşeret-i ‘umûmiye müşâhede olunmuştur.

Şehr-i hâl-i Rûmî'nin ikinci günü (Mamûretül’azîz) mülhakatından Kürîkân ve Tilek ve Şanık ve İçme karyelerine bi hikmetüllahi te‘âlâ nüzûl eden yumurtaya karib dolu mevcûd olan harmanların ekserîsini berbâd ettiği misillü henüz husûle gelmiş olan pamuk vesâir mahsûlâta da haylûce îrâs-ı hasar etmiş ve yetmişden mütecâviz karasığır ve merkeb ve koyun ve keçiyi telef ettiği gibi mezkûr doludan hâsıl olarak Sarınebi karyesine doğru cereyân eden selden kütük vesâ’ire kapmak üzere seyl boyuna giden bir köylüyü dahi seylâb kaparak götürmüş olduğu ma‘a’t-te’essüf işidilmiştir.

Yine şehr-i mezkûrun ikinci günü ahşâmîsi Keban kâ’im-makâmlığı dâhilinde kâ’in (Egin) nâhiyesi muzâfâtından nâhiye-i mezkûreye yarım sâ‘at mesâfesi olan Benek karyesinde kazâ-i harîk zuhûruyla üç hâne yandığı hâlde basdırılmış ise de iki gün sonra bit-tekrâr âteş-i kazâ ‘alevi kebir semâ olarak gayet cesîm ve muntazam yigirmi bir hâne muhterik olmuş ve def‘a’î sânide zuhûr eden harîk-i mezkûrde Eymel oğlu hoca Lâmîk'in anası derûnunda ba‘zı zî-kıymet eşyâ bulunan bir sandığı nârdan tahlis ideyim.

Fikr-i mecnûnânesiyle sandığın üzerine kapandığından merkûmenin metâ‘-ı hayâtı dahi o zî-kıymet eşyâ ile birlikde yanmış olduğu ve el-yevm ahâlîden birçoğu çâdır altında ikâmet etmekte olup, o yüzden ahâlî-i kurânın çok ziyâna düçâr oldukları mesmû‘ât-ı mevsûkedendir.

Mezkûr harîklerin zuhûrına sebep olan hâllerin sür‘at-ı tahkîkiyle (S. 3.) îcâbına bakılmak üzere bu tarafa bildirilmesi için cânib-i vilâyetden (Mamûretül’aziz) Mutasarrıflığına telgraf-nâme keşîde buyurulmuştur.

Zât-ı vâlâ-yı vilâyet-penâhî (Derik) cânibinde tesviye ve inşâ olunmakda olan tarîki rü’yetle umûr-i inşâ’iye teshîl ve (Derik) e mücâvir bulunan (Resûlayn) cihetinde meskûn muhâcirîn-i Çerâkise’ye müte‘allik ba‘zı mesâlih-i lâzımü’l-i‘tinâyı tesviye etmek ve Çöl havâlisince dâ’ire-i i‘mârâta alınacak mevâki‘ ve kurânın ve ‘aşâyir-i ma‘lûmenin tahkîk ahvâlleriyle berâber icrâât-ı lâzımeye himmet buyurmak üzere,

Sa‘âdetlü Defterdar Efendi ve Mektûbî-i vilâyet mu‘âvini rafetlü Feyzullâh Efendi vesâ’ir ba‘zı me’mûrîni refakat-ı ‘aliyyelerine alarak geçen cumartesi günü (Diyarbakir) den hareket ve mezkûr (Derik) kasabasına ‘azîmet buyurdular.

Merkez Mutasarrıfı ‘izzetlü Tayyâr Paşa dahi geçen pençşenbe günü iskân-ı ‘aşâyir için (Silvan) cânibine ‘azîmet eylediler.

(Rüsûmât Emânet-i Celîlesinden yüz on üç numrosı)

(Ve fi 23 Rebî‘ü’l-Âhir sene 286 ve fi 21 Temmuz sene)

(85 târihiyle (Diyarbakir) Rüsûmât Nezâretine vârid)

(Olup nezâret-i mûmâ-ileyhâdan bâ-tezkere cânib-i vilâyete)

(Gönderilen tahrîrât sûretidir)

Şark ve Garb ta‘bîr olunan karyeler zâten (Diyarbakir) kazasına mülhak olduğu hâlde vilâyet teşkilinden sonra kazâ-i mezkûreden tefrîk ile ayrıca müdirlik olarak idâre olunmakda olması cihetle mezkûr karyelerden (Diyarbakir) e gelen erzâk ve eşyadan resm-i gümrük ahzi lüzûmu ol bâbda sibkat eden muhâbere üzerine fi z 23 sene 85 târihli tahrîrât-ı hâlisi ile cevaben subb-ı vâlâlarına bildirilmiş ise de bu kerre vilâyet-i müşârün-ileyhâ cânibinden Dâhiliye Nezâret-i celîlesine husûs-ı mezkûr hakkında vukû‘ bulan iş‘âr üzerine cereyân eden muhâbereye mebnî nezâret-i celîle-i müşârün-ileyhâ cânibinden fi 15 ra sene 86 târihli zuhûr eden cevâbda mezkûr,

Şark ve Garb nâm mahaller başka başka kazâ olmayup hisbet-teşkilât (Diyarbakir) kazâsı eczâsından iki nâhiye idüğü beyân-ı vâlâsıyla ona göre icrâ-yı îcâbı emr ü izbâr buyurulmuş ve bu hâlde mezkûr nâhiyeler müdirlik olmasıyla ayrı kazâ

hükümünde tutulamayup (Diyarbakir) kazâsının nevâhîsinden olduğu anlaşılmasıyla ba‘de-zin mezkûr nahiyelerden (Diyarbakir) e ve nefsi (Diyarbakir) den oralara nakl ve imrâr olunacak erzâk ve eşyâdan resm-i gümrük alınmaması lâzım geleceği derkâr bulunmuş olmağla ol vecihle icrâ-yı îcâbıyla keyfiyetin vilâyet-i müşârün-ileyhâ cânibine tebliğ ve beyânı husûsuna himmet buyurmaları siyâkında şukka-i muhibbî terkîmine ibtidâr kılındı.

VEKÂYİ‘-İ ‘UMÛMİYYE

(Devlet-i ‘Aliyyenin Seksen Beş Senesi Muvâzene Defteridir)

İş bu bin iki yüz seksen beş sene-i mâliyesinin tanzîm olunan muvâzene defterleriyle evrâk-ı müteferri‘ası Mâliye Nezâret-i celîlesinin takrîriyle berâber Bâb-ı Âlî‘ye takdîm olunmağla nizâmına tevfiken Şûrâ-yı Devlet Re‘îsi abbehtlü devletlü Kâmil Paşa hazretlerinin riyâsetleri tahtında olmak üzere ser-asker devletlü ‘atûfetlü Hüseyin Paşa ve Dâhiliye Nâzırı devletlü Rüşdü Paşa ve Bahriye Nâzırı devletlü Mahmûd Paşa ve Divân-ı Ahkâm-ı ‘Adliye Nâzırı devletlü Cevdet Paşa ve Ma‘ârif-i ‘Umûmiye Nâzırı devletlü Safvet Paşa ve Ticâret Nâzırı devletlü Kabûlî Paşa ve Tophâne-i ‘Amire Müşiri devletlü Halîl Paşa ve Evkâf-ı Hümâyûn Nâzırı devletlü Hürşid Paşa ve Şûrâ-yı Devlet Nâfi‘a Dâ‘iresi Re‘îs-i sânisî devletlü Edhem Paşa ve Muhâkemât Dâ‘iresi Re‘îs-i Sânisî devletlü Emîn Muhlîs Paşa ve Dâhiliye Dâ‘iresi Re‘îs-i sânisî devletlü Süreyyâ Paşa ve Mâliye Dâ‘iresi (S. 4.) Re‘îs-i sânisî atûfetlü Rızâ Efendi ve ‘Adliye Dâ‘iresi re‘îs-i sânisî ‘atûfetlü Kemâl Efendi hazerâtından mürekkeb teşkil olunan komisyona havâle olunarak bit-araf nazar-ı im‘ân ve tedkîkden geçirildikten ve her ciheti mütâla‘a ve tahkîk olunduktan sonra nezâret-i müşârün-ileyhânın takrîrinde mûnderic olan tahkîkât ve tafsîlât ve te‘mîn-i idâre hakkında dermeyân olunan mütâla‘ât ile muvâzene defterleri tasdik ve te‘yîd olunmağla berâber devâ‘ir-i ‘âliyyeden îcâb edenlerin tahsîsâtları bi‘t-tedkîk idâreye sekte getürmeyecek sûretde bir kat daha tenkîhât ve ta‘dîlât-ı mümkün icrâsı ve ‘umûm devâ‘irin mu‘âmelât-ı mâliyeleri usûl-i muttaride tahtına alınmak için bir nizâm yapılması zımında mahsûs komisyonlar teşkîl ve ta‘yîni lüzûmı dahi dermeyân olunarak ol bâbda yapılan mazbata ile evrâk-ı sâ‘ire takımıyla lede‘l-‘arz bunların ber minvâl-i ma‘rûz icrâ-yı ahkâmıyla muvâzene defterlerinin i‘lânı husûsuna irâde-i seniyye-i hazret-i mülkdârî müte‘allik ve şeref-südûr buyurulmuş olmağla mantûk-ı celîli üzere takrîr-i mezkûr ile muvâzene defterleri ber-vech-i zîr derc ü tahrîr kılındı.

(Makâm-ı Nezâret-Celîle-i Mâliyeden Bâb-ı ‘Âlî’ye takdîm olunan)

(Takrîrin sûretidir)

Bin iki yüz seksen beş senesinin tanzîm olunan bûdce müsveddeleri evrâk-ı müteferri‘asıyla berâber huzûr-ı ‘âlî-i cenâb-ı vekâlet-penâhîlerine takdîm kılındı. Hazîne-i Celîle-i Mâliyenin vâridât ve masârifât-ı ‘umûmiyesi ‘âdî ve fevka'l-‘âde olarak esâsen iki kısım olmasıyla sâ’ir devletlerde dahi cereyân eden kâ’ide-i umûmiyyeye ve iki senden berü hazînece tutulan kuyûd ve usûle tatbîkaten sene-i merkûme bûdcesi ‘âdî ve fevka'l-‘âde olarak başka başka tanzîm olunmuşdır.

Bunlarda münderic olan vâridât ve masârifâtın sene-i sâbıkaya nisbetle tezâyüd ve tenâkusunu müstelzim olan esbâb ile sene ibtidâsında hazînenin mevcûd olan düyûnunun cihet ve kemiyeti tafsîlâtına şürû‘ olunmazdan mukaddem hâl-i hâzır ile sevâbık-ı ahvâl muvâzene edilmek üzere hazînenin eski hâllerinden biraz bahs olunmak iktizâ eylediğinden bu bâbda ba‘zı tafsîlâtın ‘arz u beyânına ibtidâr olunur.

Bidâyet-i tanzîmât-ı hayriyyeden Kırım muhârebesinin ibtidâsı olan altmış dokuz senesine gelinceye kadar geçen müddet içinde saltanat-ı seniyyenin bi'l-cümle ahvâl-i idâresi esâsından ta‘dîl ve ıslâh olunarak bu müddetle umûr mâliyesi dahi bir hâl-i karârda olduğı cihetle vâridât ve masârifât devletin şimdilerdeki gibi muvâzene-i resmiyesi yapılmamış olduğundan ve hazînenin kuyûd ve muhâsebât-ı ‘atfakası tegayyürât ve tebdülatı külliye içinde devrân eylediğinden o müddetin ne hâlde geçdiğini şimdi ‘ali’ül vechi’ül-müfredât ta‘yîn etmek kâbil degil ise de o zamânın dahi îrâd ve masrafı tekâbül itmediğı müddet-i mezkûre zarfında beher sene açığı kapatmak için evrâk-ı nakdiye ihrâcı gibi ba‘zı tedâbîr-i dâhiliyeye ihtiyâc görünmüş olmasıyla istidlâl olunabilir.

Ahvâl-i mâliye bu merkezde iken muhârebe-i mezkûrenin masârif-i külliye ve fevka'l-‘âdesi mesârif-i ‘âdiyyeye münzam olarak buna esbâb-ı ‘âdiye ile mukâbele kâbil olamadığından tahfif-bâr için bin sekiz yüz elli dört ve elli beş senelerinde iki def‘a olarak (Londra) dan sekiz milyon lira istikrâzı ve kavâ’im’i nakdiyenin tezyîd mikdârıyla memleketden fevka'l-‘âde i‘âneler alınmak gibi birçok tedbirlere teşebbüs olunarak mehmâ-emken def‘-i müzeyaka olunmuş ve andan sonraları da ahvâl-i mülkiyece zuhûr eden gavâ’il-i müte‘âkibe devleti pey-der-pey masraflar etmeğe mecbûriyet hâlinde tutmasıyla masârifin açığı ân-be-ân tezâyüd eylediğinden başka yerde kavâ’im-i nakdiyenin meskûkâta nisbetle olan iskontusu ile bunun her güne

masârifâta olan te'sîrâtı bu açıklara munzam oldukda mâlca hâl-i tahammül olunamaz bir râddeye vardığından ve kâğıdı kaldırmadıkca muvâzene-i mâliyyeyi bulmak kâbil olamayacağı anlaşıldığından akdem-i tedâbîr olmak üzere kavâ'im-i nakdiyenin ref'ine karâr verilerek bunun için dahi bin sekiz yüz elli sekiz târîhinde (Londra) dan beş milyon liralık bir istikrâz daha 'akd edilmiş ve bununla ibtidâ fâ'izli kavâ'im-i nakdiyenin ve ba'dehü fâ'izsizlerin ref'ine teşebbüs olunarak istikrâzdan ele geçen akçe ve toplanılan i'âne vesâ'ir tedâbîr ile bu belânın imhâsı kuvve-i karîbeye gelmiş ya'nî ol vakt mütedâvil olan fâ'izli ve fâ'izsiz bir milyon iki yüz bin kîselik kavâ'im-i nakdiyeden bir milyona karîbi ortadan kaldırılmış iken hazînenin beher sene masrafı açığından dolayı terâküm etmiş olan düyûn.

(Bakiyyesi sonra)

(Diyarbakir) vilayet matba'asında tab' olunmuştur.)

(Birinci Sene)

Diyarbakir

(Numro)-7

(Vekâyi'nâme-i Resmî-i Vilâyet) (Pençşenbe)

(H) 10 Cemazeyilahir sene 1286-(M) 17 Eylül 1869

(R) 5 Eylül sene 1285-(M) 17 Eylül 1869

(İş bu gazete haftada bir def'a çıkar. Bir seneliği (70) ve altı aylığı (40) guruşa beher nüshası (60 parayadır)

(Dâhil-i vilâyetden mâ'adâ mahaller için bu fiyata posta ücreti zamm olunur)

(S. 1.) HAVÂDIS-İ DÂHİLİYE VEKÂYİ'-İ VİLÂYET

(Diyarbakir) de inşâ ve küşâd edilen rüşdiye mektebine mu'allim-i evvel ta'yîn buyurulan Dârü'l-mu'allimîn şehâdet-nâmelilerinden mekremetlü Mahmûd Hamdî Efendi bu kerre (Diyarbakir)e gelmiş ve mekteb-i mezkûre lüzûmî olan kütüb ve resâ'ilin gönderileceği dahi Ma'ârif-i 'Umûmîye Nezâret-i Celîlesi'nden bâ-tahrîrat iş'âr buyurulmuştur.

(FEVÂ'İD-İ İLM VE MAZARRÂT-I CEHL)

Murâd-ı merakim i'tiyâd-ı hazret-i padişahi memâlik-i mahrûse-i mülûkânelerinde bulunan kâffe-i ahali vezîr-i destânın hilye-i 'ulûm ve ma'ârif ile mütehallî olmaları kaziyeye-i hayriyesi olup, hazîne-i celîleden mesârif-i ihtiyârıyla

mu‘allimlere ma‘âşlar ve mekteblere kitâblar ve risâleler ihsân ve i‘tâ buyurulması şu murâd-ı ‘âlîye mebnîdir.

Herkesin ma‘lûmudur ki insâna lâzım olan hâl mahlûkât-ı ilâhiye içinde ahsen-i takvîm ve nüsha-i kübrâ olduğunu bilmek ve kendisini behâ’imden tefrîk etmek için ‘ilm ve ma‘rifet istihsâline çalışmasıdır.

‘İlim ve ma‘rifet insânın lisânına ve terbiye-i libâsına mu‘âddel olduğundan terbiye ve ma‘lûmât ashâbından olmayan kimesneler zukâklarda çıplak gezen dilsiz gibidirler.

Dâhil-i vilâyetde bulunan memâlikden (Diyarbakir) ve (Mamûretül’aziz) ve (Malatya) ile (Siird) sancağının ba‘zı mahallerinde beyne'l-ahâlî ilim ve ma‘ârifin kadr ü şerefi dâ’imâ bilinür olduğundan ahâlî-i memleket öteden berü istihâl-i ma‘ârif idelüm deyü ârzûda ve nefsi (Diyarbakir) memleketi vaktiyle Dârü'l-ulûm denmeğe şâyân iken müsâdif olduğu ‘avârız üzerine haylüce vakitlerdir ki ahâlî eski gitdikleri yolu yitirdikleri cihetle hâl-i sâbika nisbetle şimdi gerüde ise de sâye-i ma‘ârif-pîrâyeyi hazret-i pâdişâhîde vilâyetce küşâdı mutasavver olan tarîk terakkîye yakın vakitte dâhil ve mülhakâtı mebhûsece dahi asâr-ı ‘ulûm u ma‘ârif bir derece-i mağbûtaya vâsıl olacağı me’mûl-i kavî olduğu misüllü (Mardin) ahâlîsi de mine'l-kadîm aralarında her şeyden ziyâde der-kâr ve ma‘lûm kibâr ve siğar olan iştigâlât-ı iğrâziyeden dolayı dâ’imâ ifâte edegeldikleri zamânların nısfı mikdârını tahsil ve terakkî-i kemâlât-ı insâniyeye hasr eyledikleri takdîrde onların da kabiliyetce memâlik-i sâ’ire ahâlîsinden geri kalmayacakları ve vilâyetin sâ’ir kasabât-ı mülhakası ahâlîsi dahi kâbil-i terbiye oldukları bedîhîdir.

Şu kadar ki mülhakât-ı vilâyetin ekser kurâsında sâkin olan Kürd kabîlelerinin bedevî olan ‘aşâyir-i seyyâresinin bu yola gitmeleri pek büyük himmete muhtâcdır başka vilâyetlerde ki ‘aşâyirden bahs etmez bizim vilâyetimizde olan tavâ’if-i bedeviye ve Kürdiye’nin ne lâzıme-i hilkat-i insâniye olan ulûm u ma‘ârifden hisseleri ve ne de ma‘îşet ve mu‘âşeret-i haseneden behreleri vardır.

Bundan mukaddem me’mûra çöl havâlîsinde bulunduğumuz zamân tavâ’if-i müsta‘ribe-i bedeviye rü’esâsından bir zâtın on üç on dört yaşında bir oğlana (S. 2.) tesâdüf eyledik taltif kasdıyla nerelere kadar ders görmüşsün deyü sorduğumuzda ders ne demektir bizler de okuyup yazmak a‘zam-ı mu‘ayebât ‘add olunur cevâbını verdi çünkü bedevîlerin zü‘am-ı fâsidlerince vesîle-i ta‘ayyüş ve iftihârları ata binüp kargı

sallamak ve kudretleri yetdiği adamları soyup ellerinden aldıkları şeyler ile geçinmek olduğundan ahvâl-i vahşiyane-i mezkûrenin şî'âir-i insâniyeden ma'dûd olacağını bilemediklerinin sebep-i müstakili ma'lûmât-ı insâniyece meydânda olan cehâlet-i umûmîyeleridir.

Sâ'ir Kürd 'aşîretleri de bu havâlîce anlara karîb bir hâlde olduklarından dâhli vilâyetde ara sıra ıslâhât kapısı açılmasının ve hükûmetce sevk-i 'asker gibi gâ'ileler ve masraflar ihtiyâr olunmasının menşe'-i hakîkîsi akvâm-ı mezkûreyi bi-izhâr şekâvete sevk ü icbâr eden ahvâl mazarra-i cehâletdir başka şey değildir.

(Diyarbakir) vilâyetince bi'd-defe'ât sibkat eden tecrübelerle sâbit olduğu üzere az çok ma'lûmât-ı insâniyeden behresi ve yâhûd sekenesinin emsâline nisbetle ma'lûmâtıca 'add olunacak kasabâta mücâvereti olan ahâlî-i kurâ hiçbir vakitte hükûmeti sevk-i 'asker gâ'ilesini ihtiyâra mecbûr etmeyüp o gâ'ileyi dâ'imâ ihtiyâra mecbûr eden ahâlî min-ciheti'l 'umûm cehâletle muttasıf olan tâ'ifelerdir.

Zîrâ akvâm-ı merkûmenin cehâlet-i meşhûde ve meşhûreleri üzerlerinde olan hukûk-ı meşrû'a-i hükûmet ve insâniyeti tanımalarına hâ'il olup kasabât-ı sâ'ire-i mebhûsa ahâlîsi ise ale'l- umûm oralarını fark ider takımdan olamaz ise de ekseriya şân-ı devlet ü hukûk-ı hükûmet ve milleti bilir ve kasabât-ı mezkûre ile bunların hemhâli add olunan kurâ derûnünde hiçbir vakit asker ikâme olunmayacak olmasıyla hükûmeti iştigâlât ve tekellûfât-ı 'askeriyeye mecbûr edecek hâllere meyl etmeyüp evvel ve âhir mutî' ve münkâd geçinir ise de akvâm-ı mezkûre hukûk-ı mesrûdeyi fark ve temyîz edecek ma'lûmât-ı insâniyeden hâlî bulduklarından anların kendi hâllerine bırakılması ve idâre ve zâbitaca mişvâr ve mesleklerinden gaflet olunması aslâ câ'iz görülemez akvâm-ı mezkûrenin hey'ât ve efrâdı ashâb-ı ma'lûmâtın her birisine düşman nazarıyla bakarlar kezâlik ashâb-ı ma'lûmâtdan hicbirisi akvâm-ı merkûmenin hey'ât u efrâdıyla ihtilât ve iktisâb-ı münâebetden memnûn olamaz.

Ashâb-ı cehâlet kavâ'id ve şerâ'it-i insâniye ile mukayyed olmadıklarından hükûmet-i seniyyenin emr ü nehyini kabûl ve icrâda tereddüd izhârında girü durmazlar binâ'en aleyh-zilk avâriz ve hamiyettini her zamân cühelâ yüzünden zuhûra gelür.

Lâkin mu'âvenât-ı insâniye ashâbı kavâ'id ve şerâ'it-i mebsûta ile mukayyed olduklarından hükûmetin emrine imtisâl ve nehyinden ictinâb etmekle iftihâr ederek kendülerini hükûmete sevdirmeye ve bu vesîle ile sa'âdet-i dâreyini istihsâle çalışırlar

binâ'en-'aleyh terakkî-i mülk ü millet dâ'imâ ma'lûmât ashâbının ikdâmât-ı memdûhasıyla hâsıl olur.

(Diyarbakir) ahâlîsi 'ulûm ve ma'ârifce her ne kadar eski hâllerine nisbetle derece-i matlûbede degil iseler de saltanat-ı seniyye ve hükûmet-i 'aliyyenin şân-ı 'âlisini pek çok mahaller ahâlîsinden ziyâde tanur olduklarından sabâvet hâlinde bulunan ba'zı mehâdîm-i ism-i 'âlî-i pâdişâhîyi abetsiz lisana aldıkları vakitte büyüklerinden dayak yediklerini biliriz.

Çünkü rızâyı ilâhî rızâ-yı pâdişâhîyi tahsil ile hâsıl olacağını ve Dünyâ yüzünde muhabbet olunacak ne kadar mahlûkât var ise cümlesine nisbetle pâdişâh-ı İslâm'a birinci derecede muhabbet etmek her dürlü şeref ve sa'âdete vesîle olduğunu bildiklerinden mecâlis ve muhâsede ve kesret ü vahdetde nâm-ı şevket-ittisâm-ı pâdişâhî ta'zîmât-ı fâ'ika ve tekrîmât-ı lâyika ile yâd olunur.

Mezkûr Kurdî ve bedevîler dahi saltanat-ı seniyye hakkında min-ciheti'l-'itikâd ahâlî-i sâ'ireden girü kalmaz ise de ne çâre ki kendi harekât ve sekinâtlarının hüsn ü kubhunı fark iderek ma'lûmât-ı nâfi'adan mahrum bulunmaları ve efkâr-ı fâsidelerine hizmet için sâlik ola geldikleri mesleğe nefislerini sevk eden tama' ve irtikâb-ı beliyeleri o i'tikâde te'alluk edecek ahvâl-i itâ'atkârâneyi bilâ tereddüd iltizâma mûmâna'at itmesi cihetiyle kargı sallamagı ve o sâyede geçinmegi levâzım-ı fitriyeden ve 'ulûmı mu'ayyebatdan 'add iderler.

Lâkin o sermâye ile geçinmek dünyâ ve âhiretce sa'âdet-i hâle medâr olamayacağı kendülerine bildirecek mikdâr okuyup yazmak öğrenseler şimdi buldukları hâlden elbette memnun olamayacakları ve 'ulûm-ı şerîfeyi 'ayb 'add etmeyecekleri bî-iştibâhdır.

İşte cehâlet ne derece fenâ ve câhiller behâyimden daha ednâ olduğuna bâlâda zikr etdiğimiz bedevî zâdenin fıkrası epeyce bir delîldir. Zîrâ behâyimde 'akl ve nutuk olmayup cehlen insan iken min tarafillah mazhar oldukları akıl ve nutkun tevlîd edeceği âsâr-ı mes'ûdenin en a'lâsı olan 'ilm ve ma'rifeti 'ayb zann ediyorlar. Tavâ'if-i merkûmeyi buldukları hâl-i cehâletden kurtarmak ve hukûk-ı insâniyeyi kendülere tanıtmak için hîc olmaz ise kasabât-ı mevcûde ahâlîsi kadar hayr u şerri fark edecek dereceye getirilmeleri bu vilayetce hükûmet-i seniyyenin birinci derecede i'tinâ ideceği bir mes'ele-i mühimmedir.

Şu sûret-i dakîkayı zât-ı vâlâ-yı vilâyet-penâhî te'mir-i alaylıkla bu havâlîde bulunduğu zamânlarda bile keşf ve tahkik buyurdıklarından vâlilikle (Diyarbakir) teşriflerinden berü işbu efkâr-ı meşkûreye vücûd vermeyi iltizâm buyurup Midyat ve Cizre ve Kâhta ve (Gerger) taraflarında ve mevâkı'-i sâ'irede sıbyân mektepleri inşâsına emirler itâ buyurdıkları gibi şu emr-i mes'ûdun kabâ'il ve 'aşâyir-i mevcûdeye ta'mîmi çâresini dahi aramaktadırlar.

Vâkı'a tavâ'if-i mebhûsün 'anhâ sıbyânının evvel-emirde mevki' be-mevki' mekâtib-i sıbyâniye küşâdıyla bir müddet kâffeye zarfında akı karayı fark edecek kadar okutdurulmaları ve sıbyân derslerini tekmîl eden çocuklar için mekâtib-i rüşdiye açılması ve çünkü şu takımların 'alel-'umûm metbû'-i mufahhamlarına mensûb olan lisân-ı Osmânîyi dahi hiç birisi bilmediklerinden ta'lîm-i lisân cihetine de i'tinâ olunması ıslâhât-ı vilâyetin en büyük rûknüdür. (S. 3.) ve tavâ'if-i mezkûrenin öteden berü müşâhede olunmakta olan fenâlıklarının izâlesi için içlerinde 'askerler ve taburlar ikâmesinden ziyâde mü'essir olacak tedâbîr-i kavî derûnlarında ta'lîm ü te'allüm mâdde-i mes'ûdesinin ta'mîmidir.

Sâye-i ma'ârif-i vâye-i hazret-i şahanede munteşir âfâk u aktâr olan envâr-ı 'ulûm u ma'ârifin cihât-ı mesrûdece dahi eşba-i baş muvaffakiyet olması eltâf-ı celîle-i ilâhî'den me'mûl ve muntazırdır.

VEKÂYİ'-İ 'UMÛMÎYYE

Çift başına ve hâl ve tahammüllerine göre ahâlîden istîgâ olunmak üzere ma'a Suruç (Urfa) da hâsıl olacak sekiz bin Şenbel ve (Birecik) kazâsında iki bin kile (Rumkale) kazâsında beş yüz kile hinta satılarak esmân-ı hâsılasının sermâye ittihazıyla oralarda birer memleket sandığı küşâd olunması istid'â olduğundan icrâ-yı icâbı zımnında taraf-ı vâlâ-yı vilâyetden (Urfa) mutasarrıflığına iş'âr vukû bulduğu.

Ve (Birecik) kasabasından bir rüşdiye mektebi küşâdı dahi istid'â ve mekteb ittihazına elverişli bir mahal mübâya'a ve tanzîm kılınmasıyla bu sûret vilâyetce karîn-i kabul ve tahsîn olarak kütüb-i mukteziye ile mu'allimin i'zâmı esbabına teşebbüs olduğđu (Fırat) gazetesinde görülmüşdür.

(Haleb) vilâyet celîlesi cânibinden bâ'is-i muhassenât olacak âsâr-ı hayriyenin izharına dâ'imâ himmet buyurulmakta olduğđu işidilmekte olmasıyla âsâr-ı mebhûsa hasbe'l-civâriye bizce dahi şükrâniyeti mücibdir.

(Altıncı numaralı gazetemizde muharrer muvâzene defterinin mâ'ba'dı)

Gayr-i muntazaması Hazîne-i Hâssadan devr olunmuş olan duyûn ile bir yere gelerek idâre olunamaz bir derecede olduğu hâlde duyûn-ı müdevvereden fazla olarak Hazîne-i Hâssadan ez-ser-i nev berüye nakl edilen bir takım borclar dahi hesâbı bütün bütün şaşırdup evrâk-ı nakdiyenin ref'i için ittihâz olunmuş olan tedâbiri zîr ü zir ettiğiinden başka gerek bu hâl ve gerek ol vakit zuhura gelmiş olan Suriye ve Karadağ vukû'âtının istilzâm eylediği masraflar kaldırılmış olan kavâ'im-i bi-tekrâr çıkartmaga mecbur ettiği şöyle dursun evvelki yekûnunu iki milyon kîseye îsâl idüp bunun yanı başında dahi her ne kadar hesâbların karışıklığı cihetiyle kat'iyen ta'yîn olunamaz ise de gerek devâ'ire ve gerek şuna buna hazînenin üç buçuk milyon kîse raddesinde gayr-i muntazam borcu görünüyor ve bûdceye gelince yetmiş yedi târîhinde müteşekkil bulunan Hazâ'in Meclisinin icrâ etmiş olduğu tedkîkât-ı mümkünenin neticesi olmak üzere yetmiş sekiz senesi için yapılmış olan muvâzene defterinde mesârif-i fevka'l-âde dâhil olmadığı hâlde ol vaktin hesâbı hükmünce vâridât ve mesârifât-ı 'âdiye beyninde olan açık yedi yüz bin kîse râddelerinde olmak lâzım gelerek şu açığı mehmâ-emken kapatmak için ol vakit der-dest tanzîm olan gümrük ta'rifeleriyle toz ve duhân rûsûmundan husûlü me'mûl olan dört yüz bin kîse karşuluk tutularak ve yüz elli bin kîse dahi lâ-'ale't-ta'yîn devâ'ir mesârifinden tenzil olunmakdan başka çâre görülemeyerek nihâyet yüz elli bin kîse açığın kabulüyle idâre olunması suretine karâr virilmiş iken bu dahi yapılamayup ya'nî vâridâtdan tezâyüdü ve mesârifden tenkîsi tahmin olunan mikdârlar tamâmıyla tahakkuk etdirilemeyüp yine iki milyon kîse kâ'ime borcu ve üç buçuk milyon kîse duyûn-ı gayr-ı muntazama ve takriben dört yüz bin kîse açık ortada sürünür idi.

Umûr-i mâliyenin böyle hâl-i buhrânda bulunduğu bir zamânda mebd'e-i sa'âdet-i hâl-i mülk ü devlet olan cülûs-i meymenet-me'nûs hazret-i hilâfet-penâhî vukû' bulup hasîsa-i zât-ı zilliyet-simâtı hazret-i pâdişâhî olan kemâl-i hasâfet ve 'ulüvv-i himmet iktizasınca nuhbe-i âmel mülûkâneleri olan emr-i îslâhât-ı külliyyenin esâsı umûr-i mâliye olduğunu cezm ve oradan başlamağa 'azm ile müte'allik buyurulan evâmir-i hikmet-i mezâhir-i cenâb-ı şehinşâhî üzerine bu bâbda lâzım gelen tedâbîr-i esâsîyeye teşebbüs olunarak meydânda olan duyûn-ı müteferrika karşusunda yaşamak ve altuna nisbetle yüzde yüz iskontosu olan kavâ'im-i nakdiye ortada iken ne idârenin yolunu ve ne de i'tibârın çâresini bulmak kâbil olamayacağından evvel-be-

evvel bunlara karşuluk bir sermâye tedâriki lazım gelup bu kadar akçeyi memleketde tedarikat imkân ve ihtimal olmadığı müsellemlerle olmalarıyla dâhli ve hâricî istikrâz-ı ‘umûmî yolunda akçe tedarikinden başka çare görünmemiş ise de böyle istikrâzların îcâb ettiği fâ’iz meydânda olan sene açığına munazzım oldukda idâre-i câriye yine tehlikeden kurtulamayup az vakt içinde yine bu borçlar terâküm edeceği cihetle hem yapılacak istikrâzların fâ’izlerini örtmek ve hem de bu derece açığı kapatmak için îrâdın teksiri ve mesarîfin taklîli mâddesi essi esâs ittihazıyla buna başlıca mâni‘ olan kavâ’im-i nakdiyenin evvel-be-evvel ref‘i ve düyûn-ı gayr-i muntazamanın tesviyesi için istikrâz-ı harici ve esham-i cedvide namıyla dahli istikrâz-ı ‘umûmî ‘akdine karâr virilerek bin sekiz yüz altmış iki senesinde bunun için Londra‘da sekiz milyon liralık bir istikrâz yapılmış ve iki milyon kîselik dahi eshâm-ı cedvide çıkarılmış ve bununla kavâ’im ortadan kaldırılıp düyûnun dahi bir mikdârı verildiyse de hepsine kifâyet edemediğinden bir sene sonra Paris‘den sekiz milyon liralık bir ve iki sene mürûrında altı milyon liralık diger bir istikrâz daha yapılmış ve ertesine sene dahi memleketden bir buçuk milyon liralık bir i‘âne tertibiyle ancak iki sülûsü mikdârı tahsîl edilebilmişdi.

Şu tedâbirin âsâr-ı ma‘nevîye ve tedricîyesi her yüzden hiss ü müşahede olunmuş ve egerçi takdim olunan defterin mertebe-i sübûte îsâl ideceği vechle şu günki günde bulunulan hâl ile ta‘rîf olunan evvelki (S. 4.) hâlin arasında ne derecelerde fark olduğu umûr-i bedîhiyeden bulunmuş ise de yükün ağırlığı ve umûr-i mâliyenin daha tamâmıyla taht-ı intizama alınamamış olması sebepleriyle meselesi vâkı‘a-i idâre-i mâliyeyi bi-tamâmihâ derece-i matlûbeye îsâl edemeyerek seksen iki senesi gâyetine kadar gelinmişdi.

Geçen seksen üç senesi ibtidâsında tanzîm kılınan bûdce müsveddesinden devâ’ir-i muhtelifenin tahsîsâtı sâbıklarına kıyasen vaz‘ u terkîm edilmiş olduğu hâlde yine sene muvâzene-i ‘âdiyesinin iki yüz bin kîse kadar açığı görünüyor ve Girid mes‘elesiyile sâ’ir vukû‘ât-ı mülkiyenin iktizâ ettiği mesârif-i fevka'l-‘âde ve Girid ile hareket arzdan zedelenmiş olan Midillü Cezîreleri'nin muvakkaten ‘afv u ihsân buyurulan vâridâtları birçok şey’e bâliğ olacağı anlaşılır ve hazinenin Galata sarrâflarına ve devâ’ir tahsîsâtıyla sâ’ir mesârif-i bakiyelerine olan düyûn-ı gayr-i muntazaması dahi egerçi şimdi yapıldığı gibi sıhhat mikdârını ta‘yîn ve te’min etmek müte‘assir ise de sene-i merkûme hitâmında bulunan kemiyetine nazaran bir hayli şey olarak kâmilten karşuliksız bir hâlde bulunur idi Mezkûr-ı ‘âdî muvâzene açığının

‘umûm ma‘âşatdan icrâsına karâr virilen sÛdÛs tenzilât ile ve mesârif-i fevka'l-‘âdenin dahi arâzînin tevsî‘-i intikâlâtına mukâbil alınması karargir olan zamamiyesi ile mühhima-i imkân çaresi bulunması husûslarına karâr verilerek ol bâbda şeref-sünûh ve sudûr buyrulan irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî mantûk-ı celili üzere icrâ kılınan ma‘âş tenzilâtından vâkı‘â iki yüz bin kîse râddelerinde bir tasarruf hâsıl edilmiş ve a‘şâr zamâyiminin birinci senesi dahi iki yüz doksan bin kîse kadar tutmuş ise de ‘âdî masraf sene ibtidâsında tahmin edilen derecede kalmayarak nizâmiyenin tahsisâtı sabıkından yüz otuz yedi bin ve bahriyenin tertîbâtı yigirmi dört bin dört yüz ve tophânenin elli altı bin kîse kadar tezâyÛd eylemesinden vilâyetlerin teşkilâtıyla esbâb-ı sâ‘ireden dolayı dâhiliye ve mâliye masârif-i ‘âdiyesi bi‘t-tab-i tezâyÛd eylediğinden eğerçi vâridât dahi sene ibtidâsında tahmin edilen mikdârı hayli geçmiş ise de işbu sene içinde tezâyÛd eden tahsîsât fazlalarından nâşî masârif-i ‘âdiye artup yine seksen üç senesi muvâzanesi yüz yigirmi altı bin yedi yüz altmış sekiz kîse açtığı hitâm-ı senede yapılan muvâzene-i icmâliyeden anlaşılmışdır.

Mezkûr seksen üç senesinde Girid mes‘elesinin ve onun ilcâ eylediği ba‘zı tedâbîr-i ihtiyâtkârânın müstelzim olduğu masârif-i fevka'l-‘âde ki silâh altına alınan ‘asâkir-i redife-i berriye tertibi olarak yüz altmış beş bin kÛsÛrÛ bahriye redifi masârifıyla ve tersâne-i ‘âmirenin hâric az.

(Bakiyesi sonra)

HAVÂDİS-İ HÂRİCİYE

(Rusya) da Kırgız kabîlesinin ‘isyânı Sibiryaya değin münteşir olup, muhâberât-ı münkati‘ olduğundan ve Kazaklar'a emniyet olunamayacağından ‘isyân zuhûr eden memleketlere ‘asâkir-i nizâmiye gönderildiği,

Belçika ve Macaristan hükûmetlerinin zirâ‘ât meclisleri tarafından bâğ ve bâğçelerde ağaçlara muzırr olan kurtları telef ve ekl eden kuşlar muhâfaza ve teksîr olunmak için bir nizâm-nâme yapıp mevki‘-i icraya konıldığı,

(Fransa) imparatoriçesi hazretleri Ağustos Frengi'nin yigirmi üçüncü günü hareketle (Korsika) adasında Azaksu kasabasında ve ondan Savo eyâletinde (Samiri) beldesinde ve oradan İsviçrede (Edinburg) şehrine badehu İstanbul'a ‘azîmet edeceği ve İsviçreden İstanbul'a kadar sÛret-i gayr-ı resmîyede seyahât eyleyeceği gazeteler rivâyâtındandır.

İ'LÂN

(Abadan) ve (İsfahan) ve (Miyane) ve (Tahran) ve (Esterabad) ve (Keşan) ve (Reşt) ve (Zengan) ve (Barfûruş) ve (Kazerun) ve (Sâri) ve (Kirmenşah) ve (Hemedan) ve (Kazvin) ve (Şiraz) ve (Firuzguh) ve (Kum) ve (Tebriz) nâm merâkiz-i İraniye ile muhâbere-i telgrafiyeye başlanmış olmağla (Diyarbakir) den merâkiz-i mezkûrenin her kangısına olur ise olsun keşide kılınacak yigirmi kelimelelik telgraf-nâmelere on altı buçuk frank ücret alınacağı ve yigirmi kelimeyi geçdikde beher on kelime için dahi nisf-ı ücret ya'nî sekiz frank yigirmi beş santim zamm ve 'ilâve edileceği i'lân olunmak üzere cânib-i telgrafhânede matba'amıza vürûd eden varakada muharrerdir.

(Diyarbakir vilâyet matba'asında tab' olunmuştur.)

(Birinci Sene)

Diyarbakir

(Numro)-8

(Vekâyi'nâme-i Resmî-i Vilâyet) (Pençşenbe)

(H) 17 Cemazeyilahir sene 1286-(M) 24 Eylül 1869

(R) 11 Eylül sene 1285-(M) 24 Eylül 1869

(İş bu gazete haftada bir def'a çıkar. Bir seneliği (70) ve altı aylığı (40) guraşa beher nüshası (60 parayadır)

(Dâhil-i vilâyetden mâ'adâ mahaller için bu fiyata posta ücreti zamm olunur)

(S. 1.) VEKÂYİ'-İ VİLÂYET

Tahrîr-i emlâk usûli virgünün emlâk ve temettu'ât üzerine tarh ve tevzî'yle kimseden zâ'id ve yolsuz para alınmamasını te'mîn eylediğinden usûl-i mezkûre ekser mahallerce mevki'-i icrâya konularak oralar ahâlîsi dil-sîr-i ni'met-i ma'delet oldukları hâlde bu vilayetce henüz icrâ olunmamış olmasıyla sâye-i ma'delet-vâye-i hazret-i pâdişâhîde buraca dahi emr-i tahrîrin icrâsıyla ahâlînin hissedâr-ı 'âtîfet olması şâyân-ı şân-ı 'âlî olduğundan ilerüde bütün dâ'ire-i vilâyete ta'mîm olunmak üzere şimdilik re's-i vilâyet-i kasabât ve kazâlarının tahrîri için vilâyet tahrîr mümeyyizliğine fütüvvetlü Hasan Fevzî Efendi ta'yîn buyurularak efendi-i mûmâ-ileyh (Diyarbakir) e müvâsalet ve mâdde-i taharriyeye mübâşeret eylemiştir.

Vilâyetce şimdiye değin virgü hakkında cereyân eden mu'âmelât kâ'ide-i mu'tedile tahtında olmadığına ve pek çok vakittir ki ta'dîl ve tesviye usûli dahi icrâ olunmadığına mebnî bu husûs müşkilât içinde kalmış ve virgü bakâyâsının teksiriyle

berâber ahâlî bir hâl-i ıztırâba giriftâr olmuş idi.

Usûl-i mezkûrenin buraca da mevki-i icrâya konulması o müşkilâtı izâha ve ahâlîyi bi'l-vücûh irâheye bâdî olacağı cihetle bu yüzden dahi du'â-yı devâm 'ömr ü şevket ve kıvâm-ı şükûh ve saltanat hazret-i Şehriyârî cümle cânibinden ref'-i bârgâh-ı icâbet kılınmaktadır.

Mülhakât-ı vilâyetde muntazam postalar olmayup hükûmât-ı mahalliye muharrerâtı kâ'idesiz bir sûrette te'âtî edilmekde ve çoğu vaktiyle mahallerine vâsıl olamamakda olduğu hâlde sâye-i şâhânede mülhakât-ı mezkûrenin cümlesinde mevki' be-mevki' noktalar vaz' ve üzerlerinde mensûb oldukları mahallerin isimleri işleme sûretiyle yazılı çantalar i'mâl edilerek her noktada muharrerât îsâline mahsûs olmak üzere ikişer üçer süvârî ikâme edilmiş ve te'âtî-i muharrerât bir güzel kâ'ide altına alınmıştır.

(Erzurum) da mü'ebbeden kalebend iken bundan akdem ber takrîb firâr etmiş olan Mir Muhammed nâm şakî ele getirilerek keyfiyeti Bâb-ı Âlî cânib-i eşrefine 'arz olunmuş idi.

Mü'ebbeden kalebend olanların firârları hâlinde mü'ebbeden vaz'-ı kürek olunmaları kânun-ı cezâ ahkâmından olduğu ve merkûm mukaddemâ (Edirne) den ve bu kerre dahi (Erzurum) dan firâr eylediği cihetle bir daha firâr edemeyecek sûretle burada taht-ı tevkîf ve muhâfazaya alınması lâzım geleceği Dâhiliye-i Nezâret-i celîlesinden yüz beş numrosu ve fî 19 Rebî'ü'l-Ahir sene 286 târihiyle şeref-vürûd eden tahrîrât-ı 'aliyyede irâde ve iş'âr buyurulmasıyla merkûm Timûr bend olarak (Diyarbakir) mahbesinde tevkîf olunmuştur.

Bu âdem müteveffâ Bedirhân Paşa akrabasından olup, yetmiş iki yetmiş üç târihlerinde havâlî-i bühtâniyenin ba'zı taraflarını dâ'ire-i şakâvetine idhâl ve kendüsine muvâfakat etmeyen takımları başına topladığı haşerât ile istîsâl etmekde iken ol vakt mîralaylıkla (Diyarbakir) de bulunan zât-ı vâlâ-yı vilâyet-penâhî bir kuvve-i 'askeriyye ile der-dest ve teştît cem'iiyyetine me'mûr olarak 'azîmet ve cem'iiyyet-i merkûmeyi dağıdarak merkûmu 'avenesiyle berâber ahz ve girifte himmet buyurmuş olduklarından şakî-i merkûm ile sâ'ir ma'lûmü'l-esâmî rüfekâsı bâ-irâde-i seniyye (Edirne) de kalebend edilmiş idi.

(S. 2.) Biraz vakt-i mürûrında familyasıyla berâber firâr ve yine havâlî-i

merkûmeye gelüp i'âde-i şekâvet ve mefsedete ictisâr etmesiyle yine müşârün-ileyh hazretleri 'askerle me'mûr olduklarından şakî-i merkûm aslâ mukâvemet edemeyeceğini anlamasıyla dehâletle ele gelmiş ve mü'ebbeden (Erzurum) da kalebend olunmuş idi.

Ber-minvâl-i bâlâ üçüncü def'a olmak üzere ihtiyâr-i firâr ve şekâvet ve bir müddet o havâlîde neşr-i müfsidete iştigâl etmekde olduğu hâlde sâye-i satvet-vâye-i hazret-i mülûkânede bu kerre de müşârün-ileyh hazretlerinin dest-i şecâ'at ve besaletinden yakayı kurtaramayarak cezâ-yı sezâsını bulmuş ve havâlî-i merkûmenin âsâyiş ve sükûneti i'âde kılınmıştır.

Merkûmun bu def'a ahzine teşebbüs olunduğu sırada muhâberât-ı mesbûka üzerine bir emir-nâme-i sâmi şeref-vürûd ederek hükûmeti tekellüfâta mecbur etmeksizin dehâlet ider ise cerâyim-i sâbıkasının 'afvıyla berâber münâsib bir mahalde iskân olunması ve idâresine vâfi arâzî dahi gösterilmesi irâde buyurulduğundan tertîb olunan kuvve-i 'askeriyye (Cizre) cânibinde tevkîf etdirilüp emr-nâme-i sâmi-i mezkûr 'aynen ve cânib-i vilâyetden yazılan te'mîn buyuruldusuyla berâber me'mûr-ı mahsûsa tevdî'an tarafına gönderilmiş ve her dürlü nesâyih ve te'lfât-ı lâzime dahi icrâ kılınmış ise de başında olan cem'iyete arkalanarak ve ahvâl-i şekâvet-kârânesini arttırmağa çalışarak o sırada İmâdiye taraflarını da ifsâda cesâret etmiş iken pençe-i satvet-i seniyyeden tahlis-i girîbân edemeyüp hem kendisini ve hem de familyasını muzmahil etmiştir.

Memâlik-i mahrûse-i mülûkânenin her ciheti devlet-i 'aliyyenin mülk-i mevrûs ve meşrû'-ı 'âlîleri bulunduğundan emr-i celîli'l-kadr-i mülûkânelerine mukârenet etmedikce bir karış yer bile kimse temellük edemeyeceği ve dâ'ire-i cem'iyetini göz dolduracak derecede tevsî' etmiş olan eşkıyâ bile hiç bir vakitte olmadıklarına ve aradıklarına nâ'il olamayup bu hânedân-ı celîlü's-şâne evvel ve âhir 'isyân ve şekâvet edenler berhurdâr olmamış oldukları bedîhiyyâtdan olmasına nazaran o makûle fesedenin ihtiyâr-ı şakâvet etmeleri ne derece hamâkat ve cehâlet olduğu muhtâc-ı tafsîl değildir.

Devlet-i 'aliyye nazar-ı inâmda yalnız pâdişâhlıkla manzûr olmayup zât-ı 'âlî-i hazret-i şehriyârî pâdişâh-ı 'âlem-penâh ve rızâ-yı celîli-i mülûkâneleri vesîle-i rızâ-yı ile olduğu âzâde-i reyb ü iştibâh iken dâ'ire-i itâ'atten hurûc efkârında olan şakiler hasm-ı kavîleri birinci derecede hazret-i Rabb-i 'izzet ve ikinci derecede devlet ve

millet olduğunu bilmedikleri için dünyâ ve âhiretlerini harâb iderler. Bu tafsilâtdan murâdımız efkâr-ı fâside-i şekâvetde bulunanlar olmadıklarına ve aradıklarına nâ'îl olamayacaklarını ve kendilerine her hâlde eslem tarîk-i şehrah sıdk u itâ'at olduğunu bilmeleri içündür.

Kâhta kazâsına tâbi Kavzi nâhiyesi Tukaris karyesinde seksen beş senesi şehri temmuzunun yigirmi dokuzuncu gicesi sâ'at on iki râddelerinde 'Ömer nâm kimsenin zevcesi 'Âîşe'nin kendi hânesinde âteşe bırakmış olduğu yumurta patlayup ocak ittisâlinde bulunan pamuk yığınının sirâyete mezkûr-hâne derûnunda bulunan eşyâ eğerçi kurtarılmış ise de o hâne ile civârında bulunan beş hâne cümleten muhterik olarak basdırılmış ve lehül-hamd nüfûsca bir güne telefât vukû' bulmamış olduğu (Mamûretül'azîz) den mevrûd tahrîrâtdan anlaşılmıştır.

İşte cüz'i dikkatsizlikden küllî zarar geleceğine bu dahi büyük delîl olup harîk-i mezkûr merkûmenin dikkatsizlik ve tessebbübünden neş'et etmiş olduğu anlaşılma mu'âmelât-ı lâzîminin sûret-i icrâsı taraf-ı vilâyetden mahalline irâde buyurulmuştur.

(Siird) kasabasına bir sâ'at mesâfede Kâ'in Kıtâmî karyesi mukâbilinde ve Bohtan (Botân) nehri kenârında bu kerre bir pınar zuhûr ederek ve işbu pınar suyu üç nev' olup bir gözden çıkararak biri sarı ve diğeri 'âdetâ su ve birisi de siyâh olmak üzere mezkûr neb' etmekte olduğu görülmekle numûne olmak üzere pınardan bir mikdâr su (Siird) e celb edilüp kaynadılmış ve çıra mesabesinde yakıldıkda havâlî-i İrakiyede isti'mâl olunan petrol yağına müşâbih ve şu'le-dâr olduğu müşâhede olunmuş olduğundan lâyıkıyla keşfi icrâ olundukda menfa'atlı bir şey olacağı (Siird) den iş'âr olunmuştur.

Görölmek ve ba'de icâbına bakılmak üzere mezkûr sudan bir mikdârının (Diyarbakir) e irsâli zımnında keyfiyet taraf-ı vilâyetden mahalline yazılmışdır.

VEKÂYİ'İ 'UMÛMİYYE

Memâlik-i mahrûse-i pâdişâhînin müste'id olduğu fezâ'il-i medeniyet ve âsâr-ı 'umrânî ve servetce derece-i kusvâ-yı matlûbeye îsâli zımnında dâ'imâ meşhûd-i cihân olan müsâ'adât-ı celîle-i mülûkâneye zamîme ve sâye-i ma'ârif-vâye-i şâhânedede her sınıf teba'aya ni'met-i 'uzamâ-yı 'amîme olmak için mekâtib-i lâzîminin teksîr ve usûl ve kava'id-i ta'limiyyenin teshîl ve tesyîriyle efrâd-ı ahâlînin az zaman içinde mazhar-ı istifâde olmalarına müsâ'ade-i hikmet-ifâde-i cenâb-ı şehriyârî erzân

buyurularak bu emr-i hayra vesîle husûl ve meslek-i medeniyet ve insâniyete tarîk-i feyz-i refik-i vüsûl olmak üzere ma'ârif-i 'umûmiye hakkında bir mükemmel nizâm-nâme kaleme alınarak îfâ-yı muktezâsı husûsuna bi'l-istîzân irâde-i seniyye-i cenâb-ı cihân-bânî müte'allik ve şeref-sudûr buyurulmasıyla icrâ-yı îcâb ma'ârif-i (S. 3.) 'umûmiye ve bu bâbda ihtiyârî lâzım gelen masârifin tesviyesi mâddesi dahi Mâliye Nezâret celîlelerine emr ü havâle buyurulduğı ve görünen ihtiyâc üzerine Dâ'ire-i Ma'ârifce evvel-be-evvel teşkilât-ı cedîde icrâsı da der-dest olduğı bin yüz yigirmi beş numrolu Takvîm-i Vekâyi' nüshalarında tebşîr ve beyân ve zikr olunan nizâm-nâme dahi nüsha-i mezkûre ile anı te'âküb eden nüsh-ı ma'lûmede derc ve i'lân buyurulmuşdur.

Nizâm-nâme-i mezkûr hakkâ ki 'umûm teba'ânın tîz zâmân içinde 'ulûm ve ma'ârifce mertebe-i 'ulyâ-yı kemâle îsâlini müte'ahhid ve kâfil ve mekâtib-i 'umûmiye ve husûsiyenin esâs ve derecâtını şâmil olduğına mebnî bi mennih-i te'âlâ bundan sonraki gazetelerimizde bi-'ibâretihâ derc olunacaktır.

Her mahalle ve karyede ve îcâbına göre bir iki mahalle ve karyede aklî birer sıbyân mektebi ve muhtelit olan karye ve mahallelerde sıbyân-ı müslime ve eftâl-i gayr-ı müslime için başka başka mektebler ve beşer yüz hâneli kasabalarda birer ve muhtelit ikişer mekâtib-i rüşdiye ve biner hâneli kasabalarda kezâlik birer ve mutelit ise ikişer mekâtib-i i'dâdiye ve her vilâyetin merkezi olan şehir veyâ kasabada birer mekâtib-i sultâniyenin ve kız çocuklarına mahsûs olmak üzere sıbyân ve rüşdiye mekteblerinin ve Dersâdet'de dârü'l- mu'allimîn ve dârü'l-mu'allimât ve dârü'l-fünûn ile funûn ve sanâyi'-i muhtelif mekteplerinden ibâret olan mekâtib-i âliyenin te'sisât-ı mukarreresine te'allük eden kavâ'id-i mühimme ve mekâtib-i mezkûrede tedrîs olunacak 'ulûm ve edebiyât ve funûn ile teşkil buyurulacak ma'ârif meclisleri hakkında takarrür eden nizâmât-ı nâfi'a nizâm-nâme-i mezkûrede tafsîl olunmuşdur.

Bu umûr-i celîle fi'l-vâki' memâlik-i mahrûsece edâ-yı teşekkürüne kimsenin muktedir olamayacağı bir büyük ni'met ve mekâtib-i mezkûrede tederrüs ile tekmîl-i müddet-i mu'ayyene ve istihsâl-i kemâlât-ı insâniye edenler başka insân olacağı vâsıl-ı rütbe-i bedâhet olup, hele bu takımdan me'mûriyete ta'yîn olanların istihsân-ı 'umûmiye mazhar olacakları bî-iştibâhdır.

Şu kadar ki (Diyarbakir) vilâyetinde nizâmât-ı mezkûre kasabât ve ba'zı kurâca pek çâbuk te'sis ideceğı derkâr ise de lisân-ı 'Osmânî'yi aslâ bilmeyen ve yedinci

numrolu gazetemizde tafsîl olunan ‘aşâyir ve akvâm-ı ma‘lûme derûnunda umûr-ihariye-i mezkûrenin icrâsı haylüce müşkilâta tesâdüf edeceği mülâbesesiyle müşkilât-ı mezkûrenin def‘ u izâlesi için o makûle yerlerde birer lisân-ı ‘Osmânî mektebi açılması dahi ehemdir.

Aşâyir ve akvâm-ı mezkûre sıbyânının eğerçi tahsîle mübâşeretleriyle berâber refte refte lisân dahi öğrenecekleri ma‘lûm ise de mekteblerce vaz‘ ve tahdîd buyurulan mî‘âd bunlar için derece-i kifâyede olamayacağı ve ta‘yîn olunacak mu‘allimler onların ve onlar mu‘allimlerin lisânlarını anlayamayacağı cihetle Kürt çocukları için birer lisân mektepleri açılarak birâz müddet o mekteblerde ta‘lim-i lisân etdikden sonra mekteb-i sıbyâniyeye alındıkları hâlde müşkilât-ı mezkûre ber taraf olacağı bedîhîdir. Bu ifâde bir mütâla‘a-i kâsîrânedan ‘ibâret ve çünkü iş henüz bu havâlîce mevki‘-i icrâya konulmamış olduğundan icrâata ba‘de‘t-tesbît mevki‘ce icrâsına ihtiyâc görünecek ıslâhât-ı lâzıme ‘arz olundukca müsâ‘ede buyurulacağı âzâde-i tevzîh ve işâret olmakla hemen ‘ale'l-devâm ve ale'l-‘umûm meşhûd ola gelen müsâ‘adât-ı seniyye ve merâhim-i celfile-i hazret-i pâdişâhiye yerden göğe kadar ‘arz-ı şükrâniyetle berâber mefrûz-ı zimmet-i ‘ubûdiyyet ve teba‘iyyet olan du‘â-yı istidâme-i ‘ömr ü şevket ve celâl hazret-i şehriyârî tekrâr-be-tekrâr edâ kılınmaktadır.

Halîlürrahmân kazâsı dâhlinde Şeyb nâm hayvân-ı müfteris zuhûr ederek ısırıldığı insân ve hayvân masrû‘an vefât edegeldiği cihetle şu cinsden ne kadar zuhûr etmiş hayvân var ise diğer cihete gitmezden evvelce i‘dâmları için tedâbir-i lâzıme teşebbüs olunduğu (Suriye) Gazetesinde görülmüştür.

(Yedinci numrolu gazetemizde muharrer muvâzene defterlerinin mâ b‘adi)

Tertîb-i masârifât ve mübaya‘âtından terki edip yetmiş iki bin bu kadar kîse ile tophânece i‘mâlât-ı harbiyye-i fevka'l-‘âdesiyle Avrupa'dan celb olunan iğneli tüfenk ve fişenk ve nev‘ îcâd toplar müsillü edevât-ı harbiye mesârif ve bahâlarının ve (Erzurum) istihkâmâtı mesârifinin yekûnü olan altmışaltı bin yedi yüz bu kadar kîseden ‘ibâretdir bunlara bu sene cihetinin istihkâmât ve ba‘zı inşâât mesârifâtı ile cihad-ı hududiyede istihdam olunan asakir-i muvazzafa ve muvakkata maaş ve (Trabzon) tarîki ve muhâcirîn-i çerâkise tertîbâtı gibi şeyler dahi munzam oldukda mesârif-i fevka'l-‘âde sene ibtidâsında tahmîn olunan mikdârını pek çok aşarak yekûnü altı yüz bin kîseye kadar varup buna karşuluk ‘add olunmuş olan nisf-ı ‘öşr hâsılâtıyla sâ‘ir vâridât-ı fevka'l-‘âdenin yekûnü olan üç yüz on iki bin yüz kîse lede‘t-tenzîl

bundan da iki yüz seksen beş bin beş yüz kîse açık görüldüğü gibi düyûn-ı gayr-ı muntazama bütün bütün karşılıksız kaldığından ve bunun için hazinenin gördüğü tazyîkât-ı mütemâdiyeden nâşî hâsıl olan mecbûrîyet üzerine bir çâre-i muvakkat olmak ve üç senede mukassiten te'diye edilmek üzere Paris şirket-i 'umûmiyesinden elli beş milyon franklık ya'nî dört yüz yetmiş bin sekiz yüz kîselik bir istikrâz 'akd ile ve fevka'l-'âde bütçesi îrâdına zamm ile açığı kapadıldıktan sonra fazla kalan yüz seksen beş bin bu kadar kîse dahi düyûn-ı gayr-ı muntazamaya bir pârça serpiştirilerek sene-i gâyetine kadar (S. 4.) mehmâ-emken idâre-i maslahat olunabilmiş ve sene âhîrinde ma' tetkîk tanzîm olunan defterleri mücebince gerek sinîn-i sâbıkadan yürüyüp gelen borclardan ve gerek seksen üç senesi mesârifinin senenin gâyetinde virilemeyüp tehir eden mikdâr ile mezkûr elli beş milyon franklık istikrâzın tahsîsât-ı senevîyesinden terki eden düyûn-ı gayr-ı muntazamanın yekûnû bir milyon iki yüz altmış dokuz bin yedi yüz yetmiş kîse olarak bu hâl ile seksen dört senesine girilmiştir.

Seksen dört senesi ibtidâsında tanzîm ve tehyî'e edilen bütçe müsveddelerinde vâridât-ı 'âdiyenin yekûnû üç milyon dört yüz yigirmi beş bin altı yüz yetmiş dokuz kîse ve mecmû'-ı mesârifât-ı 'âdiye dahi üç milyon dört yüz iki bin yüz seksen bir kîse tahmîn ve terkîm olunarak 'âdî bütçe vâridâtının yigirmi üç bin dört yüz doksan sekiz kîse fazlası bile olduğu ve fevka'l-'âde vâridâtı sene ibtidâsında iki yüz iki bin beş yüz altmış kîse ve mesârifât-ı fevka'l-'âde yedi yüz kırk üç bin beş yüz altmış kîse olmak üzere takrîb edilmesiyle görünen beş yüz kırk bin kîse açığın yigirmi üç bin dört yüz doksan sekiz kîsesi 'âdî bütçe vâridâtının fazlasıyla ve kusûru dahi hâricden ber-istikrâz 'akdiyle kapadılmak ve düyûn-ı gayr-ı muntazama hasbe'l-imekân idâre edilmek sûretlerine karâr virilmiş bulunduğu hâlde sene-i merkûmenin her taraftan muhâsebât kat'iyeleri gelüp de vâridât ve mesârifâtının ber-vech-i müfredât mikdârı henüz sûret-i kat'iyede ta'ayyün itmemiş ise de vilâyetlerden celb olunan muvâzene hülâsalarıyla hazînece olan kuyûd-ı esâsiye üzerine ber-vech-i takrîb sene gâyetinde görülen muhâsebe-i icmâliyelerini mübeyyin bi't-tanzîm takdîm olunan hülâsadan müstebân olacağı vechle vâridât-ı 'âdiye ba'zı küçük fark ve tenâkusdan nâşî yigirmi bin altı yüz elli dört kîse tenzil ederek yekûn-ı vâridât-ı 'âdiye üç milyon dört yüz dört bin yigirmi beş kîseye inüp mesârifât-ı 'âdiye ise hülâsada gösterilen esbâbdan dolayı bi'l-'akis seksen bir bin kırk beş kîse artmasıyla yekûn-ı mesârifât-ı 'âdiye dahi üç milyon dört yüz seksen üç bin iki yüz yigirmi altı kîseye bâliğ olarak lede'l-muvâzene seksen dört senesi 'âdî bütçe hesâbı yetmiş dokuz bin iki yüz bir kîse açık ile

kapanmak iktizâ ider. Fevka'l-‘âde mesârifî dahi sene ibtidâsındaki hâlinde kalmayup hülâsa-i mahsûsundan müstebân olduğu vechle yüz otuz beş bin iki yüz altmış yedi kîse tezâyüd ederek yekûnû sekiz yüz yetmiş bin sekiz yüz yigirmi yedi kîseye bâliğ olmuş ve Paris şirket-i ‘umûmiyesiyle mün‘akid olan elli beş milyon franklık istikrâzın mikdârı yüz yigirmi beş milyona iblâğ ile üst tarafından hâsıl olan altı yüz otuz üç bin dört yüz on kîse fazlası dahi vâridât-ı fevka'l-‘âdeye ‘ilâve edilerek yekûn-ı vâridât fevka'l-‘âde sekiz yüz otuz beş bin yedi yüz altı kîseye iblâğ edilmiş olmakla ‘inde'l-muvâzene bu da kırk üç bin yüz yigirmi bir kîse fazla-i mesârif ile hitâm bularak bu hâlde seksen dört senesinin ‘âdî-i fevka'l-‘âde bûdcelerinin muhâsebe-i icmâliyeleri hükmünce şu ikisinden sene-i âhirinde yüz yigirmi iki bin üç yüz yigirmi iki kîse açık kalmak lâzım gelceği anlaşılmıştır.

Düyûn-ı gayr-ı muntazamaya nakl-i kelâm edildikde yukarıda ‘arz olunduğu üzere bunun seksen üç senesi gâyetinde tebeyyün eden mikdârı bir milyon iki yüz altmış dokuz bin yüz yetmiş dört kîse olup bundan seksen dört senesi içinde tecdîd sûretiyle bir milyon yigirmi yedi bin altı yüz yetmiş dört kîsesi virilerek bakiyyesi olan iki yüz kırk iki bin doksan altı kîse ile seksen dört senesi fevka'l-‘âde masraflarından sene gâyetine kadar virilemeyüp tehir eden üç yüz doksan dört bin dokuz yüz altmış bir kîse birleşdirilerek ve seksen dört senesi içinde eski borclara virilmek üzere bâ-kontratu yapılan muvakkat istikrâzât ile mandalar bedelâtı olan altı yüz altmış bir bin on beş kîse dahi zamm u ‘ilâve edildiği hâlde düyûn-ı gayr-ı muntazamanın yekûnu bir milyon iki yüz doksan sekiz bin yetmiş iki kîseye bâliğ olup, seksen üç senesi gâyetinde olan mikdârına seksen dört senesi ‘âdî ve fevka'l-‘âde muvâzene açıkları ve düyûnun içinde gûzeşteli olanların fâ’izleri munzam olmak lâzım geleceği cihetle yekûnû daha ziyâde artmak iktizâ ider idiyse de seksen dört senesinde tahsîlât ve îrâd ve masraf vechle mahsûbât biraz ziyâde olduğundan düyûn-ı mezkûre geçen seneki mikdârından yalnız yigirmi sekiz bin üç yüz iki kîse tezâyüd etmiş.

Ve bunun için de seksen dört senesi mesârifî bakiyyesi olan üç yüz doksan dört bin dokuz yüz altmış bir kîsenin bûdceler açığı olan yüz yigirmi iki bin üç yüz yigirmi kîseden mâ‘adâsı bulunan iki yüz yetmiş iki bin altı yüz otuz dokuz kîsesinin sene-i merkûme vâridâtından karşılığı mevcûd olarak yalnız tahsîli tehir etmiş olduğundan düyûndan bu mikdârının tenzîli emr-i tabî‘î olmağla mâ‘adâ bir milyon yigirmi beşbin dört yüz otuz üç kîse kalarak işte seksen beş senesi martı ibtidâsında hazînenin düyûn-

ı gayr-i muntazaması bundan ‘ibâret bulunmuştur.

Seksen beş senesinin muvâzene-i ‘umûmiyesi bahsine gelince ‘âdî bûdce müsvedesinden müstebân olacağı vechle bu senenin ‘umûm vâridât-ı ‘âdiyesine seksen dört senesi muvâzenesi esâs tutulup fakat mülâhazât hânelerinde gösterdiği vechle zahîrenin revâcsızlığından ve geçen sene mültezemînin bazı yerlerde zarar-dîde olduklarından dolayı bu sene a‘şârından muntazır olan noksana mukâbil altmış beş bin ve aġnâm rûsûmundan on iki bin ve cân ver rûsûmundan beş yüz emti‘a gümrüklerinin ihrâcât-ı resm-i gümrük-i.

(bakıyyesi sonra)

(Diyarbakir vilâyet matba‘asında tab‘ olunmuştur.)

(Birinci Sene) Diyarbakir (Numro)-9

(Vekâyi‘nâme-i Resmî-i Vilâyet) (Pençşenbe)

(H) 24 Cemazeyilahir sene 1286-(M) 1 Ekim 1869

(R) 18 Eylül sene 1285-(M) 1 Ekim 1869

(İş bu gazete haftada bir def‘a çıkar. Bir seneliği (70) ve altı aylığı (40) guraşa beher nüshası (60 parayadır)

(Dâhil-i vilâyetden mâ‘adâ mahaller için bu fiyata posta ücreti zamm olunur)

(S.1) HAVÂDIS-İ AHÂLÎ-VEKÂYİ‘-İ VİLÂYET

Akçadağ havâlisince geçen sene sibkat eden ıslâhâtta der-dest edilmiş olan altmış sekiz neferin ‘inde’l-muhâkeme yigirmi neferi tebri’e-i zimmet ederek elli sekiz neferinin üzerine cinâya-ı vâkı‘aları sâbit olduğundan mahallî komisyonunda tutulan istintâk-nâmeler Dîvân-ı Temyîz vilâyetce ba‘de’t-tetkîk takımıyla Dâhiliye Nezâret celîlesine takdîm kılındı. Islâhât-ı mezkûre her ne kadar geçen sene vukû‘ bulmuş ise de ondan nâşî açılan Muhâkemât-ı Nizâmiye Kapusu yeni kapanmış ve iş ise vilâyetin başluca vukû‘âtından ma‘dûd bulunmuş olduğundan ol bâbda sibkat eden icrâ‘ât ve mu‘âmelâtın ‘ale‘t-tafsîl vekâyi‘-nâme-i resmî-i vilâyet olan gazetemize derci tensîb edilmiş olmağla ber-vech-i âtî tafsîl olunur.

AKÇADAĞ VE NEVÂHÎ-İ SÂİRENİN ISLÂHÂTI

(Mamûretül’azîz) sancağı dâhilinde bulunan (Hısn-ı Mansûr) kâ’im-

makâmılığına merbût Gerger ve (Dereili) ve (Kâhta) nâhiyeleriyle (Malatya) kazâsı derûnunda bulunan Akçadağ ahâlîsi geçen seneye değin hakkıyla hükûmeti tanımayup on seneden berü virgü ve neferât-ı ‘askeriyelerini dahi virmezler idi.

(Hısn-ı Mansûr) kâ'im-makâmı bi'z-zât Gerger nâhiyesine varup tahsîlâta me'mûrlar çıkarmış işe de bu maksadın husûli içlerine bir bölük kadar ‘asâkir-i nizâmiye gönderilmesine mütevakıf idüğünü (Dereili) ahâlisinin ilerü gelür takımları kâ'im-makâm mûmâ-ileyhe beyân eylediklerinden,

Kol Ağası Hâcî Muhammed Ağa refâkatiyle sevk olunan bir bölük piyâde ‘asâkir-i nizâmiye-i şâhâneyi birkaç yüz nefer ekrâd bağteten abluka altına alarak teşhîr-i silâha cür'etle berâber bulunan zabtiyeden iki neferi cerh etdikleri ve ağa-yı mûmâ-ileyh dahi bi'z-zarûre refâketindeki neferât ile bi'l-mukâbele ekrâd-ı merkûmeden dört neferi telef olup, kusûrı münhezimen dağıldığı zât-ı vâlâ-yı vilâyet-penâhî ıslâhât için (Siird) de oldukları hâlde bâ-telgraf taraflarına bildirilmiş ve şu mu'âmele üzerine sükût olursa artık havâlî-i merkûmece dâ'ire-i şekâvet ve muhâlefetin tevsiine sebebiyet virilmiş olacağı tahakkuk eylemiş olduğuna binâ'en ol vakit refâkat-i vilâyet-penâhîde bulunan ‘asâkir-i nizâmiye-i şâhânedede altı bölük (Diyarbakir) tarikiyle derhâl Gerger cânibine hareket edilerek müşârün-ileyh hazretleri de müte'âkıben (Diyarbakir) e 'avdet ve havâlî-i merkûmeye 'azîmet buyurmuşlar idi.

(Gerger) e ba'de'l-muvâsala ıslâhında ehemmiyet-i âcile müşâhede olunan mahaller yalnız (Dereili) nâhiyesine münhasır olduğu ve o hâvalîce dârü'l-eşkiyâ makâmında bulunan (Kahta) Kalesiyle civârındaki mahaller ve (Hısn-ı Mansûr) un Kömür Kavisi ve İzolî ve Zıravkan nâhiyeleri ve bir de metbû'ları bulunan (Malatya) kâ'im-makâmılığıının makarrı olan Asbuzu kasabasına kadar îsâl-i mazarrat ve her dürlü fenâlığı öteden berü 'âdet ide gelen mezkûr Akçadağ nâhiyesi ahâlîsi hükûmetin nüfûz-ı emr ve nehyine birer sedd-i hâ'il ve bunların şöhret-i şekâvetleri gayret-i hükûmetin tahammül edemeyeceği bir dereceye vâsıl olması ve 'ale'l-husûs cebele üç sâ'at mesâfede bulunan Sultân Suyu çiftlik hümâyûnı bu fenâlıklardan dolayı bir nokta-i tehlike üzerinde bulunması cihetiyle ıslâh için sevk-i 'askere (S. 2.) hükûmetin mecbûriyyet-i kaviyye ve sahîhesi tahkik edildğinden ve (Gerger)den bed' ile ta Akçadağ'a varınca mümted olan mahaller kırk sâ'at ve ahâlîsi ise ekseriyâ akvâm-ı vahşiyeye ve bâğiyeden 'ibâret idüğünden bunların ıslâhları bahsinin bir tabura hasrı pek çok vakitler hükûmetin bu işle iştigâlini mûcib ve i'tidâl-i hevânın 'adem-i vüs'ati

dahi başkaca mütâlaaları câlib görünmesiyle bakiyye-i islâhat sene-i âtiyede kalıp da bir işi iki olmakkdan ise kuvve-i ‘askeriyyenin tezyîd ve tez elden ikmâl-i maslahat olunması muktezâ-yı hâle evfak görünerek Maraş‘dan Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn merkezi‘ne gidecek ve memelerleri havâlî-i mezbûreye ittisâl edecek olan birinci sür‘at-i talî‘a taburunun bu iş için biraz müddet refâkat-i vilâyet-penâhîde bulunması husûsına Ordu-yı Hümâyûn mezkûr müşîr-i sâbıkı devletlü Dervîş Paşa hazretleriyle bi'l-muhâbere muvâfakat olunmuş.

Ve Altıncı Ordu-yı Hümâyûn‘dan vürûd eden iki taburdan birisinin dört bölüğü (Re‘sü'l-ayn) ve dört bölüğü (Mardin) de ikâme olunması ve diğer tabur dahi (Diyarbakir) mevkiinde bulunacak olması ve birinci taburlardan fi'l-asl (Resü'l-ayn) ve (Diyarbakir) de bulunan bölükler kaldırılıp, birinci taburun (Harput) ve (Hısn-ı Mansûr) taraflarına ve üçüncünün Merkez Ordu-yı Hümâyûn‘a nakli de mukarrer bulunması mülâbesesiyle bu iki taburun dahi şu tarîkden sevki ya‘nî mevâdd-ı islâhayye-i mezkûrenin ikmâline kadar kuvve-i merkûmenin kalabalıkca tutulması ekrâdın mukâbelece olan efkârını mahv u izâleye ve dağdağsızca tesviye-i maslahata bir kuvvetli sebep olacağında iştibâh görilememiş olduğuna mebnî îcâbı bi'l-icrâ (Diyarbakir) Redîf-i Mîralayı ‘İzzetlü ‘Abdurrahman Beg kumandasıyla (Gerger) den (Dereili) tarafına sevk olunan bölükler ıslâhâta mûte‘allik itâ olunan ta‘lîmât ahkâmını matlûb-ı ‘âlî üzere ikmâl ve bâdî-i mefsedet olan eşkıyâ ile içlerindeki kur‘a bakâyâsını ele getürdükden sonra (Dereili) den doğruca Kâhta‘ya ‘azîmetle refâkat-i vilâyet-penâhîye ittisâl ederek zikr olunan sür‘at-i talî‘a taburu dahi orada muvâsalet eylediginden sâye-i muvaffakiyet-vâye-i hazret-i şâhâne de havâlice de umûr-i ıslâhiye yoluna konılmış ve Kâ‘im-makâm ‘İzzetlü İbrâhim Beg refâketiyle orada muvakkaten dört bölük piyâde bırakılıp ‘asâkir-i bâkiye ile Akçadağ‘a gidilmişdi.

Cebel-i mezkûr seksen kadar karyeyi şâmil ve Görene ve Görecek nâmıyla iki nâhiyeyi müştemil olup nâhiyeteyn-i mezkûriyeteynin ikisi de birbirinden muhtel ve her tarafı fesede ve eşkıyâya mahal olduğuna ve terk-i şekâvetle tekâlîf-i mîrîyelerini virmeleri zımnında evvel-be-evvel gönderilen buyruğuya cevâb bile virmediklerine binâ`en Mîralây-ı mûmâ-ileyh refâketiyle altı bölük piyâde ‘asâkir-i nizâmiye Görecek nâhiyesi derûnuna ve binbaşî rif‘atlı ‘Osman Efendi dahi refâkatindeki talî‘a taburuyla Görene nâhiyesine me‘mûr edilerek gönderilmiş.

Ve mûmâ-ileyhime virilen ta'limâta ittibâ'en gösterilen mevki'leri tuttuktan sonra işe başlamış ise de Görene nâhiyesi dâhlinde bulunan Doğan ve Görecek nâhiyesindeki kahyâlar nâm karyelerde sâkin ahâlî o havâlîde cümleden ziyâde şekâvetle me'lûf ve cebelde bulunan ahâlî-i sâ'irenin mücârî mefsedetlerinde cereyân eden fesâdâtın menba'ları bunlar olduğuna emr-i ma'rûf olduğundan hükûmete gelmeleri ve zimmet-i mîrîyeleriyle içlerindeki kur'a bakâyâsını virmeleri bi'd-defe'ât taraflarına bildirilmiş ve itâ'ate da'vetle berâber her dürlü te'lîf sûretleri ele alınmış olduğu hâlde olunan nesâyih ve te'mînâtın hiç birisinde te'sîr görülememesi ve havâlî-i merkûmece dâ'imâ dönmeğe olan dolab mefsedetinin ta'tîli ise şu iki karye ahâlîsinin takımıyla der-destlerine mütevakkıf bulunması cihetiyle karyeteyn-i mezkûreteynin leylan ve bağteten asker sevkiyle etrâfı kuşadılarak ahâlî-i merkûme firâra yol bulamaksızın ele götürülmüş.

Ve 'inde'l-ahz içlerinde tüfenk atılmış ise de cerh ve telefât vukû'a getirülmeksizin silâhları bıraktırılmış olduğu gibi cebel-i mezkûrda bulunan eşkıyâ tâ'ifelerinin re'îsi ve müdür-i idâre-i fesâdiyeleri olup ba'zı refikleriyle berâber firâr eden Zeyneb oğlu İbrâhîm casûslar ma'rifetleriyle aratdırıldıkda Hekimhanı kasabasına muzâf Kirmene karyesinde ihtifâ etdikleri tahkîk edilmesiyle onlar dahi hafiyen basdırılarak tutulmuş ve bu kabîlden olan eşkıyâ-ı sâ'irede toplatdırılıp zimmet-i mîrîyeleriyle içlerindeki kur'a bakâyâsı alınmış olduğundan leh'ül-hamdü ve'l-minne sâye-i şâhânede orasının da ıslâhâtı sûret-i mükemmelede icrâ olundu.

Ve ıslâhâtı icrâ olunan Dereili ve Akçadağ ve nevâhî-i sâ'ireden alınan iki yüz on üç nefer kur'a bakâyâsı Dördinci Ordu-yı Hümâyûn'a gönderilüp havâlî-i merkûmede sibkat eden fesâdât-ı mütevâliyenin sû'-i te'sîri olmak üzere Hısn-ı Mansûr'ca da beş seneden berü kar'a çekilmemiş iken fesâdât-ı mezkûrenin izâlesinden nâşî orasının kur'a-i şer'iyyesi dahi keşîde edildi.

Mezkûr Kâhta Kal'ası tahassüne bedihi isti'dâd ve fesede-i 'aşâ'ir ve ahâlîye bir dârü'l- fesâd olup o havâlîce dâ'imâ zuhûr eden âsâr-ı şekâvete sebep dahi şu kal'anın vücûdı olduğuna ve üzerindeki burc ve bâr ve ebniyesi pek de ma'mûr değil ise de kal'a hadd-i zâtında bir dâğ parçasından ve medhal ve mahreci kendüsinden 'ibâret bulunduğuna mebnî hedm ü tahrîb kâbul şey olmadığı ve bununla berâber Gerger Müdürlüğü İdâresi'ne merbût iken hükûmet me'mûrlarından ve zabtiyelerden ol tarafa gidebilmiş kimesne dahi görülemediği cihetle tahsîsât-ı vilâyetden ifrâz ve icrâ

olunmak üzere ba'zı nevâhî-i münâsibe ilhâkıyla müceddeden Kâhta Kâ'im-makâmlığı teşkîl ve zâbıta ve idâre-i âtıyesi şu tarîk ile teshîl edilmiş ve ıslâhât-ı mezkûrenin icrâsından sonra zikr olunan taburlar Ordu-yı Hümâyûn'dan beyân buyrılan mevâkî'a nakl ile müşârün-ileyh hazretleri dahi (Diyarbakir) e 'avdet buyurmuş idi. Akçadağlıların muhâkemeleri ber-minval muharrer hitâm bulup 'arz olunduğu gibi Dereili ve Gerger havâlisinden dahi der-dest edilenlerin muhâkemeleri der-dest-i icrâdır.

(S. 3.) VEKÂYİ'-İ 'UMÛMÎYYE

Altıncı Ordu-yı Hümâyûn'un idâre-i 'askerîye ve nezâret ve kumanda misillü ordu müşîrligine 'âid olan kâffe-i umûr ve vezâ'ifi kemâ fi's-sâbık (Bağdat) vilâyet-i celîlesi vâlîsi devletlü Paşa hazretlerinin 'uhde-i 'aliyye-i ehliyyet ve hasâfetlerine i'âde ve ihâle buyrulmuş olduğu mesmû'dur.

(Terakkî)

Hûdâvendigâr vilâyet-i celîlesi mülhakâtından Bilecik'de dahi bir memleket sandığı küşâd edildiği vilâyet müşârün-ileyhâ gazetesinde görülmüştür.

Vilâyet-i müşârün-ileyhâ vâlîsi devletlü Paşa hazretlerinin öteden berü meşhûr ve buraca dahi meşhûd olan 'ulüvv-i himmetleri her sûretle terekkiyât ve icrâ'ât-i fâhireyi müte'ahhid ve kâfil olup, (Diyarbakir) vâlîliklerinde ya'nî altmış iki ve altmış üç târihlerinde buraca dut fidânlarının teksîriyle harîr husûle getirülmesi kendülerinin âsâr-ı hayriyye-i meşkûrelerindendir.

Efkâr-ı 'aliyyeleri dâ'imâ umûr-ihayriyye-i 'umrâniye ve ıslâhiyyeyi müte'allik olduğu ol vakt bile herkesin karîn-i i'tirâfı olduğuna nazaran sâye-i muvaffakiyet-vâye-i hazreti şâhânedede (Hûdâvendigâr) vilâyet-i celîlesi dâ'iresinin bundan böyle dahi terakkiyâtını bir derece-i mağbûtaya îsâl buyuracaklarında şübhe yokdur.

(Sekizinci numrolu gazetemizde muharrer muvâzene defterinin mâb'adı)

Tenzîlât için emsâline nisbetle beş bin ve tahrîri icrâ olunan mahallerden lağv olunacak konturato ve resmine mukâbil beş yüz ve devâ'ir-i belediyeye tahsîs olunan bütün bütün lağv edilen rüsûmât-ı mütenevvi'aya mukâbil on sekiz bin ve me'âdinden iki bin kîse noksân konularak bunların yekûnu olan yüz üç bin kîseden tahrîri icrâ olunan mahaller virgüsü fazlalarına mukâbil on bin ve tuzun tenzîl fiyâtından dolayı me'mûl ve tahmîn olunan fazlası yigirmi bin ve bahriyenin vâridât-ı mahsûsasından

iki bin sekiz yüz ve ticâret-hâne vâridâtından bin ve telgraf-hâne hâsılâtından bin beş yüz kîse ki cem'en otuz beş bin üç yüz kîse fazla lede't-tenzîl bu senenin 'umûm vâridât-ı 'âdiyesi sâbıkından altmış yedi bin yedi yüz kîse noksân olarak yekûnû üç milyon üç yüz elli yedi bin dokuz yüz yetmiş dokuz kîse olmak üzere va'z-u terkîm olunup.

Mesârifât-ı 'âdiye ise hulâsada gösterilen esbâbdan nâşî geçen seksen dört senesi bûdce müsveddesinde muharrer olan üç milyon dört yüz iki bin yüz seksen bir kîseden elli yedi bin iki yüz kırk yedi kîse ziyâde olarak üç milyon dört yüz elli dokuz bin dört yüz yigirmi sekiz kîseye iblâğ olunmuş olmağla bundan bâlâde muharrer üç milyon üç yüz elli yedi bin dokuz yüz yetmiş dokuz kîse vâridât-ı 'âdiye tenzîl olunca 'âdi bûdceden yalnız yüz bir bin dört yüz kırk dokuz kîse açık görünüyor.

Fevka'l-'âde bûdcesinin dahi hulâsa müseveddesinde muharrer olduğu üzere bu seneki vâridâtı yüz doksan iki bin üç yüz on kîseden 'ibâret olup, mesârifî ise egerçi Girid me'eslesiyle teferrû'ât-ı sâ'iresi bi-hamdillâhi te'âlâ mündefî' olarak geçen seneki kadar sarfiyât ve mübâya'ât yoğ ise de Paris Şirket 'Umûmîyesi istikrâzının tezyîd mikdârından dolayı tahsîsâtı dahi bi't-tab' yüz on üç bin kîse kadar arttığı ve bahriyece bu sene dahi ba'zı mübâya'ât ve inşâ'at olduğu cihetle mesârifin yekûnû yine altı yüz on iki bin yedi yüz kırk kîseye bâliğ olarak bâlâda muharrer vâridât muvâzene olundukda bununda dört yüz yigirmi bin dört yüz otuz kîse açığı olmak lâzım gelür seksen beş senesi mesârifinde düyûn-ı gayr-i muntazıma fâ'iz ve komisyonu masrafıyla evkâf ve mâliye ve dâhiliye ve şeri'yye ve de'âvî ve tophâne ve zaptiye tahsîsâtından vesâ'ir ba'zı devâ'ir mürettebâtında yüz kırk dokuz bin iki yüz doksan sekiz kîse fazla olduğundan mesârif daha ziyâde artmak lâzım gelür ise de idâre-i nizâmiye ve bahriye tahsîsâtınca ahvâl-i hâzıranın âsâyîşinden bi'l-istifâde bir hayli tenkîsât ve ta'dîlât icrâ buyurulduğundan Muvâzene-i 'umûmîye yalnız yüz bir bin dört yüz kırk dokuz kîse açık göstermiş ise de mübâya'ât vesâ'ir sarfiyât cihelerinde her tarafca ittihâz ve icrâsına başlanılmış olan usûl tasarrufiye semeresi olarak husûli muntazır olan fevâ'id ve menâfi'in ma'a-ziyâde bu açığa tekâbül etmesi me'mûl-i kavî bulunmuşdur. Şu kadar ki Devlet-i 'Aliyye'nin veza'if-i mukaddesesinden olduğu üzere esbâb-ı i'mâr ve terakkîden olarak mülken ve mevki'en yapacağı pek çok şey bulunduğu ve bir gün evvel bunlara başlanması umûr-i mâliyece bir hâl-i âzâdegî vüs'atin husûlüne mütevakıf olarak bâlâda

muharrer dört yüz yigirmi bin bu kadar kîse fevka'l-âde bûdcesinin açığı ile bir milyon kîse râddelerinde düyûn-ı gayr-i muntazama meydânda iken ârzû olunan esbâb ve vesâ'il islâhiyeye teşebbüs edilmenin müşkilâtı umûr-i müslimeden idüğine binâ'en evvel-be-evvel bunların bir çâresi düşünölmek farîzadan olup, fakat buna öyle esbâb-ı muvakkate ile mukâbele etmek bi't-tecrübe anlaşıldığı üzere işi daha ağırlaşdıracağından bu bâbda ittihâz ve icrâ olunacak tedâbirin vesâ'il-i mü'essireden olması lüzûm u vücûbu bâhîr olmağla bu sırada evvelâ ahvâl-i âtiyeye esâs kıyâs olacak ba'zı ticâret-i sâbıkanın ve ba'dehü mutâla'ât-ı kâsıra-i çâkerânenin 'arz u beyânına cür'et olunur.

Devletin ahvâl-i mâliyesi egerçi daha tamâmıyla ezhânı hoşnud edecek râddeye gelememiş ise de bâlâda 'arz ve tafsîl olunan (S. 4.) ahvâl-i sâbıkaya nisbet edilince şimdiki hâl hakîkaten şâyân-ı teşekkür olmak lâzım gelür çünkü mebd'e'-i ıslâhât ve terakkiyât olan cülûs-i meymenet-me'nûs-i hazret-i tâcdârîye tesâdüf eden yetmiş yedi sene-i mâliyesinde i'lân edilen bûdce hulâsasından çıkarılıp takdîm kılınan muvâzeneli cedvelden müstebân olacağı vecihle devletin ol vakit vâridât-ı umûmîyesi iki milyon dört yüz kırk iki bin kîse ve masârf-i âidiyesi iki milyon yedi yüz seksen altı bin kîse olduğu hâlde geçen seksen dört senesi vâridât-ı âidiyesi üç milyon dört yüz dört bin yigirmi beş kîseye bâlîğ olarak şu yedi sene müddet zarfında îrâd-ı devletin bir milyon kîseye karîb ya'nî yüzde kırk râddesinde tezâyüd edişi ve lâsiyyemâmâ şu mikdâr-ı mütezâyidin cüz'ü-i a'zamı esbâb-ı ma'mûriyyetin başlısı bulunan emr-i zirâ'atin terakkîsi semeresi olmak üzere, Aşâr vâridâtının ve ma'adâsı dahi emr-i ticâretin tevassü'u eseri olarak ağnâm ve gümrükler rûsûmuyla tuz ve duhân hâsılâtının fazlaları olup, bunlar şu müddet-i cüz'îye içinde başlanılmış olan ıslâhât-ı mülkiyenenin mukaddemât-ı âsâr-ı fi'iliyesi olarak sâye-i ma'delet-vâye-i hazret-i cihân-bânîde ân-be-ân meşhûd bâsire-i iftihâr olan tedâbir ve teşebbüsât-ı islâhiye refte refte mevki'-i husûle geldikce bunlardan her cihetce hâsıl olacak terakkîyâtın şimdiden 'add ve ihsâsı kâbil olamayup bunun asıl câlib-i dikkat ve müceb-i teşekkür olacak bir ciheti dahi vâridât-ı hazîne şu yedi sene müddetde dokuz yüz altmış bin kîse terakkî etmiş olduğu hâlde mesârifât-ı devlet-i mezkûr yetmiş yedi senesi mesârifinden ancak altı yüz doksan yedi bin kîse artmış olması mâddesi olarak tezâyüd eden masrafın dahi cüz'-i a'zamı bâlâda 'arz u beyân olunan mecbûriyetler üzerine ıslâh ve te'mîn-i umûr-i mâliye yolunda 'akd ü ihdâs olunan düyûn-ı hâriciye ve dâhiliyenin fâ'iz ve re'sûl-mâl tahsîsâtından ve kusûru dahi ıslâhât-ı mülkiyenin uğrunda isti'mâl

edilen mesârifden ilerü geldiği cihetle bunlar beyhûde telefât kabîlinden olmayarak mesârif-i nâfi‘a ve müsmireden ‘add olunabilir.

Bir de hazînenin şimdiye kadar çektiği ve çekmekte bulunduğu müzayakanın menşe‘i egerçi fevka'l-‘âde masrafları müstelzim olan gavâ‘il-i mülkiyenin eksik olmamasıyla ekseriyâ vâridâtın mesârifâta tekâbül etmemesi kazıyyesi olduğu münker değilse de bunu daha bir kaç kat ağırlaşdıran esbâbın biri de vâridâtın vakt-i tahsîliyle mesârifin zamân-ı sarfı tesâdüf etmemesi mâddesi olarak eger hazîne vâridât mesârifini karşılaşıdırup düyûn-ı gayr-i muntazamayı dahi kâmilten ortadan kaldırmaya çâre bulması farz olursa bile şu müzayaka bütün bütün ber- taraf olmak lâzım gelmez.

Çünkü vâridât-ı hazîneden senenin nısf-ı evveli içinde ele giren mikdârı Rüsûmât Emâneti'nin nısf vâridâtıyla ağnâm rüsûmundan ve ba‘zı vâridât-ı müteferrika-i cüz‘iyeden ‘ibâret olması ve bunlar ise devletce taht-ı te‘ahhüd-i resmîde bulunarak bir dakîka bile te‘hîri bile tecvîz buyrulmayan düyûn-ı hâriciye ve dâhiliyeye mahsûs bulunması ve virgü ve a‘şâr misillü vâridât-ı külliyyenin mevsim-i tahsîli senenin nısf-ı sânisine tesâdüf eylemesi sebepleriyle senenin birinci altı ayı içinde mesârif-i zarûriye-i cüz‘iyenin tesviyesi için kısa va‘deli istikrâzlar edilerek para tedârîki emri zarûridir.

İşte bunun için iki sene evveline gelinceye kadar gâyet ağır güzeşte ve komisyonlarla parça parça istikrâzlar yapılp malen birçok zararlar görüldükden başka böyle her ihtiyâc göründükçe şuradan buradan istikrâzât ve ta‘rîzât-ı müte‘âkıbeye kıyâm olunması halkın nazarında hazîneyi beş on kat ziyâde ıztırâb hâlinde göstermesinden nâşî.

(Bakayası sonra)

HAVÂDİS-İ HÂRİCİYE

İtalya'da vâki‘ Napoli şehrinde on iki yaşından on beş yaşına kadar altı yüz kadar şâkirdân isyân ederek ellerinde tabancalar ve sopalar olduğu hâlde birkaç mekteb ile bir iki kilise basup mekteblerin içinde bulunan iskemleler ile hocaların oturacağı mahalleri ve kiliselerde bir hayli yerleri yıkdıktan sonra hocaların üzerlerine yürüyerek bazılarını yaralamış oldukları gazetelerde görülmüştür.

Mektebler Dârü't-terbiye olarak çocukların kâbil-i terbiye olacak sinleri ise yedi yaşından on beş yaşına kadar olduğu hâlde zikr olunan mektebliler epeyce terbiye

görmüş olduklarına bu vak'a bürhân ve dâ'ire-i medeniyette bulunduğu iddi'â oluna gelen bir mahalde böyle şeylerin zuhûrına 'akıllar hayrândır.

Çocuk yağından mûm yapıldığı hâlde işbu mûm elinde olarak hırsızlık edenleri kimse göremeyeceği Rusya'daki hırsızların i'tikâdât-ı bâtilâlarından olduğundan Rusya memleketlerinden birisinde bir hırsız bir orman derûnunda tesâdüf eylediği bir çocuğu katl ile yağından mûm yapmış ise de polisin elinden yakayı kurtaramayup giriftâr-ı mücâzât olduğu Mecmû'a-i Havâdis Gazetesinde görülmüştür.

Bizim vilâyetimizde bedeviyetle meftûr olan ve ahvâlleri takbîh olunan 'aşâyirin en 'akılsızı bile öyle şey'e i'tikâd edemeyeceği derkâr olmasına ve fikra'-i mebhûsaya nazaran 'aşâyir-i merkûme halkı anlardan terbiyeli olduğu artık inkâr olunamaz.

San Françisko'da makineli nev îcâd ber-hevâ vapurunun tecrübe olunduğu ve bu makine ile yukarı çıkılmakda ve istenilen istikâmet verilmekte olduğunu vapur-ı mezkûr on kişi alabilir olduğu hâlde mûcidi tarafından Françisko'dan Newyork'a geçmek niyetiyle yapıldığını ve şu yolculuk yigirmi dört sâ'at sürmekte idüğünü ba'zı gazeteler rivâyet ediyor.

(Diyarbakir vilâyet matba'asında tab' olunmuştur.)

(Birinci Sene) Diyarbakir (Numro)-10

(Vekâyi'nâme-i Resmî-i Vilâyet) (Pençşenbe)

(H) 1 Recebü'l-Ferd sene 1286-(M) 7 Ekim 1869

(R) 25 Eylül sene 1285-(M) 7 Ekim 1869

(İş bu gazete haftada bir def'a çıkar. Bir seneliği (70) ve altı aylığı (40) guruşa beher nüshası (60 parayadır)

(Dâhil-i vilâyetden mâ'adâ mahaller için bu fiyata posta ücreti zamm olunur)

(S. 1.) HAVÂDİS-İ DÂHİLİYYE-VEKÂYİ'-İ VİLÂYET

(Resül'ayn) ile (Diyarbakir) arasında bulunan (Derik) kasabası bir boğaz içinde vâki' olup, andan (Diyarbakir) e doğru mümted olan tarîkin iki ve (Resül'ayn) a doğru olan yolun dahi kezâlik iki sâ'atlik mesâfesi pek meşakkatle geçilebilir sengistân olduğundan işbu tarîkin 'araba isti'mâline sâlih olacak derecede tesviyesi husûsu vilâyetce bundan akdem tensîb olunarak icrâ-yı iktizâsı zımnında me'mûr-ı mahsûs ta'yîn ve tarîk-i mezkûrde 'ameliyât icrâsı ile mükellef olan (Derik) ve civârındaki

nevâhî ahâlîsinin sevki husûsî taraf-ı vilâyetden icâb eden me'mûrîne teblîğ edilmişdi.

İki buçuk mâh mukaddem emr-i tesviyeye mübâşeret olunarak tarîk-i mezkûrun (Derik)den (Diyarbakir)e doğru olan mesâfesinin bir sâ'atlik mahalli pek a'lâ muntazam sûretle tesviye olunduğu gibi (Derik) den (Resul'ayn)a doğru olan tarîk dahi ilerlemek üzere bulunmuşdur.

MARDİN'DEN MEKTÛB

Islâhât ve i'mârât-ı umûr-i hayriyesi için zât-ı ali-yi vilâyet-penâhî (Derik) kasabasını teşrif buyurmuş olduklarından bu bâbda ba'zı müzâkerât-ı lâzîmenin icrâsı zımında (Mardin) Mutasarrıfı sa'âdetlü 'Ali Paşa ve Miralay 'izzetlü Tayfûr ve (Resul'ayn) kâ'im-makâmı rafetlü Yakûb Begler ile bazı aşâyir ağalarını yanlarına celb ederek keyfiyât zâbta ve 'umrâniyece teblîgât-ı mukteziye icrâ (Ve Mardin) ce altı mâddeyi şâmil kaleme alınan lâyihanın suver-i icrâ'iyesine dâ'ir tenbîhât-ı îcâbiye îfâ buyurduktan sonra mutasarrıf ve Miralay-ı mûmâ-ileyhimâ (Mardin)e 'avdet etmişlerdir.

Mevâdd-ı mezkûrenin birisi (Cizre) köprüsünün inşâsına müte'allik olup, bunun bu senelik ikmâli her ne kadar mümkün değil ise de sene-i atıyyede ikmâl olunmak üzere iktizâ eden taş ve kireç ve levâzımât-ı sâ'irenin tedârikine mübâşeret kılındı.

İkincisi mukallibât denilen tarîkın bir sâ'at evvel ikmâl-i tesviyesi husûsu olmağla tarîk-i mezkûrun kuvve-i karîbeye gelmiş olan sûret-i ikmâliyesi şu birkaç gün zarfında müşâhede olunacağı derkâr ise de (Mardin)in çöle doğru olan posta câddelerinin dahi hemân tesviyesine mübâşeret olunması ehem göründüğünden keşf ü mu'âyenesi ba'de'l-icrâ sâye-i muvaffakiyet-vâye-i hazret-i şâhânedede tarîk-i mezkûrun tesviyesine de başlanıldı.

Umûr-i Mâliye müfettişi rafetlüt Sâlim Efendi (Mardin) sancağına olan tefrîk-i bekâyâ me'mûriyetini ikmâl etmiş olmağla birkaç güne kadar (Siird)e 'azîmet edecektir.

SİİRD'DEN MEVRÛD VARAKA

Nefs-i (Siird) kasabasına üç buçuk sâ'at mesâfede vâki' olup, (Diyarbakir) ve (Garzan) ve (Rıdvan) cihetlerine doğru (S.2) imtidâd eden tarîkde bulunan Başur Nehri'nin üzerindeki Nasreddin Köprüsü mürûr-ı zamân ile meşref-i harâb olmuş ve üzerinden geçilmeğe emniyet kalmamış olduğuna ve nehr-i mezkûr ise her sene bahâr

mevsimlerinde tuğyan ederek köprüsüz andan geçilmesi mümkün olmadığına mebnî sâye-i ma'mûriyet-vâye-i hazret-i pâdişâhîde şu köprünün ta'mîri çâresinin aranması taraf-ı vâlâ-yı vilâyet-penâhîden irâde buyurulmuş ve (Diyarbakir) den mahsûs ustalar celbiyle levâzımâtı ikmâl ü emr-i ta'mîre mübâşeret olunmuş idi. İki mâhdan berü olunan ikdâm üzerine haylüce ta'mîr olunmasıyla bi mennihi te'âlâ 'ahd-i karîbde resîde-i hüsn-i-hitâm olacağı me'mûl-i kavîdir.

(Garzan) kazası ka'im-makâmılgının makarrı olan (Zok) kasabasında suyun kılletiyile berâber kasaba-i mezkûrede vâki' mescid-i şerîfde dahi su bulunmadığından şu yüzden ahâlî müstagrak-i müzâyaka ve zarûret olmasıyla sâye-i müberrât-vâye-i hazret-i pâdişâhîde celb olunan sucular ma'rifetiyle cereyân eden keşf ü mu'âyene üzerine münâsib mahallerde kuyular hafirine mübâşeret olunmuş ve bu emr-i bi'l-hayrin istihsâl-i hüsn-i fi'iliyâtı zımında her dürlü mesâ'înin icrâsı der-dest olunmuştur.

MEVÂDD-I NİZÂMIYE

(Üç yüz elli altı numrosı ve fi 25 Cemâdiye'l-Evvelî)

(Sene 286 târihiyle makâm-ı 'âlî-i sadâret-i 'uzmâdan cânib-i)

(Vilâyete şeref-tastîr buyurulan emir-nâme-i sâmi sûretidir.)

Beyândan müstağni olduğu üzere Dersâadet ve taşralarda ta'mîr ve inşâsına lüzum-i kavî görünen mîrî ebniyesinin evvel-emirde keşfi icrâ ve keyfiyeti inhâ olunarak bu taraftan istihsâl kılınacak me'zûniyet üzerine icrâ-yı îcâbına mübâşeret olunması lâzımeden ve bu misillü ebniye-i mîriyeyi şunun bunun ta'rîf ve îbrâmıyla keşfinden ziyâde akçe sarfına gerek binâ emînleri ve gerek ol ebniyeyi inşâ edecek kalfalar tarafından kat'â muvâfakat olunmaması ve bi'l-farz sonradan tevsî ve 'ilâvesinden dolayı keşfinden hâric bir şey zuhûr ider ise kabûl olunmayup âmirinden tazmîn etdirilmesi nizâmı iktizâsından iken bir müddetden berü ekser mahallerde bu misillü ebniye-i mîriye için keşfinden hâric sarfiyât vukû' bulmakda ve bu ise hazîne-i celîleye hasârı mûcib olmakda idüğinden ba'de-zîn her nerede olur ise olsun mecbûriyet-i sahîha ve mübreme üzerine yapılacak ebniyenin evvel emirde lâyıkıyla keşf-i icrâ kılınarak irâde-i seniyyesinin istihsâl olunması üzerine artık mikdâr-ı keşfinden ziyâde bilâ-me'zûniyet bir akçe sarf edilmemesi ve şâyed vukûu takdîrinde kat'â kabûl olunmayup âmirinden tanzîm etdirileceği kat'â bilinerek ona göre hareket

olunması zımında bi'l-cümle vilâyete sûret-i mahsûsada teblîgât icrâsı husûsuna bu kerre Mâliye Nezâret-i celîlesinden musaddak Dîvân-ı Muhâsebât mazbatası üzerine bi'l-istîzân irâde-i seniyye-i hazret-i şahinşâhî müte'allik ve şeref-sudûr buyurularak mûcebince nezâret-i müşârün-ileyhâya ma'lûmât i'tâ ve vilâyâta dahi teblîgât ve tenbîhât-ı mukteziye ifâ kılınmış olmağla oraca dahi takayyüdât-ı kâmile ve mütevâliye icrâsıyla işbu irâde-i seniyye hilâfında sarfıyât vukû'undan bi'l-hâssa tevakkî ve mücânebet olunması esbâb-ı kaviyyesinin istihsâline himmet buyurulması siyâkında şukka-i senâveri terkîm kılındı efendim.

(On beş umûm numrosu ve fî 21 Cemâdiye'l-Evvelî)

(Sene 286 târîhiyle Dâhiliye Nezâret-i celîlesinden cânib-i)

(Vilâyete şeref-vârid olan tahrîrât-ı 'aliyye sûretidir)

Beyâna muhtâc olmadığı üzere mehâsin-i semerât-ı teşkîlât-ı cedîdeden biri dahi emr-i ehem zâbitanın mecrâ-yı matlûbda cereyânıyla âsâyiş ve emniyet-i ahâlînin istikrârı kazıyyesi olup, bu da her vilâyette erkân-ı zabtiyenin ihtiyâc-ı mevkû'îye göre tanzîm ve ıslâhıyla mertebe-i kifâyeye iblâğ husûsuna vâbeste olduğuna binâen vilâyetlerde istihdâm olunacak 'asâkir-i zabtiyenin sûret-i tanzîmiye ve teşkîliyesini şâmil yapılan nizâmname ve ta'limât-ı mahsûsa gönderilmiş ve ol bâbda vesâyâ-yı mukteziye icrâ kılınmış idi.

Bu karâr hey'ât-i zâbitanın tanzîmiyle fevka'l-'âde bir sebep mûcib olmadıkça müteferrik ve muvakkat zabtiye istihdâm olunmaması maksadına mebnî ve lüzûm ve fâ'idesi bedîhi iken ba'zı mahallerde yine ke'l-evvel müceddeden muvakkat-ı zabtiye istihdâmına lüzûm gösterilmekte oluyor sâye-i me'âlî-vâye-i hazret-i şâhânedede te'mîn-i âsâyiş-i 'umûmiyeye hıdmet edecek şeylere diriğ müsâ'adât ve teshîlât olunmaz ise de her vilâyetin îcâb-ı hâl ve mahaline tevfikân zabtiyelerinin tanzîmine karâr verilmiş ve bu karârın fi'iliyâtı hâsıl olunca artık başka vesâ'ite mürâca'ata lüzûm kalmayacağından me'mûrîn-i kirâmın anı bir an evvel mevkî-i fi'le îsâle çalışmaları lâzımeden bulunmuş iken öyle ikide bir açıktan neferât-ı zabtiye kullanılmasına nisbet edilmesi maksad-ı aslîyi ihlâl ve Hazîne-i Celîlenin mu'âmelâtını dahi işgâl ideceğinden bundan böyle bir ihtiyâc-ı fevka'l-'âde görülmedikçe esbâb-ı mevcûde ile idâresi kâbil olan şeyler için muvakkat zabtiye istihdâmıyla beyhûde mesârif vukû'una meydân verilmemesi iktizâ edenlere bildirildi.

Bu ihtâr ilcâ-yı maslahata mübtenî ve şâyân-ı hüsn-i istimâ ve telakkî olmağla vilâyet-i celîlelerince dahi hıfz-ı mahfaza-i ri'âyet ve ihtimâm edilmesine himem-i 'aliyye-i vezîrâneleri derkâr buyurulmak bâbında emir ve irâde hazret-i men-lehü'l-emrindir.

(On yedi umûm numrosı ve sî ve fi 22 Cemâdiye'l-Evvelî)

(Sene 286 târihiyle Dâhiliye Nezâret-i celîlesinden cânib)

(Vilâyete şeref-vârid olan tahrîrât sûretidir)

Bi'l-cümle vilâyet-i müteşekkile dâhilinde kâ'in livâ ve kazâlar me'mûrîn-i şer'iyesi sâye-i mekârim-vâye-i cenâb-ı pâdişâhide münâsib mikdâr ma'âşlar tahsîs ile tavzîf olunup fakat usûl-i vilâyet iktizâsınca kazâlar mülhak olan nâhiyelerde istihdâm olunan nâ'iblerin kazâ ve livâ nâ'ibleri tarafından (S. 3.) ta'yîn ve istihdâm olunması ve her husûsda kazâ livâ nâ'iblerine merbût bulunması lâzım geldiğinden bunların vazîfesi me'mûr oldukları nâhiyeyi dolaşıp ihtiyâr meclislerinin ma'rifeti munzam olduğu hâlde derece-i me'zûniyetlerine göre ol nâhiyenin umûr ve husûsât-ı şer'iyesini rü'yet eylemekden 'ibâret bulunduğundan işbu nevâhî nüvvâbının ma'âş tahsîsiyle tavzîfinden sarf-ı nazar olunarak bunlara yalnız her nâhiyenin mikdâr-ı hâsılâtına göre hums veyâ rub' ve nihâyet derecede sülüs i'tâsı ve cüz'î küllî her şeyde ahâlîyi livâ ve kazâ merkezlerine mürâca'at tekellüfüne mecbûr itmek için ber minvâl-i muharrer hums veyâ rub' ve nihâyet sülüs hisse-i hâsılât verilmek üzere nâ'ib istihdâmına lüzûm görünen nâhiyelerde kazâ ve livâ nâ'ibleri tarafından hudûd me'zûniyetleri ta'yîn olunarak birer nâ'ib bulundurulması her tarafa iş'âr kılınmış ve ol bâbda cânib-i cenâb meşîhat-penâhîden dahi bi'l-'umûm müfettiş hükâmlara teblîğ-i vesâyâ buyurulmuş olmağla bu usûle tevfiken oraca dahi icâbının icrâsına himem-i 'aliyye-i dâverîleri derkâr buyurulmak bâbında emir ve irâde hazret-i men-lehü'l-emrindir.

VEKÂYİ-İ 'UMÛMİYYE

Bağdad şehrinde kur'a keşîdesinden dolayı Kanber Alî ve Şeyh Kapısı ve Muhammed Fazıl mahalleleri ahâlîsinden olup bir takım nümâyişlere ictisâr etmelerine mebnî taht-ı tevkîf ve istintâka alınmış olan yüz elli neferi mütecâviz kesânın on beş neferi esnân-ı askeriye erbabından olarak kusûru esnânı tecâvüz etmiş ve kemâl-i cehâletlerinden nâşî İslâmiyet ve milliyeti ve bunların muktezayâtını öğrenemeyüp kalmış olan esâfil-i nâsdan bulunmuş olmağla bunların meclis-i

mahsûsunda kemâl-i dikkat ve hakkâniyetle muhâkeme-i lâzîmeleri bi'l-icrâ şu mâddede derece-i medhallerine göre mazhar-ı mücâzât olacakları işildildiği (Zevrâ) Gazetesinde görülmüştür.

(Dokuzuncu numrolu gazetemizde muharrer muvâzene defterinin mâ ba'di)

İ'tibâr mâlî dahi bir hâl-i tedennîye gelmiş olduğu hâlde sâye-i muvaffakiyet-vâye-i hazret-i tâcdârîde idâre-i devletin her şu'besinde ân-be-ân meşhûd-ı enâm olan hâl-i intizâm ve ıslâh cümlesinden olmak üzere iki seneden beri hazînenin bu yolda olan ihtiyâcî daha muttarid ve muntazam bir sûretle def'ü tesviye edildiğinden dolayı bu gibi mu'âmelât daha ehven bir dâ'ire içinde idâre edilerek bu sebeble i'tibâr mâlî oldukça terâkkî yüzünü tutarak evvelki verilen güzeşte ve komisyonların fiyatı dahi hayliden tahfîf edilmiş ise de maslahatca bu da sûret-i kâfiyede görünmediğinden senenin nısf-ı evveli içinde hazîne muhtâc olduğu akçeyi yalnız bir yerden tedârîk etmek ve bu cihetle mu'âmelât-ı hazîneyi orada merkezlendirmekle daha ziyâde teshîlât kılınmak için Bank-ı Osmânî tarafından gösterilen muvâfakat ve suhûlet üzerine bu seneden i'tibâren bankaca başlıca bir hesâb-ı cârî dahi açılmış olduğundan bunda âsâr-ı teshîliyesi görilmeğe başlamıştır.

Şu tafsîlâtdan murâd-ı 'âcizânem emr-i zirâ'at ve ticâreti teshîl eden esbâb-ı ıslâhiye daha derece-i kemâle gelmemiş olduğu hâlde mücerred memâlik-i saltanat-ı seniyyenin isti'dâd-ı mevki'îsi ve servet-i tabî'iyesi eseri olmak üzere yedi seneden 'ibâret olan bir müddet cüz'îye içinde vâridâtca bu kadar bulunmasına ve mu'âmelât-ı hazînece şimdilik ittihâz olunan usûl semeresi olarak görülen fevâ'id ve menâfi'in derecesine nazaran el-yevm iltizâm ve ikdâm buyurılmakda olduğu misillü temür yollar inşâsı ve limanlar küşâdı vesâ'ir turuk ve me'âbirin tesviyesi gibi mülkün servet-i meknûzesini meydân-ı zuhûra getürecek esbâb ve vesâ'il-i esâsiye vücûda geldikçe az vakt içinde mülk ü devletin nasıl intifâ' ve isitfâde ideceğini ve biraz vesa'it bulundukça mu'âmelât-ı hazînece daha ne dürlü usûl-ı nâfi'a ve kavâ'id-i te'mîneye ittihâz ve icrâsı mümkün olabileceğini ve bu yolda devâm olundukça gerek tezâyüd-i vâridât ve gerek fevâ'id-i ıslâhât-ı âtiyi ne sûretle te'mîn eylediğini ityân ve isbât etmek maksadından 'ibâret olup şu kadar ki bu kabîlden hazînece yapılacak usûllerin cümlesi teferrü'âtdan ma'dûd olarak bunun âss-ı ise devletin 'âdî ve fevka'l-âde îrâd u masrafını ta'yîn eder sene bûdcesinin her sene ibtidâsında tanzîm ve takdîr ile ol senenin vâridât ve masârifâtında noksân ve ziyâde ne var ise bi't-tevsiye muvâzenesi

bulunup sene âhirîne kadar anın üzerine gidilmek ve sene içinde bir mecbûriyet vukû'uyla fevka'l-âde masraf açılmak lâzım geldiği hâlde dahi senenin muvâzenesine dokunmayacak sûrette devletce başkaca karşuluk tedârik olunmak kâ'idesinin her devletde olduğu gibi buraca dahi tamâmıyla beher sene icrâsı husûsunun ba'demâ bir kat daha te'kîd ile cümle tarafından devâmına i'tinâ buyurulması kaziyesi olup, bu sûret olmadığı hâlde umûr-i mâliyenin emr-i irâdesince her ne dürlü sarf-i mesâ'î olursa ve nasıl usûl tedâbir-i islâhiye ittihaz edilse hiç bir fâ'idesi görüleceği şimdiye kadar edilen tecrübelerden müstebân olur.

Hazînenin şu hâl-i müşkilden kurtarılması mütâla'asına gelince balada 'arz u tafsîl olunduğu üzere bir milyon küsür bin kîseye bâlîğ olan düyûn-ı gayr-ı muntazamanın menşei cümlelerin ma'lûmu bulunduğu üzere, Girid mes'elesiyile teferru'âtının devlete açmış olduğu masârif-i külliyyeden ve 'asâskir-i hazret-i şâhânedan ekserîsinin tebdîl-i eslihalarıyla sefâ'in-i harbiyenin teksîr 'adedi gibi ezlem ve ehem olan bir takım mesârif-ı fevka'l-âdeden terâkküm etmiş bir borç olduğu misillü bu senenin fevka'l-âde bûdjesindeki masraflar dahi yine bunların teferru'at ve bakiyelerinden 'ibâret olarak bu şeyler ise beher sene dâ'imü'l-vukû' olmadığından bunlara kâfi olacak kadar bir istikrâz 'akdiyle kâffesinin (S. 4.) ortadan kaldırılması tedbîr-i müraccah görünür ise de böyle bir istikrâz 'akdinin ihtiyâr edilmesi evvelâ bunun şerâ'itinin fâ'ideli sûrette bulunmasına sâniyen senevî verilecek fâ'iz ve re'sü'l-mâl tahsîsâtı el-yevm düyûn-ı gayr-ı muntazama için verilmekte olan fâ'izin mikdârını tecâvüz itmeyecek ya'nî bûdceye yeniden masraf yükledilmeyecek râddede olmasına mütevakıf olduğundan bu yolda bir istikrâz yapılması mümkün olup, olmayacağına bir taraftan taharrî-i esbâb ve vesâ'ili dahi münâsib olur.

Ol sûret ve şerâ'itle istikrâz edilmesi kâbil olur ise hazîne giriftâr olduğu muzâyaka-i hâziradan kurtularak vakit ü vüsâ'iti tamâmıyla tanzîm ve ıslâh-ı idâreye hasr u tahsîs ile tevsî'î vâridât ve tasarruf-i masârifât yolunda yapılacak şeylere ve bir de tezâyüd-i i'tibâr-ı mâlîyi müstelzim olacak daha bir takım usûller vaz'ı ve eshâm-ı 'umûmiyenin te'diye-i re'sü'l-mâlî husûsunun mevki'-i icrâya götürülmesi gibi şeylere bir kat daha çalışacağı cihetle bundan istihsâli meczûm olan fevâ'id ve menâfî' muhtâc-ı isbât olmadığı muhât-ı 'ilm-i 'âlî-i vekâlet-penâhîleri buyuruldukda ol bâbda ve her hâlde emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir

Fî 7 Rebi'ü'l-Evvel sene 1286

Ve fi 5 Hazîran sene 1285

TAKVÎM-İ VEKÂYİ'

(Defter-i mezkûre merbût olan cedveldeki 'âdî ve fevka'l-âde)

(Vâridât ve masârifât-ı mîzânları)

(Seksen beş senesi bûdcesi)

('Âdî vâridât ve masârifât mîzânı)

Kîse

3456428 Mecnû-ı masârifât

3357979 Mecnû'-ı vâridât

101449 Fazla-i masârifât

(Fevka'l-âde vâridât ve masârifât mîzânı)

Kîse

612740 Mecnû-ı masârifât

192310 Mecnû'-ı vâridât

420430 Fazla-i masârifât

(Seksen dört senesi bûdcesi)

('Âdî vâridât ve masârifât mîzânı)

Kîse

3425668 Mecnû-ı masârifât

3402181 Mecnû'-ı vâridât

21198 Fazla-i masârifât

(Fevka'l-âde vâridât ve masârifât mîzânı)

Kîse

743560 Mecnû-ı masârifât

743560 Mecnû-ı masârifât

HAVÂDİS-İ HÂRİCİYE

Bâbî mezhebinde bulunanların İran Şâhı hazretlerine sût-ikâsd niyetinde bulunup bu tazmîmde mu'teberândan ba'zılarının medhali olduğu misillü öyle bir karışıklık vukû'unda ashâb-i aġrâza saray şâhının kapularını açdırmak üzere dâ'ire hademesinden iki kişinin dahi 'akd-i ittifâk eyledikleri tahkîk ve istihbâr kılındığından merkûmân ile zî-medhal bulunan mu'teberânın cümlesi ele getirilerek taht-ı tevkîfe alındıklarını yazıyorlar.

Petersburg'dan yazdıklarına göre Rusya imparatorı Livadiya'da bir nevi' merâk ve sevdâya mübtelâ olup, günlerce kimse ile görüşmemekte ise de imparator-ı müşârün-ileyhin dâ'imâ hâli böyle olmasına nazaran buna yeni bir hastalık denilemeyeceği ve fakat geçende kendüsünü soġuk aldığından o hâli biraz teşeddüd etmiş olacağı cihetle ba'zı müdâhin me'mûrlar sıhhat ve 'âfiyeti için kiliselerde du'âlar ettirmekte oldukları hâlde bu sût sarây takımının mizâclarına hoş gelmediğinden imparator 'âfiyet üzeredir gibi i'lânât ile şâyî'a-i mezkûreyi tekzîb etmekte imişler deyü ba'zı gazetelerde okunmuştur.

İ'LAN

Gazetemize Dersâdetce müşteri olacak zevât-ı 'umûm vilâyetler matba'aları merkezi olan divân yolunda Reşîd Paşa Türbesi karşısında Serrâffin Efendinin Kırâ'at-hânesi'ne ve nefsi-i (Diyarbakir) de hükûmet konağındaki matba'aya mürcâca'at etmeleri lâzım gelür.

Ve câmi'-i kebîrin çârsû kapısı cihetinde 'arzuhalci Şeyh Mehmed Efendi'nin ve ketencilerde Hacı Ganizâde Mehmed Efendi'nin ve Keşîşoġlu sarrâf Berâhîmin ve sipahîler çârsûsında Kitâb dellâli Süleyman Hâce'nin dükkânlarında dahi müteferrikan satılır.

(Diyarbakir vilâyet matba'asında tab' olunmuştur.)

Birinci Sene)

Diyarbakir

(Numro)-11

Vekâyi'nâme-i Resmî-i Vilâyet) (Pençsenbe)

(H) 8 Recebü'l-Ferd sene 1286-(M) 14 Ekim 1869

(R) 2 Teşrini evvel sene 1285-(M) 14 Ekim 1869

(İşbu gazete haftada bir def'a çıkar. Bir seneliği (70) ve altı aylığı (40) guruşa beher nüshası (60 parayadır)

(Dâhil-i vilâyetden mâ'adâ mahaller için bu fi'âtâ posta ücreti zamm olunur)

(S. 1.) HAVÂDİS-İ DÂHİLİYYE

VEKÂYİ'-İ VİLÂYET

(Diyarbakir) de bulunan 'atîk hükûmet konağının livâ me'mûrlarına terkiyle hâric-i surda otuz beş odalı bir vilâyet dâ'iresi inşâsına mübaşeret olunup alt katı tamam olduğu ikinci numrolu gazetemizde beyân olunmuş idi.

Dâ'ire-i mezkûrenin üst katı dahi kârgir olmak üzere bu kerre makrûn-i hitâm olarak kapu ve pencere kanadları ve badanası derdets-i i'mâl olmasıyla bi-mennihi te'âlâ bu dahi 'ahd-i karîbde bi'l-ikmâl sâye-i mehâsin-vâye-i hazret-i şâhânedede vilâyet me'mûrlarının kış gelmezden evvel dâ'ire-i mezkûreye nakledecekleri me'mûldür.

Dâ'iremiz buraya celb olunmak üzere yarım sâ'at ilerüde kuyular hafriyle bulunan yeni su yolunun nısfından ziyâdesi yapılmış ve bakiyesi der-dest bulunmuş olmakla anun dahi kış mevsiminin hulûlünden evvel dâ'ire-i mezkûreye îsâline çalışılıyor.

(DİYARBEKİR'İN ESKİ HÂLİYLE YENİ HÂLİNİN HÜLÂSASI)

(Diyarbakir) mülhakâtında bulunan karyelerin ekserîsi bidâyet-i tanzîmât-ı hayriyeye gelinceye kadar şimdiki gibi iltizâm suretiyle idâre olunmayup kurâ-i merkûmenin bir takımı yurtluk ve ocaklık vechle ba'zı ümerâ ve rü'esânın taht-ı tasarruflarında ve haylücesi dahi malikâne ve tımâr vechle bâ-berevâtı aliyye ashâbı 'uhdelerinde idi

Yurtluk ve ocaklıkların ümerâ ve rü'esâ 'uhdesinde bulunması hidemât-ı cihadiye mukâbili meşrût ve bu ise Devlet-i 'Aliyye-i ebediyyü'l-karârın muvaffak buyuruldukları tensikât-ı memdûha-i askeriye îcâbınca bi'l-fi'il münfesih ve metruk olup, ol usulün bir güne hüküm ve te'siri kalmadığından mûmâ-ileyhimin bedelât-ı münâsebe ile esbâb-ı ta'ayyüşleri teshîl ve mutasarrıf oldukları kurâ-i mezbûrenin idâresi kasabât ve kurâ-i sâ'irede cereyanı muktezâyı irâde-i seniyyeden olan usûl ve nizâmât-ı 'âdileye tahvil edildiği gibi tîmâr ve mâlikâne suretiyle tasarruf olunagelen mahallerin dahi hazîne-i celîleden zabtıyla ashâbına bedel ve fâ'iz i'tâ buyurularak dâhil-i vilâyetde olan vâridat-ı öşriye ve rûsûmiye 'âlâ-vechi'l-'umûm iltizamât usulüne tevfiik ile (Diyarbakir) ve (Mamûretül'azîz) sancaklarında altmış bir ve havâlî-i buhtâniyece (Botan Bölgesi) altmış dört tarihinden itibaren tanzîmât-ı hayriyye usûlü icrâ buyurulmuş idi.

Ümerâ ve rü'esâ-yı mûmâ-ileyhim yurtluk ve ocaklık suretiyle tasarruf ide geldikleri kurâ vâridatını keyfe mâ yeşâ'i idâre ve arâzisini istediklerine tefviz ve dilediklerine i'âre iderek ele geçirdikleri vâridât ve hâsılat-ı külliyeyi sûret-i gayr-ı ihtiyâtiyede bol bol istihlâk ile bundan ne beytü'l-mâlca istifâde olunur ve ne de yüzlerinden âsâr-ı umrâniye ve menâfi'-i mülkiye ve millîyeye dâ'ir bir fâ'ide görünür idi.

(S. 2.) Tîmâr ve mâlikâne ashâbı eğerçi zîr-i dest-i tasarruflarında bulunan kurâ ahâlisini oldukça nakl-i hânedan men' ile zirâ'atleri levâmâtının tenâkusdan muhâfazası hususûna çalışırlar idi lakin ahâli-i merkûme me'lûf oldukları sıfat-ı Kürdiye ile iştigâl idüp kurâ'-i merkûmece terâkkiyât vesâ'ireye hiçbir vakitte sarf-ı i'tina etmezler idi.

Ve şehirler ve kasabalar eşrâfının ekserîsi maktû'ât ve mukâta'âta mutasarrıf olmak cihetiyle işbu mutasarrıflar mevrû'âtının hasb ü rehâsı zamanlarında zarûret ve ihtiyâcât-ı dünyeviyeye tesâdüf etmeyerek ekserîsi hanedânlıkla me'lûf ve ebvâb-ı hanedânîleri misâfirin ve mârrîn ve 'âbirine mekşûf olup, bir senede dest-res olacakları hâsılatı diğer seneye kadar sarfla sene-i âtiyede mevrû'ât ve mâhsûlâtca galâ vukû bulur ise ihtiyâta 'âdem-i ri'âyetlerinden nâşî muztar ve perîşân olurlar idi.

Yurtluk ve ocaklıkların ve kâffe-i maktû'ât ve makât'âtın hazîne-i celîleden zabtı vukû'undan sonra gerek ümerâ ve rü'esâ ve gerek mutasarrıfân-ı sâ'ire-i mûmâ-ileyhimin medâr-ı idâre-i sâbıkaları mefkûd ve gözlerini açdıkları gündün berü dest-

res oldukları sermâye-i ma'îşet ve gınâları def'aten nâbûd olup hâlbuki mine'l-kadîm ülfet iyledikleri servet ve sâ mânî dâhil-i vilâyetde bulunan bunca mahsûldâr arâzi-i hâliyenin i'mâr ve ihyâsıyla ibkâ etmeleri lâzım gelürken bunların ba'zıları o yolu ihtiyâr ve ekserîsi idâre-i fâhişe-i sâbıklarına halel getürmemek için kâffe-i levâzımâtı mu'âmelât-ı zulmiye ile ahâli-i kurâ kîselerinden çıkarmağa ve eski küşâyış ve nümâyişlerini bu vâsıtâ ile i'âdeye ictisâr eyledikleri misillü ashâb-ı mukâta'ât ve mâktû'ânın dahi bir takımı menafi' şahsiyelerini o yolda ele getürmek için iltizâmâta girişdiklerine ve çünkü bu takımın mukaddemeleri ellerinde bulunan karyeler her sene istifâde idecek dâ'imi çiftlikleri dimek olduğundan ahvâl-ı âtiyesini mütâla'a ider ve hâsılât-ı ahâlden onda iki bile olur iken ma'mûriyet-i sâbıkaya halel getürmemeye çalışır oldukları hâlde yedlerinden çıkdıktan sonra iltizâm eyledikleri kurânın artık ahvâl-i âtiyelerini düşünmeyüp deruhde eyledikleri sene içinde pek çok kâr idelüm fikriyle 'arız ve 'amîk-i sû'-i tasarruf ve idâreden vazgeçemediklerine binâ'en mu'âmelât-ı merkûme refte-refte ahâli-i kurânın şikâyat-ı mütemâdiyelerini icâb iderek ekser mültezimin ve ümerâya uzun uzamadı muhâkeme kapuları açılmış idi.

Bu kapuları sed etmek üzere ümerâ ve mültezimin-i merkûme tâ'ifeleri eyâlet ve livâ ve kazâlardaki müteneffizâne kesb-i tesbitle menâfi'-i zulmiyelerine onları teşrîk etmeğe başlayup müteneffizân mûmâ-ileyhim dahi vesâ'il-i istifâdât-ı gadriyelerini olan tâ'ifeleri zîr-i sahâbet ve himâyetlerinden mehcûr etmeyerek ve 'aleyhlerinde şikâyet vukû'unda her dürlü emek sarfıyla ibtisâl-ı hukûka çalışarak bî-çâre ahâli bu bâbda müşâhede ide geldikleri evzâ'-ı mücbirâne ve mütegalibâneye bir vechle mukâvemet edememeleri ve bunca mu'âmelât-ı i'tisâf-kârâne üzerine şahs-ı vâhidin bile kânûna çarpdırılmaması ekserîsi mu'în-i zulme olan mecâlis-i mefsuha azâsı huzûrunda ahâli-i merkûmenin da'vâlar görmeğe iktidârlarını zâ'il eylediği misillü hükûmetin virgüsünü vesâ'ir vâridât-ı mukannenelerini istihsâle vâsıtâ olan zâbita me'mûrları ise ekseriyâ kâ'ide-i adl ve siyâset ve râbita-i hüsn-i idâre ve nisfindan gâfil olmasıyla bu takımın dahi tahsîlât ve idârece izhâr ide geldikleri mu'âmelât-ı müte'essife ahvâl-i mebhuseye munzam olarak artık ahâli-i mezkûrenin kanadları kırılmış kuşlara dönmeleri cihetle bunlardan istifâde efkâr-ı fâsidesinde olanlar istedikleri gibi alup satmaktan hâlî kalmamış ve çünkü herkes ne yapsa kîsesine kaldığı görüldüğünden tebe'a ve esâfil-i ahâlîye varınca iltizâmâta girişmişler idi.

Esad Paşa merhûmun Kürdistân vâililiğine me'mûriyetleri vukû'undan sonra bu yolda icrâ-yı mezâlîm etmiş olanların haylücesini nefy ile terbiye ve eyâletce refah ve âsâyîşi i'âdeye mehmâ-emken muvaffak olmuş ve ol vakitden tâ Rusya mes'ele-i zâ'ilesine gelince ahâlîce haylüce râhat ve âsâyîş zuhûra gelmiş olduğundan mes'ele-i merkûmede harb-ı ordu-yı hümâyûnun nefer-i 'âmm ve zahire ve sâ'iresince gerek (Diyarbakir) ve (Mamûretül'âzîz) sancakları ve gerek (Siird) ve (Mardin) ahâlîsi fedâkârâne hizmetlere kıyâm itmiş ve müsâlaha vukû'undan sonra ekser ahâlî hazine-i celîlede olan matlûblarını hizmet-i fâhire olarak terk ve teberru' eylemiş idi.

Mes'ele-i mebhûsedden sonra ahâlînin ma'îşet ve idârece olan noxsânlarına ve on seneden beri aslâ aşağı düşmeyüp dâ'ima tezâyüd ide gelmiş olan vâridât-ı öşriye bedelâtının yesâr ve iktidâr-ı ahâlî-i ve ol vaktin kuvve-i zer'ıyyesi ile bir kerre muvâzene edilmesi lâzım gelür iken her nasılsa oralarına bakılmayup me'mûrîn-i mahalliye güya hazineye hizmet göstereceklerdir fikriyle mültezimlerin pek de sağlam ve çürüğüne bakmayarak her kim beş gurus pay urur ise ilzâm-ı vâridât ile memnûn görmeleri ve der-'uhdeciler ise eskiden ziyâde sû'-i idâreye cesâret etmeleri ve mülhakâtı yine eyâdî-i ta'addiyâta almış olan rüesa-i ekrâdın mu'âmelât-ı zulmiyeleri ve şu sırada taraf taraf zuhûr iden çekirge beyleri birdenbire mahv-ı ma'mûriyet ve servet iderek köylerde vaktiyle hânedan geçinen ağaniyânın nisvânı bile tesettür idecek libâsa muhtâc ve âhâd-ı ahâlî-i kurâ ise derme çatma birer kulûbe gibi hânelerde ve yâhud çerkeler altında zıll-i su'âli ihtiyâr idecek derecede aç ve lâ ilâç kalmış idi.

Ol vakit re's-i hükûmetde bulunan zevât her nasılsa böyle şeylerin der-bâr-ı 'âliye arz ve beyânıyla ihtiyâcât-ı ahâlînin izâlesine sebep olacak tedâbire kıyâm etmediklerinden eyâletin taraf taraf 'urûk ve a'sâbına kadar birleşmiş olan envâ-i zarûret ve perîşân bir sûretle zâ'il olamamış ve mes'ele-i mezkûre sırasında eyâlât-ı sâ'irece meşhûd olan hizmetlere mukâbil her dürlü mükâfât-ı seniyye istihsâline mahalleri rü'esâ-yı erkân idâreleri taraflarından delâlet ve himmet buyurulmuş olduğu hâlde bu vilayetce öyle delâletler görülmemiş ve husûsuyla (S. 3.) re'is-i erkân-ı idâre bulunan bazı zevât ma'ıyyet me'mûrları tevsî'-i ma'âş ile iğnâ olunur ve tahtel-hakâre istihdâm olunmaz ise iş görülmez fikrine sapmaları ve bir atın bile yem ve su ve tîmârı yoluyla itâ ve icrâ olunmaz ise sâhibinin matlûbu üzere yürüyeceği ma'lum iken hayvân hakkında ca'iz görülemeyen mu'âmelerin insan hakkında tecvîzi me'mûrîn-i mûmâ-ileyhimi dahi taht-ı ye's ve fütura almış ve me'mûrlar ecîr ve ırgad gibi yevmiye

elindeki işi görmekle bi'l-iktifâ terâkkî suretlerini hâtırlara bile getürmez dereceye gelmiş idi.

Eyâlet bu buhran arasında ıztırâb ile 'ömr geçürür ve gayret ve adâlet-i İlâhiye'ye intizâr idüp dururken cülûs-ı ma'adalet-me'nûs-i hazret-i tâcdâri şeref-vukû' bulup saltanat-ı seniyyenin tanzimât-ı hayriye'den murâd buyurdıkları umûr-i ıslâhiye ve umrâniye eğerçi evvelleri dahi bi'd-defe'ât evâmir-i vâridât-ı husûsiye ve umûmiye ile neşr ü i'lân ve ahkâm-ı celîlesine ittibâ'-etmeyen me'mûrîn vesâ'ire mazhar-ı mücâzât-ı şedide olacağı dâ'ima emr ü fermân buyurula gelmiş ise de ekser mahallerdeki ahkâm adâlet-i seniyyenin cereyânına mevâni'-i mebhûse haylûlet iderek icrâ't-ı matlûbe vilâyetce kâbil-i ta'mîn olamamış idi.

Cülûs-i hümâyûn-ı pâdişâhî yevm-i mes'ûdu ki bu mülk ü millete mebde-i sa'âdet denilse sezâdır ol günden berü mülkce fi'len ve hakîkaten ıslâhât-ı umûmiye ele alınarak bir vakt taraf taraf müfettişler irsâliyle tahkîk-i ahvâl-i umûma ve müte'âkıben nizâmât-ı vilâyetin ihdâs ve ta'mînine bezl-i merhamet buyurulduğundan nizâmât-ı mezkûrenin müte'ahhid olduğu icrâ't-ı 'âdile mu'âmelât-ı gadriyesi mesrûdenin başlucalarını ya'nî ahvâl-i vahime-i mebhûsenin bu havalice menşe-i hakîkisi olan mecâlis-i sabıkanın feshiyle kavâ'id-i mahsûsa-i âdile tahtında olan intihab usûlünün vaz'ı mezâlim-i sâbıkanın ekserisini ve ta'dilât-ı meşkûre-i sâ'ire dahi haylûcesini def'aten izâle iderek anlara ta'allük iden ve umûr-i tabî'yyeden ma'dûd olan mu'âmelât-ı gayr-i muntazama-i sâ'ire dahi günden güne tenzil eyledi.

Ber-vech meşrûh me'mûrîn-i mahalliye bu havâlice mukaddem ki idâreler zamanında ırgad makâmında bulunmuşken bir vakitden berü hüsn-i istikâmeti müşâhede olunan me'mûrînin ekserisi hukûk-ı sarîhasından mahrûm bırakılmamış ve kezâlik zât-ı âlî-i vilâyet-penâhi her kimin hüsn-i hizmetini müşâhede buyurmuş ise tamâmiyle derbâr-ı âlîye arz idüp bâb-ı mükâfât-ı seniyyenin erbâb-ı istikâmete meftûh olduğunu halka anlatmış ve pek çok vakitlerde güç hâl ile yapılabilecek i'mârât ve ıslâhâtı pek az zamân içinde meydâna koyarak şükrâniyet-i umûmiye kazanmış olduğu misüllü şeref-vürûd ederek pey-â-pey neşr-ü ve i'lân olunan o evâmirnâme ve nizâmât-ı âdileden cümle ahâli haklarında olan adâlet ve müsâ'dât-ı seniyyeyi fi'len görmekte bulunmuş olmasına nazaran bu vilâyetin müste'id olduğu me'mûriyet ve terakkiyât az vakitte bir derece-i mağbûtaya vâsıl olacağında şübhe yoktur.

İşte bu vilâyet mülkakâtı ahâlisinin geçürdiği buhranlı zamânlar ile şimdiki hâli

muvâzene olursa hâlâ içinde bulunduğumuz zaman ne derecelerde şâyân-ı şükranîyet ve hakikaten bir zaman ma‘delet-nişân-ı âsâyîş ve istirâhat olduğu inkâr kabul idemez.

Çünkü usûl ve kavâ'id-i câriye-i âdileden hüsn-i te'sîriyle geçmiş vaktlerde rü'esâ ve mültezimin vesâ'irenin vukû bulan mu'âmelât-ı mesbûkaları mahv ve nâpeyda ve nazar-ı merhamet eser-i devletde menâfi'-i umûmiye-i ahâlî-i hazine-i celîlenin bile menfa'atine müreccah tutulmakta olduğu hüveydâ olduğundan şân-ı ulûhiyet unvânı inkılâb ve tehavvülden münezzehtir olan muhavvilü'l-ahvâl hazretleri hâlât-ı mü'essife-i mebhûsenin izâle ve imhâsını murâd buyurup hâlâ oranın ârâ-yı hilâfet-i kübra olan velî-i ni'met bî-nimetimiz pâdişâh-ı azîzü'l-hısâl efendimiz hazretlerini hikmet ve adilane vâsıtâ-i ulyâ ve bu mülk ü milleti yeniden ihyâ buyurdıklarına binâ'en kendimizi böyle bir asr-ı âlîde görmekle bahtiyâr biliriz.

Hemen Cenâb-ı tensik fermâ-yı umûr ibâd-ı ömr ü şevket-i hazret-i pâdişâhîyi ile'l-ebed mümted ve müzdâd ve memâlik-i mahrûse-i mülûkânelerini mağbût-ı kâffe-i memâlik ve bilâd buyursun âmîn.

Ahâlî-i merkûmenin vaktiyle görmüş oldukları mezâlim ve ta'diyât hiç bir vakitte irâde ve efkâr-ı seniyyeye ve nizâmât-ı Devlet-i 'Aliyye'ye muvafık olmadığını ve saltanat-ı seniyye dâ'ima her sınıf teb'asının âsâyîş ve râhatını murâd buyurup o hâllerin cümlesini izâleye hükûmet mecd ü sâ'î bulunduğunu ve kangî taraftan mu'amelât-ı gadriye müşâhede olunur ve müştekiler hükûmete mürâca'at iderler ise kimse hukûk-ı meşrû'a ve kânûniyesinden mahrûm olmayacağı ahâlî-i mebhûsenin yakînen ma'lûmları olmak için tahsîlât-ı mezkûre îrâd olunmuştur.

VEKÂYİ-İ 'UMÛMİYYE

(Musul) sancağı dâhilinde kâ'in ('Îmâdiye) kazâsı müdürü Handân Ağâ'nın geçen sene leylen hânesini basup kendüsünü cerh ve bir takım kimseleri katl ile gerek mûmâ-leyhin ve gerek mîrînin mâl ve akçesini gabs iderek firâr etdikleri hâlde ahz u girift olunmuş olan eşkiyânın re'îsi 'Abdulhâdî nâm kimesnenin inde'l-muhâkeme kânûnen salb ve i'dâmına hüküm olunmağla makâm-ı vilâyetden vukû' bulan inhâ ve ol bâbda celâdet-vezîr-i sudûr ve sünûh buyurulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhî üzerine merkûm geçen gün Musul'da Cisirbaşı Meydânı'nda salble i'dâm olunmuştur.

(S. 4.) (Sekizinci numrolu gazetemizde tebşir eylediğimiz ma'ârif-i 'umûmiye nizâm-nâmesidir)

(Bâb-ı Evvel)

(Mekâtibin aksâm ve derecâtı beyânındadır)

Birinci mâdde memâlik-i Devlet-i ‘Aliyye’de bulunan mekâtib esâsen iki kısma münkasımdır: Birincisi Mekâtib-i umûmiyedür ki nezâret ve emr-i idâresi devlete ‘â’iddir. İkincisi Mekâtib-i husûsiyedir ki yalnız nezâreti devlete ve te’sîs idâresi efrâd ve yâhûd cemâ’ate ‘â’iddir.

(Kısm-ı Evvel)

(Mekâtib-i Umûmiye)

İkinci mâdde merâtib-i tahsîliye esâsen üçdür. Birincisi sıbyân ve rüşdiye ve ikincisi idâdiye ve sultâniye mekteplerine ve üçüncüsü mekâtib-i ‘âliyyeye mahsûs olan derslerdir bu cihetle memâlik-i Devlet-i ‘Aliyye’de mekâtib-i ‘umûmiye beş sınıfa münkasımdır:

Birincisi sıbyân, ikincisi rüşdiye ve üçüncüsü idâdiye, dördüncüsü sultâniye mektepleri olup, beşincisi dahi mekâtib-i ‘âliyyedir. Bakiyesi sonra

HAVÂDİS-İ HÂRİCİYE

HULÂSA-İ POLİTİKA

FRANSA

(Fransa) kavânîn meclis açılırken ba‘zı taraflardan bir büyük ihtilâl zuhûrına intizâr olunmuş ve ba‘zı cem’iyet dahi teşekkül itmiş ise de iş hâlâ fikirlerin ârzûsu gibi zuhûr etmeyüp sükûnet-i matlûbe hâsıl olunmuşdur.

Gazeteler bu aralık İmparator’un hastalığı bahsini ele alarak bu bâbda haylüce makâleler derc olunmuş ve burası halkı bunı idâre-i dolab-ı ticârete medâr itmiş ise de müşârun-ileyh hazretleri kesb-i sıhhat etmişdir.

AVUSTURYA VE PRUSYA

(Avusturya) ile (Prusya) nın araları günden güne bozulmakta ve birbirlerine olan ‘adâvet ve rekâbetleri gitdikçe ziyâdeleşmekte olup, devleteyn-i müşârun-ileyhime küberâsından ba‘zıları gazeteler ve tahrîrâtlarıyla yekdiğeri aleyhinde lâıyk olmayacak sûrette neşriyâta tasaddîden girü durmamakta imişler.

(Prusya) Devleti (Fransa) dan korktığı için askerini tenkîh ve taklîl idemediği cihetle bu hâl devlet-i müşârun-ileyhâyı boğazına kadar borca sokmuş ve ahâlîsi ise i'âne ve para vire vire kudret ve tahammülden mehcûr olup, bu yüzden fakr u zarûrete dûçâr olmuş iken hükûmet hâlâ kibr ü gururunu elden bırakmamakda olmağla asâkir-i mevcûdesi dâhilinde bulunan mıntika-i Almanya'yı şimâlî neferâtı ta'yinât alamadıkları için ilerüde bırakup gideceklerinde şübhe yokdur.

(Prusya) nın bir tarafında dahi kaht u galâ devâm etmekte olduğundan bu bile ahâliyi başkaca fakr u felâkete düşürmüş ve hükûmet ise şefkât etmeyerek yine ahâliden i'âne talebinde ısrâr etmekte imiş.

İSPANYA

(İspanya) nın ihtilâlden mâ'adâ işâ'aya şâyân vukû'atı yok)

RUSYA

(Rusya) Devleti günden güne Türkistan'da ilerülemek ve Hindistanı kabza-i tasarrufa geçürmek sevdâsıyla uğraşmakta ve Deli Petro'nın vasiyeti ve ta'îmâtını yerine getürmeğe çalışmaktadır.

(Pers) nâm (Paris) gazetesinde menkûlen gazetelerde mütâla'a olduğu üzere Kırgız kaba'ili ihtilaline dâ'ir (Rusya) gazeteleri ihtiyâr-ı sükût itmişler ise de (Petersburg) dan yazılan tahrîrât şu ihtilâlin mezheb ve politikaya te'allukı cihetiyle esbâb ve ehemmiyetini beyân ve Kırgız kabâ'il-i müslimesinin hükûmet 'aleyhinde ne derece 'adâvetleri olduğunu dahi der-miyân itmiş ve bunda en ziyâde dikkat olunacak şey (Rusya) devletiyle muhârebe-i mütemâdiyede bulunmuş olan Şeyh Şâmil Efendi hazretleri Mekke-i Mükerrreme'ye gitmek ve ba'dehü Şeyh 'Abdülkâdir ile Şâm'da ikâmet etmek üzere (Rusya) dan çıkdukdan sonra kabâ'il-i merkûme ihtilâlinin vukû'u mâddesi olup, her ne hâl ise âteş-i ihtilâlin gittikçe 'alevlenmesi bundan akdem.

(Rusya)nın zabt itmiş olduğu (Tataristan) ile muhâberenin inkıtâ'ına sebep olmuşdur ve Kazan Tatarları'nın bu ihtilâli tahsîn itdükleri cihetle artık (Rusya) memâlikindeki ahâlî-i müslimenin harekât-ı 'isyâniyede bulındıkları anlaşılıp bir vakit devlet müşârunileyhâ teb'a-i müsellemesinin umûr-i mezhebiyelerine müdâhele etmek istemiş olduğu misillü (Lehistan) katoliklerine dahi bu mu'âmelede bulunmuşdur.

(Rusya) devleti ahâlî-i müslimenin mu'âmele ve avâid-i mezhebiyelerini kendü efkârına uydurmağa çalıştığından kendisini müşkilata düşürmüş ve teb'a-i müslime nezdine Petersburg'dan bir takım me'mûrîn-i rûhâniye gönderilmiş ise de fâ'ide görilememiştir.

Bu ısrârın bekâsı halinde cism-i cesîm idâresine halel geleceğini âhirü'l-emr (Rusya) devleti anlayacak olduğundan bu efkârın her hâlde devletin harekât-ı müttehizesine dokunacağı cihetle mes'ele-i mezkûre pek çabuk tebeddül edemeyecek ise de ba'zı müşkilât ile demiryolları inşâsının hitâma resîde olmaması maddeleri Petersburg kabintosunu efkâr-ı muslihânede bulundurduğundan bu da Avrupa âsâyîşinin halel-pezîr olmayacağına bir delildir.

(Diyarbakir vilâyet matba'asında tab' olunmuştur.)

Birinci Sene) Diyarbakir (Numro) -12

(Vekâyi'nâme-i Resmî-i Vilâyet) (Pençsenbe)

(H) 15 Recebü'l-Ferd sene 1286-(M) 21 Ekim 1869

(R) 9 Teşrinievvel sene 1285-(M) 21 Ekim 1869

(İş bu gazete haftada bir def'a çıkar. Bir seneliği (70) ve altı aylığı (40) guruşa beher nüshası (60 parayadır)

(Dâhil-i vilâyetden mâ'adâ mahaller için bu fi'âtâ posta ücreti zamm olunur)

(S. 1.) TEŞEKKÜR

Gazetemiz hâk-i pâ-yı 'âlî-i hazret-i pâdişâhîye bi't-takdim müstelzim-i mahzûziyyet-i seniyye-i velî-ni'met olduğu taraf-ı eşref hazret-i sadâret-penâhîden ve Dâhiliye Nezâret celîlesinden cânib-i vilâyete şeref-vürûd iden emir nâmelerle tebşîr buyurulmuştur.

Biz gazetemizi başdan âhire kadar 'uyub ve nekâyısdan 'ibâret bilirken bu vechle mûcib-i mahzûziyyet-i seniyye olması tezyîd-i ma'ârif hakkında müsellemler 'umûm-i cihân olan mesâ'î-i meşkûre ve mes'ûde-i cenâb cihân-bânîye delîl ve her 'ayb ki "Sultan bî-pesended hünerest" medlûl-i hikmet meşmûli üzere bu sûret cihân-kıymet vilâyetimizin 'umûm memûrîn ahâlîsine sermâye-i fahr-i celîl olmakla cümle canibinden kemâl-i tazarru' ve ibtihâl ile 'arz-ı şükranîyet ve du'â-yı istidâme-i 'ömr ü şevket ve iclâl-i cenâb şehriyârî ref'-i bârgâh-ı icâbet kılındı.

Sâye-i muhâsin-vâye-i hazret-i şâhânedede gazetemizin ihrâcına muvaffakiyetinden dolayı Dersâdetde bulunan ekser devâ'ir-i 'âlîye ile vilâyât-ı celfle vülât-ı ızâmı hazerâtı taraf-ı eşrefilerinden dahi tebriği hâvî lütufnâmeler vürûd etmesiyle ma'a'l-iftihâr 'azr-ı şükr ve Muhammed ve derûnında gazetemiz için zikr-i cemîl îrâdını görüp okuduğımız gazeteler idârelerine de başka başka beyân-ı memnuniyet iderüz.

(HAVÂDİS-İ DÂHİLİYYE

VEKÂYİ'-İ VİLÂYET

Geçen sene ıslâhât için devletlû vâli Paşa hazretlerinin (Hısn-ı Mansûr) taraflarını teşriflerinde nezâket ve ehemmiyet-i mevki'yesi cihetiyle teşkîl buyurmuş oldukları (Kâhta) kazâsı kâ'immakâm makarrı ittihâz olunan (Kâhta) karyesinde bir hükûmet konağı inşâsına lüzum görüldüğünden icrâ-yı iktizâsı kâ'immakâmlığına emr ü tenbîh buyurulmuş idi.

Alt katı on hayvân alur bir âhûr ile iki tarafında ikişer oda ve bir sofabı ve üst katı bir evvân ve her tarafında bir sofa ve iki de oda ve diğerk mahallinde iki taraflı üçer oda ve bir sofa ve bir matbah ve kiler ve müştemilât sâ'ireyi câmi' olmak üzere mezkûr hükûmet konağının mukkademce inşâsına mübâşeret olunarak sâye-i ma'mûriyet-vâye-i hazret-i şâhânedede metânet ve resâneti mükemmel olmak üzere emr-i inşâsı resîde-i hüsn-i hitâm olduğu kâ'immakâm mûmâ-ileyh tarafından vârid olan tahrîrâtda muharrerdir.

Vâli-i müşârün-ileyh hazretleri Derik kasabasına 'azîmetle Mardin mutasarrıfı sa'âdetlû Ali Paşa ve mîr-i âlâ-yı 'izzetlû Tayfur Bey ile ba'zı'âşâyir ağalarını yanlarına celb ve umûr-ı 'imâreye vesâ'ireye dâ'ir teblîgât-ı muktezıye i'tâ buyurdıkları (10) numrolı gazetemizde beyân olunmuş idi.

Müşârün-ileyh hazretleri (Derik) den hareketle çöl derûnunda ve Zergân suyu üzerinde rekz-i hiyâm ve orada iki gün ârâm buyurdıktan sonra (Mardin) i teşrif buyurdılar.

Müşârün-ileyh hazretlerinin mezkûr (Derik) ve (Mardin) cihetlerini teşrîfden maksadları çöl ağzında bulunan harâb karyelerin ahâlî-i (S. 2.) kadîmesini bi't-te'mîn yerlerine i'âde ile bunları sıfat-ı hâliye-i bedevîlerinden sıfat-ı memdûhe-i medeniyete tahvîl ve bu husûsa müte'allik olan icrâât-ı hayriyyeyi teshil için olmakla ve hasbe'l-

civâr iki tarafca dahi emr-i bi'l-hayr mezkûre vücûd verilmek için (Urfa) mutasarrıfı ve sa'âdetlü Şibili Paşa hazretleri dahi (Mardin)e gelip maslahatun her tarafı müzâkere ve mütâla'a buyurılmakla müşârün-ileyh Şibili Paşa hazretlerinin bir kuvve-i 'askeriye ile çölde bulunmasına karâr verilip bu işe te'allük iden şeylerce mutasarrıf-ı müşârün-ileyh hazretleriyle dâ'imâ bi'l-muhâbere re'y ve tebligâtına muvâfakat olunması bu husûsa me'mûr buyurulan (Resulayn) kâ'immakâmı rafetlü Yakûb Bey'e irâde ve mîr-i mûmâ-ileyhe îcâbı vechle buyurıldı.

Î'tâ buyurulup mutasarrıf-ı müşârün-ileyh hazretleri ve mîr-i mûmâ-ileyh (Mardin) den hareket eylemiş oldukları ve der-dest olan ikdâmât-ı kâmileye nazaran sâye-i 'umrân-vâye-i hazret-i şâhânedede kurâ-i mezkûrenin 'ahd-i karîbde hey'et-i asliye-i ma'mûrelerine rücû'u eltâf-ı celîle-i İlâhî'den me'mûl bulunduğu (Mardin) den vürûd iden vukâ'ât jurnalinde mezkûrdur.

(Siird) ile (Bitlis) arasındaki tarîkın ekser mahalli sa'bû'l-mürûr olmasına ve tarîk-i mezkûr ise Dersaâdet ve (Erzurum) ve (Trabzon) câddesi olduğu gibi zâten dahi gâyet işlek olduğuna ve mevsim-i şitâda mürur u 'ubûr edenler su'ûbet ve müşkilâta tesâdüf etmekte olduklarına mebnî zât vâlâ-yı vilâyet-penâhînin geçen sene (Siird) i teşriflerinde me'mûr ve mühendis ta'yiniyle tarîk-i mezkûrun tesviyesine başlatdırılmış idi.

Zamân-ı mübâşeret geçen güz mevsimine tesâdüf eylediğinden kış hulûlüne kadar hitâm-pezîr olamayarak terk olunmuş ise de bu sene tesviye vakti geldikde tarîk-i mezkûrun terk olundugu mahalden bed' ile tesviyesine ikdâm ve bitirilmesine ihtimâm olunmakda olduğu (Siird) vuku'ât jurnallerinin birisinde görülmüşdür.

Umûr-i garibeden olmak üzere (Siird) Sancağı dâhilinde kâ'in (Eruh) kazâsının makarr-ı hükûmeti olan (Deh) karyesinde bir keçi uçayaklı bir oğlak doğurup bir ayağının noksân olması meşy ü seyrine hâlel vermesi lâzım gelürken dört ayaklı keçiler gibi sağlam yürümekte olduğu re's livaca istihbâr olunarak mezkûr oğlak celble mu'âyene olundıkda arka tarafının sol ayağı noksân olup mahallinde eser-i kat' vesâ'ir güne 'alâmet olmadığı ve hilkat-i asliyesi öyle olduğu müşâhede olunmuşdur deyü mezkûr jurnallerin birinde mer'îdir.

(Siird) kasabasına civâr Katmi karyesi pîşgâhında ve Bohtan (Botân) Nehri kenârında neft yağına müşâbih neb' iden suyun keyfiyeti evvelce gazetemizde beyân olunmuş idi.

Bu kabilden olarak yine (Siird) sancağı dâhilinde kâ'in-i Eruh kâ'im-makâmılığına muzâf Dergül nâhiyesinde Zöngök nâm karyenin alt tarafındaki dereye dahi bir pınar cereyân etmekde olduğu ba'zı taraftan ihbâr olunması üzerine mezkûr pınar suyundan iki kıyye kadar bir destiye doldurularak cânib-i vilâyete gönderilmek üzere (Siird)e irsâli husûsı livâ-i mezkûr mutasarrıflığından nâhiye-i mezkûre müdürlüğüne iş'âr olunduğı yine jurnal-i mezkûr münderecâtındandır.

Geçen şehir-i ağustosun ikinci cumartesi günü sâ'at altı râddelerinde (Garzan) kâ'immakâmılığı dâhilinde kâ'in (Rıdvân) nahiyesine muzâf Telnaru karyesi ahâlîsinden Bedros ve Avn-ı süflâ karyeli Murâd 'Avn-ı süflâ karyesine gelürken esnâ-yı râhde bir şedîd rüzgâr zuhûruyla biraz yağmur yağdıktan sonra sâ'ika nüzul iderek merkûm Bedros başında olan külâhına isâbetle külâhın ve elbisesinin tâ ayakkabına varınca bir tarafını yakmasıyla merkûm medhûşen yere düşmüş ve arkadaşı Murâd'ın feryâdını o mahalle yakın olan mezkûr 'Avn karyesi ahâlîsi işiderek oraya gelmeleriyle mezbûr Bedros hânesine götürülmüş ve lede'l-mu'âyene, a'zâsına bir güne sakatlık 'âriz olmadığı görülmüştür deyü yine jurnal-i mezkûrda muharrerdir.

Sâbık-Dersâdet beşinci zabtiye tabur ağası olup bu kerre (Diyarbakir) vilâyeti 'asâkir-i zabtiye âlâybeyliğine me'mûr ve ta'yin buyurulmuş olan 'izzetlü Hüseyin Beg geçen gün (Diyarbakir) e muvâsalet itmiştir.

VEKÂYİ-İ UMÛMİYYE

Ma'ârif-i 'umûmiyye nizâm-nâmesi (mâba'd) (numro) (11)

Fasl-ı evvel

Mekâtib-i Sıbyâniyye

Üçüncü mâdde her mahalle ve karyede îcâbına göre bir iki mahalle veyâhûd bir iki karyede lâ-akal birer sıbyân mektebi bulunacak ve muhtelit olan karye ve mahallelerde İslâm mektebi başka ve etfâl gayr-ı müslime mektebi başka olacaktır.

Dördüncü mâdde sıbyân mekteblerinin mesârif-i inşâ'ıyye ve ta'mîriyyesi ve ma'müllerinin muhassasâtı ve mesârif-i sâ'iresi mahalle ve karyesinde bulunan cemâ'atlerinin hey'et-i 'umûmiyyesi tarafından tesviye olunacaktır.

Beşinci mâdde mekâtib-i sıbyâniyye için iktizâ iden mu'allimler nizâm-nâmesine tevfi ken intihâb ve ta'yin kılınacaktır.

Altıncı mâdde mekâtib-i sıbyâniyyenin müddet-i tahsîliyyesi dört sene olup, zîrde muharrer dersler tedris olunacaktır.

(S. 3.) Usûl-i cedfide-i vechle Elif bâ Sunûf-ı gayr-ı müslime etfâline

Kur'ân-ı Kerîm Kendi usûl-i dîniyyeleri

Tevcîd Tedrîs olunacaktır

Ahlâka müte'allik resâ'il Ve iş bu usûl-i dîniyye

'İlmihâl tedrisleri rü'esâ-yı rûhâniye ma'rifetleriyle bi't-ta'yin tedris kılınacaktır.

Yazı ta'lîmi	İşbu dersler sunûf-ı gayr-i müslimeye kendü lisânları üzere okuturacaktır.
Muhtasar fenn-i hesâb	
Muhtasar târîh-i 'Osmânî	
Muhtasar coğrafya	
Ma'lûmât-ı nâfi'ayı câmi' risâle	

Bu müddetden sonra hıfz-ı Kur'ân etmek isteyen bir müddet daha mektebde kalmakta muhayyerdir.

Yedinci mâdde bu derslerin tağyîr ve ta'dîli lâzım geldiği hâlde mahallî Ma'ârif Meclisinin Ma'ârif-i Nezâret celflesinden vâki' olacak istizânı ve Meclis-i Kebîr-i Ma'ârifin re'y ve tensibi üzerine îcâbı icrâ kılınacaktır.

Sekinci mâdde sıbyân mekteblerinde sunûf-ı müslime ve gayr-ı müslimenin a'yâd ve eyyâm-ı mahsûsalarından ve bi'l-'umûm mektebler için cülûs-ı hümâyûna müsâdif olan yevm-i mahsûsdan mâ'adâ eyyâmda sabâhdan akşâma kadar iki nevbet ders okutdurulmak mukarrer olduğundan hocaler evkât-ı mu'ayyinesinde hâzır bulunup ta'lîm ve tedrîse ve mahalle veyâ karyenin esnân-ı tahsilde bulunan çocukları mektebe devâma mecbûrdur.

Dokuzuncu mâdde memâlik-i devlet-i ‘aliyyede mekâtib-i sıbyâniye derslerinin tahsiline devâm olunması etfâl-i inâs için altı yaşından on yaşına ve etfâl ve zükûr için yedi yaşından on bir yaşına kadar mecbûrîdir.

Onuncu mâdde bir mahalle veyâ karyede sıbyân mektebine gitmek için zükûr ve inâs esnân-ı tahsilde ne kadar etfâl var ise isimlerini ve onların ia’şesiyle mükellef olan vâlideyn ve ekâribinin esâmîsini mübeyyin ihtiyâr meclisi ma’rifetiyle bir defteri yapıp ve zeyli temhîr idilüp mekteb hocasına teslim kılınacaktır.

On birinci mâdde, onuncu mâddede beyân olunduğı vechle tertîb idilecek defterde isimleri muharrer çocuklardan mektebe gelmeyenler olur ise hoca tarafından mahalle muhtarına haber verilerek ol çocuğun peder veyâ vâlidisi veyâhûd en yakın akrabası ihtiyâr meclisine celb olunarak çocuğu mektebe göndermesi teklîf ve ihtâr olunacaktır.

On ikinci mâdde bir çocuğun mektebe gitmesi için vâlideynine ve akrabasına bir ayda üç kere ihtâr vukû’ bulup da çocuğun on üçüncü mâddede muharrer a’zâr ile ma’zûr olmayarak gönderilmediğı tahakkuk ider ise ta’lîmât-ı mahsûsasına tevfi ken ve o makûlelerden hâline ve iktidarına göre beş guruşdan yüz guruşa kadar cezâ-yı nakdî alınıp Ma’ârif İdâresi Sandığına teslim kılınacak ve cezâ-yı nakdî alındıktan sonra te’sîri görülemez ise çocuk hükûmet-i mahalliye tarafından cebren mektebe konulacaktır.

On üçüncü mâdde esnân-ı tahsilde bulunanların mu’âmele-i cebriyeden müstesnâ tutulmalarını îcâb iden ‘özürlerin birincisi çocuğun hükûmet-i mahalliye ma’rifetiyle lede’l-muâyene tahsîl-i ‘ilm ve ma’rifete mâni’ olduğuna hükm edilen emrâz-ı cismâniye ve ma’neviyesi, ikincisi bir ‘âciz fakîrin çocuk olup, da kendisinin o çocuğı istihdâma ihtiyâcı sâbit olması üçüncüsü bir çocuğun ekin ve harman vakitleri çiftcilik ile işgâl olunması dördüncüsü mahal ikametinde mektebin yarım sâ’at mesâfede bulunması beşincisi çocuğun bulunduğu mahalde mekteb olmaması veyâ olup da kifâyet etmemesi altıncısı çocuğun hânesinde veyâ sâ’ir bir mahall-i mahsûsda okuyup yazdğının tahakkuk etmesi el-hâsıl bunlara mümâsil ahvâlden dolayı hükûmet-i mahalliye nezdinde şâyân-ı kabul olacak a’zâr-ı kavîyyesi bulunması husûslarıdır sıbyân mekteplerine devâm etmeyen çocuklardan her kangısının işbu ahvâlden biriyle ma’zûr olduğu sâbit olur ise ol çocuğun vâlideyninden veyâ akrabasında cezâ-yı nakdî alınmaz.

On dördüncü mâtde sıbyân mektebinde müddet-i tahsîliyesini ikmâl iden talebe imtihân nizâm-nâmesi mucibince hâ'iz olduğu şehâdet-nâme ile bilâ imtihân-ı rüştiyeye kabul olunur.

Kız Sıbyân Mektepleri

On beşinci mâtde bir mahalle ve karyede bir cemâ'ate mahsûs olarak iki sıbyân mektebi olduğu ve mevki'an mahzûr dahi bulunmadığı hâlde biri yine ol cemâ'atin eftâl-i zükûruna ve diğeri inâsına tahsîs kılınacak ve bu sûretin icrâsı kâbil olmayan yerlerde eftâl-i inâsa mahsûs mektebler vücûda gelinceye kadar erkek sıbyân mekteplerine mensûb oldukları cemâ'atlerin kız çocukları dahi kabûl olup fakat erkek çocuklarla mahlûten ikâme etdirilmeyecektir.

On altıncı mâtde müstakil olan kız sıbyân mekteplerinin hoca ve dikiş ustaları kadın olacaktır fakat matlûb derecede ehliyetli mu'allimler yetiştirilinceye değin müsün ve edîb adamlardan mu'allim ta'yini câ'izdir.

(Bakiyesi sonra)

Sâye-i ma'ârif-vâye-i hazret-i şâhânedede Aydın vilâyet-i celîlesinde dahi vilâyet nâmına olarak bir gazete ihrâcına mübâşeret olunmasıyla birinci numrolı nüshasını bi'l-müşâhede gözlerimiz aydın olmuştur mücid ve muharrirlerini tebrik ederiz.(S. 4.)

HAVÂDİS-İ HÂRİCİYYE

BAZI GAZETELERDEN HÛLÂSA

RUSYA

Lehistan'ın pâ-yi tahtı olan Varşova'da bundan akdem ya'nî Rusya'nın zulm ve ta'addîsi tahtına girerek makhûr ve muzmahil olmazdan mukaddem yalnız Lehlü olarak şehir-i mezbûrun sekencesi 252000 nüfûsdan 'ibâret iken şimdi Lehlü olarak 4000 kişinin ve Rus olarak 210000 neferin mevcûd olmasıyla Rusya devletinin medeniyet ve insâniyeti ne derece olduğu bundan istidlâl olunabilir.

Rusya devleti zîr-i idâresinde bulunan Lehlûlerin âyin ve 'âdetlerinin ekserîsini şimdiye kadar lağv etdiği gibi bu kerre dahi Leh milletinin ismini harita-i 'âlemden bütün bütün hek etmek efkârında olarak mine'l-kadîm Varşova şehrinin vasatında ve (Leh) kâ'idesinde bulunan sâ'ati bile yerinden kaldırıp lağv eylemiştir.

YUNAN

Yunan hükûmetinin umûr-i mâliyesi fenâ hâlde bulunduğu bir zamânda Mora'nın Tripoliçe-nâm beldesinde krâla mahsûs bir sarây inşâsına bed'en ve mübâşeret olunması ahâlîye ziyadesiyle sû-i te'sîr eylemiştir.

İSPANYA

İspanya'da cem' etmiş olduğu bir tâkım 'avenesine müsteniden İspanya tahtına ku'ûd etmek sevdâsına düşmüş olan Dük Karlos 'aleyhine hükûmet-i mahalliyeye canibinden sevk olunan kuvve-i 'askeriyeye mağlûb olarak İngiltere'ye firâr etmiştir.

İRAN

Memâlik-i İraniye'de mutasarrıflık ve kâ'immakâmlık ve'l-hâsıl her nev' hükûmet mu'ayyen bir bedel mukâbilinde talibine ihâle olarak hükûmeti der'uhde iden kimsene zîr idâresinde bulunan mahaller ahâlisinden ahz ve istîfâsı ve te'âmül-i kadîm îcâbından olan tekâlif ve vâridât-ı sâ'ireden hazîne-i devlete i'tâsına borçlu olduğu bedel mu'ayyeni tefrik ve i'tâ etdikden sonra üst tarafı dahi ma'âş olarak kendüsine kalmak tanzîmat-ı İraniye muktezasından idüğü ma'lûmdur.

Memâlik-i İraniye'den 'Arabistan eyâleti dâhilinde kâ'in Tevl nâm mahal hükûmeti dahi bir minvâl-i muharrer-i mu'ayyen bir bedel mukâbilinde Bahtiyâri 'Aşîretinden 'Ali Rızâ Hân 'uhdesinde bulunduğu hâlde yine 'aşîret-i merkûme kübrâsından Arslân Hân hükûmet-i mezkûrenin bedel-i sâbıkı üzerine yüz on iki bin beş yüz guruş zam ideceğinden bahsle hükûmetün kendüsine tevcihi husûsını mezkûr 'Arabistan eyâleti vâlisi Muizzüddevl hazretlerinden taleb ve istid'â eylemesiyle vâli-i müşârün-ileyh hazretleri istid'âsını is'âf eylemiş ise de mûmâ-ileyh 'Ali Rızâ Hân'ın dilgîr olmamasını ve şâyed bedel-i mezkûr üzerine tarafından dahi bir şey zammıyla hükûmet-i mezkûrdan keff-i yed etmemek niyetinde ise beyân eylemesi zımında tevl'e mahsûs adam irsâliyle keyfiyeti beyân ve ihbâr eyledikde mûmâ-ileyh Ali Rızâ Hân bu keyfiyetden fevka'l-gâye dilgîr olarak gelen adamı darb ve esbini telef eylemiş olmakdan nâşi vâlî-i müşârün-ileyh hazretleri dahi yalnız mezkûr bir yük on iki bin beş yüz guruş zammıyla hükûmet-i mezkûreyi tâlibi mûmâ-ileyh Arslân Hân'a bi't-tevcîh ma'iyetine bir fırka 'asker terfikiyle makarr-ı hükûmetine tisyâr ve ik'âd itmiş ve bunun üzerine mûmâ-ileyh Alî Rızâ Hân başına bir tâkım fesede cem'iyle tarîk-i bağy ve serkeşîye sülûk eylemiş olduğu (Zevrâ') gazetesinde görülmüştür.

İ'LAN

(Dersâadet'de kâffe-i vilâyet-i celîle gazeteleri merkez-i mahsûsu)

(Olan dîvân yolunda Reşîd Paşa merhumun türbesi karşusunda)

(73) numarolu kırâ'et-hâne müdiri Sarâfîm Efendi tarafından)

(Matba'amıza vürûd iden i'lân sûretidir)

Bundan akdem mekâtib-i rüşdiye vesâ'ire için büyük mikyâsda tab' ve temşîl olunan kıta'ât-ı hamse haritalarından Amerika Kıt'ası harîtarının harîk-i kebirde muhterik olmasıyla mezkûr haritalar nâkıs kalmış vesâ'ir kıta'alar dahi şimdîye kadar fûrûht olunarak mevcûdu kalmamış olduğundan ikinci def'a olarak vatanına bir yâdigâr bırakmak niyet-i hayriyesiyle bir zât-ı memdûhü's-sifât tarafından bu def'a mezkûr kıta'ât-ı hamse harîtarının mükemmel sûretde tab' ve temsîl olunmakta olduğu hâlde bunlardan Avrupa haritası bu kerre hitâm bularak kusûrları dahi sırasıyla ikişer mâh müddetde çıkarılacak olmakla mezkûr Avrupa harîtası okçular başında Reşîd Paşa merhumun türbesi karşusunda (73) numrolu kırâ'et-hânede fûrûht olunmakta olduğu i'lân olunur.

(Diyarbakir vilâyet matba'asında tab' olunmuştur.)

(Birinci Sene)

Diyarbakir

(Numro) 13

(Vekâyi'-nâme-i Resmî-i Vilâyet) (Pençşenbe)

(H) 22 Recebü'l-Ferd sene 1286-(M) 28 Ekim 1869

(R) 16 Teşrinievvel sene 1285-(M) 28 Ekim 1869

(İş bu gazete haftada bir def'a çıkar. Bir seneliği (70) ve altı aylığı (40) guruşa beher nüshası (60 parayadır)

(Dâhil-i vilâyetden mâ'adâ mahaller için bu fi'âtâ posta ücreti zamm olunur)

(S. 1.) VEKÂYİ'-İ VİLÂYET

(Mardin) sancağında Midyat kazâsına tâbi' Enhel karyesinde nehâren bir takım eşkiyânın kıtâl ve yağmâya mücâseret etdikleri livâ'-i mezkûr mutasarrıflığı canibinden geçende bâ telgraf iş'âr olunması üzerine tahkîkât-ı lâzîmenin bi'l-icrâ eşkiyânın mahallince ele getirilmesi zımnında taraf-ı eşref-i hazret-i vilâyet-penâhîden ta'lîmât-ı mahsûsa i'tâsıyla der-'akab (Diyarbakir) Meclis-i İdâre

mütehayyizânından fütüvvetlü Hâcî Said Efendi me'mûr ve ta'yin kılınmış ve kazâlar de'âvî meclislerinde henüz ehliyetlü ketebe ik'âd olunamadığına ve bu işin ehemmiyeti derkâr bulunduğu binâ'en ele geçirilecek eşkiyânın mahallince usûlu dâ'iresinde istintâklarını icrâ etmek üzere Dîvân-ı Temyîz Vilâyet Başkâtibi rafetlü 'Osman Efendi dahi terfik olunmuş idi.

Mümâ-ileyhimâ gidüp cânib-i livadan ta'yin kılınan Me'mûr Emîn Efendi ve Temyîz-i hukûk Başkâtibi Hâcî Hâlid Beg ile birleşerek ta'lîmât-ı mezkûreye tevfikeyn bir komisyon 'akdiyle icrâ kılınan tahkîkât-ı sahîheye nazaran bu fenalık bir muhtarlık maddesinden tevellüd idüp ahâlî-i karye miyânelerinde hâsıl olan nefsâniyet ve tarafgîrlîk beliyyesinden dolayı yek-diğerin bağlarını kat' ve adamlarını katl gibi fenâlıkda bulunmalarıyla hâlâ muhtârın taraftarları bu hâle tahammül idemeyerek bir buçuk sâ'at mesâfede bulunan Dalin karyesine nakl-i hâne ile sözi birleşdirip müteheyyi'-i harb u kîtal oldukları hâlde Dalin ihtiyârlarından birinin bir re's esterini dahi Enhel karyesinde bulunan tahsilât me'mûru Redîf Yüzbaşısı Hasan Ağa karyelerinin virgü akçası yerine tutup Enhel karyesine tevkîf etmesiyle bunun üzerine Dalin ahâlîsi Enhel'den nakl-i hâne idenler ile vesâ'ir bir takım edepsizlerle geçen şehr-i ağustosun on üçüncü çehârşenbe günü sabahleyin üç koldan mezkûr Enhel karyesi üzerine giderek râst geldikleri odunculardan ve üzüm bânğlarında ve karye civârında bulunanlardan çend adamlarını katl ile altı nefer esîr tutmuş ve karyenin hayvânâtını dahi sürüp götürmüş oldukları ve iki gün sonra zikr olunan esteri alup üserâyı bıraktıkları anlaşılmışdır.

Maktûller ma'rifet-i şer' ile keşf edildikten sonra Dalin karyesi ekrâdıyla mezkûr-ı nakl-i hâne idenler komisyona gelüp istintâk olunmaları için her çend hükûmet-i mahalliye cânibinden istenilmiş ise de 'âdem-i mutâva'atla çoluk çocuklarını ve devvâb ve mevâşîlerini alup karyelerinin arka tarafındaki dere mağaralara nakl ile ihtifâ eylediklerinden hey'et-i komisyon bi'z-zât karyelerine gidüp bu hâli gözleriyle görmüş ve derûn-ı karyede buldukları 'âlî ve ihtiyâr adamlar vâsıtasıyla pek çok pend ve nesâyih icrasıyla da'vet etmişlerse de bir ikisi gelip kusûrları firâr iderek komisyon dahi 'avdetle kâ'im-makâmlık makarrına gelmişlerdir.

Bu sırada zât-ı 'âlî-yi vilâyet-penâhînin ıslâhât zımnında Derik kasabasını teşrîf iderek ol havâlîye dahi 'azîmet buyuracakları haberi şâyî' oldukda ekrâd-ı merkûmenin artık firâra mecâlleri kaldmadığından hemân (Mardin) Zabtiye Tabur

Ağası rafetlü Dâvûd Ağa mevcûd-ı refâkati olan Çeçen atlası ile sevk olunarak eşkıyâ-yı merkûmeden kazâ-i mezkûr toprağında olanlar ahz ve girift olunduktan ve hayvânât-ı mağsûbe bi'l-istirdâd aslına teslim kılındıktan başka hayli vakitden berü tarîk-i mekrûh-ı şekâvet-kârîye sülûk ile ahâlî-i kurâ ve ebnâ-yı sebin cânlarını yakmış ve şimdiye kadar cânib-i hükûmetden arkası bırakılmadığı hâlde ele geçirilememiş olan meşâhir-i eşkıyadan Saruhân'ın Yezîdî tâ'ifesinden iki nefer refikiyle beş altı (S. 2.) kadar yatağı ve bir 'aded şeşhânelü tûfengi ele geçirilip kendüsi buldırılamamış ise de refik ve yataklarının şu sûretle tutulmalarından artık kendüsi dahi bir sûretle barınamayarak 'ahd-i karibde der-dest edileceği me'mûl-i kavî bulunmuşdur.

Tutulan eşkıyânın mahallince kemâl-i 'adl ü hakkâniyetle istintâkları bi'l-icrâ cerâ'im ve ef'âl-i vakı'aları derece-i sübûta getirildükden sonra mûmâ-ileyhimâ istintâk-nâmleri ve eşkıyâ-yı merkûmeyi alup livâ'-i mezkûre gelerek bir katda meclis-i cinâyet-i livâda istintâk ve tedkîk ve fezleke mazbataları zeylleri şerh ve tasdik edilmiş ve o esnâda zât-ı 'âlî-yi vilâyet-penâhî (Mardin) i teşrif buyurmuş olduğundan evrâk-ı mezkûre takımıyla pîşgâh-ı vilâyet-penâhîye takdim kılınmıştır.

İşbu evrâk takımıyla mütâla'a güzâr-ı vilâyet penâhî buyurulduktan sonra evrâk-ı mezkûrenin 'ale'l-usûl hükümleri Dîvân-ı Temyîz-i vilâyetde i'tâ kılınmak üzere yine mûmâ-ileyhimâyâ tevdi'en ve müttehimin-i merkûmeyi dahi mikdâr-ı kâfi zabtiye neferâtına terfikan cânib-i vilâyete i'zâm ve isrâ buyurmuş ve çend gün evvel bu hâneye bi'l-vusûl dîvân-ı mezkûrca dahi icbâbatı der-dest-i icrâ bulunmuşdur.

MAMÛRETÛLAZÎZ'DEN VARAKA

Sâye-i mehâsin-vâye-i hazret-i mülûkânede nefsi-i (Mamûretül'azîz) kazâsının seksen dört senesine mahsûben esnân erbâbının usûl-i mu'âyeneleri me'mûrîn-i hükûmet nezâreti ve 'akd olunan meclis-i mahsûs ve me'mûru Kâ'im-makâm 'izzetlü Ali Beg ma'rifetleriyle kemâl-i 'adl ü hakkâniyete tevfiiken bi'l-icrâ esnân erbâbından yedi yüz on dört nefer dâhl-i kur'a olmak üzere ikmâl olunarak mâh-ı hâlin dokuzuncu cuma günü yine bu hey'et hâzır oldukları hâlde kur'a-i şer'iyye dahi icrâ olunmuş ve 'akabinde cümle tarafından du'â-yı mefrûzü'l-edâyi cenâb-ı cihân-bânî tekrâr ve tilâvet kılınmıştır.

(Hısn-ı Mansur) da Yenipınar Mahallesi ahâlsinden Yûsuf nâm kimesnenin hâmile olan zevcesinden üç nefer erkek çocuk dünyâya gelmiştir (Malatya) Meclis İdâresi'nden gelen mazbata me'âline nazaran bir müddetden berü sıtma keyifsizliğiyle ahâlinin pek çoğı esîr-i firâş-ı bîmârı olup, Cenâb-ı Hayru'l-Hâfîzîn cümleyi hıfz-ı samedânîsiyle me'mûn ve mahfûz buyursın bu keyifsizliğin sonraları da hummâ-yı muhrika nev'inden bir hâle tehavvül ile yigirmi otuz gün zarfında dört yüzden mütecâviz vefeyât vukû' bulmuş olduğu hâlde hamd olsun şu aralık vefeyât ciheti sükûnet bularak hasta bulunanların dahi kesb-i 'âfiyet etmekte oldukları anlaşılmıştır.

Bu hastalıkla vefeyâtın kesret-i vukû'u esnâsında ahâlf-i memleket cevâmi'-i şerîfe vesâ'ir emkine-i mübâreke de tecemmu' ile dergâh-ı hazret-i perverd-kâre dest-i küşade-i mes'elet ve îrâd-ı hayr-i du'âya muvâzebet idegelmiş oldukları dahi ihbârât-ı vâkı'adandır.

Nefs-i (Mamûretül'azîz) kasabasıyla kurâsı sekinesinden dahi kırk günden berü kesretle sıtma 'illetine mübtelâ olanlar olup bundan vesâ'ir mevcûd olan muhrık keyifsizliklerden ba'zı karyelerde ziyâde ve diğelerinde de ara sıra vefeyât vukû' bulmuş ise de (Malatya) gibi ifrât derecesinde olmadığı ve ve lillahi'l-hamd şimdiki hâlde de zikr olunan keyifsizlik hevâlarun kesb-i letâfet etmesiyle berâber biraz azalmağa başlamış idüğü tahkik kılınmıştır bu 'ârıza-i vücûdiye ahâlinin bir takımı zirâ'at ve hirâset işlerine henüz mübâşeret itmiş oldukları misüllü der-dest-i tesviye bulunan tarîka mükellef olanların ekserisi dahi gelemeliklerinden nâşî işin gerilemesini mücib oldıysa da bu aralık oldukça gelmeğe başlamış olduklarından,

İnşâallâhü teâlâ havalar da müsâ'id olur ise tarîk işinin biraz daha ilerülemesi me'mûldir.

Ahvâl-i 'ârıza-i mebsûta münâsebetiyle memleketlerce nezâfet-i kaziyeye-i matlûbesine pek aşırı dikkat ve ri'âyet olunmasını muhtar olan tedâbîr-i îcâbiye hükûmetlerce icrâ olunmuş ve olunmakta bulunmuş ise de şöyle bir cesîm sancakda hastaları tedâvi etmek için bir hekîm-i hâzik bulundurulması esbâbının istihsâli muktezâ görünüp bu da hükûmet-i 'aliyyenin masrûfi-i himem-i celîlesine mevkûf bulunmuştur.

(Ergani) Ma'deni tarîkinde işlemek üzere (Palu) kazâsı ahâli-i mükellefesinden şimdiye kadar iki bin beş yüz nefer 'amele sevk olunmuş olduğu kazâ-i mezkûrdan mevrûd tahrîrâtda beyân olunmuştur.

(381 numrosı ve fi 5 Cemâdiye'l-eveli sene 86)

(Ve fi 30 Ağustos sene 85 târihiyle cânib-i vilâyete)

(Şeref-vürûd iden emir-nâme-i sâmi-i cenâb-ı vekâlet-penâhînin sureti-i celîlesidir)

Beyâna hâcet olmadığı üzere vilâyetlerce mücriminin esnâ-yı istintâk ve muhâkemelerinde bir takım muhbir ve şâhidlerin kazâlardan elviye-i meclis temyîzine ve merkez vilâyetine celbi mütevâliyü'l-vukû olmasına bunların ba'zen bir müddet tevakkufa mecbûr oldukları ve o cihetle kâr ve temettu'larına halel geldiğini ve masraflarının ödenilmediğini görenler icrâ-yı şehâdet ve i'tâ-yı ma'lûmâtdan istinkâf etmekte oldukları beyânıyla icrây-ı îcâbî mukaddemâ meclis-i vilâyetden ba-mazbata iş'âr kılınmış olup, vâkı'a şehâdet gerçi bir emr-i celî ise de kânûnen hüsn-i isti'mâli için dîvân u mecâlis-i temyîz taraflarından esnâ-yı istintâk ve muhâkemede resmen celb olunan şâhid ve muhbirlerin işlerinden devr ve şedd-i rihle mecbûr oldukları hâlde ihtiyâr iyledikleri masrafları da istîfâ edememeleri makrûn-ı hakk ü 'adl olamayacağı der-kâr bulunmuş olduğundan ve işbu mesârif mâddesi hakkında der-dest-i tanzîm bir nizâm-ı mahsûs bulunduğu ondan neşr ü i'lânına değin o makûle celb olunacak şâhid ve muhbirlerin da'vâyı rü'yet iden dîvân veyâ Meclis-i Temyîz ma'rifetiyle takdir olunacak bârgîr veyâ demiryolu ve yâhud vapur ücretinin ve mesârif zarûriye-i şahsiyesi nisbetini tecâvüz etmemek üzere ücret yevmiyesinin netice-i muhâkemede haksız çıkan tarafa 'â'id olmak şartıyla (S. 3.) ta'vîzen mâl sandıklarından i'tâsı ve bir de 'inde'l-mürâfa'a diyete münkalib olan bir fi'l-i katlin mütecâsiri kânûnen ve devlet ve memleketce görülen lüzuma binâ'en i'dâm olunur ise maktûlün diyeti hükm-i şer'î mücebince vârislerine taraf-ı devletden tazmîn ve i'tâ kılınmak usûl-i câriye iktizâsından bulunduğu misüllü o makûle kânûnen ve îcâbât-ı mülkiyeye ibtinâ'en i'dâm olunan kâtillerin esnâ-yı muhakâmesinde celb idilen şâhid ve muhbirlerin mesârif-i seferiyye ve zarûriyelerinin ta'vîz yolunda olmayarak kâmilen taraf-ı devletden verilmesi ve fakat iş bu şâhid ve muhbirler masrafı gerek mâl sandığından verilecek nev'inden olsun ve gerek haksız çıkan da'vâ sâhibine 'â'id takımdan bulunsun her iki sûrette dahi beyhûde masraf verilmemek ve bir güne sû'-i isitmâl vukû' bulmamak için dîvân veyâ Meclis-i Temyîz tarafından fasl-ı da'vâ için evvel-emrde bir müddet ta'yin olunarak de'âvinin o müddet zarfında ve belki daha evvel ikmâline ve bi'l-i'tinâ hitâm-ı da'vâda verilecek yevmiyenin bâ-mazbata mikdârı

ta'yin ve tesviye etdirilmesi ve binâ'en'aleyh işbu şâhid ve muhbirleri lüzûmundan ziyâde tevkîf iden me'mûrlardan dahi kânûn-ı cezânın yüz ikinci maddesine tevfi ken birer aylığı mikdârı cezâ-yı nakdî ahz edilmesi husûslarının sûret-i muvakkate de usûl-i ittihâzı ve şu kâ'idenin me'mûrîn muhâkemesi vesâ'ir ba'zı mevâdd tahkiki için mecâlis-i idâre ve temyîz taraflarından lüzum üzerine celb edilecek şâhid ve muhbirler hakkında icrâsı Şûrâ-yı Devlet ve encûmen-i mahsûs-ı meşveretde tezekkür ve tensîb kılınmış ve sûret-i hâl vilâyet-i sâ'ireye bildirilmiş olmağın oraca dahi ber-vech-i muharrer icrâ-yı mu'âmelâta himmet buyurulması siyâkında şukka-i mahsûsa terkim kılındı efendim.

VEKÂYİ'-İ 'UMÛMÎYYE

(Bağdad) vilâyet-i celîlesi vâlisi devletlü paşa hazretlerinin 'aşâyir-i 'âsiye-i âtiyetü'z-zikr hakkında vukû' bulan muzafferiyet-i müftehirelerinin tebşirine dâ'ir (Musul) mutasarrıfı sa'âdetlü Ziya Paşa hazretleri tarafından fî 13 Teşrîn-i Evvel 85 târîhli cânib-i vilâyete keşide kılınan telgraf-nâmenin sûretidir.

Afîk ve Dağara ve Culha 'urbân-ı bî-iz'ânından mürekkeb Dağara havâlisinde mütehaşşid eşkıyânın tenkil ve istîsâlleri zımında zât-ı 'âlî vilâyet-penâhînin bi'z-zât oraları teşrifleriyle kuvve-i mevcûdeyi fenn-i harbe tatbîken üç koldan eşkıyâ-yı merkûmenin üzerine sevk ve iftihâm birle 'asakir şâhânenin savlet ve muhâceme-i âteş-feşânlarına tâb-âver olamayarak meydanı ma'rekede beş altı yüz telefîyât bıraktıklarından başka bakıyyetü's-süyûfları suya dökülerek mağrûkan telef oldukları haber-i muzafferiyet eseri tafsîlâtı vilâyet-i müşârün-ileyhâ mu'âvin ve kâ'im-makâmlığından bâ-telgraf iş'âr ve tebşir buyurulmuş ve müşârün-ileyh hazretlerinin şu muvaffakiyet-i 'aliyyelerinden zât-ı sâmi-i vilâyet-penâhîleri dahi mübeşşer ve memnun olacakları cihetle teşekküren 'arz ve tebşire müsâra'at kılınmağın ol bâbda fermân

'Aşâyir-i merkûmenin tarîk-i isyâna sülûklarından berü ve makhûrları müntazır iken sâye-i satvet-vâye-i hazret-i şâhânedede cezâ-yı sezâlarını bulmuş olduklarından vâlî-i müşârün-ileyh hazretlerinin muzafferiyetlerini tebrîk ve her hâlde muvaffakiyetleri du'âsını tekrâr ideriz.

(Ma'ârif-i 'umûmîye nizâm-nâmesi (Mâ ba'd) numro 12)

On yedinci maddede kız sıbyân mekteblerinin usûl-ı tedrîsi ve sûret-i idâresi ve

müddet-i tahsîliye ve ta‘filiyesi ve şâkirdânın tahsilce olan mecburiyetleri ve ahvâl-i sâ‘iresi erkek sıbyân mektepleri hakkında mezwû‘ olan ahkâm-ı nizamiyeye tâbi‘ olacaktır.

Mekâtib-i Rüşdiye

On sekizinci mâtde beş yüz hâneyi mütecâviz olan bir kasaba ahâlîsi sarf-ı İslâm ise yalnız İslâm ve sırf Hristiyân ise yalnız Hristiyan için birer mekteb-i rüşdiye olacaktır ve eğer ahâlîsi muhtelit ise İslâm için başka ve Hristiyan için başka birer mekteb-i rüşdiye yapılacaktır ve bu vecihle muhtelit kasabada mekteb-i rüşdiyesi olacak sınıf-ı ahâlînin ‘adedi yüz hânedan ziyâde olmak lâzımdır vesâ’ir sunûf-ı gayr-i müslime hakkında bu kâ‘ide cârîdir.

On dokuzuncu mâtde mekâtib-i rüşdiyenin mesârif-i inşâ‘iyesi ve mu‘allim ve hademesinin muhassasâtı vesâ’ir kâffe-i mesârifâtı vilâyet Ma‘ârif İdâresi Sandığı’ndan tesviye kılınacaktır.

Yigirminci mâtde te’sîs olunacak mekâtib-i rüşdiye ebniyesi Meclis-i Kebir-i Ma‘ârifden verilecek resme tatbîken inşâ kılınacaktır.

Yigirmi birinci mâtde her mekteb-i rüşdiyenin şâkirdânı mikdârına göre birer veyâ ikişer mu‘allim-i evvel ve sâni olup bunlar mu‘allimîn nizâm-nâmesine tatbîken intihâb ve ta‘yin kılınacak ve bundan başka her mekteb-i rüşdiyenin bir mubassır ve bir bevâbı dahi olacaktır.

Yigirmi ikinci mâtde rüşdiye mu‘allim-i evvellerinin sekiz yüz ve mu‘allim-i sâniyelerinin beş yüz guruş ma‘âşî olacak ve mubasssıra iki yüz elli ve bevâba yüz elli guruş ma‘âş verilüp mesârif-i müteferrikası için senevî dört bin guruş tahsîs edilecek ve bu hesâba göre her mekteb-i rüşdiyenin mesârif-i ‘âdiye-i seneviyesi nihâyet kırk bin guruş olacaktır.

Yigirmi üçüncü mâtde mekâtib-i rüşdiyenin müddet-i tahsîliyesi dört sene olup zîrde muharrer dersler tadrîs olunacaktır.

(S.4) Mebâdî-i ‘ulûm-ı dîniyye

Lisân-ı ‘Osmânî kavâ‘idi

İmlâ ve inşâ

Tertîb-i cedîd üzere kavâ‘id-i ‘Arabiyye ve Fârisiyye

‘İlm-i hesâb, defter tutmak usûlü,

Tersîm-i Hutût

Mebâdî-i Hendese

Târîh-i Umûmî ve Târîh-i ‘Osmânî

Coğrafya

Cimnastik

Mektebin bulunduğu mahalde gâliben müsta‘mel olan lisân

Mevki’-i ticâret olan memleketlerde ezkiyâ-yı talebeden istekli olanların dördüncü sene içinde Fransızca dersine başlamaları câ’izdir.

İş bu derslerden umûr-i mezhebiye ve fûnûn-ı mezkûreye dâ’ir olan dersler her milletin kendi lisânı üzere takrîr olunacak ve kendi lisânları dahi okutdurulacaktır ve gayr-i Müslim etfâlin umûr-i mezhebiye dersleri altıncı mâddenin fıkra-i münzamesinde beyân olunan kâ’ide mücebince rü’esâ-yı ruhaniye ma’rifetleriyle bi’t-ta’yin tedris olunacaktır.

Yigirmi dördüncü mâtde iş bu cedvelde muharrer fûnûn ve ‘ulûmun sûret-i tedris-i cedvel mahsûs-ı mücebince günlere münkasım olduğundan ol cihetle tedrîs olunacaktır ve mahallerince bi’t-tecrûbe ba‘zılarının tağyir ü tebdili lâzım gelür ise bu tağyîrât ve tahsîsât mutlakâ Ma‘ârif Nezâret celîlesinden istizâne ve Meclis-i Kebîr-i Ma‘ârifin re’y ve tensibine mevkûfdur.

Yigirmi beşinci mâtde Müslim ve gayr-i Müslim rüşdiye mekteplerinin ta‘tîl-i ‘umûmî zamanı ağustosun ibtidâsından üçüncü haftası nihâyetine kadar yigirmi iki gündür her mekteb-i rüşdiyenin temmuz ibtidâsında dersleri ta‘tîl olup on beş gün müzâkereye ve temmûzun on beşinden nihâyetine kadar on beş gün dahi imtihâna mahsûs olduğundan hitâm-ı imtihânda mektebler bütün bütün kapanup ağustosun yigirmi üçüncü günü tekrâr açılacaktır ve ondan sonra İslâm mekâtib-i rüşdiyesi için Ramazânın üçüncü haftası nihâyetinden şevvalin birinci haftası nihâyetine kadar on beş gün ve Kurbân Bayrâmı için bir hafta müddet ta‘tîl olunarak bundan ve Cuma ta‘tîlinden vesâ’ir eyyâm-ı mahsûsadan başka günlerde ta‘tîl câ’iz değildir ve kezâlik gayr-i müslim mektepleri her milletin a‘yâd ve eyyâm-ı mahsûsalarından başka günler ta‘tîl edilmeyecektir ve bi’l-umûm rüşdiyeler cülûs-ı hümâyûna tesâdüf eden yevm-i

mahsûsada ta‘fîl edilecektir.

Yigirmi altıncı mâtde mekâtib-i rüşdiyede müddet-i tahsîliyesini ikmâl idüp de imtihân nizâm-nâmesi mücebince şehâdet-nâme alanlar bilâ imtihân i‘dâdiyeye kabûl kılınacak ve imtihânda isbât ehliyet edemeyenler istedikleri hâlde bir sene daha mektebde kalabilecektir.

Kız Mekâtib-i Rüşdiyesi

Yigirmi yedinci mâtde büyük şehirlerde ahâlisi sırf İslâm ise yalnız İslâm ve sırf Hristiyan ise birer kız mekteb-i rüşdiyesi olacak ve ahâlîsi muhtelit olduğu hâlde İslâm için başka ve Hristiyan için başka bir mekteb-i rüşdiye yapılacaktır ve bu vecihle muhtelit şehirlerde mekteb-i rüşdiyesi olacak sınıf-ı ahâlînin ‘adedi beş yüz hânedan mütecâviz olmak lâzımdır ve bu mekteblerin müceddeden te’sîsi şimdilik Dersâdet’de ve ba‘dehü re’s-i vilâyet olan mahallere mahsûsdur vesâ’ir sunûf-ı gayr-i müslime hakkında dahi kâ‘ide-i mebhûse cârîdir.

Yigirmi sekizinci mâtde kız mekteblerinin hocaları kadın olacak ve kadınlardan derece-i matlûbede ehliyetli mu‘allimler yetişdirilinceye kadar müsün ve edîb adamlardan mu‘allim ta‘yini câ’iz olacaktır.

Yigirmi dokuzuncu mâtde kız rüşdiye mekteblerinin müddet-i tahsîliyesi dört sene olup zîrde muharrer dersler ta’lîm olunacaktır.

(Bakiyesi sonra)

TEFRİKA

(Siird) sancağı Tahrîrât İdâresi rüfekâsından Ahmed Lüzûmî Efendi'nin gazetemizin ihrâcı hakkında gönderdiği târîh

Cihân-ı ma‘rifet ferah-sıfat Abdülazîz Hân kim

Fürûğ-ı fazl ile mülkün münevver eylemiş bârî

Şu‘â-i neyyir-i ‘ilm ile revnak verdi dünyâya

Görünmez sûret cism-i cehâlet zerre mikdârı

Firâr etdi ‘âdem-i âbâda dek fitne zamânında

Tutup âvâz-ı ‘adli cümle-i emsâr u aktârı

Yemm-i ‘ummân hurûş tab‘-ı hikmet- âzmâsından

Riyâz-ı mülke kılmış cûybâr-ı ma'rifet câri
Vukû'ât-ı selefden hâdisât devr-i lâhikden
Haberdâr etmeğe her sâhib-i idrâk u ebsârı
İdüp ta'mîm-i matbû'ât-ı umûrîn sû-be-sû mülke
Benân-ı ma'rifetle etdi hall her kâr düşvârı
Cerîde-i tâb'ına Âmedde de bir matba'a açdı
Ferah-yâb eyledi cümle ahâlî-i senâ-kârı
Diyarbakir'de çıkdı cerîde-nüşhası ammâ
Bakılsa müştemildir cümle-i âsâr u ahbârı
Te'âlellâh ne dil-keş nüshadur kim nûr-ı ma'nâsı
Misâl-i mihr-i cezb etmekdedir zerrât-ı inzârı
Görüp bir nüshada târîh-i ihrâcın dedim ben de
Cerîde basdığı için Âmedi tebrik idem bârî
(Lüzûmî) söyledim târîh-i cevherdâr-ı ihrâcın
Mübârek bâd bû sal Âmedde neşr itdi her âsârı
(Diyarbakir vilâyet matba'asında tab' olunur)

Birinci Sene)

Diyarbakir

(Numro)-14

(Vekâyi'nâme-i Resmî-i Vilâyet) (Pençsenbe)

(H) 29 Recebü'l-Ferd sene 1286-(M) 4 Kasım 1869

(R) 23 Teşrinievvel sene 1285-(M) 4 Kasım 1869

(İş bu gazete haftada bir def'a çıkar. Bir seneliği (70) ve altı aylığı (40) guruşa beher nüshası (60 parayadır)

(Dâhil-i vilâyetden mâ'adâ mahaller için bu fi'âtâ posta ücreti zamm olunur)

(S. 1.) HAVÂDİS-İ DÂHİLİYYE

VEKÂYİ'-İ VİLÂYET

Dîvân-ı temyîz-i vilâyet riyasetine ta'yin buyurulan rafetlü İbrâhîm Sabri Bey bu

kerre (Diyarbakir) e gelmiştir.

Muhabbet-i vataniyye îmandan ma'dûd olduğuna binâ'en bu muhabbetle ittisâf idenler vatanlarının her yerden ziyâde ma'mûr olunmasını isterler.

Ve insân gâyet sevdiği ve meclis-i ünsiyetinden mehcûr olmağı istemediği bir adamı 'âfiyet ve sa'âdetde gördükçe memnun ve ona isâbet idecek inhirâf-ı mizâc ve emrâz ve müzâyaka ile kendüsi de onun gibi muztarib ve mahzûn olacağı gibi ebnâ-i vatan dahi vatanlarına ârız olacak inkılâbât ve harâbatı gördükçe inbisât-ı vicdâniyeden mehcûr ve müşâhede edecekleri terakkiyât ve ma'mûriyyet ve sa'âdet-i vataniyenin derecesine göre mazhar fahr ü sürûr olacaklarını muhabbet-i vataniyesi olanların cümlesi tasdik iderler.

Şu yazışımız hâssiyât-ı mes'ûde-i insâniyeden ma'dûd olan bir kâ'ide-i tabî'iyeyi beyândan ibâret olduğundan bu kâ'ideye nazaran vatanına muhabbeti olmayana hâssiyet-i mebhûseyi istilzâm etmiştir nazarıyla bakılamaz ve muhabbete burhân göstermek ise vatanın sa'âdet-i hâlini istihsâl için dâ'ima sarf-ı mesâ'i etmek ve ol mebhasda hiçbir sûretle tecvîz-i betâlet etmemek ile olacağından bu bâbda burhân göstermeyenlerin muahbbet-i vataniyeden dem urmaları lâf u güzâfdan başka bir şey'e haml olunamaz.

Herkes ziyâde muhabbet ettiği adamın gıyâbında zikr-i cemîlini irâde mecbûr ve yanında onun me'âyıbı zikr olursa bî-huzûr olacağı gibi huzûrunda dahi anı inbisât ve âsâyiş üzere görmeği ve matlûbunun emrâz ve ilel-i müzâyaka ve hâlel misillü avâriz-ı müte'essifeye tesâdüfünde tahsil-i âfiyet-i için tabîb ve ilâc aramağa ve vüs'unun yetebildiği hizmet ve tedâbire teşebbüs edeceği bedîhîdir.

Kezâlik muhabbet-i vataniye ashâbı dil gurbetde bulındukca dâ'imâ vatanının hüsn-i hâlini işitmeğe muntazır ve meselâ hemşerilerinden birisiyle vatanında vazgeçdisi bile olsa gurbetde tesâdüf etdikde ana muhabbet nazarıyla nâzır olacağı misillü vatanına mevâki' ve memâlik-i sâ'ireye nisbetle ahvâl-i memdûha-i servet ve umrâniyeden mahrûm ve ilel-i harâbi ve müzâyaka ile ma'lûm ve mezmûm gördüğü ve işitdiği hâlde onun ıslâhât-ı lâzimesini düşünmeği ve o ıslâhâtı icrâyâ kendüsi hâlen ve şahsen muktedir olamaz ise olanlara ihtârâtdan girü durmamağı vezâyif-i mühimme-i insâniyeden ma'dûd bilinür işte bu yazdığımız sıfat-ı mergûbe muhabbet-i vataniye ashâbına mahsûs olduğundan o sıfatla muttasıf olmayanlar haklarında ebnâ-i vatana ta'bîrinin irâdı becâ olamaz.

Herkesin ma'lûmudur ki her memlektin ma'mûriyeti ahâlisinin vatanlarına muhabbet ve imârına himmetle muhabbet-i vataniyeyi iltizâm etmelerinden ilerü gelmiştir ya'ni muhabbet-i vataniyesi olanların vatanları himmetleriyle ma'mûr ve âbâdân ve olmayanların yerleri harâb ve virân olmasına nazaran muhabbet-i vataniye ashâb-ı medeniyete mahsûs olduğundan medeniyet ashâbı add olunamayan akvâm-ı vahşiye medeniyetin mütezammin olduğu sa'âdet-i halden mahrumdurlar bu sözü müzi te'yîd etmek için (Diyarbakir) vilâyeti dâhlinde bulunan (S. 2.) Çöl havalisi ile anda sâkin olan aşâyir-i seyyâreyi gösterebiliyoruz havâlî-i merkûme bir vakit âsâr-ı umrânîye ile taraf taraf iftihar iden akvâm-ı medeniyeye evtân olduğu cihetle oralarda pek çok bilâd-ı ma'mûre ve ahâlisinde servet ve sâ'âdete müte'allik âsâr-ı mevfûre olarak hâl ve şânı el-hâletü hâzihî dillerde dâstân olan Dârâ gibi nice mülûk mâziye hüküm ve saltanatlarını o havâlîde yürütmüş ve mülûk-i müşarüh ileyhimin hazineleri o havâlinin servet ve yesârları menâfi'inden istifâde ile tutulmuş ve bunca asâkir-i lâ-yuhsâyı arâz-i merkûme beslemiş olduğu tevârih-i âşinâyânın ma'lûmudur.

Târîhlerin yazdığı inkılâbât-ı kevnîye ve takallübât-ı dehriye havâlî-i merkûmenin ma'mûriyet-i kadîmesini imhâ ederek pek çok zamânlardır ki oraları aşâyir ve kabâ'il-i urbân ve müsta'rebâne cevelângâh olup ve bu tâ'ifelerden müsta'reb takımının bazıları eğerçi şöylece kifâf-ı nefslerine vefâ eder etmez derecede zirâ'at iderler ise de aşâyir-i urbân zirâ'at ve felâhat gibi şeylere çalışmağı hâtıra bile getirmeyip sermâye-i te'ayyüşleri gasb u gâret ve mesken ve me'vâları çirkelerden ibâretidir.

Dâhl-i vilâyetde bulunan aşâyir ve kabâ'il tahminen yigirmi binden ziyâde haymeyi ve yüz binden mütecâviz nüfûsı şâmil oldukları hâlde ne dâniş ve ma'rifet ve ne de ticâret ve san'at bilerek hayvânât-ı vahşiye gibi ömür geçirmektedirler.

Dünyâda en ibtitâ ma'mûr olan şu çöl havâlisinin el-hâletü hâzihî dahi her mahalden ziyâde zirâ'at ve ma'mûriyetine isti'dâdı meydânda iken behâ'im gibi geşt ü güzâr ve ızrârdan başka bir şey bilmeyen aşâyir-i merkûme ellerinde kalması ve aşâyir-i mezkûre ise lezzet-i muhabbet-i vatan ne olduğunu bilmemesi cihetle o havâlî başdan başa harâb ve bir zamân müddetiyle kesb-i iştihâr iden ahâlî yedinde iken yapılmış olan binâların enkâzı bile kalmayıp şimdi o binâların yerleri âşiyâne-i bûm ve gurâb olmuştur.

Arâzî yine ol ârâzî ve zirâ'at ve imârete müste'id olan hâssiyet yine ol hâssiyet ise de ahâli ol ahâli olmadığından memâlik-i ma'mûre-i kadîme mahalleri şimdi beriyye-i hâliyedir.

Mey o mey meclis o meclis hâlet ol hâlet değil

(Ya'ni)

Çöl o çöl dünyâ o dünyâ gayret ol gayret değil

Bunun aksi olmak üzere (Avrupa) ve (Amerika) kıt'alarının çok mahaller vardır ki bizim çöl havâlisi ma'mûr ve medeniyet ve servet-i müştehiresi gıpta-i fermâ-yı dühûr iken oraları âsâr-ı servet ve imâretten hâlî idi.

Mahâll-i merkûme halkı bir vakitden berü iltizâm eyledükleri gayret ve himmet sâyesinde bir derece-i mağbûtaya yetişdiler.

Ve havâlî-i mezkûre sa'âdet ve imâret-i lezzeti ne olduğu bilinmeyen aşâyir-i vahşiye-i merkûme ellerinde kaldığından harâb ve yebâ olup, kaldı. Havâlî-i mebhûse beş on sene evvellere gelinceye kadar bir vecihle nazar-ı i'tinâyâ alınmadığından aşâyir-i mebhûseye oralarda keyfe-mâ yeşâ'ü geşt ü güzâr ve çöl ağzında olan yerleri ızrâr iderek pizâre-i hayûl hasarları olan ekrâd onlarla uzun zaman uğraşmağa muktedir olamadıklarına ve eğerçi bir aralık çöl muhâfazası ya'nî ahâlinin güyâ eyâdî-i mekâyid-i urbândan kurtarılması için birkaç yüz nefer asâkir muvazzafe tertib ve o istihdam olunmuş ise de eski asâkir-i muvazzafe takımının hâli ma'lûm olduğundan asâkir-i merkûme kayden ne mikdar olur ise hakîkaten nısfî bile kullanılmayup sergerdelerine me'kel ve bu tertîb-i envâ'-ı irtikâbâta mahal olduğuna mebni o tedbir-i muhafazaca bir sûretle hüsn-i te'sîr idemeyerek bu sırada meşâyih-i urbânın bir takım ma'âşât-ı fâhişeye mazhariyetlerine vücuh nâmıyla kabâ'il-i müste'rabeden pek çok akçeler ve zahîreler istifadelerine mâni olamamış olduğu cihetle iş bu hâl ile dönüp durur ve meşâyih-i merkûme ise istedikleri gibi alıp satar idi.

Vâlî-i esbak devletlü Mustafa Paşa hazarî zamânlarında oraları bâ-irâde-i seniyye dest-i keşf ü i'tinâyâ alarak haylûce tedbirlere teşebbüs olunmuş (ve Re'sûlayn) ve Habur taraflarına külliyetli muhâcirin hâneleri iskân ile çölün ma'mûriyeti suretleri ele alınmış ise de böyle bir fikr-i azîm ve emr-i cesîmin vücûda getirilmesi pek çok vakte muhtâc olduğundan bedâyet-i maslahatdan berü Muhâcirin İdâresi ve bu takım ile aşâyir-i sâ'irenin aralarında imtizâc ve i'tilâf husûlî gibi

bahslerde hayli müşkilât zuhûr etmiş ve çünkü böyle umûr-i hayriyenin vücûd-pezîr olması işlerin ve zamânların karışık gitmesini işine muvafık görenlerin efkârına pek de tevâfuk etmeyeceğinden ve müşkilât-ı mezkûrenin halli mes'alesi vilâyetce nazar-ı dikkat ve ikdâmât-ı fevkâl-âdeyi icâb ederek muhâcirîn-i merkûme ise tav'an zirâ'at ve medeniyete meyl ider takımdan olmadıklarından onların ahvâl-i hâliyelerinin izâlesi zımnında olacak tedâbirin takdîr-i derecât-ı mü'essiresi dahi vilâyete bir başluca iş olmuşdu.

Bir seneden berü taraf-ı vâlâ-yı vilâyetden masrûf buyurulan mesâ'î ve ikdâmât-ı la-yuhsâ ve bu bahs mu'tenâca ber-vech-i me'mûl-i âsâr-ı nâfi'a gösterdiğinden sâye-i muvaffakiyet vâye-i hazret-i şâhânede âsâr-ı mezkûrenin matlûb-ı âliye muvafık bir dereceye getirilmesi için hâlâ çalışmakta ve bu maksad-ı hayr-i mersadi tahsîl-i ümîd-i kavîsiyle devletlü Vâli Paşa hazretleri el-hâletü hâzihî ol havâlice bezl-i ihtimâm buyurmaktadır.

(S. 3.) Vâlî-i müşârün-ileyh hazretleri ol havâliyi bu def'a ki teşriflerinde aşâyir-i müsta'ribe-i merkûmenin iskânı keyfiyetini kemâl-i ehemmiyetle ele aldıklarından bu kerre dahi Mardin'den aldığımız mektûbda Zirkân suyu üzerinden harâb bulunan karyelere haylüce hâneler bi'l-iskân Mardin'e on sekiz sâ'at mesafede ve çöl ortasında vâki' olup, vaktiyle bir şehir-i azim iken avâriz-ı kevnîye üzerine harâb olan Kevkeb nam mahalde bir kışla inşâsına karar verilerek levâzımât-ı inşâ'iyeye teşebbüs buyurulmak üzere olduğu anlaşılmıştır.

Fi'l-hakîkâ mezkûr Kevkeb denilen mahal cebel-i Abdülazîz'in sol tarafında bir nokta-i mu'tenâ-bahâ olarak Resûlayn ve Habur taraflarının zâten tutulmuş olması ve orasıda bir kuvvet-i münâsibe ile tutulduğu hâlde artık Diyarbekir çölü âdeta bir sur içine alınmış demek olacağı cihetle beriyye-i mezkûrenin eyâdi-i mütesellitadan kurtarılmış ve esbâb-ı muhâfaza istikmâl olunmuş olacağına ve şu hâlde matlûb olan umûr-i umrâniye artık teshîlât-ı külliye kabûl ideceğine Mebni bi-lutfihi te'âlâ müşârün-ileyh hazretlerinin her sûretle muvaffakiyetlerine nazar-ı ihlâs ile intizâr olunur.

Müşârün-ileyh hazretlerinin tedâbir-i mü'essireleriyle az vakitte nümâyân olan âsâr-ı umrâniyeden haylüce semerât-ı nâfi'a-i iktitâf olduğu gibi vekâyi'-i asriye-i azîziyeleri revnak-tırâz sahife-i medîhe-i ni'mel-a'sâr ve her bir eser-i âlî-i şehriyârîleri cidden ve hakîkaten memdûhiyet ve meskûriyetle 'âlemde darbü'l-mesel

ittihazına sezâvâr olan velî-ni‘met bi-minnetimiz pâdişâhımız efendimiz hazretlerinin memâlik-i mahrûsatü'l-mesâlik mülûkânelerinin i‘mârât ve ıslâhâtı emrinde ân-be-ân masrûf buyurulan himmet-i ulyâ-yı kişver güşâyîleri havâli-i merkûmenin dahi ber vech-i matlûb dâ‘ire-i umrâniyeye idhâline mütê‘ahhid ve zâmin ve dâ‘imâ neşr ü ta‘mîm buyurulan irâdât-ı seniyye ve ikdâmât-ı celîle-i mülûkânelerinin her fıkrası bu gibi mebâhis-i hayriyeyi mutazammın olup mebâhis-i mes‘ûde-i mesrûdenin fi‘liyâtı emrinde şart-ı kavî olan müsâ‘adâtın hiç birisi dahi diriğ buyurılmamakda olduğundan emr-i bi'l-hayr-i mezkûrun ahd-i karîbde vücûd-pezîr olması eltâf-ı celîle-i kibriyâdan me‘mûl-i kavîdir.

Havâli-i merkûmece bir zamândan berü imtidâd idegelen harâbiyet zikr olunduğı üzere ahâlîsinin hubbü‘l-vatan hasîsa-i mergûbasıyla muttasif olmadıklarından neş‘et idüp aşâyir-i urbânın hasîsa-i mezkûre ile ihtisas etmeleri her ne kadar müşkil ise de aşâyir-i müsta‘rebe zâten sıfat-ı medeniyet ashâbının evlâd ve ahvâdı oldukları hâlde tekallübât-ı kevnîyeye tesâdüfleri cihetiyle sıfat-ı asliyeleri şimdiki hâle tahvil etmiş olduğuna ve bir zamân şe‘â‘ir-i medeniyetden külliyen bî-behre olan akvâm-ı lâ yuhsânın himmetle gıpta-bahşâ-yı cihân oldukları münker olduğuna nazaran der-dest olan tedâbîr-i müttehize üzerine onların dahi karîben muhabbet-i vataniye ne olduğuna anlayıp bu hasîsanın iktizâ rylediğı menâfi‘ ve fevâ‘id-i insâniyeyi iktisâb edecekleri bî-iştibâhdır.

VEKÂYİ‘-UMÛMİYYE

(Ma‘ârif-i Umûmiye Nizâmnâmesi (Mâ ba‘d) Numro 13)

Mebhâdî-i Ulûm-ı Dîniyye	Muhtasar târih coğrafya
Lisân-ı Osmânî Kavâ‘idi	Hesâb ve defter tutmak usûlü
Mebâdî-i Kavâ‘id-i Arabiyye ve Fârisiyye	Nakşa medâr olacak derece Resim
İmlâ ve İnşâ	Ameliyât-ı hayyâtiye
Müntehabât-ı Edebiye	Mûsîki) mecbûri değıldir
Tedbîr-i Menzil	

İş bu derslerden umûr-i mezhebiye ve fûnûn-ı mezkûreye dâ‘ir olan dersler her cemâ‘atin kendi lisânı üzere takrîr kılınacak ve sunûf-ı gayr-ı müsleme kız rüşdiye mektebelerinde mebâdî‘i kavâ‘id-i Arabiye ve Fârisiye yerine kendü lisânları

okutdurulacaktır.

Ve altıncı ve yigirmi üçüncü maddelerde beyân olunan kâ'ideye tevfiken gayr-ı müslim etfâlin umûr-i mezhebiye dersleri rü'esâ-yı rûhâniye ma'rifetleriyle bi't-ta'yîn tadrîs olunacaktır.

Otuzuncu maddde kız mekteb rüştiyelerinin ikiden dörde kadar mu'allimesi olacak ve bunlardan başka ameliyât-ı hayyatiye ve mûsîki için dahi birer hocası ve birer mubassır ile bevvâbı bulunacaktır bu mekteblerin tahsîsât-ı seneviyesi nihâyet kırkar bin guruş olup Maârif İdâresi Sandığından tesviye kılınacaktır.

Otuz birinci maddde yedlerinde sıbyân mektebi şehâdetnâmesi olan kızlar bilâ-ımtihân-ı rüşdiyeye kabûl kılınacak ise de şehâdetnâmesi olmayanlar imtihân olunup mertebe-i kâfiyede ehliyeti sâbit olduğu hâlde alınacaktır.

Otuz ikinci maddde kız mekteblerinin sûret-i idâre ve eyyâm-ı ta'tiliye ve şerâ'it-i sâ'iresi etfâl-i zükûre mahsûs rüşdiyeler hakkında mevzû' olan ahkâm-ı nizâmiyeye tâbi olacaktır.

(Fasl-ı Sâni)

Mekâtib-i İ'dâdiye

Otuz üçüncü maddde mekâtib-i i'dâdiye mekâtib-i rüşdiyede ikmâl-i tahsîl itmiş olan İslâm ile sunûf-ı gayr-ı müslime çocuklarının muhtelifen ta'lîm ve tadrîsleri için mevzû'dur.

Otuz dördüncü maddde bin hâneyi mütecâviz olan ve hâl ve mevki'lerince lüzûm görünen kasabalarda birer mekteb-i i'dâdiye yapılmak mukarrerdir.

(S. 4.) Otuz beşinci maddde mekâtib-i i'dâdiyenin masârif-i inşâ'iyesi ve mu'allim ve handemesinin muhasessâtı vesâ'ir kâffe-i masârifâtı vilâyet Ma'ârif İdâresi Sandığından tesviye kılınacaktır.

Otuz altıncı maddde her mekteb-i idâdiyenin ulûm-i muhtelifi için mu'âvinleriyle berâber altışar nefer mu'allimi olup, bunlar Dersaâdet'deki büyük Dârü'l-mu'alliminin şehâdetnâmesi ve Ma'ârif-i Nezâret celîlesinin re'yi ile intibâh ve ta'yin kılınacaktır ve her mekteb-i idâdiyenin mubassır ve bevvâb gibi hademesi dahi olacaktır.

Otuz yedinci maddde her mekteb-i idâdiyenin mu'allim ve hademe ma'âşi

şehriye altı bin ve mesârif-i müteferrika-i seneviyesi sekiz bin guruş olup bu hesâba göre mesârif-i âdiye-i seneviyesi nihâyet seksen bin guruşdan ibâret olacaktır.

(Bakiyesi sonra)

Saltanat-ı seniyye ile İran devleti behiyesi beyinde bir ticaret-i mu'âhedesinin tanzîm edileceğinden bunun için taraf-ı eşref devlet-i aliyyeden Ticâret Nâzırı devletlü Kabûli Paşa hazretleriyle nezâret müşârün-ileyhâ müsteşârı sa'âdetlü Aleksandır Efendi ve Rûsûmât re'îs-i sânisî sa'âdetlü Edvars Efendi hazretlerinin ta'yin buyuruldukları gibi devlet-i müşârün-ileyhâ cânibinden dahi bir kaç zâtın ta'yin kıldıkları mesmû'umuz olmuştur.

(Rûznâme-i Ceride-i Havâdis)

HAVÂDİS-İ HÂRİCİYE

(GAZETELERDEN HÛLÂSA)

RUSYA

Kırgız kabîlesi Kıva hâkiminin teşvîk ve iğrâsıyla Rusya Devleti'ne isyân iderek kabîle halkını bi't-te'mîn-i bidâyet-i isyândan şimdiye değin virgü nâmıyla aynen ve bedelen hâh u nâ-hâh akçe vesâ'ire ahziyle el-hâletü hâzihî Rusya hudûduna civâr olan bir ovaya beş bin kadar Kıvalı sevk olunmuş ve fesâda müte'allik bir tâkım varakalar neşr idilmiş olduğundan hâkim-i müşârün-ileyhin bu harekâtı Rusya Devleti'nin şânına nakîsa vireceği ve Asya Kıt'asında dahi kesr-i nüfûzını îcâb ideceği cihetle ıslâhâta medâr olacak vesâ'ilin istihsâli emrinde müsâmaha olunur ise ilerüde daha ziyâde râhatsızlığı mûcib olacağı mütâla'a olunduğuna binâ'en Rusya Devleti taht-ı tâbi'yetinde bulunan sekiz yüz bin kişiden ibâret olan böyle bir cem'iyet-i cesîmenin diğer tarafa meyl etmesine mümâne'at gösterilmek üzere hâkim müşârün-ileyhin icrâ-yı terbiyesiyle hudûdu muhâfazaya her cihetle borçlu bulunduğunu Rusya gazeteleri yazıyorlar gazetelerin bu yolda neşr-i mekâl edişleri yani habbeyi kubbe ider derecede gösterişleri Rusya Devletinin Asya Kıt'ası üzerinde ilerülemeğe ta'allük iden efkârına ve eslâfının kuvveden fi'ile getirmeğe say' iderek muvafık olamadıkları bir matlûbun husûlünü aramak için kuvvetini bir daha tecrübe etmek mütâla'asına mebnî oldduğundan Kıva hükûmetini âverde-i kabza-i teshîr etmeğe taht-ı tâbi'iyetinde bulunan Kırgız kabilesi ihtilâlini vesîle ittihâz itmişdir zan olunur.

Uyla şehrine karîb bir mahalde beş yüz neferden mürekkeb Kırgız tâ'ifesiyle

Rusyalular beyninde bir mahârebe vukû bulup bu misillü vukû'âtın ekser-vakit teceddüd eylediği cihetle ihtilâlin şimdiye kadar önü alınamamıştır.

Gelecek bin sekiz yüz yetmiş sene-i mîlâdiyesi şehri mayısının on beşinden temmuz on beşine kadar mümted olmak üzere mahsûlat-ı araziye ve ma'mûlât-ı sanâ'iyenin vaz ve teşhîrine mahsûs Petersburg'da büyük bir sergi küşad olunacak imiş.

Rusya İmparatoru hazretleri Kırım'da kâ'in Lîvâdiye nâm Sayfiye Sarâyı'nda nâ-mizâclıkla vakt geçürmekte olduğu hâlde bu günlerde Petersburg'a avdet idecek imiş.

Ecnebi gazetelerinde görülen bahislerin Rusya gazetelerine nakl ü derc olunması devlet-i müşârün-ileyhâ Dâhiliye Nezâreti cânîbinden men' olunmuştur.

AMERİKA

Amerika'da vâki San-Fransisko'da Berhevâ vapuru îcâd olduğunu mukaddemki gazetelerimizin birisinde yazmışdık ba'zı gazetelerin rivâyetine nazaran zikr olunan vapur mahall-i mezkûrda tecrübe olunmasıyla derûnunda dört kişi bulunduğu hâlde Ber-hevâ olarak ve beş altı dakika mürûrunda âlât dahi işledilerek hevâ derûnunda yürümeğe başlamış ve dümenin çevrildiği semtde dolaştırılarak sâ'atde beş mil mesafe kat eylemiş olduğu hâlde avdet etmiştir işbu tecrübeden hüsn-i netîce hâsıl olduğundan mûcidi olan zât San-Fransisko'dan kalkup kendü balonuyla Newyork'a kadar azîmet etmek niyetinde imiş.

MEKSİKA

Meksiko'da Cumhûriyet aleyhine parladılan âteş-i ihtilâlin söndürülmesi müte'assir hâle geldiğinden hükûmet-i cumhûriyye her taraftan asâkir sevkiyle def'-i gâ'ile etmeğe kıyâm etmiş olduğundan mu'âmelât ahz u i'tâ sekteye ve ahâli fakr u ihtiyâca dûçâr olunmuştur.

Mukaddemâ Amerika'da birkaç defa akd olunan istikrâzın ne fâ'izi ve ne de re'isü'l-mâlına mahsûben şimdiye değin bir akçe verilemediğinden bunun bir çâresine bakılmak üzere mahall-i mezkûre mahsûs bir elçi gönderilecek imiş.

(Diyarbakir vilâyet matba'asında tab' olunmuştur.)

(Birinci Sene)

Diyarbakir

(Numro) 15

(Vekâyi'nâme-i Resmî-i Vilâyet) (Pençsenbe)

(H) 7 Şabânü'l-muazzam sene 1286 (M) 12 Kasım 1869

R) 31 Teşrinievvel sene 1285 (M) 12 Kasım 1869

(İş bu gazete haftada bir def'a çıkar. Bir seneliği (70) ve altı aylığı (40) guruşa beher nüshası (60 parayadır)

(Dâhil-i vilâyetden mâ'adâ mahaller için bu fi'âtâ posta ücreti zamm olunur)

(S. 1.) VEKÂYİ'-İ VİLÂYET

Devletlü vâli Paşa hazretleri şehri Receb-i şerîfin yirmi dokuzuncu günü (Mardin) den hareket ve (Nusaybin) ve Kevkeb taraflarına azîmet buyurmuşlardır.

MAMÛRETÛLAZÎZ'DEN VARAKA

Teksîr-i ma'ârif hakkında sezâvâr buyurulan mesâ'î-i mevfûre-i cenâb-ı cihânbâni müselleme cihân ve işbu hasr mehâsin hasr içinde bulunduğumuz bahtiyâr olduğumuza burhândır terâkkî-i ma'ârif yolunda dâ'ima neşr ü ta'mîm buyurulan irâdât-ı seniyyenin lehü'l-hamdü ve'l-minne semerât-ı meşhûdesinden olmak üzere (Mamûretül'azîz) sancağı muzâfâtından (Malatya) ve (Ergani Maden) ile (Çermik) nâhiyesi kasabasında bu sene-i mübâreke de i'âne-i me'mûrîn ve ahâlî-i mahalliye ile birer rüşdiye mektebi yapılmış.

Ve cümlelerin müstefîd olacağı böyle umûr-i hayriyenin her tarafca mevki'-i icrâya konulması için ahâlînin hâvâşiş ve râğbeti nümâyan ve hükûmet-i aliyyece dahi bu bâbda ikdâmât ve teşvîkât-ı mukteziye icrâsında kusûr bırakılmayacağı emsâl-i meşhûdesi delâletiyle zâhir ve ayân olduğundan inşâllâhü te'âlâ gelecek mevsim-i sayfda (Mamûretül'azîz) de dahi muntazam bir rüşdiye mektebi inşasıyla mühakâtın ekserîsinde da bu emr-i mes'ûdun âverde-i mevki'-i şuhûd olacağı me'mûl bulunmuşdur.

Sâye-i ma'mûriyet-vâye hazret-i şâhânedede bir hey'et-i muntazama ve mükemmelede müceddeden te'sîs ve inşâsına ibtidâr ile ikmâl olunmak üzere olduğu mukaddemce arz ve beyân ve gazete-i vilâyete derc ve i'lân olunan (Mamûretül'azîz) hapishânesinin bakiyye-i umûr-i inşâ'iyesi dahi hey'et-i idâre-i hâzıraca iltizâm buyurulan ikdâm ve ihtimâmât-ı mütemâdiye ile bugünlerde reside-i hüsn-i hitâm

olup, atık hapishânenin ‘âdem-i intizâm ve vüs‘atinden dolayı dûçâr-ı envâ-ı meşakkat olan mahbûsîn-i mevcûde mah-ı câriyenin üçüncü cuma günü zikr olunan cedîd hapishâneye nakl edilmiş ve mü’ahharen karşusunda tahtâni ve fevkâni olarak bina ve inşâsına başlanılmış olan süvârî asâkir-i zabtiye koğuşlarının dahi hüsn-i ikmâli kuvve-i karîbeye gelmiştir. Sâye-i ma‘delet-vâye-i cenâb-ı cihândârîde mücerred refâh hâl-i mahbûsîn için mesârif-i hazîneye dokınmayacak sûrette ittihâz buyurulan tedabir hasene üzerine hâpishane merkûrun müstemîlatıyla ahd-i karibde ikmâli şâyeste-i tahsîn olmakla her hâlde muvâzabetkârı bulunduğumuz da‘avât-ı hayriye-i hazret-i pâdişâhî ma‘a’t-teşekkür edâ kılınmaktadır.

Beher hafta aldığımız ve mütâlâ‘âtından hem vücûhle müstefid ve hem de müftehir olduğumuz gazete-i vilâyetin on bir numrolu nüshasında muharrer mevâddan birisi eslâfda ba‘zi re‘is-i erkân-ı idârenin me‘mûrîn mahalliyeyi mükâfatca hakk-ı sarîhlerinden mahrûm bırakmaları fikrasıdır o zamanlarda o hâller ekseriyâ buralarca da görülmüş olmasıyla eski te‘essüfler hâtıralara gelmiştir.

Lâkin cenâb-ı Hakk'a nihâyetsiz şükürler iderüz ki teşkilât-ı cedîdenin muhassenâtından ve zât-ı âlî-i vilâyet-penâhinin hakkâniyet-i müsellemleri muktezâsından olmak üzere me‘mûrîn-i mahalliyeden hüsn-i istikâmet ve hizmetleri müstehir ve bizler gibi öyle bir zamânlar hâl-i ye’s içinde müstakar olanların mazhar-ı mükâfât oldukları misillü bundan böyle dahi nâ‘il-i hukûk-ı hizmet olacaklarını i‘lândan kesb-i mübâhât etmekteyiz.

(S. 2.) Hakkâ ki öteden berü devletce bâb-ı mükâfât erbâb-ı istikâmet ve reviyet haklarında meftûh olduğunu hiçbir ferd inkâr idemez ise de müstehakkını inhâ ve tahsil-i mükâfât esbâbını icrâda rü‘esâ-yı erkân-ı idâre-i sâlifenin ekserisi taraflarından nasılsa dirîğ-i himmet görülür idi.

İşte cümle-i vaz'-ı te’sîsine müteşekkir olduğumuz usûl-i mehâsin şümûl cedîdenin bu dahi takdir olunacak âsâr-ı nâfi‘asından olduğu münker değildir Cenâb-ı Hudâvend-i azîm velî-nimet bî-minnet pâdişâh-ı merâhim-i sîret efendimiz hazretlerini taht-ı âli baht-ı saltanat-ı seniyyelerinde kâ'im ve müstedim buyursun hengâm-ı mes‘ûd-ı cenâb-ı cihân-bânîlerinde cidden ve hasren mazhar-ı mükâfât ve merhamet ola geldiğimizden, herkes sâye-i me‘âlî-vâye-i tâcdârîlerinde müşâhede-i adl ü merhametle yaşamakta ve bir zamân hukûk-ı sarîhalarında mahrûm kalan me‘mûrîn mazhar-ı eltâf ve mükâfât olmakta olmasıyla bu âlâ-i lâ-tuhsâya şükrâne olmak üzere

her dakikamızı hizmete ve enfâs-ı ma'dûde-i hayâtımızı şükrâniyete hasr etmek cümlemize fariza-i zimmetdir.

İmdi şöyle bir asr-ı adâlet-i hasr-ı âlîde her sûretle kendimizi niçün bahtiyar bilmeyelim ve mevâzıb îrâdı bulunduğumuz tahdîs ve teşekkürât-ı mefrûzayı nasıl ifâya muktedir olabilemeğe bu vilâyetce matlûb-ı âliye muvafık gördüğümüz hüsn-i icrâ'âtde az zamân içinde meydana gelen eser-i terâkkî-i umrâniyle berâber müstehakkîndan ekser me'mûrînin şöylece kadr u i'tibârları terfî ve mü'âşecede birçoğunun emr-i idâreleri tevsî' buyurulup bi'l-cümle sunûf-ı teba-i hazret-i şâhâne haklarında dahi gün be gün esbâb-ı âsâyiş ve istirâhat ve matlûb-ı âlî üzere sâ'ir hüsn-i ahvâle nâ'iliyet-i âsâr-ı mes'ûdesi taraf-be-taraf müşâhede olunuyor.

Tanzîmât-ı Hayriyye nizâmât-ı âdilesini mükemmel olup, her ciheti bi-hakkın medh ü teşekküre şâyeste olan işbu teşkilât-ı cedîdenin sermâye-i sa'âdet hâl-i umûmi ve husûsiyi bir kat daha ikmâle müte'ahhid ve kâfi olduğu cihetle bunun muhassenât-ı kesîresinden birisi de tesviye-i tarîk mâddesidir ki vilâyet dâhilinde her tarafca da bu işe kemâl-i gayretle başlanmış (Mamûretül'azîz) in Hükûmet Konâğı karşusundan bed' ile bu sene de nizâmına tevfiikan tanzîm ve tesviyesine mesâ'î-i me'mûrîn ve ikdâmât-ı ahâli vâkı olmuş olan tarîk geçen de takdîm kılınan vukû'ât jurnalimizde bast ve hikâye olduğu vecihle ifrât üzere ahâlîde vukû bulan ağır hastalığın mümted olmasıyla bi'z-zârure maksûd olan mevki'e îsâl edilememiş ise de lehü'l-hamdü ve'l-minne müsâ'ade-i hevâ hâsıl olması mezkûr hastalığın dahi hiffet bulmasıyla şu aralık epeyce ilerüledilüp el-ân dahi sür'ât ve gayretle tesviye olunmakta olduğuna binâ'en güşâyiş-i hevâ bir müddet daha böyle gidecek olur ise tarîk-i mezbûrun bir haylüce de ilerülemesini mü'eddâ olacağı yakîn edilmiştir.

VEKÂYİ'-İ UMÛMİYYE

Haşmetlü Fransa İmparatoriçesi hazretleri Receb-i şerîfin beşinci günü ahşâm üzeri sâ'at on râddelerinde Pire İskelesi'nden hareket ve çehârşenbe günü Dersâadet'e muvâsalet buyurup yevm-i mezkûrda Halîç-i Dersâadet'e lenger-endâz ikâmet olan sefâ'in-i harbiye-i şâhâne ile mevâki'-i askeriyeden toplar endaht olduğu ve Ahûrkapudan Ortaköy'e ve Selîmiye'den Kuleli Kışla-i Hümâyûnına kadar Rûm ili ve Anadolu sâhiline ikâmet idilmiş olan asâkir-i şâhâne saf-beste-i ihtirâm olduğu ve Beşiktaş sarây-ı hümâyûnı pîşgâhında bulunan sefâ'in-i harbiye-i mülûkâne armalarında kâ'im olan asâkir-i bahriye-i şâhâne taraflarından (Çok yaşa) deyü

alkışlandığı hâlde rükûblarına mahsûs olan vapur imparatoru Beylerbeyi sâhil-sarâ-yı hümâyûnu pîşgâhına kadar gidüp tevkif etdikden sonra zât-ı şevket-simât-ı hazret-i pâdişâhi bir tarz-ı nevîn üzere yapılmış olan saltanat kayığı ile vapur-ı mezkûri bi't-teşrif İmparatoriçe-i müşârün-ileyhâ hazretlerine tehniyet-i kudüm resmini îfâ ile birlikde ve sa'âdetlü Raûf Paşa hazretleriyle müşârün-ileyhâ yaverlerinden bir zât ve Dîvân-ı Hümâyûn tercümânı sa'âdetlü Ârifî Bey Efendi hazretleri huzûr-i lâmi'un-nûr hazret-i pâdişâhîde olduğu halde tekrâr mezkûr kayığa avdet ve mihmân-sarây-ı hümâyûnu teşrif buyurmuşlardır.

Müşârün-ileyh hazretleri hakkında şân-ı âlî-i saltanat-ı seniyyeye lâyık olacak tekrîmât ve ihtirâmât-ı fâ'ika bi'l-vücûh icrâ buyurulup salı günü Pertev piyâle vapur-ı hümâyûnına râkiben ve Kal'a-i Sultâniyeye müteveccihen Dersââdet'den hareket buyuracakları tafsîlâtı gazetelerde görülmüştür.

Ma'ârif-i Uûmiye Nizâm-nâmesi Mâ'badî Numro 14

Otuz sekizinci mâdde mekâtib-i i'dâdiyenin müddet-i tahsîliyesi üç sene olup zîrde muharrer dersler tadrîs olunacaktır.

Mükemmel Türkçe kitâbet, mebâdî-i ilm-i servet, hesâb ve defter tutmak usûlü
Ve inşâ ve milel

Fransızca, Coğrafya, Hendese ve İlm-i Mesâha

Kavânîn-i Osmâniye, Târîh-i Umûmî, Hikmet-i Tabî'îye, Mantık, İlm-i Mevâlîd,
Kimya

Cebr, Resim

(S. 3.) Otuz dokuzuncu madde, mâdde-i sâbıkada muharrer fûnûn ve ulûmun sûret-i tadrîsi cedvel-i mahsûsu mücebince günlere münkasım olduğundan ol vechle tadrîs olunacaktır ve mahallerince bi't-tecrûbe ba'zılarının tebdîl ve tâğyîri lâzım gelür ise ta'dilât-ı mukteziyesi Ma'ârif Nezâret celilesinden istîzâne ve Meclis-i Kebîr Ma'ârifin re'y-i tensibine mevkûfdur.

Kırkıncı mâdde mekâtib-i i'dâdiyenin ta'tîli zamânları ve müddet-i imtihânları aynıyle rüşdiye mektepleri gibi olup, fakat bir sınıfın a'yâd-ı mahsûsası için ta'tîli mektebin muhtelit olması cihetiyle iki sınıf hakkında birden ve müsâvât icrâ olunacaktır.

Kırk birinci mâdde mekâtib-i i‘dâdiyede müddet-i tahsîliyesini ikmâl etmiş olan talebeden usûlü üzere imtihânları bi'l-icrâ rü‘ûs alanlar imtihân nizâmnâmesinde beyân olunan imtiyâzâta kesb-i istihkâk edeceklerdir ve imtihânda ibrâz-ı ehliyet edemeyenler istedikleri hâlde bir sene müddet daha mektebde kalacaklardır.

Mekâtib-i Sultâniye

Kırk ikinci mâdde her vilâyetin merkezi olan şehir veyâ kasabada bir mekteb-i sultânî olup, mekâtib-i i‘dâdiyeden bi'l-imtihân çıkmış olanlar her kangı sınıf teba‘a-i devlet-i aliyyeden olur ise olsun işbu mektebe ücretle kabûl olunacak ve mekâtib-i rüşdiyede ikmâl-i fûnûn etmiş ve şehâdet-nâme ile çıkmış olanlar dahi ücretle alınıp fakat bunlar kısım-ı âdî sınıfına dâhil olacaklardır ve i‘dâdiye mekteblerinde tahsîl-i fûnûn itmiş olanlar içinde en ziyâde müste‘id ve ehliyetli olup da ücret i‘tâsına bî-kudret bulunanlara teshîlât olmak için mekâtib-i sultâniyeye alınacak her sınıf talebeden yüzde beşi meccânen ve yüzde onu rub‘ ve nisf ücretle kabûl idilecektir.

Kırk üçüncü mâdde mekâtib-i sultâniyenin mesârif-i inşâ‘iyesi taraf-ı saltanat-ı seniyyeden tesviye olunup şâkirdândan istihsâl olunacak ücret mektebin idâre-i dâ‘ime mesârifini ödemediği hâlde fazlası ayrıca cânib-i hazîne-i celîleden i‘tâ olunmak üzere her sene ma‘ârif bûdcesine idhâl olunacak ve sûret-i sarf ve idâresi Ma‘ârif Meclisi ma‘rifetiyle olacaktır.

Kırk dördüncü mâdde mekâtib-i sultâniyenin talebesi leylî ve nehârî olacak ve yalnız derslerde hâzır olmak için hâricden dahi talebe kabûl olunacaktır leylî ve nehârî ve hârici talebenin mikdâr-ı ücreti mahalleri hükûmetiyle Meclis Ma‘ârifi tarafından mevki‘lerinin hâline göre tahsîs kılınacaktır fakat her hâlde leylî talebe için tam ücretün mikdâr-ı senevisi yigirmi Osmânî lirasından aşağı ve otuz Osmanlı lirasından yukarı olmayacak ve nehârî talebenin tam ücreti leylî talebe ücretinin nisfi ve hârici talebenin tam ücreti leylî talebe ücretinin rub'u olacaktır.

Kırk beşinci mâdde her mekteb-i sultânînin edebiyât ve ulûm ve fûnûn ve kânûn dersleri için sekiz neferden on iki nefere kadar mu‘allimi olacak bunlar dahi mu‘allimîn nizâm-nâmesine tevfiken intihâb ve ta‘yin kılınacaktır. Her mekteb-i sultânînin müdür ve muhâsebeci ve vekîl-harc ve aşçi ve bevâb ve mubassır gibi hademesi lüzûm ve ihtiyâcına göre tertîb olunur ve Mekteb-i Sultânînin idâresi vilâyet Ma‘ârif İdâresi Müdüri'nin taht-ı nezâret-i mahsûsasında bulunur.

Kırk altıncı mâdde mekâtib-i sultânîyede okunacak dersler iki kısımdır biri kısım-ı âdî ve diğeri kısım-ı âlîdir kısım-ı âdî mekâtib-i i' dâdiyede okutturulan derslerdir. Kısım-ı âlî dahi iki sınıfa münkasım olarak biri edebiyât ve diğeri ulûm ve fûnûndur işbu kısım-ı 'âlîye göre mekteb-i sultânînin müddet-i tahsîliyyesi üç kısım-ı âdî ile altı senedir kısım-ı âdî dersleri mekteb-i i' dâdiye cedvelinde gösterildiği gibi olup kısım-ı 'âdî dersleri zirdeki cedvelde beyân olunur.

Kısım-ı Âlî	
Edebiyat Sınıfı	Ulûm Sınıfı
Türkçe fen kitâbet ve inşâ	Hendese-i resmiye, Menâzır-i cebr ve Cebrin hendeseye tatbiki
Arabî ve Fârisidden edebiyata müte'allik mü'elleftâr	Müsellesât-ı müsteviye ve küreviyye
Me'ânî	Hey'et
Fransızca	Hikmet-i tabî'iyye ve kimyânın muhtasar suretle sanâyi' ve zirâ'ate tatbîki
İlm-i Servet-i Milel	İlm-i mevâlîd
Hukûk-ı Milel	Fenn-i tahtît-i arâzi
Tarih	

Kırk yedinci mâdde kırk altıncı mâddede muharrer fûnûn ve ulûmun sûret-i tadrîsi cedvel-i mahsûsu mûcibince günlere münkasım olduğundan ol vecihle tadrîs olunacaktır ve mahallerince bi't-tecrûbe ba'zılarının tebdîl ve tağyîri lâzım gelür ise ta'dîlât-ı muntazaması Ma'ârif-i Nezâret celîlesinden istîzâna ve Meclis-i Kebîr-i Ma'ârifin re'y ve tensîbine mevkuftur.

Kırk sekizinci mâdde mekâtib-i sultânîyenin ta'tîl zamânları ve mevsim imtihânları aynıyle mekâtib-i rüşdiye ve i' dâdiyedeki gibi olup, fakat leylî olan talebenin ta'tîl geceleri mektebde veyahûd hâricde kalması mahalleri Ma'ârif idârelerinin karârına mu'allaktır.

Kırk dokuzuncu mâdde mekâtib-i sultânîyede tahsîl-i ulûm ve fûnûn iden talebeden kısım-ı 'âlî derslerinde bulunanlar nizâmı mûcebince imtihân olmak salâhiyetine nâ'il olduklarından esnânda bulunan talebenin kısım-ı 'âlî (S.4) derslerinden imtihânları bi'l-icrâ iktidârları sâbit olur ise o sene kur'asından mu'af

tutulacaktır.

Ellinci mâdde mekâtib-i sultâniyede müddet-i tahsîliyesini ikmâl itmiş olup da usûlü üzere imtihânları icrâ kılınanlardan rü'ûs alanlar imtihân nizâm-nâmesinde beyân olunan imtiyâzâta kesb-i istihkâk edeceklerdir ve imtihânda isbât-ı ehliyet edemeyenler bir sene daha mektebde kalabileceklerdir.

(Fasl-ı Sâlis)

(Mekâtib-i 'Âliye)

Elli birinci mâdde mekâtib-i 'âliye Dârü'l-muallimîn ve Dârü'l-mu'allimât ve Dârü'l-fünûn ile fûnûn ve sanâyi-i muhtelif mektepleridir.

(Dârü'l-Muallimîn)

Elli ikinci mâdde mekâtib-i umûmiyenin derecât-ı muhtelifesi için mükemmel mu'allimler yetiştirilmek üzere Dersaâdet'de bir büyük Dârü'l-mu'allimîn te'sîs olunup üç şu'be ve her şu'be biri edebiyâta ve diğeri ulûm ve fûnûna mahsûs olmak üzere iki sınıfa münkasımdır. Birinci şu'be rüşdiye ve ikinci şu'be i'dâdiye ve üçüncü şu'be sultâniye mekteplerine mu'allim yetiştirmeğe mahsûstur.

Elli üçüncü mâdde rüşdiye şu'besi iki dâ'ireye münkasım olup, birincisi İslâm ve ikincisi sunûf-ı gayr-i müslime mekâtib-i rüşdiyesi için yetiştirilecek mu'allimlere mahsûstur.

Elli dördüncü mâdde rüşdiye şu'besi müddet-i tahsîliyesi üç sene olup sınıfına göre zîrde muharrer dersler okutdurulacaktır.

(Edebiyât Sınıfı)

Türkçe kitâbet ve inşâ

Tertîb-i cedîd üzere tadrîse iktidâr kesb idilecek derecede 'Arabî ve Fârisî

Her cemâ'atin kendi lisânı

Târîh-i Umûmî

Her milletün kendi lisânı üzere tadrîs idilecektir.

(Ulûm Sınıfı)

Tersîm-i Hutût

Hesâb

Defter tutmak usûlü

Hendese

Mesâha

Cebr

Her cemâ'atin kendi lisânı üzere tadrîs-i kılınacaktır

Elli beşinci mâdde i'dâdiye şu'besinin müddet-i tahsîliyesi iki sene olup, sınıfına göre zîrde muharrer olan dersler ta'lîm edilecektir.

(Ulum Sınıfı)	(Edebiyât Sınıfı)
İlm-i mevâlîd	Arabi ve Farisîden tercüme ameliyâtı
Hendese-i Resmîye ve M enâzır	Türkçe şi'ir ve inşâ
Cebr	Fransızca
Hukûmet-i tabî'îye	Kavânîn-i Osmânîye
Kimya	Mantık
Resim	İlm-i servet-i milel

Elli altıncı mâdde sultâniye şu'besinin müddet-i tahsîliyesi üç sene olup, sınıfa göre zîrde muharrer dersler tadrîs olunacaktır.

Ulûm sınıfı	Edebiyat Sınıfı
Müsellesât-ı Müsteviye ve Küreviyye	Mükemmel Türkçe İnşâ ve Eş'âr
Cebrin Hendeseye Tatbiki	Mükemmel 'Arabî ve Fârisî
Kutû'-ı Mahrûtiyyât	
Cerr-i Eskâl	Türkçeden Fransızca'ya ve Fransızca'dan Türkçeye Tercüme Ameliyâtı
'İlm-i Hey'et	Hukûk-ı Milel
Kimyanın Sanâyi ve Zirâ'ate Tatbiki	
Mükemmel İlm-i mevâlîd	
Fenn-i Tabakâtü'l-arz	
Fenn-i Tahtît-i arâzî	
Resim	

Elli yedinci mâdde Dârü'l-mu'allimînin bir müdürü ve lüzûmu kadar mu'allîmi ve iki nefer dahi bevvâbi bulunacaktır.

Elli sekizinci mâdde müdürü beş bin ve mu'allimlere iki binden dört bin guruşa kadar ma'âş virelecektir.

Elli dokuzuncu mâdde Dârü'l-mu'allimine girmek isteyenler imtihân faslında beyân olunan rüşdiye ve i'dâdiye ve sultâniye şehâdet-nâmesini veyâhûd mülâzemet rü'ûsunu irâ'e eyledikleri hâlde bilâ-imtihân ve şehâdet-nâme veyâhûd mülâzemet rü'ûsı olmayanlar bir mümeyyiz hey'eti huzûrında bi'l-imtihân derecesine göre zikr olunan şu'belerden birine nehârî olarak kabûl olunur.

Altmışınıcı mâdde Dârü'l-mu'allimînin rüşdiye şu'besinde bulunan talebeye seksener ve i'dâdiye şu'besi şâkirdânına yüzer ve sultâniye şu'besinde bulunanlara yüz yigirmi şer guruş şehri ma'âş verilecektir şü kadar ki muvazzaf olan talebe nihâyet yüz neferden ibâret olup kusûruna ma'âş verilmeyecektir.

Ve muvazzaf olan talebenin kırkı rüşdiye ve altmışı dahi münâsafeten i'dâdiye ve sultâniye şu'belerine mahsûs olacaktır ve ma'âş mahlûl oldukda en kıdemli kim ise ona i'tâ kılınacaktır.

Altmış birinci mâdde rüşdiye şu'besinde müddet-i tahsîliyesini ikmâl ile lede'l-imtihân isbât-ı liyâkat edenler rüşdiye mu'allimliğine çıkmak veyâhûd i'dâdiye şu'besine geçmek husûsında muhayyer oldukları misüllü i'dâdiye şu'besinde ikmâl-i tahsîl edenler dahi sultâniye şu'besine veyâhûd i'dâdiye mu'allimliğine çıkmakda muhayyerdirler.

Altmış ikinci mâdde Dârü'l-mu'allimînden bi'l-imtihân çıkmış olan talebe sınıfına göre ve muvazzaf olarak mekâtib-i umûmîyede ta'yin olunacakları mu'allimlik me'mûriyetini kabûle mecbûrdur.

(Bakiyesi Sonra)

(Diyarbakir vilâyet matba'asında tab' olunur.)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DIYARBEKİR VİLAYET GAZETESİ'NİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Yerel Haberler

3.1.1. Eğitim-Öğretim

Osmanlı yönetimi, bünyesindeki vilayetlerin eğitim faaliyetlerine büyük bir önem vermiştir. Birçok yerde okullar açarak bunların genel işleriyle yakından ilgilenmiştir. Osmanlı Devleti'nin eğitim sisteminde bir sorun yaşanmaması için çalışmalar yaptığı yerlerden biri de Diyarbakır vilayeti ve buraya bağlı yerler olmuştur.

Diyarbakır Vilayet Gazetesinin (H. 1286-R.1285) (M 1869) birinci sayısında vilayette yaşayan ve geçimlerini dilencilikle sağlayan Müslüman ve Gayrimüslim çocukların kalabilecekleri bir yerin tahsis edilmesinden bahsedilmiştir. Bu gelişmeye bağlı olarak, çocuklar için bir ıslahhane açılması planlanmıştır. Diyarbakır'ın Sur ilçesinde bulunan Hasan Paşa Han'ında bir ıslahhane açıldığı ifade edilmektedir.

Devlet tarafından bu ıslahhaneye farklı brânşlarda öğretmenlerin görevlendirildiği belirtilmiştir. Söz konusu çocukların genel eğitimleri dışında mesleki eğitimlerini almalarını sağlamak için çalışmaların yapıldığından da bahsedilmektedir.⁸² Diyarbakır valiliğinin ıslahhanedeki öğrenci sayısını arttırmak için Elâzığ, Mardin ve Siirt'te 10 çocuk, Rasulayn'de (Bugünkü Ceylanpınar) Çerkez muhacirlerden 10 çocuk ve kimsesiz çocuklardan 10 çocuk olmak üzere toplamda 50 çocuğun buraya yerleştirildiği ifade edilmiştir. Bu süreçte yürütülen resmi işlemlerin Diyarbakır valiliği tarafından yapıldığı dile getirilmiştir.⁸³

Diyarbakır vilayetinde bir rüştiye (ortaokul) mektebinin yapılmasına daha önce karar verildiği belirtilmiştir. Söz konusu okul inşaatının, Diyarbakır Sur ilçesindeki Ulu Caminin yakınında bir yerde olacağı, inşaatın bir an önce bitmesi için gerekli planlamanın yapıldığı ifade edilmiştir. Bu okulda görev yapacak olan öğretmenlerin resmi işlemleri yapıldıktan sonra konunun Maarif Bakanlığına (Milli Eğitim Bakanlığı) bildirildiğinden bahsedilmiştir. Diyarbakır vilayetinde, açılan okula öğretmen atamasının yapıldığı, bu hususlarla ilgili gelişmelerin Osmanlı Devleti'nin

⁸² Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.1.

⁸³ Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.3.

resmî gazetesi olan *Takvim-i Vekayi'de* yayımlandığı belirtilmiştir. Ayrıca bu dönemde Adalet Bakanı olarak görev yapan Cevdet Paşa'nın, bu okula 60 ciltten oluşan kitap hediye ettiği de ifade edilmiştir.

Diyarbakır vilayetine bağlı Siirt kasabasında eskiden bir rüştiye mektebinin inşaatının olduğu ve bu inşaatın yarıda kalmasından bahsedilmektedir. Dönemin Diyarbakır Valisi, Siirt'i ziyareti sırasında bu okul inşaatının bir an önce bitirilmesi emrini vermiştir. Siirt'te yapılacak olan okulda 50-60 öğrencinin eğitim görebileceği büyüklükte yapılmasına karar verildiği, öğrenciler ile burada görev yapacak olan öğretmen ve diğer görevliler için yer yapıldığı belirtilmektedir. Bu okul ile ilgili yapılan işlemler Maarif Bakanlığına bildirilmiş olup, Siirt kasabasında açılan rüştiye mektebinde öğretmenlerin tayin işlemleri ile ilgili bilgiler *Takvîm-i Vekayi'de* haber konusu olmuştur.

Siirt'te sıbyan mektebinin olmadığı, mektep yerine dükkânların okul olarak kullanıldığı belirtilmiştir. Buradaki çocukların eğitimlerine bahsi geçen dükkânlarda devam edildiğine dair bilgilere yer verilmiştir. Bu sorunu ortadan kaldırmak için bir sıbyan mektebinin yapılmasına da karar verildiği ifade edilmektedir. Çocukların eğitim masraflarının hayırsever insanlar tarafından karşılanması ve eğitim konusunda yapılan bu tür çalışmaların hem Diyarbakır valiliği hem de Osmanlı yönetimi tarafından olumlu karşılandığı belirtilmektedir.⁸⁴

Mardin'de eğitimin aksatılmaması için Diyarbakır valiliğinden bir emirname gönderilmiştir. Gönderilen bu emirnameye göre, yapılacak olan rüştiye mektebinin burada bulunan Şehidiye Medresesi ile birleştirilmesinden bahsedilmektedir. Devlet eliyle böyle bir kararın alınması vatandaşlar ve mülki memurlar tarafından olumlu karşılandığı ve rüştiye mektebinin inşaat süreci ile ilgili gelişmelerin, Mardin'den Diyarbakır merkeze gönderilen yazıda anlaşılmaktadır.

Mardin'e bağlı Cizre'de, Süleyman Bey Medresesi'nin yakınında toplanan bağış paralarıyla bir rüştiye mektebinin inşa edildiğine dair bilgiler verilmiştir. Osmanlı Devleti'nde vilayet ve sancaklarda çocukların iyi bir eğitim almalarını sağlamak amacıyla mektepler açılmıştır. Devletin eğitim için başlattığı bu sürece yerel yöneticilerin de destek verdiği görülmektedir.

---

⁸⁴ Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.3.

Diyarbakır vilayetine bağlı, Siverek kasabasında rüştiye mektebinin bulunmadığı hakkında bilgilere yer verilmiştir. Kasabada yaşayan halkın talepleri doğrultusunda, çocuklarının yetiştirilmesi için uygun bir mahallede rüştiye mektebinin inşasına başlanıldığı belirtilmiştir. Siverek'te, okul yapılana kadar okul olarak kullanılmak üzere uygun bir evin satın alındığı, Siverek Kaymakamı Behram Paşa'nın buradaki eğitimin aksamaması için yaptığı hizmetler ve çalışmaların önemli olduğundan bahsedilmiştir.

Osmanlı yönetiminin, eğitim-öğretim konusundaki olumlu ve faydalı çalışmaları Elazığ, Maden, Ergani ve Çermik vb. gibi yerlerde de devam etmiştir. Bahsi geçen yerlerde birer rüştiye mektebi yapılacağı haberi verilmiştir. Ancak bu okulların ne zaman yapılacağı konusunda yeterli bir açıklama olmadığı gibi bu konu hakkında resmi bir gelişme olduğu takdirde halkın haberdar edileceği ifade edilmiştir.⁸⁵

Diyarbakır Vilayet Gazetesi'nin daha önceki sayılarında, Diyarbakır'da rüştiye mektebinin açıldığından bahsetmiştik. Öğretmen okulu mezunlarından olan Mahmut Efendi isimli kişinin bu okulu ziyareti ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.⁸⁶

Gazetede Elazığ'dan Diyarbakır valiliğine, maarif işleriyle ilgili bir yazının gönderildiğinden bahsedilmektedir. Bu yazının içeriğinde Elâzığ, Malatya, Ergani-Maden ve Çermik gibi yerlerde birer rüştiye mektebinin açılması planlanmıştır. Herkesin faydalanacağı böyle faydalı işlerin devlet tarafından vilayet genelinde uygulamaya konulmasının önemi dile getirilmiştir. Halkın bu tür konulara istekli olduğu ve eğitim ile ilgili faaliyetlere rağbet gösterdiği ifade edilmiştir. Elazığ'da yerli yerinde, her yönü ile eksiksiz bir rüştiye mektebinin inşaatına başlandığı belirtilmiştir.⁸⁷

3.1.1.1. İlimin Faydaları ve Cahilliğin Zararları

Gazetede Diyarbakır vilayeti genelinde eğitimden yoksun olan insanların ve çeşitli aşiretlerin cehaletine bağlı olarak, bazı asayiş olaylarının yaşandığından bahsedilmiştir. Hırsızlık, talan, yağma, gasp, adam yaralama vb. gibi olumsuz hadiselerin, sebebinin eğitimsizlikten kaynaklandığına dair vurgu yapılmıştır. Cahilliğin, bilgisizliğin insan tabiatı üzerinde ne kadar olumsuz tesirler bıraktığı ifade

---

⁸⁵ Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.4.

⁸⁶ Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.7.

⁸⁷ Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.15.

edilmiştir. Devlet otoritesinin tesisi, kanunların uygulanması, halkın devlete itaat etmesi için eğitimin önemi üzerinde sıklıkla durulmuştur. Yeni okulların açılması merkezi yönetimin eğitim işleriyle daha yakından ilgilendiği ve bu konu üzerinde durduğu dile getirilmiştir. Nitekim Diyarbakır ve çevresinin geçmiş devirlerde ilim, irfan yönünde ileri bir düzeyde olduğu pek çok âlimin burada yetiştiği ifade edilmiştir.⁸⁸

3.1.1.2. Vatan Sevgisinin Önemi

Diyarbakır Vilayet Gazetesi'nde vatan sevgisi ve vatanın önemi hakkında bilgiler verilmektedir. Medeniyet ve ilerlemenin ancak vatan sevgisi ile olabileceği belirtilmiştir. Bu sevgiden yoksun olan insanların vatanlarına bir faydalarının olmayacağı gibi vatanlarının geri kalmasına ve tahrip olmasına neden olacağından bahsedilmiştir. Örnek olması açısından Çöl bölgesinde yaşayan ve eğitimden yoksun olan bazı bedevi aşiretler hakkında bilgiler verilmiştir. Bunların vatan sevgisinden yoksun oldukları, yaşadıkları yerlere bir faydalarının olmadığı tespit edilmiştir. Hâlbuki eskiçağlardan itibaren ziraat ve tarımın Dara vb. gibi tarihi şehirlerde başladığı dile getirilmiştir. Ancak vatan sevgisinden yoksun olan kesimlerin bahsi geçen yerlerde eski medeniyeti yok ettikleri ifade edilmiştir. Avrupa ve Amerika gibi yerlerde tarihi eser yokken çöl bölgesinin tarihi eserler ile dolu olduğu belirtilmiştir. Osmanlı yönetimi bu olumsuz tabloyu ortadan kaldırmak için çalışmalar yapmıştır.

Diyarbakır'da görev yapan Mustafa Paşa'nın valiliği döneminde, Rasul'ayn (Ceylanpınar) ve Habur taraflarında meskûn bulunan Kürt aşiretlerine ait boş ve harap kalmış köylere "Muhacirin İdaresi" tarafından Arap aşiretleri yerleştirildiği belirtilmiştir. Uzun bir süreden beri söz konusu yerler, devlet tarafından terkedildiğinden burada bulunan Kürt aşiretlerinin bu yerleri istedikleri gibi kullanıp, Araplara sattıklarından bahsedilmiştir. Devletin maliye politikası gereği bölgeden alınması gereken vergilerin tahsil edilmediği ifade edilmiştir. Bura analisinin medeniyetten uzak ve devlet otoritesi karşısındaki olumsuz tavırlarına dikkat çekilmiştir. Bu sebeple Mustafa Paşa, Zergan Suyu üzerinde harap olunan köylere birçok Arap aşiretini yerleştirdiği belirtilmiştir. İskân faaliyetinin amacı, bölgede asayiş ve devlet otoritesini sağlamak olduğu dile getirilmiştir. Bu gelişme ile Cebeli Abdülaziz, Rasul'ayn ve Habur gibi yerlerin devlet tarafından güvenlik altına alındığı

---

⁸⁸ Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.7.

belirtilmiştir. Osmanlı yönetiminin buralarda yaşayan aşiretleri iskân politikası ile denetim altına alıp, bunlardan vergi vs. alarak devlet otoritesini tesis etmek istediği ifade edilmiştir.⁸⁹

3.1.2. İmar ve Bayındırlık

Gazetede Kanuni Sultan Süleyman zamanında yaptırılan ve Diyarbakır'a 3,5 saat mesafede bulunan Gözeli tarafından gelen Hamravat su yolundan bahsedilmiştir. Bu su yolunun zaman içerisinde bozulduğu, yenileme çalışmalarının yapılmadığı ve bu sebeple suyun önemli bir kısmının boşa gittiği bilgisi verilmiştir. Bilhassa Diyarbakır ve çevresinde, yaz aylarında yaşanan kuraklık dolayısıyla suyun ziraatçı ahali için ne kadar önemli olduğuna vurgu yapılmıştır. Hamravat suyunun güzergâhında çalışmaların yapılması, boşa giden suyun önüne geçilmesi ve su yolunun yenilenmesini sağlamak amacıyla, Diyarbakır valiliği tarafından bir planlama yapılmış, bunun için gerekli paranın tahsisi konusu ifade edilmiştir.

Gazetede Diyarbakır merkezde eski hükümet konağının zamanında tamir edilmediğinden bahsedilmiştir. Mevcut konağın sağlam kalan yerlerinde 20 kadar odanın kaldığı, görevli memurların bu konakta görevlerini yaptıkları ifade edilmiştir. Bundan dolayı yeni bir hükümet konağının yapılması planlanmıştır. Diyarbakır'da yapılacak olan konağın bugünkü Sur ilçesi dışında Dağkapı ve Seyrantepe arasında bir yerde inşa edildiği bilgisi verilmiştir.⁹⁰

Diyarbakır'daki hükümet konağının yapımı ile ilgili bilgiler gazetenin 2. sayısında tekrar verilmiştir. Bahsi geçen binanın inşaat çalışmalarının devam ettiği, ancak kış ayı gelmeden Diyarbakır valiliği tarafından inşaatın bitirildiği ifade edilmiştir. Bu gelişme çerçevesinde görevli memurların buraya taşınması ve kamu hizmetlerini yeni binada vermeleri planlanmıştır. Yeni hükümet konağında su sorununun yaşanmaması için konağa yakın bir yere kuyular açılarak bu sorunun çözüldüğünden bahsedilmiştir.⁹¹

Diyarbakır merkezde bulunan çarşıların genel durumu hakkında bilgiler verilmiştir. Şehirde bulunan üstü kapalı olan Ketenciler ve Kuyumcular çarşılarının yaz ve kış aylarında bir sorun yaşamadıklarından bahsedilmiştir. Ancak üstü açık olan

⁸⁹ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.14.

⁹⁰ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.2.

⁹¹ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.11.

çarşıların özellikle yaz aylarında sıcaklık, toz vs. kış aylarında ise yağmur sonrası oluşan çamurdan oldukça zorluk çektikleri ifade edilmiştir. Bu sorunun çözümü hakkında, Diyarbakır valiliğinin bir planlama yaptığına dair bilgilere yer verilmiştir.

Diyarbakır şehrinin etrafındaki kuyuların ve lağımın zamanla tahrip olduğu dile getirilmiştir. Diyarbakır'ın sıcaklığı da göz önüne alındığında, yaz aylarında bu kuyu ve lağımlardan çevreye pis kokuların yayıldığı ifade edilmiştir. Bu nedenle hastalıkların ortaya çıktığı, buna engel olmak amacıyla çalışmaların yapıldığı belirtilmiştir. Valilik tarafından lağım ve kuyuların üstü kapatılarak yaşanan sorunların çözüldüğünden bahsedilmiştir.⁹²

Gazetede, Diyarbakır ile Siverek arasından yer alan yolun bozukluğundan bahsedilmiştir. Söz konusu yol, önemli bir konumda olduğundan insanların hem yolculuk hem de ticaret için kervanların bu yolu kullandıklarından bahsedilmiştir. Ancak yolun bozuk olmasından dolayı, buradan geçen yolcu ve kervanların zorluklar çektiklerine dair bilgiler verilmiştir. Özellikle bu yolda geçen kervanların kış aylarında olumsuz hava koşullarından etkilendikleri dile getirilmiştir. Dönemin Diyarbakır Valisi, Bağdat'ı ziyareti sırasında bu yoldan geçerken insanların yolun bozukluğundan dolayı sıkıntı çektiklerine şahit olduğu ifade edilmiştir. Bu gelişme üzerine, valiliğin çıkarmış olduğu bir emirname ile Diyarbakır-Siverek arasında yer alan yolun tamir edildiği, mevcut güzergâhta olan köprülerin bakım onarımının yapıldığı ve yol sorununun çözüldüğünden bahsedilmiştir.⁹³

Diyarbakır vilayetine bağlı Mardin kasabasından, Müşkin Kapısına, oradan da Bab-ı Sur'a kadar uzanan yolun, epeyce işlekliliğinden bahsedilmiştir. Bu kadar işlek olan yolun bozukluğu ve yol kenarındaki kaldırım ve diğer tamirata ait işlerin yapılmadığı dile getirilmiştir. Mardin ve Diyarbakır arasındaki yolun taşlık ve engebeli olması nedeniyle İstanbul merkezden Bağdat'a ve Bağdat'tan Halep'e posta vb. işlemlerin geciktiği ifade edilmiştir. Bu sorunu çözmek için bir an evvel adı geçen yolun düzeltilip, ulaşım ve haberleşme konusunda sorun yaşanmaması gerektiği ifade edilmiştir. Mardin ve Diyarbakır arasındaki bozuk yol inşaatının bir yıl gibi kısa bir sürede bitirildiğinden bahsedilmiştir.

Diyarbakır ile Ergani-Maden arasında bulunan, yolun bozuk olduğu

---

⁹² Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.2.

⁹³ Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.3.

bildirilmiştir. Bu yolun bozuk yerlerinin tamir edilmesi gerektiği bilgisi verilmiştir.

Yol inşaatındaki çalışma, Diyarbakır valisi olan Mustafa Paşa'nın valiliği zamanında başladığı, Diyarbakır Dağkapı'dan Seyrantepe'ye oradan da Şılbe tarafına doğru iki koldan çalışmaların yapıldığından bahsedilmiştir.

Ancak bu civarda yaşayan göçmenlerin yer değiştirmesi, başka sıkıntılar vb. sorunlar yüzünden çalışmaların bitirilemediği ifade edilmiştir. Sonraki süreçte yol inşaatının devam ettiği, kış mevsiminin yaklaşmasıyla çalışmaya ara verildiği belirtilmiştir. Ergani-Maden tarafından bu yol ile ilgili bir çalışmanın olduğu, buradaki arazinin engebeli olmasından dolayı, yol çalışmasının zahmetli olacağı ön görülmüşse de yine eski yola göre daha avantajlı olacağı düşünülerek yol inşaatına başlanıldığı ve iki tarafta da yol çalışmasının bitmesi ve yolun birleştirilmesi için yapılan çalışmalardan bahsedilmiştir.

Dönemin koşullarında, Diyarbakır merkeze dört saat uzaklıkta bulunan Deve Geçidi olarak bilinen yerde, nehrin kış aylarında taşıdığı belirtilmiştir. Bundan dolayı buradan geçen ve bu yolu kullanan yolcuların karşı tarafa geçmelerinde zorluklar yaşadıkları ifade edilmiştir. Bu sorunu çözmek için bir köprünün inşaatına başlanıldığından bahsedilmiştir.⁹⁴

Diyarbakır Seyrantepe Mahallesinde (Seyran Köşkü) su sorunun olduğundan, burada bulunan arazi ve bahçelerde ziraî faaliyetlerin yapılamadığından bahsedilmiştir. Bu gelişme üzerine Diyarbakır vilayetine bağlı Elâzığ-Harput sancağında görevli olan memurlar, Seyrantepe Mahallesine gelip, su yeri için keşif yaptıkları belirtilmiştir. Bu keşifler sonucunda 100 su kuyusunun açıldığı buna bağlı olarak hem içme suyunun tedarik edildiği hem de ziraî işler için suyun kullanıldığı bilgilerine yer verilmiştir.

Siirt kasabasında, bazı caddelerde kaldırımların olmadığı, bazılarında ise mevcut olan kaldırımların bozuk olduğu dile getirilmiştir. Bu sorundan dolayı, insanların yürümekte zorluk çektikleri, özellikle yaz aylarında tozdan buralardan geçilemediği ifade edilmiştir. Diyarbakır valisinin, Siirt ziyareti esnasında verdiği emirle cadde ve sokaklardaki kaldırım yapımına itina gösterildiği belirtilmiştir.⁹⁵

---

⁹⁴ Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.4.

⁹⁵ Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.5.

Elâzığ'dan, Diyarbakır valiliğine gönderilen yazıya göre; burada yeni bir hapisanenin bütün birimleriyle yapılması istenildiği belirtilmiştir. Eski hapisanede güvenliği sağlayan personelin kalacak yerinin olmadığından bahsedilmiştir. Bundan dolayı iki bölük süvariye ve 400-500 mahkûma yetecek kadar yeni bir hapisane yapılması isteği ifade edilmiştir. Bu gelişmeler çerçevesinde, devlet tarafından yeni bir hapisanenin yapıldığı ve hazineye yük olmadan inşaatın bittiği dile getirilmiştir.⁹⁶

Diyarbakır valisinin, Derik taraflarında yapılan yol inşaatındaki çalışmalarını yerinde görmek üzere yanındaki görevlilerle birlikte Diyarbakır'dan Derik'e geldiğinden bahsedilmiştir. Bu ziyaretin amacı hem yol inşaatını hem de Rasul-ayn bölgesindeki göçmenler ve Çerkezler için çöl tarafına imara açılacak olan yerleri incelemek olduğu ifade edilmiştir.⁹⁷

Rasul-ayn ile Diyarbakır arasında bulunan Mardin'in Derik ilçesinin konumu hakkında bilgiler verilmiştir. Rasul-ayn tarafından, Diyarbakır'a gelen yolun iki saatlik mesafesinin bozuk ve taşlı olması nedeniyle, insanların zorluk çektiği, bu yolda araba kullanmanın uygun olmadığı, bu durumun daha önce de görevlilerce tespit edildiği ifade edilmiştir. Mevcut yol çalışmasına başlanıldığı ve çalışmanın iki buçuk ay gibi bir zamanda Diyarbakır'dan Derik'e kadar bir saatlik mesafenin düzeltildiğinden bahsedilmiştir. Bunun yanında Derik'ten, Rasul-ayn'a kadar olan yolda ise inşaat çalışmalarının devam ettiği bilgisi verilmiştir.

Diyarbakır valisinin, bazı temaslarda bulunmak üzere Derik kasabasına geldiğine vurgu yapılmıştır. Bu ziyaret esnasında, yeni düzenlemeler için buradaki yerel yöneticiler ile bölgenin önde gelen aşiret ağalarıyla imar ve bayındırlık faaliyetleri hakkında bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda, Mardin ve buraya bağlı yerlerle ilgili altı maddelik bir rapor hazırlanmıştır. Raporda, yer alan hususlardan biri de Cizre Köprüsünün yapılması olmuştur. İmkânlar dâhilinde köprünün tamamlanması ile ilgili bilgiler verilmiştir. Raporda yer alan diğer bir konu ise Mardin tarafından çöle doğru olan ve postaların geçtiği yolların tamir edilmesi oluşturmuştur. İşlerin daha hızlı yürütülmesini sağlamak amacıyla, birkaç gün içinde söz konusu yol için çalışmaların yapılacağı bilgisi verilmiştir.

Siirt Kasabasından Diyarbakır valiliğine gelen bir yazıda yer alan konulardan

⁹⁶ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.6.

⁹⁷ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.6.

bahsedilmiştir. Gelen yazıdaki bilgilere göre, Siirt'te üç buçuk saat mesafeden gelen Başur nehri üzerindeki Nasreddin Köprüsü hakkında bilgiler verilmiştir. Bu köprünün zamanla harabe bir hale geldiği belirtilmiştir. Ulaşım için burayı kullanmanın güvenlik açısından uygun olmadığı tespit edilmiştir. Söz konusu nehrin her yıl özellikle bahar aylarında taşması, bu sudan köprüsüz geçmenin zorluğuna dikkat çekilmiştir. Osmanlı yönetimi ve yerel yönetimin çalışmaları sayesinde köprü ile ilgili inşaat çalışmalarının başlandığı belirtilmiştir. Garzan (Baykan) Kasabasının merkezi olan Zok isimli bölgede, içme suyu başta olmak üzere burada cami vb. yerlerde de su ile ilgili sıkıntılar yaşandığı ifade edilmiştir. Halkın bu durum karşısında perişan bir halde olduğundan bir an evvel su sorunu çözmek için devlet eliyle çalışmalar yapıldığından bahsedilmiştir. Bahsi geçen bölgede, görevlilerce uygun görülen yerlerde kuyuların açılmasıyla sorunun çözüldüğü belirtilmiştir.

Sadrazamlık makamından, 1869 yılında Diyarbakır valiliğine bir yazı gönderilmiştir. Bu yazıda yer alan düzenleme çerçevesinde kamuya ait binaların tamir ve inşaat işleriyle ilgili bilgiler verilmiştir. Bakım ve tamir ihtiyacı olan binaları tespit etmek için binalara keşif amaçlı bir araştırma yapmak, bunların bakımı ve tamirine ne kadar masraf gideceği hakkında bilgilerden bahsedilmiştir. Bu işler yapılırken, ihale yolu ile yaptırılması üzerinde durulduğu ifade edilmiştir. Bunun yanında keşfi yapılmayan binaların hiçbir şekilde bakım ve tamir işlerinin yapılmaması için gerekli ödeneğin çıkarılmaması hususu hakkında, Maliye Nezaretinin (Maliye Bakanlığı) ilgili birimine bilgi verildiği belirtilmiştir.⁹⁸

Diyarbakır valisinin, 1869 yılında Adıyaman'da yapılan yenilikleri ve çalışmaları denetlemek üzere bir gezi yaptığı belirtilmiştir. Kâhta'da, kaymakam konağı olarak düşünülen bir hükümet konağının yapılması gündeme gelmiştir. Bu gelişme üzerine, Diyarbakır valiliğinden Adıyaman kaymakamlığına gönderilen yazıda, bahsi geçen yerde tüm birimleriyle bir konağın yapılması istenildiğinden bahsedilmiştir.

Siirt ve Bitlis arasındaki yolun zamanla yıpranarak kullanılamaz bir hale geldiği belirtilmektedir. Söz konusu yolun Başkent İstanbul, Erzurum ve Trabzon'daki yollar gibi işlek ve sık kullanılan yollar kadar işlek olduğu ifade edilmiştir. Özellikle kış aylarında bu yolda geçenlerin çok zorluklara maruz kaldıkları belirtilmiştir. Diyarbakır

---

⁹⁸ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.10.

valiliğinin konu ile ilgilendiği ve yol sorunun çözümü için inşaat işlerine başlandığı dile getirilmiştir. Bu yol inşaatı ile ilgili haberlerin Siirt Olay Gazetesinde yer aldığı hakkında bilgiler verilmiştir.⁹⁹

3.1.3. Adalet

Divânı Ahkâmı Adliye (Bugünkü Yargıtay) Nazırı olan Cevdet Paşa'nın Diyarbakır'da yapılan rüştiye mektebine tarihle ilgili eserleri hediye ettiği belirtilmiştir.¹⁰⁰

Osmanlı Devleti'nde arazilere ait kanunun 2. maddesinde yer alan bilgiye göre devletin arazisini tasarruf eden bir kimsenin vefat etmesi sonrasında araziden kimin pay alacağı ve kimlerin pay alamayacağı hakkında bilgiler verilmiştir. Buna göre araziye işletecek olan erkek ve kız çocukları için tasarruf edilen devlet ve vakıf arazisi ilgili kanunun hükmü geçerli olduğundan bahsedilmiştir.¹⁰¹

Malatya Akçadağ taraflarında yapılan aramalarda ele geçirilen ve suça karışan 68 kişinin yakalandığı belirtilmiştir. Bu kişilerin gerekli yasal işlemleri bittikten sonra adli mercilere teslim edildiğinden bahsedilmiştir.¹⁰²

Osmanlı Devlet yönetimi bünyesindeki Dâhiliye Nezareti (İçişleri Bakanlığı) tarafından 1869 yılında Diyarbakır vilayetine adli düzenlemeler için bir yazı gönderilmiştir. Bu yazıdaki düzenlemelere göre Adli teşkilatta görev yapacak olan memurlar (Memûrîn-i Şeri'ye) hakkında bilgiler verilmiştir. Bu memurların Sancak ve Kazalarda görev yapan Naiblerin emri altında istihdam edilmesi ve bunlara uygun bir maaş verilmesinden bahsedilmiştir.¹⁰³

1869 yılında Sadrazamlık makamından vilayetlere bir emirname sureti gönderilmiştir. Bu emirnameye göre, mahkemeye gelecek olan şahit ve muhbirlerin uzun süre merkezde tutulduklarından bahsedilmiştir. Bundan dolayı bu kişilerin kendilerine ait işlerde çalışamamalarından dolayı bahsi geçen konunun sorun teşkin etmeye başladığı belirtilmiştir. Mevcut sorunun önüne geçmek için duruşmalara gelen kişilerin masraflarının devlet tarafından ödenmesinin kararlaştırıldığı ifade edilmiştir. Bunun yanında, ortada bir neden yokken görevli memurlar tarafından uzun süre

⁹⁹ Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.12.

¹⁰⁰ Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.1.

¹⁰¹ Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.5.

¹⁰² Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.9.

¹⁰³ Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.10.

bekletilen şahit ve muhbirlerin masrafları ve diğer giderlerinin bu görevlilerin maaşlarından kesilmesi talimatı adı geçen emrnamede geçtiği dile getirilmiştir. Bu gelişme ile biri tarafından öldürülen kişinin kan bedeli, devlet eliyle öldürenin varislerinden alınarak ölen kişinin varislerine verilmesi kararlaştırılmış olup, bu işlemlerin şer'i kurallar çerçevesinde yapılması ifade edilmiştir.¹⁰⁴

3.1.4. Eşkîyalık Olayları

Gazetede Mir Muhammed, Bedirhaniler'in sülalesinden olup, etrafına topladığı bazı çetelerle, köyleri basarak eşkıyalık faaliyetlerinde bulunmuştur. Mir Muhammed'in yanına aldığı kişilerle birçok yeri yağma ederek insanların ölümüne sebep olduğundan bahsedilmiştir. Bölge halkının şikâyeti üzerine söz konusu kişi yakalanıp, Edirne'de ömür boyu hapse mahkûm edilmiştir. Ancak bu kişi, buradan firar ederek tekrar suçlara karışmıştır. Mir Muhammed, kolluk kuvvetleri tarafından yakalanıp, Erzurum ve Diyarbakır'daki hapishanelerde tutuklu kalmıştır. Bir süre sonra Mir Muhammed, fırsatını bulup hapishaneden kaçmış ve eşkıyalık faaliyetlerine devam etmiştir. İmadiye bölgesine geçip, burada eşkıyalığını devam ettirmek isteyen Mir Muhammed'in, yerel güçler tarafından yapılan sıkı takibi sonucunda, Cizre'de ailesiyle birlikte etkisiz hale getirildiği ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.¹⁰⁵

Gazetede Elâzığ sancağına bağlı Malatya kazası nahiyelerinden olan Akçadağ ahalisinin, devlete karşı geldiği ifade edilmiştir. Bura ahalisinin, 10 yıldan beri vergi vermedikleri ve çocuklarını askere göndermediklerinden bahsedilmiştir. Adıyaman Kaymakamı o süreçte Gerger, Dereili gibi yerlere vergi tahsili için gittiği esnada, oranın ahalisi tarafından kendisine karşı koyanlar olduğu görülmüştür. Bu gelişmeye bağlı olarak, bahsi geçen ahali üzerine Hacı Muhammed Ağa komutasında bir bölük asker sevk edilmiştir. Bu askerlere, o çevreden birkaç yüz Kürt taifesi saldırıda bulunmuştur. Yapılan silahlı saldırı sonucunda, askerlerin abluka altına alındığı ve iki askerın yaralandığı ifade edilmiştir. Bunun neticesinde, bölük komutanı askerlerine ateş emrinin vermesi sonucunda, Kürt taifesinden 4 kişinin öldürüldüğü, geri kalanların ise dağılıp kaçtığından bahsedilmiştir.

Yaşanan bunca gelişmeler, o bölgede görev yapan yetkili mercilere bildirilmiştir. Söz konusu bölge, Diyarbakır valiliğine bağlı olduğu için bu işlemleri valilik koordine

¹⁰⁴ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.13.

¹⁰⁵ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.8.

etmiştir. Olayların daha fazla büyümemesi ve olası bir çatışmanın önüne geçmek amacıyla 5-6 bölük askerin buraya sevk edilmesine karar verilmiştir. Gerger, Dereili, Kâhta, İzolu ve Zıravkan nahiyelerinde eşkıyaların çokça olduğu, buralarda devlet otoritesinin tesis edilemediği ifade edilmiştir. Akçadağ ahalisinin de aynı durumda olduğu dile getirilmiştir. Bu konudan bahisle, söz konusu havalide devlet tarafından geniş çerçeveli ıslahatların yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu ıslahatlar yapılırken devlete karşı olası bir saldırı ihtimali göz önünde bulundurularak, bu havalide Rasul'ayn (Ceylanpınar), Mardin, Diyarbakır ve Harput gibi mevkilerden gönderilecek askerler ve bu askerlerin konuşlandırılacağı yerlerle ilgili bilgilere yer verilmiştir. Bahsi geçen bölgede, eşkıyalık faaliyetlerinin önüne geçmek için geniş çerçevede ıslahatların uygulanması konusunda, çaba sarf edileceğinden bahsedilmiştir. Bu bilgiler dikkatle incelendiğinde, söz konusu havalide devlet otoritesinin zayıflığı ve eşkıyalık olaylarının fazlalığı dikkat çekici bir konudur. Osmanlı yönetiminin bu sıkıntıların üstesinden gelmek için askeri kuvvet kullanıp, yerel yetkililerle birlikte hareket ettiği, görülmektedir.¹⁰⁶

Mardin'in Midyat Kazasına bağlı Enhel Köyünde, bazı kişilerin eşkıyalık yaparak gündüz gözüyle halkın malını mülkünü zorla ele geçirdikleri ve birçok insanı öldürdükleri tespit edilmiştir. Bu kötü durumun telgraf ile Mardin Sancağın'dan Diyarbakır valiliğine bildirilmiştir. Bu gelişme üzerine valilik, eşkıyalık olaylarına son vermek için Diyarbakır İdare Meclisinde görevli olan Hacı Said Efendiyi görevlendirmiştir. Enhel köyü civarındaki eşkıyalık olayları önemli olduğundan gerekli çalışmaların son derece titiz bir şekilde yapıldığı ifade edilmiştir. Eşkıyalık olaylarında görevlendirilen memurlar aldıkları görevi gereği, olay yerine hareket edip bir inceleme komisyonu oluşturmuşlardır. Komisyonun yaptığı araştırmalar sonucunda olayların muhtarlık meselesinden kaynaklandığı tespit edilmiştir.

Köy halkı arasında ortaya çıkan kin ve düşmanlıktan dolayı birbirlerine zarar verdikleri bildirilmiştir. Komisyon üyeleri, bu durum üzerine bizzat köye giderek yaşanan olaylara gözleriyle şahit oldukları dile getirilmiştir. Bu olumsuz olayların olduğu esnada, Diyarbakır valisinin, Diren Kasabasını ziyaret edeceği haberi olayların çıktığı yerlerde duyulmuştur. Bu durum karşısında bahsi geçen eşkıyalar üzerine Mardin Zaptiye Tabur Ağası Davud Bey ve yanındaki askerler sevk edilmiş olup,

---

¹⁰⁶ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.9.

eşkîyaların yakalandığı ifade edilmiştir. Uzun bir zamandan beri eşkıyalık yapan, ahaliye adeta kan kusturan ve yapılan bunca aramalarda yakalanamayan Saruhan isimli eşkıyanın yeri tespit edildiği ancak; kendisinin ele geçirilemediğinden bahsedilmiştir. Eşkîyaların yakalandıkları yerlerde bunların tam bir adalet ve hakkaniyetle sorgulanmaları için yaptıkları eylemler ve karıştıkları suçlar tek tek tespit edilmiştir. Bu gelişmeden sonra suçluların birkaç asker gözetiminde yargılanmak üzere Diyarbakır'a getirildikleri ve gerekli cezai işlemlere çarptırıldıklarından bahsedilmiştir.¹⁰⁷

3.1.5. Tarım ve İskân

Dâhiliye Nezaretinden (İçişleri Bakanlığı) 1869 yılında Diyarbakır vilayetine gönderilen bir yazıda bazı düzenlemelerden bahsedilmiştir. Söz konusu yazıda yer alan bilgilere göre, vilayete bağlı köy ve kasabalarda birçok arazinin olduğu ifade edilmiştir. Ancak bu arazilerin sulak olmadığı, bundan dolayı ziraat işlerinin aksamaması için su ihtiyacını tedarik etmek üzere Avrupa'dan Burgu Makinalarının ithal edilmesi süreci hakkında bilgiler verilmiştir. Bahsi geçen makinelerle kuyular açarak su çıkarılmasıyla arazileri sulak hale getirmek istemiştir. Arazi işiyle uğraşanlardan 10 yıl vergi alınmaması hakkında bilgilere yer verilmiştir.¹⁰⁸

Şanlıurfa, Siverek, Mardin ve Nusaybin taraflarında dağ eteklerinde eskiden 600 civarında köyün olduğu tespit edilmiştir. Buralarda yaşayan köylülerin sık sık çöl Araplarının saldırılarına maruz kaldıkları ve bundan dolayı köylerini terk ettikleri ifade edilmiştir. Bu gelişmeye bağlı olarak, geride harap ve virane köylerin kaldığı bu durumun ise Osmanlı yönetimini rahatsız ettiği belirtilmiştir. Tarıma çok elverişli olan arazilerin ve köylerin boş bırakılmasının önüne geçmek için devlet eliyle bir planlamanın yapıldığı, Arap saldırılarını engellemek ve sağa sola dağılan köylüleri tekrar eski yerlerine getirmek amacıyla yapılan çalışmaların kayıt altına alındığından bahsedilmiştir. Bu köylerde yapılacak tarımsal faaliyetlerin insanların geçim kaynağı olacağı, örnek olarak Nusaybin'e bağlı Eyleyen Nahiyesinde harap bazı arazilerin tarıma açıldığından bahsedilmiştir. Ancak burada yaşayan bazı Arap aşiretlerinin devletten habersiz sekiz köyde tarım yaptıkları devletçe tespit edildiği, Nusaybin'de Cubur aşireti mensuplarının on altı köyü iskân ettikleri ve tarım ile uğraşmaları yapılan

¹⁰⁷ Diyarbakır Vilayet Gazetesi, s.13.

¹⁰⁸ Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.5.

yazışmalardan tespit edilmiştir. Bahsi geçen köy isimlerinin, kayıt altına alınması için İdare Meclisi kararıyla Vilayet Muhasebesine ve Mardin'e bilgi amaçlı olarak konunun bildirildiğinden bahsedilmiştir. Yukarıda bahsedilen köylerin belli bir zamandan sonra eski haline döneceğini, iskân ve tarımın olumlu sonuçlar vereceği dile getirilmiştir.¹⁰⁹

Gazetede, Diyarbakır valisinin Derik Kasabası ziyareti hakkındaki bilgilerden bahsedilmiştir. Bu ziyaret esnasında, kendisine Mardin Mutasarrıfı Ali Paşa ve Miralay Ali Bey eşlik etmişlerdir. Bu ziyaret ile ilgili bilgiler daha önce gazetenin onuncu sayısında yer almıştır. Bu ziyaret sürecinde, Diyarbakır valisi yanındakilerle birlikte Vezirgan Suyu civarında iki gün süreyle dinlenmiş olup, daha sonra Mardin'e geri dönmüştür.

Diyarbakır valisinin, Derik ve Mardin ziyaretinin nedeni çöl sınırında yer alan ve köylerini terk eden insanları tekrar eski yerleşim yerlerine döndürmek olduğu belirtilmiştir. Burada yaşayan ahaliyi bedevi ve kötü hayat şartlarından kurtarıp, onları daha seviyeli medeni bir hale getirmek olduğu dile getirilmiştir. İsmi geçen iki yerde bu işleri yapmak amacıyla Urfa Mutasarrıfı Şibili Paşa ve Rasul'ayn Kaymakamı Yakup Bey'in, görevlendirildiği bahsi geçen köylerin yakın zamanda eski halini alması için çalışmaların yapıldığı ifade edilmiştir.¹¹⁰

3.1.6. Afetler ve Doğa Olayları

1869 senesi Ağustos ayı sonunda Ergani'nin, Maden kasabası civarında aşırı bir şekilde yağmur yağmıştır. Bu yağmur sonrası sel suları ile buradan geçen nehrin taşıdığı ve çevresini tahrip ettiği bilgisi verilmiştir. Yerel yönetimin bu tahribatın giderilmesi için Diyarbakır valiliği ile yaptığı çalışmalara ait bilgilerin resmi yazışmalarda geçtiği ifade edilmektedir.¹¹¹

Elazığ'a bağlı olan Kürikan, Tilek, Şanik ve İçme köyleri yakınlarında yumurta büyüklüğünde dolu yağışı olduğu ifade edilmiştir. Dolu yağışının tarım ürünlerine bir hayli zarar verdiği ve bunun yanında birçok hayvanı telef ettiği bilgisi verilmiştir. Yağış ile birlikte oluşan sel sularının bahsi geçen yerlerde ve çevresinde birçok yeri yıktığı Sarınebi köyü yakınlarında bir köylünün ise bu sulara kapılarak öldüğünden

¹⁰⁹ Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.6.

¹¹⁰ Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.12.

¹¹¹ Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.4.

bahsedilmektedir.

Elâzığ, Keban Kaymakamlığına bağlı Egin Nahiyesine yakın, Benek köyü civarında çıkan yangın ile ilgili bilgiler verilmektedir. Bu yangın esnasında bazı evlerin zarar gördüğü ve zararın çok büyük olduğu ifade edilmiştir. Evleri yanan vatandaşların çadırlarda yaşadıkları ve perişan bir halde oldukları bu gelişme üzerine Diyarbakır valiliğinden Elâzığ Mutasarrıflığına çekilen telgraf ile yangının çıkış nedeninin ivedi olarak araştırılması ve durumun merkeze bildirilmesi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.¹¹²

Elazığ'da yaşanan gelişmeler hakkında bilgi amaçlı olarak Diyarbakır valiliğine bir mektubun gönderilmesinden bahsedilmektedir. Bu mektupta yer alan bilgilere göre Adıyaman'ın Kâhta ilçesi Kavzi Nahiyesine bağlı Tukaris köyünde Ömer isimli kişinin hanımı Ayşe'nin, yemek pişirirken ocak ateşinin yayılması sonucu yangının çıktığı belirtilmektedir. Bu yangının pamuk yığınının sızmasıyla köydeki 5 evin tamamen yandığı ancak can kaybı olmadığından bahsedilmiştir. Diyarbakır valiliğinden gelen mektuba cevaben bu tür olayların bir daha yaşanmaması için dikkatli olunması için Elazığ'a bir yazının gönderildiği belirtilmiştir.¹¹³

Siirt'in Garzan (Baykan İlçesi) Kaymakamlığı, Rıdvan Nahiyesine bağlı Tel-Naru köyü sakinlerinden olan Bedros ve Murat isimli 2 çocuktan bahsedilmektedir. Bu çocukların Avnı-Sufla köyüne gittikleri esnada yıldırım çarpması sonucu Bedros'un yanıp yaralandığı ifade edilmektedir. Bu konu ile ilgili haberlerin Siirt'teki gazetelerde yer aldığı bilgisi verilmiştir.¹¹⁴

3.1.7. Salgın Hastalıklar

Malatya İdare Meclisinden Elazığ'a gelen bir yazıya göre, burada uzun bir zamandan beri sıtma hastalığının olduğu halkın çoğunun hastalanarak yataklara düştüğü bilgisi verilmiştir. Hastalıktan ötürü 20-30 gün bir sürede 400'den fazla kişinin öldüğü tespit edilmiştir. Bu gelişmeye rağmen, ismi geçen yerde yeni hastaların olmaması ve hasta olanların da yavaş yavaş iyileştiği bilgisi verilmiştir. Malatya dışında Elâzığ ve Karasi gibi yerlerde de 40 günden beri sıtma hastalığına yakalananların olduğu, bu salgın hem de başka salgın hastalıklardan dolayı ölümlerin

¹¹² Diyarbakır Vilayet Gazetesi, s.6.

¹¹³ Diyarbakır Vilayet Gazetesi, s.8.

¹¹⁴ Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.12.

olduğu bilgisi verilmiştir. Salgın hastalık nedeniyle tarım, hayvancılık, yol yapımı vb. işlerle uğraşan kişilerin salgının bitmesiyle tekrar işlerine başladıkları ifade edilmiştir. Bunun yanında salgın hastalıktan dolayı yol çalışmasına ara verilen ve hava şartlarının uygun olmasıyla Diyarbakır-Elâzığ arasındaki yol yapımının tekrar başlanacağı bilgisi verilmiştir. Merkezi hükümet, bu tür salgın hastalıklara karşı temizlik konusuna dikkat çekmiş olup, bu gelişme ile böyle büyük yerlerde hastaları tedavi etmek için uzman doktorların bulundurulması gerektiği bilgisi verilmiştir.¹¹⁵

3.1.8. Ekonomi

Diyarbakır valiliğinden 1869 yılında Dâhiliye Nezaretine bir yazının gönderildiği ifade edilmiştir. Bu yazıda yer alan bilgilere göre Diyarbakır kasabasının doğu ve batısında yer alan köylerin olduğu belirtilmiştir. Bu köylerin Diyarbakır'a bağlı olduğu halde, buralardan gelen ürünlerden gümrük vergisinin alındığından bahsedilmiştir. Bu durum üzerine İçişleri Bakanlığından gelen yazıya verilen cevapta, Diyarbakır kasabasının doğusunda ve batısında yer alan köylerin veya mahallerin müdürlük-nahiye olması nedeniyle ayrı bir yer olmadığı ifade edilmiştir. Söz konusu yerlerden gelecek olan erzak ve eşyadan gümrük vergisinin alınmaması gerektiği ve konunun valiliğe bildirildiğinden bahsedilmiştir.¹¹⁶ Osmanlı yönetimi tarafından emlak vergileri hakkında bir kararın alındığı belirtilmektedir. Buna göre emlak vergilerindeki oranların yüksek olması sebebiyle, Diyarbakır vilayeti genelinde halkın bu vergileri ödemede sıkıntı yaşadığından bahsedilmiştir. Bu tür sıkıntıların önüne geçmek için vergi oranlarının düşürülmesi gerektiği ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.¹¹⁷

3.1.9. Asayiş

Dâhiliye Nezareti (İçişleri Bakanlığı) tarafından 1869 yılında Diyarbakır vilayetine asayiş ile ilgili yapılan düzenlemeleri kapsayan bir yazının gönderildiğinden bahsedilmiştir. Bu yazıya göre, Diyarbakır vilayetinin güvenliğini ve asayişini sağlayacak olan personelin alımı hakkında bilgiler verilmiştir. Gerekli görülmediği sürece devlet ekonomisine yük olmasını engellemek amacıyla Zaptiye (Polis) personelinin alınmaması ve bunların farklı yerlerde istihdam edilmemesi için bu

¹¹⁵ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.13.

¹¹⁶ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.6.

¹¹⁷ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.8.

düzenlemenin gönderildiği ifade edilmiştir. Ancak söz konusu vilayetin ihtiyacına göre bahsi geçen personelin alınması ve bunların istihdam edilerek belirli bir plan içerisinde farklı yerlere dağıtılması hakkında bilgilere yer verilmiştir.¹¹⁸

3.1.10. İdari Yapı

Osmanlı taşra yönetiminde, Tanzimat Fermanı öncesinde iltizam ve tımar sisteminin dışında yurtluk ve ocaklık uygulamasının olduğu ifade edilmiştir. Yurtluk-Ocaklık vasfındaki arazilerin, yerel yönetici ve reislerin tasarrufunda olduğundan bahsedilmiştir. Söz konusu uygulamaya göre de belirli bölgelerde (köyleri içine alan) o yerin yerli ve köklü ailelerine, devletçe, yurtluk ve ocaklık olarak bu arazilerin tahsis edildi dile getirilmiştir. Ancak bu tahsis yapılırken, toprakların mülkiyeti devlete ait olduğu belirtilmiştir. Bahsi geçen arazileri işleten aileler, bunların gelirlerinden devletin belirlediği oranlarda faydalanabiliyorlardı. Osmanlı merkezi idaresinin zamanla zayıflamasına bağlı olarak, bir otorite boşluğu oluşmasından dolayı her yerde Ayan ve Mütegalibe denilen yöneticilerin ortaya çıkmıştır.

Bu durum bağlamında, devletin, bahsi geçen kişilerle başa çıkamaması, yurtluk-ocaklık sisteminde bozulmaların yaşanmasından kaynaklanmıştır. Diyarbakır ve çevresindeki köylerde yaşayan insanların baskı altında kaldığı, buradaki ağalara yüksek vergi verdikleri ve birçok haktan mahrum bırakıldıkları ile ilgili şikâyetler olmuştur. Bölgede yaşayan ahalinin, baskı ve zulüm altında yaşadığı, bundan dolayı bölgenin gelişmemesine, üretimden bayındırlığa, eğitimden adaletle vb. birçok alanda geri kalmasına neden olduğundan bahsedilmiştir.

19. Yy'nın ortalarından itibaren Osmanlı Devlet yönetimi tarafından Kürdistan eyaletinin kurulması ile Esat Paşa gibi dirayetli valilerin burada görevlendirilmesi ve bunların yaptıkları çalışmalar hakkında bilgiler verilmiştir. Devletin eski sistemden vazgeçip yeni bir taşra düzeni kurması neticesinde, bu havalide rahatlamanın olduğu ifade edilmiştir. Bu yeni düzene bağlı olarak, eski düzen ile kıyaslanma yapıldığı vakit Diyarbakır, Elâzığ, Siirt ve Mardin gibi yerlerde bir küskünlüğün olmadığı, ahalinin devlete olan bağlılığının giderek arttığı belirtilmiştir. Bahsi geçen duruma baktığımızda eski ile yeni düzen arasında yaşanan farkın ortaya çıkardığı tablo da ifade edilmiştir. Osmanlı Devleti'nde yaşanan padişah değişikliğiyle ülke genelinde yapılan

---

¹¹⁸ Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.10.

değişimlerin Diyarbakır vilayetinde yapıldığı dile getirilmiştir. Devlet eliyle çıkarılan kanunlarla adaletin yeniden tesis edildiği belirtilmiştir.¹¹⁹

Diyarbakır valisinin, dürüst ve adaletli bir şekilde çalışmalar yürüttüğü belirtilmiştir. Bu gelişme çerçevesinde yerel yönetimde çalışan memurlara devlet tarafından haklarının verildiği ve bu doğrultuda memurların işlerinde eskisinden daha çok çalıştıkları ifade edilmiştir. Osmanlı yönetiminin bu konu ile yakından ilgilendiği Tanzimat-ı Hayriye yeniliklerinden sonra yapılan düzenlemeler çerçevesinde vilayet genelinde yapılan faydalı işlerden bahsedilmiştir.¹²⁰

3.1.11. Diğer Konular

Vilayet gazetesinin ve Diyarbakır postasının dağıtımının farklı günlerde olması nedeniyle bazı sıkıntıların olduğu ifade edilmiştir. Bu sıkıntıların önüne geçmek amacıyla, gazetenin salı yerine perşembe günü çıkarılmasına karar verildiği belirtilmiştir. Bunun nedeni cuma günleri dağıtılan postalar ile gazeteyi rahat bir şekilde dağıtmak ve okuyucuya ulaştırmak olduğu dile getirilmiştir.

Diyarbakır ve çevresinde dericilikle uğraşan esnaf hakkında bilgiler verilmiştir. Söz konusu esnafın, mesleki açıdan eğitilmesi ve derilerin zayi olmaması için bunlara mesleki eğitimin verilmesinden bahsedilmiştir. Bu eğitimi vermek üzere bir komisyonun teşkil edilmesi ve devlet tarafından bahsi geçen esnafa destek verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.¹²¹

Diyarbakır ve çevresine yakın yerlerde düzenli postalar olmadığından dolayı yerel hükümetle yapılan haberleşmelerde sıkıntı yaşandığı belirtilmiştir. Bundan dolayı çoğu zaman haber ve bilgilerin yerine ulaşamadığı bildirilmiştir. Bu durumun önüne geçmek amacıyla, ismi geçen yerlere yakın mevkiler oluşturulması ve bu mevkilere isim yazıldığı hakkında bilgiler verilmiştir. Her noktada haberleşmenin sevkini sağlamak için 2 ve 3 kişilik atlı kişiler görevlendirildiği böylece yazışma vs. gibi önemli konuların belirli bir kural çerçevesinde yapıldığından bahsedilmektedir.

Diyarbakır vilayetine bağlı Siirt kasabasına 1 saat uzaklıkta olan Kani-Kıtmı Köyü karşısında, Botan Nehri kenarında bir pınardan akan üç çeşit suyun çıktığı ifade

¹¹⁹ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.11.

¹²⁰ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, s.15.

¹²¹ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.5.

edilmiştir. Siirt'te numune için gönderilen suyun petrol olduğu kanaatine varıldığından bahsedilmiştir.¹²²

Siirt Kasabası Eruh Kaymakamlığına bağlı Dergül Nahiyesinin Zöngök köyünde dere kenarında bir su kaynağı bulunduğu belirtilmiştir. Bu kaynaktan akan suyun gazetenin sekizinci sayısında bahsedilen önceki suya benzediği, bahsi geçen sudan bir miktarı testiye doldurularak test yapmak amacıyla, Diyarbakır valiliğine gönderildiği ifade edilmiştir.

Siirt'te bağlı Arve kazasının Dih köyünde, bir keçinin üçayaklı bir oğlak doğurduğundan bahsedilmiştir. Durumun insanlar tarafından garip ve ilginç olarak görüldüğü, bu oğlağın bir ayağı eksik olmasına rağmen, diğer dört ayaklı keçiler gibi yürüdüğü ve bir sorun yaşamadığı dile getirilmiştir.¹²³

3.2. Gazetede Yer Alan Ülke Genelini İlgilendiren Haberler

3.2.1. Bağdat Eyaleti

Osmanlı Devleti'ne bağlı Bağdat eyaletinde, bir endüstri okulunun açılması ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bağdat civarından geçen Fırat Nehri'nde işletilmesi amacıyla Basra isimli bir vapurun tahsis edildiğinden bahsedilmiştir. Bu gelişmeye bağlı olarak, Bağdat'tan Kerbela'ya kadar bir demir yolunun yapılacağı ifade edilmiştir.

Tuna vilayetinde Mithat Paşa tarafından yapılan yeniliklerden bahsedilerek, Bağdat'ta bu tür yeniliklerin yapılması halinde buranın en az Tuna kadar gelişeceği ifade edilmiştir. Bu konuda başarılı olabilmek için halkın da yapılacak olan çalışmalara destek vermesi gerektiği belirtilmiştir. Bağdat'ın tarihte medeniyet noktasında dünyaya örnek bir yer olduğu, ilim konusunda ileri seviyede olduğundan bahsedilmiştir. Osmanlı Devlet yönetimi tarafından burada görev yapan dönemin valisi Namık Paşa ve Takıyyüdün Paşa'nın, yenilikler konusunda çalışma yaptıkları ahalinin de buna destek verdiği ifade edilmiştir. Diyarbakır vilayetinin buraya yakın olmasından dolayı, Bağdat'ta yapılacak olan yenilik vs. gelişmelerden istifade edileceği belirtilmiştir.¹²⁴

Osmanlı Devleti bünyesindeki Hüdavendigâr vilayeti yakınlarında, Bilecik'te

¹²² Diyarbakır Vilayet Gazetesi, s.8.

¹²³ Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.12.

¹²⁴ Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.2.

bir memleket sandığı oluşturulduğundan bahsedilmiştir. Bahsi geçen yerin kalkınmasını sağlamak için devletin destek verdiği ve Dut fidanlarının buraya getirilip çoğaltılması ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Bağdat'a bağlı; Afik, Degare ve Celaha Araplarından oluşan ve Degare bölgesinde eşkıyalık faaliyetlerinde bulunan kişilerden bahsedilmiştir. Bağdat valisinin bu eşkıyalara karşı askeri birliklerle tedbirler aldığı ifade edilmiştir. Eşkıyaların yerel hükümet askerleri karşısında tutunamadıkları, Bağdat valisinin askerleriyle birlikte eşkıyalara karşı kazandığı başarılarından bahsedilmiştir.¹²⁵

3.2.2. Gazete Haberleri

Erzurum ve Trabzon gibi iki önemli vilayette bir ıslahhane açılması gündemde olduğu ifade edilmiştir. Bu okullara ait ihtiyaçların, devlet memurları ve din görevlileri tarafından karşılandığı belirtilmiştir. Buralarda görev yapan yöneticilerin girişimleriyle sanayi, ekonomi vb. alanlarda çalışmaların yapıldığı ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.¹²⁶

Osmanlı yönetiminin, İstanbul'da eğitimin gelişmesi için açtığı okullardan bahsedilmiştir. Devlet memuru yetiştirmek için açılan bu okula ilişkin haberlerin *Takvîmi Vekayi*'de çıktığı ifade edilmiştir.

Osmanlı bünyesindeki Hanik isimli yerde Mehmed Reş ve Mehmed Salih isimli iki eşkıyanın yakalandığından bahsedilmiştir. Bu eşkıyaların "Cezâ Kânunnâme-i Hümâyûnun" ilgili maddeleri gereğince yargılanmaları sonucunda idam cezasına çarptırıldıkları belirtilmiştir. Mehmet Salih isimli eşkıyanın 15 yaşında olmasından dolayı idam edilmediği ancak; katline bedel için kürek cezasına çarptırıldığı, Mehmed Reş'in ise idam edilmesi ile ilgili haberlerin *Zevra Gazetesin*'de yer aldığı ifade edilmiştir.

Trabzon vilayetinde, 1869 yılının nisan ayından mayıs ayına kadar 10 bin arşın (metre) uzunluğunda bir yol yapımının tamamlanmasından bahsedilmiştir. Bu yolun inşaatı ile ilgili gerekli çalışmalar yapıldığına dair bilgilere yer verilmiştir.

Osmanlı'da her yıl Sivas'ta temmuz ayının başından itibaren, Kastamonu'da

¹²⁵ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.13.

¹²⁶ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.3.

Temmuz'un 15'ine kadar ve Ankara'da eylül ayının 15'ine kadar panayırların düzenlendiği bilgileri verilmiştir.¹²⁷

Urfa (Suruç), (Birecik), (Rum Kale), kazalarında birer memleket sandığı kurulmasından bahsedilmiştir. Bu gelişmenin yanında Birecik kasabasında bir rüştiye mektebinin inşa edilmesinin planlandığı, bahsi geçen konu ile ilgili haberlerin *Fırat Gazetesin'de* yer aldığı dile getirilmiştir.¹²⁸

Şanlıurfa sınırlarında Şeyb isimli zehirli bir hayvanın ortaya çıkmasından bahsedilmiştir. Bahsi geçen hayvanın insanları ve hayvanları ısırarak bunların ölümüne neden olduğu belirtilmiştir. Bu tür cinsten ne kadar hayvan var ise öldürülmeleri için alınması gereken tedbirlerin *Suriye Gazetesin'de* görüldüğünden bahsedilmiştir.

Osmanlı Devleti, medeniyet noktasında ilerlemenin ancak eğitimle olabileceğinin önemine dikkat çekmiştir. Bunu gerçekleştirmek için ülkenin her tarafında okul sayısının artırılması hususunda bilgilere yer verilmiştir. Eğitim için gerekli masrafların temin edilmesi için konunun Maliye Nezaretine bildirildiğinden bahsedilmiştir. Bahsi geçen konunun devletin resmi yayın organı olan *Takvîmi Vekayi'nin* sayılarından haber olarak çıktığı ifade edilmiştir.¹²⁹

Bağdat şehrine bağlı Kanbur Ali, Şeyh Kapısı, Muhammed Fazl mahalle sakinlerinden olan bazı kişilerin bir gösteride buldukları ifade edilmektedir. Bu gösterilere karışan 150 kişinin yerel hükümet tarafından gözaltına alındığı, bahsi geçen kişilerin yargılanmaları özel meclislerde büyük bir titizlik içerisinde hakka ve hukuka uygun olarak yapıldığından bahsedilmiştir. Bu süreçte yaşanan gelişmelerin *Zevra* gazetesindeki haberlerin arasında yerini aldığı belirtilmiştir.¹³⁰

Fransa imparatoriçesinin birtakım yerleri görmek için İstanbul'u ziyaret ettiği bilgisine yer verilmiştir. Bu ziyaret sırasında, Osmanlı Devlet yönetimindeki görevliler tarafından yapılan iş ve işlemlerin gazetelerde yer aldığından bahsedilmiştir.¹³¹

---

¹²⁷ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.4.

¹²⁸ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.7.

¹²⁹ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.8.

¹³⁰ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.10.

¹³¹ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.15.

3.2.3. Ekonomide Yapılan Genel Düzenlemeler

Osmanlı Devleti'nin Muvazene Defterlerinin¹³² ekleri vb. evraklar hakkında bilgiler verilmiştir. Bahsi geçen defterler Maliye Nezareti'nin kararıyla, Bab-ı Ali'ye teslim edildiği ifade edilmiştir. Devletin gelir-gider tablosunu tutan bu defterleri incelemek için bir komisyonun oluşturulduğu belirtilmiştir. Bu komisyonun görevi, bütçe ile ilgili tutulan defterleri incelemek ve bunları en ince ayrıntısına kadar gözden geçirmek olduğu ifade edilmiştir. Devlete ait mali işlerin usulüne uygun olarak kontrol altına alınması için bir düzenlemenin yapıldığı belirtilmiştir.

Tanzimat Fermanı'nın başından itibaren devletin sık sık ıslahatlar yaptığından bahsedilmiştir. 1853-56 Kırım Savaşı vs. gelişmelerin devleti mali açıdan ciddi sıkıntılar içerisinde bıraktığı bu tür sıkıntıların maliyenin açık vermesine neden olduğu bilgisi verilmiştir.¹³³

Osmanlı Devleti'nin ekonomik olarak zor bir süreçte olması ve buna bağlı olarak düzensiz bir şekilde alınan borç ile bir yere varılamayacağı belirtilmiştir. Bu durum ile devleti idare etmenin mümkün olmadığı, önceki yıldan devredilen borçlardan fazla olanın devlet hazinesinde hesap karışıklığına yol açtığı tespit edilmiştir. Bu sürecin ödeme evraklarının düzenli bir hal alması için alınan tedbirleri alt-üst ettiği hem bu durum hem de 1869 yılında Suriye ve Karadağ olaylarının doğurduğu masrafların bütçeye ek yük getirdiği ifade edilmiştir. Osmanlı yönetimi, yaşanan gelişmelere bağlı olarak bir türlü gelir-gider dengesini sağlayamadığından bahsedilmiştir. Bu olumsuz tablodan dolayı, devletin genel kriz ilan ederek İngiltere'den sırasıyla 8 ve 2 milyon Fransa'dan ise 8 ve 6 milyon borç para alması ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Alınan bu borç paralar ile ekonomide istenilen başarının elde edilemediği bu kadar sıkıntının içerisinde Girit Meselesi ve başka etkenlerin devleti mali açıdan daha da zor durumda bıraktığından bahsedilmiştir.¹³⁴

Devletin mali durumu bu kadar kötü durumda iken tophanedeki savaş masrafları, Avrupa'da alınan silah ve mühimmatların harcamaları vs. gelişmeler hazineye daha da büyük yük getirdiği belirtilmiştir. Çerkez göçmenlerine yapılan masraflar hazinenin açık vermesine neden olduğu da ifade edilmiştir. Bu gelişmeye bağlı olarak Paris

¹³² Muvazene Defterleri: Osmanlı Devleti'nde bütçe defterlerine verilen addır.

¹³³ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.6.

¹³⁴ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.7.

Şirketinden 55 milyon Franklık borç para alınmıştır. Dönemin yöneticileri, bütçedeki bu dengesizlikleri ortadan kaldırmak için muvazene defterlerini incelemişlerdir. Devlet işlerindeki küçük çaplı masraflar ve mevcut sıkıntılardan dolayı borç paranın giderek arttığı 55 milyon Franklık borcun bedelinin 125 milyona ulaştığı belirtilmiştir.¹³⁵

Devlet tarafından vergilerde yapılan indirimler alınan olağan üstü önlemlere rağmen, bütçedeki dengesizlik bir türlü giderilmediği ifade edilmiştir. Vakıflar, Maliye, İçişleri, Mahkemeler, Din İşleri ve Tophane gibi yerlerin masrafları mali durumu etkilediği dile getirilmiştir. Devletin bu kadar borcunun olduğu bu süreçte yenilik yapmanın zor olacağı, geçici çözümler yerine kalıcı çözümler bulmanın gerekliliğinden bahsedilmiştir. Önceki yıllarda ağır şartlarda alınan iç ve dış borçlar Osmanlı ekonomisine ağır yük getirdiği ifade edilmiştir.¹³⁶

Bu bağlamda Osmanlı Devleti'nde, bütçe ile ilgili aldığı tedbirlerin öneminden bahsedilmiştir. Devlet mallarının rağbet görmeye başladığı belirtilmiştir. Tarımsal ve Ticari ilişkileri kolaylaştırmak amacıyla ulaşım büyük bir önem verilmiştir. Demiryolu, limanlar vb. yolların yapımına ağırlık verilerek bu doğrultuda yerel kaynaklardan faydalanmadan bahsedilmiştir. Düzensiz borçlar ile gelir-gider dengesizliğinin devam ettiği bu sıkıntılarda kurtulmak için masrafları kısmak, giderleri azaltıp gelirleri artırmanın önemi dile getirilmiştir.¹³⁷

3.2.4. Osmanlı Ülkesinde Eğitimde Yapılan Genel Düzenlemeler

Osmanlı yönetiminin, bu dönemde gelişmiş devletlerin seviyesine ulaşabilmeyi amaçladığından bahsedilmiştir. Bunun için her konuda devleti kalkındırmanın yolu eğitimden geçtiğini, buna bağlı olarak okul sayısının artırılması planlanmıştır. Eğitim ile ilgili usul ve kuralları uygun bir zamanda halka anlatarak, halkın bu eğitimden yararlanmalarını sağlamak amaçlanmıştır. Devlet tarafından ülke genelinde eğitimin gelişmesini temin etmek için sıbyan, rüştiye, idadi, sultaniye vb. okulların sayısının artırılması ve ihtiyaca göre bunların inşa edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bahsi geçen konu hakkında bir düzenlemenin yapıldığı, eğitim alanında yapılacak olan çalışmaların bu çerçevede olması gerektiği ifade edilmiştir. Osmanlı ülkesinde, eğitimin kalkınması

¹³⁵ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.8.

¹³⁶ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.9.

¹³⁷ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.10.

için yapılan düzenleme ve çalışmaların Diyarbakır vilayeti genelinde hızlı bir şekilde uygulanacağı belirtilmiştir.¹³⁸

Osmanlı Devleti'nde ülke genelindeki okullar için bir düzenlemenin çıkarıldığından bahsedilmiş olup, bu düzenlemeye göre okullar iki bölüme ayrılmaktadır: Birincisi, Devlet bünyesindeki genel okullar olup, bunların tüm işleri ve işlemleri devletin kontrolünde olduğu okullar, ikincisi ise devletten alınan izinle açılan özel okullardır.

Bu okulların Eğitim Bakanlığına bağlı olarak faaliyet yürüttükleri, bunların işletme ve idare işlerinin ise şahıslara veya cemaatlara ait olduğu ifade edilmiştir.

Osmanlı Devleti'nde okulların Sıbyan (ilköğretim), Rüştüye (ortaokul), İdadiye (lise), Sultaniye ve yüksekokullar olarak farklı kısımlara ayrıldığı buralarda okutulacak dersler ve dersleri verecek hocalar hakkında bilgiler verilmiştir.¹³⁹

Sıbyan Mekteplerinin olmadığı yerlerde Müslüman ve Gayri Müslimler için ayrı ayrı okulların açılması ve bunlarla ilgili yapılacak genel düzenlemeler maddeler halinde belirlenmiştir. Bu okullarda okutulacak olan dersler, dersleri verecek hocalar ve diğer görevlilerden bahsedilmiştir. Okulların ders müfredatı ve bahsi geçen okullara öğrenci alınma koşulları hakkında bilgilerden bahsedilmiştir.¹⁴⁰

Osmanlı Devlet yönetiminin, Sıbyan Mekteplerinden sonra ülke genelinde açılan Rüştüye Mektepleri için de aynı düzenlemeleri yaptığı ifade edilmiştir. Söz konusu okullarla ilgili tüm işlemlerin titiz bir şekilde yapıldığından bahsedilmiştir. Rüştüye Mektepleri açılırken o yerin nüfus oranına göre Müslüman ve Gayri Müslimler için ayrı ayrı okul yapılması ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Bahsi geçen bu okulların işleyişi Maarif Bakanlığının belirleyeceği çerçevede yapılacağı belirtilmiştir. Rüştüye mekteplerinin eğitim süresinin ne kadar olacağı, tatil süreleri, ders müfredatı, dersleri verecek öğretmenler ve buralarda çalışacak diğer görevliler belirtilmiş olup, bunlara verilecek maaş miktarı ve diğer işlemlerin kayıt altına alındığı ifade edilmiştir. Bu okullardan mezun olan öğrencilerin, sınavsız İdadi Mektebine kayıt yapabilecekleri bilgisi verilmiştir.¹⁴¹

---

¹³⁸ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.8.

¹³⁹ Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.11.

¹⁴⁰ Diyarbakır Vilayet Gazetesi, S.12.

¹⁴¹ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.13.

Rüştiye Mekteplerinden mezun olan vatandaşların sonraki eğitimleri için İdadi Mekteplerinin açılmasından bahsedilmiştir. Bu okullar, nüfusu 1000'den fazla olan yerlerde açılacağı, tüm işlemlerin devlet tarafından yapılacağı ifade edilmiştir. Diğer okullarda olduğu gibi bu okulların işleyişinin Maarif Bakanlığına bağlı olacağı buralarda görev yapacak olan öğretmenler, diğer görevlilerden ve bunların maaş miktarı vs. gibi konulardan bahsedilmiştir.¹⁴² İdadi Mekteplerinin eğitim süresi, ders müfredatı, tatil zamanları ve buralarda mezun olan öğrencilerin durumu detaylı olarak ifade edilmiştir.

Osmanlı Devleti bünyesindeki şehir ve kasabalarda bir Sultani Mektebinin açılacağı ve buraya nasıl öğrenci alınacağı ile ilgili bilgiler verilmiş olup, diğer okullarda olduğu gibi sultani mekteplerinin de tüm işlemleri devlet tarafından yapılacağı belirtilmiştir. Eğitim süreleri, ders müfredatı, dersleri verecek öğretmenler ve buralarda görev yapacak olan kişiler hakkında bilgiler verilmiştir.

Sultani Mekteplerinden sonra devlet bünyesinde yüksekokulların açıldığı bunların ise Erkek Öğretmen Okulları, Kız Öğretmen Okulları, Fen Okulu, Güzel Sanatlar gibi farklı okullar olduğundan bahsedilmiştir. Bu okulların rüştiye, idadi ve sultani olarak şubelere ayrıldığı bunların müfredat ve eğitim süreleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bahsi geçen yerlerde görev yapacak olan öğretmenler ve diğer görevlilerden bahsedilmiştir. Söz konusu okullara öğrenci alımının nasıl yapılacağı ve öğrencilerin hangi şartlarda buralara kabul edileceği dile getirilmiştir. Öğrencilerin hangi şubeye geçecekleriyle ilgili konunun, kendi tercihlerine bırakıldığı ifade edilmiştir. Erkek öğretmen okulundan mezun olan öğrencilerin genel okullara tayin olunduğu zaman öğretmenliği kabul etmenin zorunlu bir görev olduğundan bahsedilmiştir.¹⁴³

3.3. Gazetede Yer Alan Uluslararası Haberler

3.3.1. Kırgızların Ruslara Karşı İsyanı

Kırgızların, Ruslara karşı bir isyan başlattığı belirtilmiştir. Bu isyanın Sibiryaya kadar yayıldığı, bundan dolayı Rusların Kırgızlara karşı bahsi geçen bölgeye asker gönderdiği ifade edilmiştir.¹⁴⁴

¹⁴² Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.14.

¹⁴³ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.15.

¹⁴⁴ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S.7.

Rusya, uygulamış olduğu sinsi politika ile birçok kabileyi egemenlik altına almak istemiştir. Bu kabilelerden biri de Kırgızlar olup, Kıva isimli kişinin liderliğinde bunlar Rusya'ya karşı isyan etmişlerdir. Rusların bu politikasına bağlı olarak Kırgız isyanlarının devam ettiği bölgede sorunlar bitmediği ifade edilmiştir.¹⁴⁵

3.3.2. Belçika ve Macaristan

Belçika ve Macaristan'da tarım ve ziraata zarar veren böceklerin olduğundan bahsedilmiştir. Bu ülkelerin hükümetleri zararlı böceklerle mücadele ederek kuşları korumak için mecliste bir kanun çıkarmayı planladıkları belirtilmiştir. Bu kanunun yürürlüğe koyulduğuna dair bilgiler bahsi geçen ülkelere ait gazetelerde çıktığı bilgisi verilmiştir.

3.3.3. Fransa

Fransa İmparatoriçesinin, İstanbul'a resmi olmayan bir şekilde ziyaret edeceğiyle ilgili bilgiler gazetelerde yer aldığından bahsedilmiştir.¹⁴⁶

Fransa'da, Kanunlar Meclisi açıldığı zaman, bazı kesimler tarafından buna tepki olarak büyük bir ihtilalin olacağı beklentisi olduğundan bahsedilmiştir. Bu gelişmeye bağlı olarak, Fransa'da bir isyan çıkarılmak istenildiği, ancak bu planın tutmadığı belirtilmiştir. Ülkede bunlar yaşanırken bunların yanında Fransa'daki gazetelerde imparatorun sağlık durumu hakkındaki haberlerin gazetelerde yer aldığı ifade edilmiştir.

3.3.4. Avusturya-Almanya (Prusya)

Avusturya ve Almanya (Prusya) arasındaki askeri ve siyasi ilişkilerin giderek kötüye gittiğinden bahsedilmiştir. Almanya'nın (Prusya), Avusturya dışında Fransa'nın yayılmacı siyasetine karşı önlem almak istediği bilgisi verilmiştir. Bunun yanında kendi içerisinde ekonomik olarak zor durumda olduğu sonraki süreçlerde özellikle askeri konularda sıkıntılarının olacağı ile ilgili haberler ülkeye ait gazetelerde geçtiği belirtilmiştir.¹⁴⁷

¹⁴⁵ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S,14.

¹⁴⁶ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S,7.

¹⁴⁷ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S,11.

3.3.5. İtalya

İtalya'nın Napoli şehrinde 12 yaşından 15 yaşına kadar 600 civarında öğrencinin isyan ettiklerinden bahsedilmiştir. Bunların okul ve kilise gibi yerlere zarar verdikleri belirtilmiştir. Hâlbuki okulların terbiye alma yeri olmasına rağmen, medeniyet iddiasında bulunan böyle bir ülkede bu tür şeylerin meydana gelmesi, olumsuz bir duruma yol açtığı belirtilmiştir.

3.3.6. Rusya

Rusya'da hırsızlık yapan kişilerin görünmemeleri için çocuk yağından mum yapıp bu yağı kendilerine sürerek görünmez olarak hissettikleri söylentileri, ülkede önemli bir gündem konusu olmuştur. Rusya'da böyle batıl inançlar var iken Osmanlı ülkesinde bu tür durumların olmadığı belirtilmiştir. Osmanlı'daki cahil bedevi aşiret vb. grupların, Rusya'da yaşanan bu olayla kıyaslandığında daha kültürlü ve medeni oldukları dile getirilmiştir.¹⁴⁸

Rusya'nın, Türkistan bölgesinden Hindistan'a kadar etkin olmak için Deli Petro'nun vasiyetini yerine getirme planından bahsedilmiştir. Rusya'nın bu yayılmacı siyasetine karşı, Müslümanların Şeyh Şamil önderliğinde başkaldırıp, Ruslar ile uzun yıllar mücadele ettikleri ifade edilmiştir. Şeyh Şamil'in bu süreçte Rus saldırılarına karşı destek bulmak amacıyla önce Mekke'ye gelmesi buradan da Suriye'de Şeyh Abdulkadir Efendi'yle görüşmesi, Ruslara karşı birlik olma ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Rusya'nın hâkimiyet alanını genişletmek amacıyla genel olarak uyguladığı baskı ve zulmünden bahsedilmiştir. Bu çerçevede Müslümanlar ve Lehistan Katoliklerine uygulamış olduğu sindirme politikası hakkındaki bilgiler dile getirilmiştir.¹⁴⁹

Rusya'nın, sömürgeci ve yayılmacı politikası Lehistan (Polonya) topraklarında ciddi anlamda etkisini gösterdiği ifade edilmiştir. Bu gelişmeye bağlı olarak Lehlerin, Rus hâkimiyeti altına girerek bağımsızlıklarını yitirdikleri hakkında haberlerin, gazetelerde yer aldığından bahsedilmiştir.

3.3.7. İspanya

İspanya'da Dük Carlo adındaki birinin İspanya tahtına geçmek için isyan

¹⁴⁸ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S,9.

¹⁴⁹ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S,11.

çıkardığından bahsedilmiştir. Bahsi geçen kişinin, bu isyan ile İspanya tahtına geçme niyetinin mahalli hükümet tarafından engellendiği, Dük Carlo'nun İspanya'dan kaçarak İngiltere'ye sığındığı ile ilgili haberlere gazetelerde yer verildiği ifade edilmiştir.

3.3.8. Yunanistan

Yunanistan'ın, ekonomik durumu hakkında bilgiler verilmiştir. Devlet ekonomisinin böyle kötü olduğu bir zamanda Mora adasına bağlı olan Tripolice isimli beldede Kral'ın kendisine özel bir saray yaptırması ekonomik olarak zorda olan halkı parasal yönden fazlasıyla olumsuz etkilediğinden bahsedilmiştir.¹⁵⁰

3.3.9. İran

İran'da var olan Babi Mezhebi hakkında bilgiler verilmiştir. Bu mezhebe bağlı olan bazı kişilerin İran Şahına karşı suikast planında oldukları ifade edilmiştir. Bundan dolayı ülkede bir kargaşalığın meydana geldiği bahsi geçen konu çerçevesinde yakalanan kişilerin cezai işlemleriyle ilgili gelişmelerin ülkeye ait gazetelerde çıktığı belirtilmiştir.¹⁵¹

İran'da, Kaymakamlık ve Mutasarrıflık gibi makamların nasıl belirlendiği hakkında bilgilere yer verilmiştir. Buna bağlı olarak İran'ın Arabistan eyaleti sınırlarında olan Kâin-i Tavl isimindeki hükümetin belirlenmesi ile ilgili bilgiler verilmiştir.¹⁵²

3.3.10. Amerika

Amerika'nın, San Francisco şehrinde makineli bir vapurun denemesinin ilk defa yapıldığı hakkında haberlere yer verilmiştir. Hatta vapura 10 kişinin binebileceği, bunu yapan kişinin buradan Newyork'a geçerek yolculuğun 24 saat sürdüğü ile ilgili haberler ülkeye ait gazetelerde yer aldığı ifade edilmiştir.¹⁵³

3.3.11. Meksika

Meksika'da, cumhuriyet aleyhine çıkan ihtilali bastırmak için yapılan baskı ve şiddet içerikli uygulamalardan bahsedilmiştir. Bahsi geçen konudan kaynaklı

---

¹⁵⁰ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S,12.

¹⁵¹ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S,10.

¹⁵² Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S,12.

¹⁵³ Diyarbekir Vilayet Gazetesi, S,9.

Meksika'nın mali durumunun iyi olmadığı ile ilgili haberlerin gazetelerde yer aldığı belirtilmiştir.

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren birçok gazete ve dergi yayınlanarak, Osmanlı basın hayatına dâhil olmuştur. Gazete ve dergiler yayımlandıkları dönemin birer aynası niteliğini taşımışlardır. Bundan dolayı gazete ve dergiler, bu dönemin genel yönlerini yansıtarak o dönem hakkında bilgiye sahip olma imkânı sunmaktadırlar.

Osmanlı Devleti'nde II. Mahmud'un padişahlığı döneminde basın konusunda adeta bir dönüm noktası yaşanmıştır. Devlete ait ilk resmî gazete olan Takvim-i Vekây-i'nin bu dönemde yayınlanması, önemli bir gelişme olmuştur. Bahsi geçen gazetenin yayınlanmasından sonra, Tasvir-i Efkâr, Tercümân-ı Ahvâl vd. gazeteler de yayın hayatına başlamışlardır.

1839 yılında Abdülmecid'in padişah olmasıyla, Tanzimat Fermanı ilan edilmiştir. Bahsi geçen ferman ile. Osmanlı basın ve gazete konusunda daha ileri bir konuma gelmiştir.

Abdülaziz'in padişahlığı sürecinde (1861-1876) Osmanlı idari yapısındaki eyalet sisteminde önemli düzenlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda Diyarbakır Vilayeti 1867 yılında kurulmuştur. Yine bu gelişmeye bağlı olarak, her vilayette bir matbaa kurulmasına karar verilmiştir. O zamanki Diyarbakır valisi Hatun Oğlu Kurt İsmail Paşa tarafından kurulan vilayet matbaasında *Diyarbakır Vilayet Gazetesi* 1869 yılında yayın hayatına başlamıştır.

Bu çalışmamızda bahsi geçen gazetenin sayıları, transkribe edilmiş olup, değerlendirme kısmında gazetede haber olarak çıkan konulara göre başlıklar halinde yapılmıştır. Gazetede yerel haberler içerisinde yer alan haberlerden bazıları şunlardır: Devletin vilayet genelinde yaptığı çalışma ve faaliyetler, yol sorunu, okul sıkıntısı, hapisane, salgın hastalık, eşkıyalık olayları, tarım, ekonomi, yangınlar, yerel beylerin keyfi uygulamaları, bedevi hayat yaşayan insanlar, su sorunu, vilayet genelinde var olan diğer sıkıntılar vb birçok konuya yer verilmiştir. Ülke genelinde yaşanan gelişmeler özellikle eğitimin kalkınması için devletin yapmış olduğu çalışmalar, farklı yerlerde çıkan gazetelerin haberleri, Bağdat'ta yaşanan gelişmeler, ekonominde alınan tedbirler ve dış borç gibi konulardan bahsedilmiştir.

lke dışında ise Rusya, İnan, Amerika, Fransa, Meksika, İtalya, İspanya, Almanya (Prusya), Avusturya, gibi ülkelerde yaşanan bazı gelişmeler de gazetede yer alan diğer konu başlıklarıdır.

Gazete uzun bir zaman dilimi içerisinde yayın hayatında kalmış olup, yayın yaptığı sürede önemli bilgilere ve konulara yer vermiştir.

Diyarbakır Vilayet Gazetesi devletin resmi yayın organı olan Takvim-i Vekayi'den sonra en fazla uzun süre yayında kalan bir gazetedir. Yayın yaptığı sürede faydalı haberler yapmıştır. Gazeteyi önemli kılan içindeki konuların zenginliğidir. Diyarbakır ve bu vilayete bağlı sancak, kaza ve nahiyelerde, ülke genelindeki gelişmelerden ve ülke dışındaki olaylardan bu gazete sayesinde haberdar olmaktadır. *Diyarbakır Vilayet Gazetesi* yerel gazeteler içerisinde önemli bir özelliğe sahip olmuş, o dönemin zor şartlarında vilayette görev yapan görevliler tarafından büyük bir özverili ile yayına hazırlanmıştır. Diyarbakır'ın fikir ve ilim adamlarının gazetede yazılar yazması, okuyucular için ayrı bir zenginlik olmuştur.

KAYNAKÇA

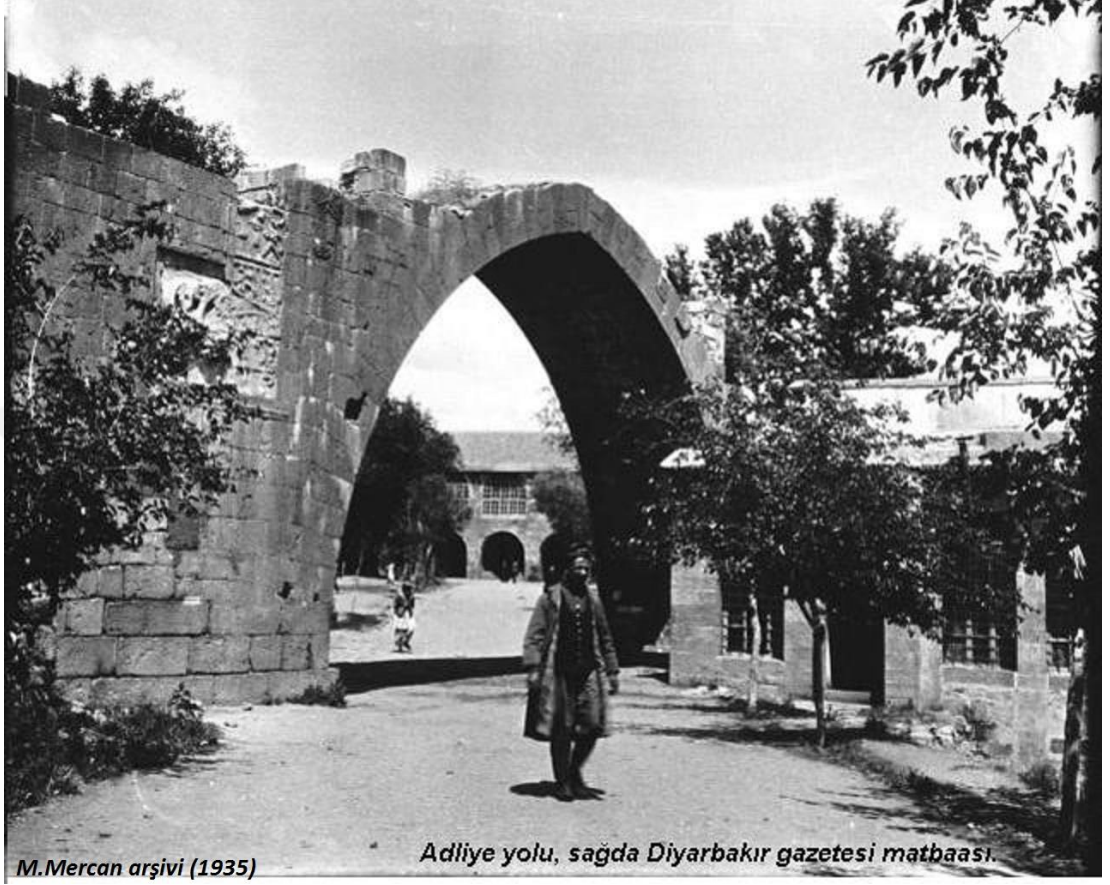
- AKKAYA Mehmet Ali, *Türk Kitap Basmacılığı Tarihçesi ve Beşikdevri*, İstanbul, 2008.
- ALTIN Hamza, *II. Meşrutiyet Devri Osmanlı Mizah Basın*, Grafik Yayınları, Ankara, 2014.
- BAYKAL Hülya, *Türk Basın Tarihi*, (1831-1923) İstanbul 1990.
- BENEK M. Kazım, “Osmanlıda Basının Doğuşu ve II. Meşrutiyete Kadar ki Gelişimi” *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dergisi*, S. 6-7, 2016.
- BEYSANOĞLU Şevket, 100. Yılında Diyarbakır Basını, “Gazeteler”, Diyarbakır Gazetesi, , *Kara Amid Dergisi*, C. 2.
- BEYSANOĞLU Şevket, *Anıtları ve Kitabeleriyle Diyarbakır Tarihi*, Ankara, 1998.
- BEYSANOĞLU Şevket, *Basın ve Yayın Dünyamızda Diyarbakır*, Ankara, 1970.
- BEYSANOĞLU Şevket, *Bütün cepheleri ile Diyarbakır*, Şehir Matbaası, İstanbul, 1963.
- BEYSANOĞLU Şevket, *Ziya Gökalp’in İlk Yazı Hayatı*, Diyarbakır, 1956.
- BOZAN Oktay, *Diyarbakır Vilayetinde Ermeniler ve Ermeni Olayları*, (1878-1920) Çizgi Kitabevi, Konya, 2013.
- CEYLAN Ayhan, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Basım ve Yayımlarında Hukuki Düzen*, (1839-1876)”, *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, S. 1, 2006.
- ÇAKIR Hamza, “Tercüman-ı Ahval” maddesi, *TDVİA*, C.40, İstanbul, 2010.
- DEMİR Şerif, *İktidar-Basın İlişkilerinin Osmanlı Devleti’nde Görünümü*, (1831-1918) the Journal of Academic Social Studies.
- Diyarbakır Vilayet Gazetesi, (H. 1286-R.1285) M 1869
- DOĞANER Yasemin, *Hürriyet ve Modernleşme Enstrümanı Olarak Osmanlı’da Basın*, *Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C.29, S.1, İstanbul, 2012.
- EBUZZİYA Ziyad, “Ceride-i Havadis” maddesi, *TDVİA*. C.7, İstanbul, 2010.

- ERDOĞAN İrfan, *Türkiye’de Gazetecilik ve Bilim İletişimi Yapısal Özellikleri Sorunları ve Çözüm Önerileri*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, Ankara, 2007.
- GÖYÜNÇ Nejat, “Diyarbakır” *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, C. 9, 1994.
- İNUGUR M. Nuri, *Basın ve Yayın Tarihi*, Der Yayınları, İstanbul, 1993.
- İZGÜER Ahmet Zeki, *Diyarbakır Salnamaları*, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Diyarbakır, 1999, C. I.
- KABACALI Alpay, *Başlangıcından Günümüze Matbaa Basımı*, Literatür Yayınları, İstanbul, 2009.
- KILIÇ Neslihan, Diyarbakır Vilayet Matbaasının Yerel Basının Gelişimine Katkısı, (Editörler: Oktay Bozan, Hakan Asan, Hatip Yıldız, M. Salih Erpolat) “*Tanzimat’tan Günümüze Diyarbakır*” (1868-1923), Manas Yayıncılık, 2019, Ankara, C. 3.
- KOLOĞLU Osman, *Osmanlı Dönemi Basının İçeriği*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2010.
- MERCAN Mehmet, *Anadolu’da Gazetecilik ve Diyarbakır Basımı*, Güneydoğu Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Diyarbakır, 1998.
- NALCIOĞLU Belkıs Ulusoy, *Türk Basın Tarihi (Gazetecilik)* İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- ORAL Fuat Süreya, *Türk Basın Tarihi (1728-1922)*
- ÖNER Sema, “Türk Basının İlk Resmî Gazetesi Takvim-i Vekâyi’de Padişah Portresine İlişkin Haberler” *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, İstanbul, 2011.
- ÖRENÇ Ali Fuat, 1867 Vilayet Düzenlemesinden I. Dünya Savaşı Başlarına Kadar Diyarbakır’da Mülki Yapı, (Editörler: Oktay Bozan, Hakan Asan, Hatip Yıldız, M. Salih Erpolat) “*Tanzimat’tan Günümüze Diyarbakır*” (1868-1923), Manas Yayıncılık, 2019, Ankara, C. I.
- SEVGİLİ Ali, “*Türkiye Basımı*” Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İstanbul, 1983. C. I.

- SEZGİN Suat, Gazeteciliğin ve Türk Yazılı Basımının Kısa Tarihsel Perspektifi, *İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi Dergisi*, 2003, C.18.
- ŞEKER Mustafa, *Yerel Gazeteler ve Resmi İlan*, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi, 2005.
- TOPUZ Hıfzı, *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2003.
- TÜFENGİL Cavit Orhan, *Diyarbakır Basın Tarihi Üzerine Notlar*, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1954.
- TÜMER Günay, "Cizvitler" maddesi, *TDVİA*. C.8, İstanbul, 2010.
- ULUS Selma, Yerel Basınımız, *Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi, İletişim Dergisi*, Sayı, 3, Temmuz 1993.
- ÜNVER Metin, *Vilayet Nizamnamelerinin Osmanlı Devleti'nin İdari Taksimata Etkileri 1864 Vilayet Nizamnamesi*, (Editörler Erkan Tural-Selim Çapar) Ankara, 2015.
- YAZICI Nesim, "Tercüman-ı Ahval" maddesi, *TDVİA*. C. 39, İstanbul, 2010.
- YAZICI Nesim, "Tavsiri Efkâr maddesi," *TDVİA* C.40, İstanbul, 2010.
- YILMAZÇELİK İbrahim, *Diyarbakır Eyaletinin Yeniden Teşkilatlandırılması*, (1848-1864) Osmanlı Ansiklopedisi, Ankara, 1999, C. 6.
- YILMAZÇELİK İbrahim, Osmanlı Hâkimiyeti Süresince Diyarbakır Eyaleti Valileri, (1516-1838) *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.10.

EKLER

EK:1 Diyarbakır Sur İlçesi Saraykapı Vilayet Gazetesi Matbaası

اوزره سويده مشغولاننى مشغله دائره بلده مجلسه اعليها
و ن ايجاز مخصوصه اعطا اولمشدى

ايكى ماه مقدم او ايشه مباشرت اولاننى حكومت سايك
اقدامات مختار به سي و دائره مذكوره ماموريك مساهله
موقوفه سي آلتايله شغليه قدر ملكته موجود اولان جاهه زك
اصفندن زياده سنك اصحابى معرفته قبولى شو و ابطان
ايه اعمار انسا ايدريك قصورلكه بو سسته اكله جالفتند
و حريفه دى بر اوجدن ايدرا فتمه در

باز موملرله (ديار بكر) سواقا فتمه اولان نقتضاتك و ملكتك
عائده شهرت بولان و خاتم هوا سنك سبب مستغنى شمرلك
اوسورله عدم وجودى و حرقه موقافى اورطه زنده آجى
اوله رقى انواع ملوات ايله مخلوملك جريان اقبلى اولدينى
سالمه شوتشيك بو سسته كرى كى حسن نامى مشاهده
ايداندىك و سائر سنوز نسيته ملكتك درونده اولان خسته لكر
مساك سائر دن فرقت بولدىنى مثلو منطقه تعالى سايه
شاهانه ده تشببات مذكوره ك خستنده بوراجه و خست
هوا زانك اوله جفدى ايشاهدر

ولايك پمكل شريفه سنك بابلى دى آرزو اولديفتمدن
تصديقان لازمه و سارجه هر نه بولم معاوت اقتضا ايدر اينه
جانب ولانندن تماميه صرف اولمق اوزره اشو خراطه ك
شخصى خصوصى هر صورته اقدار و مهارى مسيل و صدق
اولان (ارشقى ممدن) حيايى مهندس لردن موسوقور و
حواله بولمشدر

وقوم و مامور و مامورينك ذات اوزرى بيا تلى ايسه ده
سنار جارسولك اوزرى آجى اولوب باز موملرله كولشندن
و نيش آيلمده اتمور و بامور دن منشه چكلكده و نك نلرلك
بجه سنك اولكردن يكل اولمشيه اشو يكل ايلى طرفلى
طرفه طامدن خاوجه رل مطب الله مرور و عبور ايدنر و بولك
طامديان جيو انر كوچ حال ايله يكله يكله ايدى

بولدن مقدم جايب ولانندن اجرا اولان قنوبقات و تاييهات
ترسيه يكله زكلاملا قالمش و اوسق آجى اولان جارسولك
آكزيته دكلكين اصحابى معرفته بيا تير ايدر بولوب قده سنك
دى بو سسته اكل آرزو اولمش ايسه ده ايشاه بهادر دن بو
ملكته اله ايشان سو بول تعميرى و ولايت دائره سي انساسى
وساير يوكى مداخل نافع لك بر برين ول ايدرك اوله كبريه
ملكته بولان معمار و د و نكر اوسته ريك آكزيته خصوصيات
بصوه ايله اوشا شغله و بر طابعت اهاجه زوى اولان ايشا آن
و تصيرات سائر ايله اشتغال ايتكده بولم نعتدن دكلكين
مذكورلك اكل نفعاتى دى اله الله اوتدى اينلر اشرافه چكى
جهته (تقدم الاله على الهم) فاعده سسته و بايه اترك
اكل درد ست اولان ايشارك خاسته تعليق اولمشدر

وقته نفس (ديار بكر) ك هر طرفه املر بولدىنى سالمه
انقلابات زمان آكزيته شراب ايش اولدىنى جهته ايتير
قبول و تحويل ايدش و بو سبب دن ناشى ملكتك نقتضات
اصد سسته خلل كادرلك باز موملرله مسكيزت تعفن و نسات
هوايه امانه ايدكلى جهته بهر سسته بن الاهال خسته لكر
جدون ايتكده بولمش اولمشته بيا ذكر اولان قبولك لغو
واضاليه صورت عموميه ده اعمار انساسى و سواقا فتمه آجى
اوله رقى جريان ايتكده اولان حرقه ك مهمانك دريكه
سقرله اوزرى طمش ايله اولمشى درون ملكته اولان
نقتضاتك ازاله سنى موجب اوله چكى يد ايهى بولمشدر
بو خصوص دن ملواتى ايدلذا ك مجلسه و يريلان قرار

(دیار بکر)

تهدات و تصرفات صورتی دست اجراء بر اخلد بی تقدیرم
اولیاد از آنچه کتبه یکی اکتلاسه بری بو یوادم جن این بدن
مذاکرات حقیقه اوزرینه مصارفی نمبر به حکومت سنه یک
نظاره و بر قومیسون مخصوصه مأمورین الله الیوم
وزومی اولان طشاش و کسکرج دخی حکومت و قومیسون
واسطه سیه تدارک و احراق ایدانوب امر تعمیرک اجرائی کین
سنه الی التبتدی ✕

شو جرایم قبل تعمیر اکثر محفلری آجیق بوانه بنده ن بوخلارک
حیوانتری صور دورنسه اوغرا ادوب کینکه و مجرایه متصل داودا
قریه سی اهالیستک حیواناتی هر کون شو سو به کسکریوب
چیندوق ماه نلیذ مذکور متندن تا مشیته وارثیه کویا کون
فتاقله تضادق ایتکه اولینی حالله کوزاق فریه سنندن
(دیار بکر) . دیک جرایم زمین و اطراف طشاش و کسکریه
و نتم ایدیلرک اوزری دخی اولرککه اولسیبه شو صورت
میرور دن مولای اهالی مملکت نهدید حیثیات اینش در جده
مرض شکرانیت و دعای استدا ما عجز و شو کسکت حضرت
پادشاهی به مداومت ایتکه درل

شو صورتی مجددگ یا یلور کسکری تعمیر اولمقد اولد بندن
نمدی به دیکین کیدن مصارف کشف سابقک نسبتنه نظرا
تعداد اشاقی دو صد یکی مبدله در

بو صورت دولو والی پاشا حضرتلریک همت عالیله فوق
العدولریک و امر تعمیر مأمور اولان ذوالک اقدام واستقامتلیک
در جده دلدن

نفس (دیار بکر) ده پوشان عتیق حکومت قواغی و غیره
بر جسم داره ایکن هر فصله سابقله بنای مهورینی التزام
اولسانس ایدوکتندن یتنه یقه بکری قدر اولمه نالوب ایتکه
بعضلری مشرفی شراب اولسیبه هم ولایت و همدمه شخصاتی
مهورری اشبو اولدله انسی ما و دیت ایتکه اولنظری

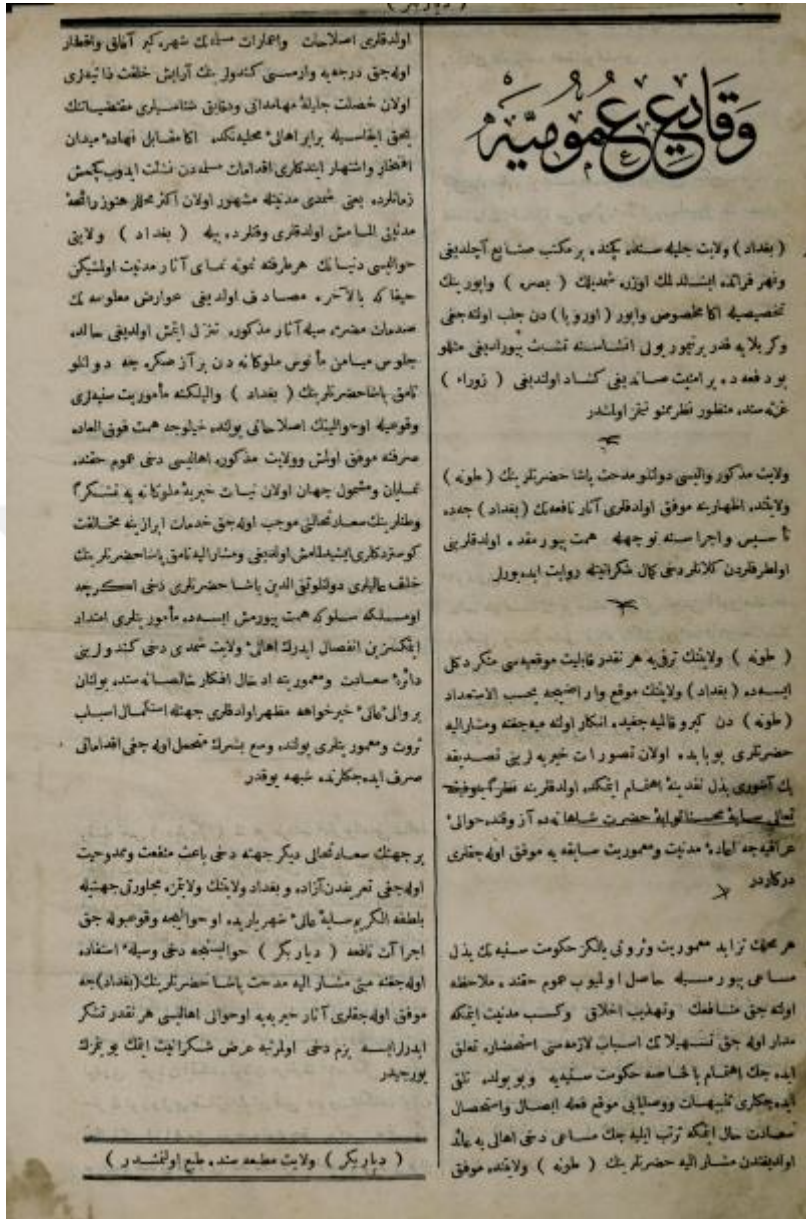
وریک طارعی و آمورین و اصحاب مصالک کسکری جهتیه
یک چوقی راحت کینکه اولد بی حالله سابه غرا نوابه
حضرت شاهانه ده نمد بکی حکومت قواغشک اولد داره سی
انکانه ولایت ولوا داره باری بانقرای اصحاب مصالح دوا
لازمک فرقی و تبریکه اولان کینلندن و آمورین موجوده
اوستندین فورلیق ایچون نزارج سوره مطایح قوسنه
اون بیق ده قیقه مسافه سی اولان بر عینده بین میران کوشکله
سور ارسند کار کسکری و سسکرم اولدی اورتوزالنی اولطل
بر داره انسانی مجلس ادارت و لایحه بالماکره قرارلنده برلرق
بوکسی امور شیره به سرمایه اولوق و ایطانه خانن حد اولوق
اوزره مقدمه مأمورین ولایت معاشاتندن اولشان تعمیرات
معلومه دستانشی جنج ایدیلان مسالک اکلونا ایدجک مقادیری
قارشلوق انسیاز و ایق بیق آئی اول امر انشایه مسالکرت
اولنستدی

سنه مذکوره جز برانندن نسرین نالی اواسطه و بو سنه دخی
ایندام بهارندن بوکوره قدر صرف ایدیلان اقدامات تکمله نرسدی
و آمورین و اهالی مملکت انایه مخصوصه سی اثری اولوق اوزره
پوزالتش یک شریف مقادیری مصرفه مجرای مذکورک نصق
تعمیر ایدلیش و صوبک اطرافه طالعسی موجب اولان عوارض
خاصه کابلان ازاله و اصلاح اولنیش اولدینت و لک بوزوق محفلر اینه
یا یلور بئیه بئیه جرایم ایلان بره قدر صعوبتی اولدینت نه
واقدمات جازیه به نظرک قیش موصنه قدر امر بالخر مذکورک
اکمال مأمولدر

داره مذکورک اون الی اولدایله مشغلات سارهدن عیارت
اولان آلت قاقی بوجه معایوب رسیدن حسن ختام اولوب
بوکره اوست نانتک دخی انشاسته ایشلاندی حیات حکومتدن
و امر انشایه مأمور اولانلر مرفردن شو خصوصک برسانت
اولن آنچه بذر حسن ختام اولنی امر د . مصروف و مشهود
اولان اقدامات کامله به و ادوات و لوازمات سارهدن حاضر
و مهابا پونیشنه نظرک موسم شنا حلول ایتزدن اول ایتکه اکال
اولد جقی مأمول قو پدر

نفس (دیار بکر) ده پوشان پارسوزدن کانعیلر و برنظر

وقایع عمومی

(بغداد) ولایت جليلة سنه ۱۲۸۰ هـ بر مکتب مشایخ آجلدیق
 ونهر فراتده اینسانلک اوزده شهیدک (مصر) واپوریک
 تخصیصیه اکا مخصوص واپور (اوروا) دن جب اولته جتی
 وکر بلاه قدر برتور پول انشاسته نشست بیورادیق مثلو
 بود فعه ده بر امتت صانه یق کساد اولدیق (نروا)
 غنه سنه منظور نظر منو نیز اولاند

ولایت مذکور والیسی دولتو مدحت پاشا حضرتلر تک (طونه)
 ولایتده اطهارت موق اولدق آتار نافعک (بغداد) جمده
 تا سبس واجرا سنه توجهه همت پور مقدم اولدق
 اولدق قریدن کلانردی کال شکرایتیه دوایت ایدیلدی

(طونه) ولایتک ترقیه هر ندر قابلیت موقه یسی مکر دکل
 ایسهده (بغداد) ولایتک موقه وار ارضیه بحسب الامتداد
 (طونه) دن کبر و قالیه جفیده انکار اولته عیفته و مشارالیه
 حضرتلری یو باده اولان تصورات خیره لرین تصدیقه
 یک آتوروی بڈل تقدیمه ایشام ایشکله اولدق قریه نظرک بویوق
 نعل صابیل محسنالقولای حضرت شایهده آرزوقندحوالی
 عراقیجه اعاده مدینت و مموریت سابقه به موق اولدق قری
 درکلدر

هر محک زیاد مموریت و ثرونی بالکر حکومت سلیه ک بڈل
 مسای پور مسیله حاصل اولوب هوم حقد ملاحظه
 اولته جتی مناسفک ونهذب اخلاق وکسب مدینت ایشکله
 مدار اوله جتی تسهیلان اسباب لازم سن استحضار تعلق
 اید جک اهتمام باشاصه حکومت سلیه به وپوبولند تلق
 اید چکری تنبیهات ووصالی موق قعه ایصال واستفصال
 سعادت حال ایشکله ترتیب ایلد جک مسای دخی اهل به یاند
 اولدق قریدن مشارالیه حضرتلر تک (طونه) ولایتده موق

اولدق قری اصلاحات واعزازت سنه ک شهر کبر آفاق واقعات
 اوله جتی درجه به وارمسی کنولر تک آرایش خلقت ذاتیلری
 اولان شخصت جابله مهامداتی وحقایق شناسیلری منصفیاتک
 یق ایشاسیه برابر اهل محلیتکله اکا مشایخ نهاد میدان
 اعزاز و اشتهار ایشکله اقدامات سنلر نشت ادوب کجش
 زمانلرده یق شعی مدینه مشهور اولان اکثر محفلر هنوز رافع
 مدینت المسامش اولدق قری وقلرده به (بغداد) ولایت
 حوالیسی دنیا تک هر طرفه نموه نسای آتار مدینت اولیشک
 حیفا که بالآخره مصادف اولدیق عوارض معلوسه ک
 صدقات مضرت سیه آتار مذکور نزل ایش اولدیق حالده
 جلوس میامن ما غوس ملوکا نه دن بر آرز صکر جبه دولو
 نامق پاشا حضرتلر تک (بغداد) والیککله مأموریت سنیلری
 وقوعیه اولوالیک اصلاحاتی بولنده خیلوجه همت فوق العاده
 صرفه موق اولش وولایت مذکور اهالیسی دخی هوم حقد
 شایان مشغول جهان اولان نیات خیره ملوکا نه به نیشکر
 وطلر تک سعادت محالی موجب اوله جتی خدمات ابرازنه مخالفت
 کومر دکلری ایشیلدش اولدیق مشارالیه نامق پاشا حضرتلر تک
 خلف عالیری دولتوقی الدین پاشا حضرتلری دخی اسکریجه
 اومسلیک سلوک همت پیوریش ایسهده مأموریلری امتداد
 ایشکرین انفصال ایدرک اهل ولایت شعی دخی کتد ولری
 دائره سعادت و مموریت اد حال افکار خالصانه سنه بولان
 پروالی نامق خیرخواهه مظهر اولدق قری جهته استکمال اسباب
 ثروت و مموریلری بولنده ومع بشرک تحصیل اوله جتی اقداماتی
 صرف اید چکلر نه شبهه یوقدر

بر جهتک سعادت حاصل دیگر جهته دخی باعث منفعت و مدوحیت
 اوله جتی تعریفن آزاد و بغداد ولایتک ولائزه مجلورق جهته
 بلطفه لکر مسیله حال شهر یاریده اوحوالیه وقوعیه جتی
 اجرا ک نفعه (دیار بکر) حوالیسه دخی وسیله استفاد
 اوله جفته سن مشارالیه مدحت پاشا حضرتلر تک (بغداد) جه
 موق اوله جق قری آتار جیره به اوحوالی اهالیسی هر تقدیر تشکر
 ایدرلر ایسه زیم دخی اولریه عرض شکرایت ایشک بوترک
 یورچیلر

(دیار بکر) ولایت مطعه سنه طبع اولدق در

(نومیرو)
۳

(رنجی سته)

دیار بکر

- وفاقنامه رسمی ولایت -

(جانی الاول) (سته) (سال) (اشهری) (سته)
۱۲۸۶ ۹ ۱۲۸۷ ۵

(اشوغزله هفتهده بردهجه چقار - برسته لکی (۷۰) والی آلتقی (۱۰) قوشه وهرلشمنسی (۶۰) پاره په در)
(داخل ولایتدن ماعدل محملراجیون یوقیشاهه بوسه اجرقی من اولتور)

مصداق اولتی جهته شو بولک نه درجهده فنا اولدینی باقانات
معاینه یورمنلر ایدی

وقایع ولایت

(دیار بکر) ایله (سیورک) قصبه سی اراستنده بولتان
طریق ثابت یوزوق اولدوق مرور وصور ایدن کالریان و یولچیلر
آسوری صعوبت چککده ایدی

هله سوطریق داخلده وقرجه طایغ انصانده بولتان قره ایجه
قره سیه قیناق نام قره اراستنده که ایکی ساحه لک مسافه
قیش موسسه اکثر وقتدره کونارجه کچله میوب یولچیلر مسافده
هوایه انتظارا قره درونده قالدور ایدی

دوئلوالی باشا حضرتلی کچن سنه او بولدن (دیار بکر)
عزیمت یوروب طرفک عالی کور مش و دوللو نامق باشا
حضرتلی (بغداد) دن درسحانه متوجها عزیمت ایدرکن
او طریق ایله نیشرف یورود قالدن قشیرعلری قیش آشرینه

تیلیسان علیه لی اوزرینه طریق مذکورک تسویسی سفده
شرفورود ایدن امر نامه ساسی والی مشار ایله حضرتکرتک
بو یاده اولان تصور عالی برین تصدیق ایتمسه ولایت داخلده
بولتان طریق و معاریک تنظیم و تسویسی ذاتا ولایتجه دخی مقرر
بولتیخته بناه کچن سنه آحر بران اینداسندن قشیرین اول
انتهاسته قدر صرف اولتان اقدامات متادیه اوزرینه قره ایجه دن
(سیورک) ایکی یجق ساحت مسافه سی اولان ارسطور
قره سنه قدر یعنی الی یجق ساحه لک مسافه شوسه اولدوق
یابدولتیخی کچی بو سنه دخی کچن سنه ریخلان یورن بدآ ایله
آهالته جالیسالیوب طریق مذکور (سیورک) قصبه سنه تقرب
اولنیش و سوطریق امتداد ایندیگی خط اوزرنده متعدد کور بولر
دخی باطلدر

کنتک قره ایجه ایله (دیار بکر) اراستنده که بولک یابدولتسه دخی
مساشرکه قرجه طایغ ایچندن مرور ایدن بولک بر ساحه لک
(دیار بکر) دن قرجه طایغ ملوشری تند اولان طریق دخی
اون دقیقه لک محلی شوسه اولدوق یابدولتسه وینه تعال ساید
معوریت بربایه حضرت ملو کانه ده قیش موسسه قدر آهال اولتیخی
اوزره هر درلو اقدام و تدابیر لازمه صرف اولتنده بولتند

دائماً کند و بد لنده که سرمایه‌های خارجه اخراج ايله تقدیمه
توت و خاندان سفر قلمه قلمه جغفری درکاردر

و احراریم تقدیمی ایشالانته کوره اویان مهکت توت و خاندانی
اخراسانک مقدار بنه نظیرم رفاه رفاه نزلدن تالی اولیه جتی
معلوم ایکن ادخالیه یک اشافی یوشان محلیک آرزمان بیه
توت و مهوریتی باقی اوله مه جتی یعنی ایشیا سیده آرزمانده
حسکرتسا و قمر و سروروت اوله رفی هیئت عومیهسی قسمت
دوز مرلینی تصیرادن عاجز اوله جغفری یک آشکاردر

ایشنه صنایع و زراعتک تکثیری شو عمارت معوروت فرسای
اصلاح و ازاله ایدر

زیرا قتی ملکتمه اهالیک حوایج ضروریه سسته کافی معمولات
و محصولات یوشور ایسه محتاج الیه اولدقاری شاری ملکتمنده
موجود بولوب اده ن اشد و تدارک ایدر جکلندن ارنیق اقرنده که
سرمایه‌ی خارجه چتارمه و یشنه مالکته مر اجته مجبور یلری
قالبوب درون ملکتمه متداول اولان اقله و سرمایه دائمی
صورته اده تداول و یوران ایدر بیکی و اوراستنک معوروت
و توت حالیهسی نزل ایشه جتی کی اول محک احمال صنایع
و زراعتک احمال و استحصالته موفق اوله بقاری معمولات
و محصولات حوایج ضروریه ملکته ازاله ایدکن سکره فضله
دخی قالمه جتی درجه ده تکز ایلدی تفرده فضله مذکور
دها اول محله حساطیب احتیاجی اولان یشنه صفه نقل ایل
سایه رفی ایلمسی اول ملکته کله جتی ملاحظه سیه بوضورت
اول ملکته ادخالن تقیه سی توفیر ایدرله اورداه حال توت
و خاندان کتسکه تری ایدر جتی امور طبیعه دهر

یوقی بلغمدن مراد میتلا اولد قاری قمر و سروروت نه بوزدن
اولدیفنی (د بار بکر) اهالیسی و اولسکده بولسان اهل
سار اکلایوب ملک ایچودر

اصحاب صنایع و زراعتک تکثیری ستمند حکومت ستملک
هر زمان عومه عرض ایدر کله بی آرزو و وصایاک منشائی بودر

سلطنت شیه هیچ بر و کده زبر دستان و تبتستک کرختار قمر
و ضرورت اولسق استبد جتی والری بین العوم اقتدار اولدق جتی
بحال سعادت ایشاله ایصال مراد ایستد بولدیجی جهته حقرنده
دذکار اولان زان خبریه ملوکا به به و خصوصیه شواغورد اجرا
یور بلان یونیه خدا کالقله تنکرگ قتی اهل یو باید و وسکت
محمول اولدیجی مساعی بی صرف اغراضه حقیقه کتیران امت
ایش اولوردر

سایه معوروت بیهله حضرت تا جدار ده طرف طرف طرف
و معارک انشلی و اسباب نظیه مرور بهک تسهیلی کی یونیه
تذبات کفعمک خالو اسکتل اسباب فضله سیه اشتغال
ایدنسی هب اهل ایچودر

بر طاق سیکیزان مینانده اولان یونیه اشتغالن خبر جهت حکمت
وستن دوشمکسیرن شویله جه اوزافدن اوزافده کاشا و علی
الخصوص و خندان و قمر ستمنده تیک و بدی بخیره و ما ایدر حاک
ادرا که محل اولان یک چوقی انشلی دخی کوروز که بوله نشنان
محدوده درلودرلو معانی قاسمه اعطا ایدر

جانب حق هر کیک ذلتی مراد بورر ایسه ایشا امک معوروت
سلب ایدر جتی اجلدن اومطسالت قائمده بولنارنا اصلاح
مضالمه و اشکار ایدر کیه سعادت محاله مظهر اوله مه جقرنده
اصلا شهید ایشا ملیدر

بعضی جهلا دخی نه یا به لم قدر بوله امش کی افکار و مسالمت
جاهلان ایل اختیار بطسالت ایدر که حصول کنتور بک جزو
اختیاری تری بی صرفه محتاج اولدق متلفدن محرومیت تری
قدره عزو و استاده جبارت و عزری اولدق سفاک و مذلتله
اوله کله ادر و آخرتجه دخی مایه سعادت محرومیت هر صورتله
خسرانه گرفتار اولوردر

چالوب که اساک بد اشتیبار به حاصل اولدق افضل و اعمالک
قدره حشده معنا اولوب انسان سکتند و نفسی اصلاحه
چالشیر ایسه قدر اقی اصلاح اغرز را جانب حقه اصلاح هاند
ایتنک واجب دکلدن

(ديار بكر)

نظر انصافی و جہتہ یافتہ معلوم اولور کہ ہر مملکتک میران
زیون و غنایسی درونکہ اہل سنت و زراعتک مقدارینہ نسبتہ
اولوب صنایع و زراعتیہ ایلرولیان جمعیات زکین اولش بویو بولمہ
کیورودہ قالان اقوام اقلانہ شاک فقر و ضرورت اولوب قائلندیر

ولایتیہ بویو بھنلرک موازنہسی و تقریبات سائرہسی بہتہ تعالی
ایلرودہ وقت یوانہ بلدیکہ غزنمہنہ درج ایلہ بیان اولمہ جملدر

ولایتین حدکو دین و ایلری د وکلو باشسار حضراتی علوہمتہ
متصف ولایت عظمیدن و مأمورین و اہالیقری دخی اصحاب جہتدن
بولدقلری معلوم و مسلم اولدینقی جہانہ زرق صنایع و زوقی موجب
اولدینقی عو تشبہات منکورہ بیک سابعہتتہ تویابہ حضرت
شہر باریدہ فریبہ مرکز حصولہ وصولی الطافی علیہ الہدن
مأمور د

وقایع عمومیہ

اعلان

غزنمہنہ در سعادتجہ متفق اولدینقی ذوات عموم ولایت مطیعہ
مرکزی اولان دیوان بولمہ رشید باشسار تریہسی غارنوسستمہ
مراہم اقلدینق قرآنغناہسنہ ونس « دیار بکر » دہ حکومت
قوانغندہ کہ مطیعہ بہ مراجعت اقلری لازم کلور . وجام کیرک
چارسو قیوسی جہتندن عرضمانلی شیخ محمد اقلدینق و کاتبیلردہ
سایقہنی زادہ محمد اقلدینق - وکتبش اوقلی مراہمہ برہمیک .
وسا ہیلر چارسو سندہ کاب دلال سلیمان خواجہ ک دکالرتندہ
دخی متفرقا سا بیلور

(دیار بکر) ولایت مطیعہ سندہ طبع اولغندیر)

دیوان احکام عدلیہ ناظر معارفی مائری دولتو جودت باشا
حضرتلری آثار عامہ حکمتلامہ ایلرکدن معدود اولان تاریخ
بلاغت شمار فلک النبی جلدینقی دخی اقال بولرملرہ دسترس
اولدینقر بر نسبتہ نسبتہ مطبوعہ سنک مطابعہ سبہ استفادہ
اولدی

مشراہلہ حضرتلری شو جہتک دخی ہر صورتہ حسن ادا و تحقیقان
مکملہ لائنصہ ایی شامل اولق اوزرہ اقالہ موفق اولد قلمرنہ
بویوجہ مشغولیت جسیدری ارانندہ مجرد عمومک استفادہ بیرون
بویا بدہ دخی مشہود بیون خو اص و عوام اولان شوہمت
جلیلہ زی حقیقہ جہتک شکر اینتی جہب ایلد بکنہ متنی خاصہ
عرض نکرہ ابتدا ار وان شاہ اللہ تعالی بولمہ ن سکرہ تالیف
بیور بلہ جق جلد لکنہ فریب مطابعہ سبہ اکتساب فوائد
یشمار ایلور